

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/રીટ પીટીશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૮૦/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ડૉ. વિનીત કોઠારી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ઉમેશ એ. ત્રિવેદી

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	હા
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	હા

=====

વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ

વિરુદ્ધ

૧. કલેક્ટર, પાલીતાણા

૨. નાયબ કલેક્ટર

૩. મામલતદાર, પાલીતાણા
૪. કાળુભારતી ગુરુ વિજ્ઞાનભારતી
૫. શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફે ઠક્કર એન્ડ પહવા એડવોકેટ્સ (૧૩૫૭) વતી સુશ્રી
સંગીતા પહવા, વકીલ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ તરફે આસિ. ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી કે. એમ.
અંતાણી

સામાવાળા(ઓ) નં. ૫ ટ્રસ્ટ તરફે શ્રી અનીપ એ. ગાંધી (૨૨૬૮) વતી શ્રી
મિહિર જોશી, સિનિયર વકીલ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૪ તરફે શ્રી એમ. બી. પરીખ (૫૭૬)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ડૉ. વિનીત કોઠારી
અને
માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ઉમેશ એ. ત્રિવેદી

તારીખ: ૧૯/૦૮/૨૦૨૧

સી.એ.વી. ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ડૉ. વિનીત કોઠારી દ્વારા)

૧. વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ દ્વારા તેના જિલ્લા ઉપાધ્યક્ષ શ્રી ભરતભાઈ મધુભાઈ
રાઠોડ, પાલીતાણા મારફતે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ
આ જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

૨. પાછળથી પક્ષકાર તરીકે ઉમેરવામાં આવેલા સામાવાળા નં. ૪ અને ૫ સહિતના સામાવાળાઓને નોટિસ જારી કરવામાં આવતા, સામાવાળા નં. ૫ – શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રત્યુત્તર એફિડેવિટ દાખલ કરવામાં આવેલ છે, જેની સામે અરજદાર દ્વારા પ્રત્યુત્તરી સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવેલ છે. સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી શ્રી શ્રીપાલ રસિકલાલ શાહના એફિડેવિટ સાથે પ્રત્યુત્તર દાખલ કરવામાં આવેલ છે અને અરજદારનું પ્રત્યુત્તરી સોગંદનામું ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડના એફિડેવિટ સાથે દાખલ કરવામાં આવેલ છે.
૩. આ વિવાદ પાલીતાણા ટેકરીઓ/શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર સ્થિત નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર (સરકારી દફતરે મહાદેવની જગ્યા તરીકે નોંધાયેલ) ના વહીવટની આસપાસ ફરે છે, જે ટેકરીઓ જૈન સમુદાય દ્વારા અનાદિ કાળથી અત્યંત પવિત્ર અને દૈવી ટેકરીઓ ગણવામાં આવે છે, અને તે ટેકરીઓ પરના કેટલાક (આશરે ૮૦૦ થી વધુ) જૈન મંદિરો ઉપરાંત, માત્ર જૈન સમુદાય દ્વારા નિર્મિત ભગવાન શિવ (મહાદેવ) નું સદર પ્રશ્નવાળું મંદિર સદર ટેકરીઓની ગઢ (કોટ) ની દીવાલની મર્યાદામાં આવેલું છે, અને સામાવાળા નં. ૪ – કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતી પોતાને મહંત ગણાવે છે અને તેઓ હવે પૂજારી તરીકે નિયુક્ત થવા, ત્યાં રાત્રિ રોકાણ કરવા અને શેત્રુંજય ટેકરીઓ પરના સદર મહાદેવ મંદિરનો વહીવટ સંભાળવાનો દાવો કરે છે, જે જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોથી તદ્દન વિપરીત છે.

૪. જોકે આ જાહેર હિતની અરજી વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, પરંતુ તે સામાવાળા નં. ૪ – કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતીના અંગત લાભ માટે નિર્દેશિત હોય તેમ જણાય છે, જેઓ જૂનાગઢના એક સ્વયં-ઘોષિત મહંત/પૂજારી હોવાનું જણાય છે, પરંતુ જેઓ શેત્રુંજય ટેકરીઓ પરના સદર નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર પર કબજો મેળવવા અને તેનો વહીવટ સંભાળવામાં રસ ધરાવતા હોવાનું જણાય છે, જે જૈન માન્યતાઓથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે.
૫. સામાવાળા નં. ૫ – શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ એક નોંધાયેલું ટ્રસ્ટ છે અને તેને આ કોર્ટના તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૧૭ ના સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૧૫૭૮/૨૦૧૭ ના હુકમ હેઠળ આ જાહેર હિતની અરજીમાં સામાવાળા નં. ૫ તરીકે ઉમેરવામાં આવ્યું હતું. જ્યારે શ્રી કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતીને તારીખ ૪.૧૦.૨૦૧૭ ના સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૨૯૦૫/૨૦૧૭ ના હુકમ હેઠળ સામાવાળા નં. ૪ તરીકે ઉમેરવામાં આવ્યા હતા, આ ઉપરાંત સરકારી સત્તાવાળાઓ એવા સામાવાળા નં. ૧, ૨ અને ૩ પક્ષકાર તરીકે ઉપસ્થિત હતા.
૬. અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી સંગીતા પહવાએ અમારી સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી કે સદર નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર સદર ગઢની મર્યાદા બહાર આવેલું છે અને તત્કાલીન પાલીતાણા રાજ્ય (જેનું પ્રતિનિધિત્વ ઠાકોર સાહેબ કરતા હતા) અને સમગ્ર ભારતના શ્વેતાંબર

મૂર્તિપૂજક જૈન સમુદાયનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢી વચ્ચે થયેલા તારીખ **૧૬.૩.૧૮૭૭** ના કરાર હેઠળ, સદર કરારની કલમ ૯ અને ૧૦ અન્વયે, મહાદેવ મંદિરને જૈન સમુદાયના તેના ટ્રસ્ટ મારફતના નિયંત્રણ અને વહીવટમાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યું હતું, અને તેથી, શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર સદર મંદિરના વહીવટ માટે મહંતની નિમણૂક કરવા તેમજ પૂજારી અને સદર નીલકંઠ મંદિરના પવિત્ર પરિસરમાં સેવા-પૂજા સુરક્ષિત રાખવા અને જાળવવા માટે જરૂરી અન્ય વ્યક્તિઓને રાત્રિ રોકાણ કરવા માટે અરજદારે રાજ્ય સરકારનો આશરો લીધો હતો. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે એનેક્ષર-એચ ના તારીખ ૨૨.૬.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા નાયબ કલેક્ટર, પાલીતાણાએ સામાવાળા નં. ૪ – કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતીને જાણ કરી હતી કે સદર મંદિર માટે કોઈ 'મહંત' ની નિમણૂક કરવા અંગે કોઈ સરકારી પરિપત્ર નથી, તેથી આ સંબંધમાં તેમની તારીખ **૧૮.૬.૨૦૧૫** ની અરજી સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. તેમણે વધુમાં નાયબ કલેક્ટર, પાલીતાણા દ્વારા નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટના મેનેજર/પૂજારીને લખાયેલ તારીખ **૨૫.૭.૨૦૧૭** ના પત્રવ્યવહાર એનેક્ષર-જે તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું હતું, જેમાં સદર નીલકંઠ મંદિરના કોઈપણ પૂજારી કે અન્ય વ્યક્તિઓને રાત્રિ રોકાણ કરવાની પરવાનગી ન આપવા જણાવ્યું હતું.

૭. આ જાહેર હિતની અરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનો સરળ સંદર્ભ માટે સ્કેન કરેલ પુનઃઉત્પાદન સ્વરૂપે નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવે છે:

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

અસાધારણ મૂળ અધિકારક્ષેત્ર

રીટ પીટીશન (પી.આઈ.એલ.) નં. ૧૮૦/૨૦૧૭

(સંદર્ભ: પાલીતાણા ખાતે શેત્રુંજય ટેકરી પર સ્થિત શિવ મંદિર
(નીલકંઠ મહાદેવ) ના સંરક્ષણ અને જાળવણી અંગે)

ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪, ૨૧, ૪૮-એ અને ૨૨૬ હેઠળ;

અને

પક્ષકારો વચ્ચે:

વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ

તેના જિલ્લા ઉપાધ્યક્ષ શ્રી ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડ મારફતે,
રહેવાસી: અરિસભવન પાસે, તળેટી રોડ, પાલીતાણા-૩૬૪૨૭૦, જિલ્લો:
ભાવનગરઅરજદાર

વિરુદ્ધ

૧. કલેક્ટર, પાલીતાણા, કલેક્ટર કચેરી, પાલીતાણા, જિલ્લો-ભાવનગર.
૨. નાયબ કલેક્ટર, નાયબ કલેક્ટર કચેરી, પાલીતાણા, જિલ્લો-ભાવનગર.
૩. મામલતદાર, પાલીતાણા, મામલતદાર કચેરી, પાલીતાણા, જિલ્લો-ભાવનગર
.....સામાવાળાઓ

પ્રતિ

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી અને માનનીય હાઈકોર્ટના અન્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓને

અરજદારની અત્યંત આદરપૂર્વક નમ્ર અરજી નીચે મુજબ જણાવે છે:

૧. ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને/અથવા ૨૨૭ હેઠળની આ વર્તમાન અરજી જાહેર હિતની અરજી તરીકે દાખલ કરવામાં આવી રહી છે અને તેમાં અરજદારનો કોઈ અંગત હિત/સ્વાર્થ નથી. આ અરજી હિન્દુ ધર્મના હિતમાં દાખલ કરવામાં આવી રહી છે.

૨. અરજદાર, વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ (VHP), એ હિન્દુ ધર્મની વિચારધારા પર આધારિત સંસ્થા છે. તેની સ્થાપના ૧૯૫૪માં થઈ હતી અને તેનો ઉદ્દેશ્ય હિન્દુ સમાજને સંગઠિત તથા સુદૃઢ કરવાનો અને હિન્દુ ધર્મની સેવા તથા રક્ષણ કરવાનો છે. તે એક બિન-રાજકીય સંસ્થા છે અને કોઈપણ રાજકીય પક્ષના કોઈ હોદ્દેદાર આ પરિષદમાં હોદ્દેદાર બની શકતા નથી. તે સમાજ કલ્યાણના કાર્યોમાં પણ સક્રિય છે. આ સંસ્થા જપ્ત અનાથાશ્રમો, લગ્ન બ્યુરો,

સહાય કેન્દ્રો, બચાવ/સહાયતા કેન્દ્રો અને કામકાજ મહિલાઓ માટેની હોસ્ટેલ ચલાવે છે. તે વૃક્ષારોપણ જેવા પર્યાવરણીય કાર્યોમાં પણ સક્રિય છે. ધાર્મિક યાત્રાઓ દરમિયાન સામાજિક સેવાઓ, કુદરતી આપત્તિઓ વખતે તાત્કાલિક સહાય અને ગ્રામીણ વિકાસના કાર્યો પૂરા પાડવામાં આવે છે. અરજદારે પાલીતાણા કાર્યાલય મારફતે કોઈપણ જાહેર હિતની અરજ દાખલ કરેલ નથી. અરજદાર જણાવે છે કે વર્તમાન અરજદાર વિરુદ્ધ ક્યારેય કોઈ અદાલતી તિરસ્કાર (કન્ટેમ્પ્ટ)ની કાર્યવાહી દાખલ કરવામાં આવી નથી.

સિવિલ એપ્લિકેશન (ફોર જોઈનિંગ પાર્ટી) નં. ૧૨૯૦૫/૨૦૧૭માં

અદાલતના તારીખ ૪.૧૦.૨૦૧૭ના હુકમ મુજબ, સામાવાળા નં.૪ ને સામાવાળા પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા.

“કાળુભારતી ગુરુ વિહલભારતી

પુરુષ, ઉંમર- ૨૮ વર્ષ

રહે: નિલકંઠ મહાદેવ મંદિર

શૈત્રુંજય ટેકરી, પાલીતાણા”

સિવિલ એપ્લિકેશન (ફોર જોઈનિંગ પાર્ટી) નં. ૧૧૫૭૮/૨૦૧૭માં

અદાલતના તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૧૭ના હુકમ મુજબ, સામાવાળા નં.૫ ને સામાવાળા પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા.

“શેઠ આનંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ

નોંધાયેલ ધાર્મિક ટ્રસ્ટ

તેના અધિકૃત ટ્રસ્ટી

શ્રી શ્રીપાલ રસિકલાલ શાહ મારફતે

કાર્યાલય: ૨૫, વસંત કુંજ,

ન્યુ શારદા મંદિર રોડ,

પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭”

૩. અરજદાર જણાવે છે કે હાલની જાહેર હિતની અરજી સમસ્ત શિવભક્તોના આગ્રહથી દાખલ કરવામાં આવી છે, અન્ય કોઈ વ્યક્તિ કે સંસ્થાના ઇશારે નહીં. આ મુકદ્દમાનો ખર્ચ, જેમાં એડવોકેટની ફીનો સમાવેશ થાય છે, તે ઉપરોક્ત શિવભક્ત સ્ત્રોતો પાસેથી મળેલા ભંડોળમાંથી કરવામાં આવે છે જેઓ પાલીતાણામાં શિવ મંદિરની જાળવણીમાં રસ ધરાવે છે અને મુસાફરી ખર્ચ અરજદાર પોતે ભોગવે છે.

૪. હાલની અરજી દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૪.૧. હાલની જાહેર હિતની અરજી પાલીતાણામાં શેત્રુંજય ટેકરી પર સ્થિત શિવ મંદિર (નીલકંઠ મહાદેવ) ના સંરક્ષણ, જાળવણી અને સદર શિવ મંદિરમાં મહંતની નિમણૂક માટે દાખલ કરવામાં આવી છે. સદર શિવ મંદિરમાં કોઈ મહંત નથી અને તેથી નિયમિત પૂજા થતી નથી તેમજ અજાણ્યા લોકો દ્વારા હિન્દુ મંદિરના દેવી-દેવતાઓની મૂર્તિઓ તોડવામાં આવી રહી છે. સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા મહંતની કોઈ નિમણૂક કરવામાં આવતી નથી અને કોઈને પણ રાત્રિ રોકાણ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવતી નથી. અરજદાર જણાવે છે કે કોઈને પણ રાત્રિ રોકાણ કરવાની મંજૂરી ન હોવાથી નિયમિત પૂજા થઈ શકતી નથી અને મંદિરની કોઈ સુરક્ષા કે જાળવણી થઈ શકતી નથી. હાલની અરજી સામાવાળા નં. ૧ ને મહંતની નિમણૂક કરવા અને પૂજારી તથા અન્ય વ્યક્તિઓને રાત્રિ દરમિયાન મંદિરમાં રોકાવાની પરવાનગી આપવાનો નિર્દેશ કરવાની અરજ સાથે દાખલ કરવામાં આવી છે જેથી નિયમિત પૂજા થઈ શકે અને મંદિરની જાળવણી થઈ શકે.

૪.૨. પાલીતાણા રાજ્ય એ ઈ.સ. ૧૧૯૪ માં સ્થપાયેલું એક દેશી રજવાડું હતું અને તે ઈ.સ. ૧૬૫૬ માં સૌરાષ્ટ્રના અગ્રણી રાજ્યો પૈકીનું એક હતું. અરજદાર જણાવે છે કે પાલીતાણા દરબારનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા નામદાર ઠાકોર સાહેબ અને શ્વેતાંબર જૈન સમુદાયનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી વરચે થયેલા તારીખ ૨૬.૦૫.૧૯૨૮ ના કરાર અન્વયે, ગઢની દીવાલ અંદરની તમામ જમીન, મકાનો અને બાંધકામો જૈનોને આપવામાં આવ્યા હતા. જોકે સદર કરારની કલમ ૯ માં ખાસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે જૈનોનો મહાદેવ મંદિર પર કોઈ અંકુશ રહેશે નહીં. સરળ સંદર્ભ માટે કલમ ૯ અને કલમ ૧૦ નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

'૯. મિ. કેન્ડીના અહેવાલમાં દર્શાવેલ બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો પર જૈનોનો અંકુશ અને વહીવટ રહેશે, જેમાં ઇંગારશાહ પીરની દરગાહનો સમાવેશ થાય છે જેને ગઢની દીવાલથી અલગ કરતી દીવાલ દ્વારા ઘેરી લેવામાં આવશે અને ગઢની દીવાલ બહારથી ત્યાં જવા માટે એક સ્વતંત્ર માર્ગ પૂરો પાડવામાં આવશે. તેમ કરતી વખતે, ભીમ કુંડ અને સૂરજ કુંડ મહાદેવની હદ બહાર રાખવામાં આવશે.'

૧૦. જૈનોને ગઢ, તેમાં આવેલા મંદિર-ટૂંકો તેમજ અન્ય પૂજાસ્થાનોની મુલાકાત લેનારા મુલાકાતીઓના વર્તન માટે તમામ વાજબી નિયમો અને વિનિયમો નિર્ધારિત કરવાનો અધિકાર રહેશે, પરંતુ તે નિયમો અને વિનિયમો બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો ખાતે યોગ્ય અને વિધિવત પૂજા-અર્ચનામાં દખલ કરશે નહીં.'

તારીખ ૨૬.૦૫.૧૯૨૮ ના સદર કરારની નકલ પરિશિષ્ટ-એ તરીકે આ સાથે જોડેલ છે. અરજદાર જણાવે છે કે આમ સ્પષ્ટ છે કે આ કરારને ધ્યાને લેતા

જૈનોનો શિવ મંદિર પર કોઈ અંકુશ નથી અને શિવ મંદિર માટે નિયમો કે વિનિયમો બનાવવાની કોઈ સત્તા નથી.

જ.૩. અરજદાર જણાવે છે કે નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ એ એક નોંધાયેલ જાહેર ટ્રસ્ટ છે. જાહેર ટ્રસ્ટ રજિસ્ટરમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સરકાર પૂજારી અને મહંતની નિમણૂક કરશે. પબ્લિક ટ્રસ્ટ રજિસ્ટરની નકલ પરિશિષ્ટ-બી તરીકે આ સાથે જોડેલ છે.

જ.૪. અરજદાર જણાવે છે કે તારીખ ૦૩.૦૮.૧૯૫૮ ના હુકમ અન્વયે સામાવાળા નં. ૧ એ ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની સદર શિવ મંદિરના પૂજારી તરીકે નિમણૂક કરી હતી. અરજદાર જણાવે છે કે મહંતનો પગાર પણ સરકાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવતો હતો. અરજદાર જણાવે છે કે સદર શિવ મંદિરના મહંત અવસાન પામ્યા અને ત્યારબાદ સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા મહંતની કોઈ નિમણૂક કરવામાં આવી નથી. અરજદાર જણાવે છે કે ત્યારબાદ સાધુ સમાજે એક કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીની નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરના મહંત તરીકે નિમણૂક કરી હતી. સાધુ સમાજ દ્વારા કરવામાં આવેલ સદર નિમણૂક પત્રની નકલ પરિશિષ્ટ-સી તરીકે સામેલ છે.

જ.૫. અરજદાર જણાવે છે કે સદર શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીએ તારીખ ૧૮.૦૬.૨૦૧૫ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ ને સદર શિવ મંદિરમાં મહંત તરીકે નિમણૂક આપવા માટે અરજી કરી હતી. અરજદાર જણાવે છે કે સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ ૨૬.૦૬.૨૦૧૫ ના પત્રથી સામાવાળા નં. ૩ ને સદર અરજી મોકલી આપી જણાવ્યું હતું કે પૂજારીની નિમણૂક કરવાની સત્તા સામાવાળા નં. ૩ ની છે. તારીખ ૨૬.૦૬.૨૦૧૫ ના પત્રની નકલ પરિશિષ્ટ-ડી તરીકે જોડેલ છે.

જ.૬. અરજદાર જણાવે છે કે તારીખ ૧૬.૦૨.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા અરજદારે સામાવાળા નં. ૨ ને સદર શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીની નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં મહંત તરીકે નિમણૂક કરવા વિનંતી કરી હતી. તારીખ ૧૬.૦૨.૨૦૧૬ ના પત્રની નકલ પરિશિષ્ટ-ઈ તરીકે જોડેલ છે.

જ.૭. અરજદાર જણાવે છે કે તારીખ ૨૯.૦૨.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ એ સામાવાળા નં. ૩ ને શિવ મંદિરમાં મહંતની નિમણૂક અંગે અમુક વિગતો આપવા જણાવ્યું હતું. તારીખ ૨૯.૦૨.૨૦૧૬ ના પત્રની નકલ પરિશિષ્ટ-એફ તરીકે જોડેલ છે.

જ.૮. અરજદાર જણાવે છે કે તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૩ એ સામાવાળા નં. ૨ ને જાણ કરી હતી કે અગાઉ સામાવાળા નં. ૨ ની કચેરીએ તારીખ ૩.૦૮.૧૯૫૮ ના રોજ ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની નિમણૂક કરી હતી અને ત્યારપછી કોઈ નિમણૂક કરવામાં આવી નથી. તારીખ ૨૬.૦૪.૨૦૧૬ ના પત્રની નકલ પરિશિષ્ટ-જી તરીકે સામેલ છે.

જ.૯. અરજદાર જણાવે છે કે સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ ૨૨.૦૬.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા મહંત શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીને જણાવ્યું હતું કે સામાવાળા નં. ૨ પાસે મહંતની નિમણૂક કરવાની કોઈ સત્તા નથી. જોકે, અહીં એ નોંધવું સુસંગત છે કે સામાવાળા નં. ૩ એ તારીખ ૧૭.૦૮.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ ને જાણ કરી હતી કે મહંતની નિમણૂકની સત્તા

સામાવાળા નં. ૨ પાસે છે અને તેથી સામાવાળા નં. ૨ ને યોગ્ય હુકમ કરવા નિર્દેશ આપવો જોઈએ. તારીખ ૨૨.૦૬.૨૦૧૬ અને ૧૭.૦૮.૨૦૧૬ ના પત્રોની નકલો એકત્રિત પરિશિષ્ટ-એચ તરીકે જોડેલ છે.

૪.૧૦. અરજદાર જણાવે છે કે ફરીથી તારીખ ૬.૩.૨૦૧૭ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ એ જણાવ્યું હતું કે અરજદારની અરજી ધ્યાને લઈ શકાય તેમ નથી કારણ કે કુટુંબ વારસાના આધારે મહંતની નિમણૂક થઈ શકે નહીં. તારીખ ૬.૩.૨૦૧૭ ના પત્રની નકલ પરિશિષ્ટ-આઈ તરીકે સામેલ છે.

૪.૧૧. અરજદાર જણાવે છે કે અહીં એ નોંધવું જરૂરી છે કે મહંત કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતી શ્રાવણ માસમાં પૂજા-અર્ચના કરવા માગતા હતા અને તેથી તેમણે શ્રાવણ માસમાં પૂજા-અર્ચના કરવાની પરવાનગી મેળવવા સામાવાળા નં. ૧ ને અરજી કરી હતી. જોકે, તારીખ ૨૫.૭.૨૦૧૭ ના હુકમ હેઠળ સામાવાળા નં. ૧ એ જણાવ્યું હતું કે તેમણે સાંજે પરત આવી જવું પડશે અને મંદિરમાં કોઈ રાત્રિ રોકાણ કરી શકશે નહીં. ઉપરોક્ત બાબત જણાવતી વખતે સામાવાળા નં. ૧ એ તારીખ ૨૬.૫.૧૯૨૮ ના કરાર પર આધાર રાખ્યો હતો. સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૫.૭.૨૦૧૭ ના હુકમની નકલ પરિશિષ્ટ-જે તરીકે સામેલ છે.

૪.૧૨. અરજદાર જણાવે છે કે ત્યારબાદ તારીખ ૨૬.૭.૨૦૧૭ ના રોજ મહંત કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતી શિવ મંદિરમાં પૂજા-અર્ચના કરી રહ્યા હતા ત્યારે પોલીસ દળે તેમની ધરપકડ કરી હતી. ત્યારબાદ સદર મહંતને મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. મહંત કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીની ધરપકડ અંગેના સમાચાર પ્રસિદ્ધ થયા હતા તે અખબારી કાપલી પરિશિષ્ટ-કે તરીકે જોડેલ છે.

૪.૧૩. અરજદાર જણાવે છે કે અહીં એ નોંધવું સુસંગત છે કે કેટલાક અજાણ્યા ઇસમો દ્વારા શિવલિંગને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યું હતું અને અન્ય મૂર્તિઓ પણ ખસેડવામાં આવી હતી. મહંત કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીએ સદર ઘટના અંગે પોલીસ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. ફરિયાદ અને અખબારી કાપલીઓની નકલો એકત્રિત પરિશિષ્ટ-એલ તરીકે સામેલ છે.

૪.૧૪. અરજદાર જણાવે છે કે અરજદાર પાસે સદર ઘટનાનું વીડિયો રેકોર્ડિંગ છે, જેમાં બહાર આવ્યું છે કે જેન મંદિરોનો વહીવટ કરતી શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢી દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદના પગલે સદર કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી. અહીં એ નોંધવું જરૂરી છે કે અગાઉ ઈ.સ. ૨૦૦૫ માં પણ કેટલાક લોકો દ્વારા મૂર્તિઓને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યું હતું અને પૂજામાં ખલેલ પહોંચાડવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ તારીખ ૩૧.૧૨.૨૦૦૫ ના રોજ અરજદારના અધિકારીઓ તેમજ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીના ટ્રસ્ટીઓ વચ્ચે બેઠક યોજાઈ હતી અને કરાર થયો હતો કે ભવિષ્યમાં આવી કોઈ ઘટના બનશે નહીં. તારીખ ૩૧.૧૨.૨૦૦૫ ના કરારની નકલ પરિશિષ્ટ-એમ તરીકે સામેલ છે.

૪.૧૫. અરજદાર જણાવે છે કે તેમ છતાં, ફરીથી મૂર્તિઓ ખસેડવામાં આવી અને પૂજામાં ખલેલ પહોંચાડવામાં આવી. અરજદારે તારીખ ૧૮.૫.૨૦૧૦, ૧.૬.૨૦૧૦, ૧૮.૬.૨૦૧૨ અને ૮.૫.૨૦૧૨ ના રોજ સામાવાળા નં. ૧

અને સામાવાળા નં. ૩ ને રજૂઆતો કરી હતી. અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલ સદર રજૂઆતોની નકલો એકત્રિત પરિશિષ્ટ-એન તરીકે સામેલ છે.

૪.૧૬. અરજદાર જણાવે છે કે ત્યારબાદ તારીખ ૧૬.૧૨.૨૦૧૪ ના રોજ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીએ સદર મંદિરના પરિસરમાં શૌચાલયો બનાવવાનો નિર્ણય કર્યો હતો. શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢી દ્વારા તારીખ ૧૬.૧૨.૨૦૧૪ ના રોજ લેવાયેલ સદર નિર્ણયની નકલ પરિશિષ્ટ-ઓ તરીકે જોડેલ છે. અરજદાર જણાવે છે કે અરજદારના પ્રયાસો બાદ સદર નિર્ણય અમલમાં મૂકાયો નહોતો. પરંતુ સામાવાળા સત્તાવાળાઓ કોઈ કાયમી ઉકેલ લાવતા ન હોવાથી અરજદારે આ અરજી કરવી પડી છે.

૫. રજૂ કરવામાં આવેલી હકીકતોની માહિતીનો સ્ત્રોત અંગત જાણકારી અને અખબારી અહેવાલો પર આધારિત છે. અરજદારના પદાધિકારીઓએ રૂબરૂ સ્થળની મુલાકાત લીધી હતી અને સ્થાનિક લોકો સાથે ચર્ચા-વિચારણા કરી હતી.

૬. અરજદાર જણાવે છે કે તેથી અરજદારે તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૧૭ ના રોજ સામાવાળાઓને નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરના સંરક્ષણ અને જાળવણી માટે જરૂરી પગલાં લેવા રજૂઆત કરી હતી. તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૧૭ ની રજૂઆતની નકલ પરિશિષ્ટ-પી તરીકે સામેલ છે.

૭. અરજદારની શ્રેષ્ઠ જાણકારી મુજબ, અરજદાર દ્વારા કે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા આ મુદ્દો ઉઠાવતી અન્ય કોઈ જાહેર હિતની અરજી આ માનનીય કોર્ટ સમક્ષ કે અન્ય કોઈ કોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી નથી.

૮. હાલની અરજી અન્ય આધારો પૈકી નીચે દર્શાવેલ આધારો પર દાખલ કરવામાં આવી છે:

આધારો

(એ) અરજદાર રજૂઆત કરે છે કે તારીખ ૨૬.૦૫.૧૯૨૮ ના કરાર મુજબ જૈનોને મહાદેવ મંદિર પર કોઈપણ પ્રકારનો અંકુશ રાખવાનો કોઈ અધિકાર ન હોવા છતાં, સામાવાળા નં. ૧ એ તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૭ ના હુકમ હેઠળ નિર્દેશ આપ્યો છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણ કરી શકશે નહીં. આવો નિર્ણય લેવા માટે સામાવાળા નં. ૧ એ તારીખ ૨૬.૦૫.૧૯૨૮ ના કરારનો સંદર્ભ લીધો હતો. અરજદાર રજૂઆત કરે છે કે કલમ ૮ અને ૧૦ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે ગઢ બહાર આવેલા શિવ મંદિર પર જૈનોનો કોઈ અંકુશ રહેશે નહીં. અરજદાર રજૂઆત કરે છે કે તેથી મંદિરમાં કોઈપણ પૂજારી કે સુરક્ષા ગાર્ડને રાત્રિ રોકાણ કરવાની પરવાનગી ન આપતો સામાવાળાઓનો હુકમ ગેરકાયદેસર અને મનસ્વી છે. અરજદાર રજૂઆત કરે છે કે સદર મંદિર ઘણું દૂર છે અને ત્યાં પહોંચવા માટે ૩૫૦૦ પગથિયાં ચડવા પડે છે. જો

મંદિરમાં કોઈને રહેવાની મંજૂરી ન આપવામાં આવે તો નિયમિત પૂજા કરવી અને મંદિરનું સંચાલન કરવું અત્યંત મુશ્કેલ બને છે. ગઢના અન્ય જૈન મંદિરોમાં પૂજારી અને સુરક્ષા ગાર્ડને રહેવાની મંજૂરી છે. તેથી સામાવાળા નં. ૧ નો રાત્રિ રોકાણ ન કરવા દેવાનો હુકમ ગેરકાયદેસર છે અને તેને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવો જોઈએ.

(બી) અરજદાર રજૂઆત કરે છે કે પબ્લિક ટ્રસ્ટ રજિસ્ટર (પી.ટી.આર.) મુજબ પૂજારીની નિમણૂક રાજ્ય સરકાર દ્વારા કરવાની હોય છે. અગાઉ પણ રાજ્ય સરકારે મહંતની નિમણૂક કરી હતી અને પગાર પણ રાજ્ય સરકાર ચૂકવતી હતી. તારીખ ૧૩.૦૮.૧૯૫૩ ના હુકમ મુજબ ગ્રામ્ય મંદિરોમાં નિમણૂકની સત્તા સામાવાળા નં. ૨ ને સોંપવામાં આવી છે. તેથી સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૨.૦૬.૨૦૧૬ નો હુકમ અને તારીખ ૦૬.૦૩.૨૦૧૭ નો હુકમ ગેરકાયદેસર અને મનસ્વી છે. સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ ૦૬.૦૩.૨૦૧૭ ના પત્રથી જણાવ્યું કે માત્ર કુટુંબ વારસાના આધારે મહંતની નિમણૂક ન થઈ શકે, પરંતુ વર્તમાન કેસમાં મહંત શ્રી કાળુભારતી કુટુંબ વારસાના આધારે દાવો કરતા નથી. સામાવાળાઓ યોગ્ય કારણ વિના નિમણૂક કરતા નથી. મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણની પરવાનગી વિના નિયમિત પૂજા-અર્ચના શક્ય નથી અને અસામાજિક તત્વો મૂર્તિઓ તોડે છે, જેથી મંદિરની પવિત્રતા જળવાતી નથી.

૯. અરજદાર ઉપરોક્ત આધારો પર અને એ હકીકતને ધ્યાને લઈને વચગાળાની રાહતની માગણી કરે છે કે પવિત્ર શ્રાવણ માસમાં ભગવાન શિવને વિશેષ પૂજા અર્ચિત કરવામાં આવે છે. વિશાળ જનસમુદાય શ્રાવણ માસમાં વિશેષ પૂજા કરવા આતુર છે. જો સાધુ સમાજ દ્વારા નિયુક્ત મહંત નિયમિત પૂજા કરતા હોય અને પરિસરમાં રોકાતા હોય તો પોલીસ અને અન્ય લોકો તેમાં અવરોધ ઊભો કરે છે. સામાવાળાઓ દ્વારા નિયમિત મહંતની નિમણૂક ન થાય ત્યાં સુધી સાધુ સમાજ દ્વારા નિયુક્ત મહંત નિયમિત પૂજા-અર્ચના કરવા તૈયાર છે. અજાણ્યા લોકો આવીને મંદિરને નુકસાન પહોંચાડતા હોવાથી અને કોઈને રોકાવા ન દેતા હોવાથી શિવ મંદિરનું રક્ષણ કરવું અનિવાર્ય છે. તેથી અરજદારે વચગાળાની રાહત માગી છે.

૧૦. અરજદારે આ અરજીના વિષયવસ્તુ અંગે આ નામદાર હાઈકોર્ટ સમક્ષ કે ભારતના નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ અથવા અન્ય કોઈ અદાલત સમક્ષ અન્ય કોઈ અપીલ કે અરજી દાખલ કરેલ નથી.

૧૧. અરજદાર પાસે આ નામદાર અદાલત સમક્ષ આ રીટ અરજી કરવા સિવાય અન્ય કોઈ વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ નથી.

૧૨. અરજદાર આથી નમ્રતાપૂર્વક અરજ કરે છે કે આ નામદાર અદાલત મહેરબાની કરીને:

અરજો:

(એ) યોગ્ય રીટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરીને સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૨.૦૬.૨૦૧૬ અને તારીખ ૦૬.૦૩.૨૦૧૭ ના વાદગ્રસ્ત હુકમો તેમજ સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૭ નો હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાનો હુકમ કરે, કારણ કે તે ગેરકાયદેસર, મનસ્વી અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરનાર છે; અને વધુમાં સામાવાળાઓને શેત્રુંજય ટેકરી, પાલીતાણા પર સ્થિત નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં મહંતની નિમણૂક કરવાનો તેમજ પૂજારી અને મંદિરના સંરક્ષણ તથા જાળવણી માટે જરૂરી અન્ય વ્યક્તિઓને મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણ કરવાની પરવાનગી આપવાનો નિર્દેશ આપે;

(બી) આ અરજીની પ્રવેશ, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ સુધી સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૭ ના વાદગ્રસ્ત હુકમના અમલ, સંચાલન અને બજવણી પર સ્ટે ફરમાવે, અને વધુમાં સામાવાળાઓને આ બાબતમાં તપાસ કરવાનો અને પૂજારી તથા જરૂરી વ્યક્તિઓને મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણ કરવાની પરવાનગી આપવાનો નિર્દેશ આપે;

(સી) આ અરજીની પ્રવેશ, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ સુધી મહંત શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીને મંદિરમાં નિયમિત પૂજા-અર્ચના કરવાની પરવાનગી આપવા સામાવાળાઓને આદેશ આપે;

(ડી) ન્યાયના હિતમાં આ નામદાર અદાલતને યોગ્ય અને ઉચિત જણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહતો મંજૂર કરે;

અને ન્યાય તથા મહેરબાનીના આ કાર્ય બદલ અરજદાર નમ્રતાપૂર્વક અરજ કરતો રહેશે.

તૈયાર કરનાર અને દાખલ કરનાર:
અરજદારના એડવોકેટ

સ્થળ: અમદાવાદ
તારીખ: ૦૯.૦૮.૨૦૧૭

સોગંદનામું

હું, ભરતભાઈ મધુભાઈ રાહોડ, ઉંમર આશરે ૩૬ વર્ષ, રહેવાસી:
અરિસભવન, તળેટી રોડ, પાલીતાણા, જિલ્લો: ભાવનગર,
અરજદાર સંગઠનનો જિલ્લા ઉપાધ્યક્ષ, આથી ગંભીરતાપૂર્વક
પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક જાહેર કરું છું કે ઉપર પેરા નં. ૧ થી ૮ માં જે કંઈ
જણાવવામાં આવ્યું છે તે મારી અંગત જાણકારી મુજબ સાચું છે
અને હું તે સત્ય અને સાચું માનું છું. પેરા નં. ૧૦ થી ૧૧
ઔપચારિક કથનો છે. પેરા નં. ૧૨ અરજોની કલમ છે.

આજે તારીખ ૧૦ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ ના રોજ અમદાવાદ
ખાતે ગંભીરતાપૂર્વક સોગંદ ઉપર જાહેર કર્યું.

સહી/-
ડિપોઝન્ટ

ઓળખી બતાવનાર હું:
ક્લાર્ક

૮. આ પત્રવ્યવહારોથી વ્યથિત થઈને, અરજદાર વિશ્વ હિન્દુ પરિષદે જિલ્લા
સ્તરે ઉપરોક્ત અરજો સાથે આ જાહેર હિતની અરજી મારફતે આ કોર્ટનો
આશરો લીધેલ છે. જોકે, આ એક સ્થાનિક હોદ્દેદારની અરજી હોય તેમ
જણાય છે. વી.એચ.પી. ની કેન્દ્રીય સંસ્થા કે રાજ્ય કક્ષાની કચેરીએ
તેમને આ કોર્ટમાં આવી જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરવા માટે અધિકૃત
કર્તા છે કે નહીં તે અરજદાર દ્વારા સાબિત કરવામાં આવ્યું નથી અને

વ્યક્તિગત સામાવાળા નં. ૪ – કાળુભારતી વિઠ્ઠલભારતીના હિત સાધવા માટે આ જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરવા માટે અખિલ ભારતીય હિન્દુ સંગઠન વી.એચ.પી. વતી તેમની પાસે આવી કોઈ સત્તા હોવા બાબતે અત્યંત શંકાસ્પદ છે.

૯. સામાવાળા નં. ૪ શ્રી કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતીના વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ. બી. પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે ભગવાન શિવના સદર મંદિરનું સંચાલન કરવા માટે સદર મહંત કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતીની મહંત તરીકે નિમણૂક કરી શકાય તેમ છે. તેમણે મહંત શ્રી કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતીની મેનેજર અને પૂજારી તરીકે નિમણૂકના સંદર્ભમાં નાયબ કલેક્ટર, પાલીતાણાના તારીખ ૬.૩.૨૦૧૭ ના પત્ર એનેક્ષર-આઈ તરફ પણ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું હતું. સદર પત્ર શ્રી કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતીના એડવોકેટ શ્રી શૈલેષ મહેતાને સંબોધીને લખવામાં આવ્યો હતો. સામાવાળા નં. ૪ એ આ જાહેર હિતની અરજીમાં રીટ અરજીના સમર્થનમાં કોઈ પ્રત્યુત્તર કે સોગંદનામું દાખલ કર્યું નથી.

૧૦. બીજી બાજુ, સામાવાળા નં. ૫ – શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટના વિદ્વાન પરિષ્ક વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ અરજદાર તેમજ સામાવાળા નં. ૪ વતી કરવામાં આવેલી તમામ રજૂઆતોનો ભારપૂર્વક વિરોધ કર્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે અનાદિ કાળથી શેત્રુંજય ટેકરી અથવા પાલીતાણા ટેકરીઓ તરીકે ઓળખાતી સમગ્ર ટેકરી પર તેની તળેટીથી

લઈને ટોચ સુધી અનેક જૈન મંદિરો આવેલા છે જે જૈન સમુદાયની માલિકીના છે, જે હવે પછી ચર્ચા કરવામાં આવેલ દસ્તાવેજ પુરાવાઓ પરથી સ્પષ્ટ થશે, અને તે સમયથી સદર ટેકરીઓ પર સદર મહાદેવ મંદિર સહિત કેટલાક બિન-જૈન મંદિરો તેમજ એક ઇંગારશાહ પીરની દરગાહ પણ અસ્તિત્વમાં હોવા છતાં, તત્કાલીન પાલીતાણા રાજ્ય અને જૈન સમુદાય વચ્ચે થયેલા તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ ના કરાર હેઠળ ટેકરીઓની માલિકી અને સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામતા જૈન સમુદાયના આ તમામ મંદિરો તેમજ બિન-જૈન મંદિરોના વહીવટ કરવાના સવોચ્ચ અધિકારો અંગે કોઈ વિવાદ નથી, જે દસ્તાવેજ બંને પક્ષો પૈકી કોઈના દ્વારા વિવાદિત નથી.

૧૧. સદર કરાર તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ ની તમામ કલમો, ખાસ કરીને સદર કરારની કલમ ૨, ૪, ૯ અને ૧૦ તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોરતાં વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે સદર મહાદેવ મંદિર ગઢની દીવાલની અંદર આવેલું છે તેમાં કોઈ શંકા નથી અને સદર કરારની કલમ ૯ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરે છે કે મિ. કેન્ડીના અહેવાલમાં ઉલ્લેખિત બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો પર પણ જૈનોનો અંકુશ અને વહીવટ રહેશે, જેમાં ઇંગારશાહ પીરની દરગાહનો સમાવેશ થાય છે અને મહાદેવ મંદિરને બાદ કરતાં. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે માત્ર મહાદેવ મંદિરનો વહીવટી ભાગ જૈન સમુદાયમાં નિહિત ન હતો અને તેનું સંચાલન રાજ્ય દ્વારા કરવાનું હતું જે જૈન ટ્રસ્ટની સંમતિથી આવા મહાદેવ મંદિરના પૂજારીની નિમણૂક કરશે

અને જેનો પગાર સમગ્ર ટેકરી પર જૈન સિદ્ધાંતોનું પાલન જાળવી રાખવા માટે માત્ર જૈન ટ્રસ્ટ દ્વારા ચૂકવવામાં આવશે, અને જૈન સમુદાયને ગઢ, મંદિરો અને તેમાં આવેલા ટૂંકો તેમજ ટેકરી પરના અન્ય પૂજાસ્થાનોની મુલાકાત લેનારા મુલાકાતીઓના આચરણ માટે તમામ વાજબી નિયમો અને વિનિયમો નિર્ધારિત કરવાનો સર્વોચ્ચ અધિકાર રહેશે, પરંતુ બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો અંગેના આવા નિયમો અને વિનિયમો ત્યાં તેમની યોગ્ય અને વિધિવત પૂજા-અર્ચનામાં દખલ કરશે નહીં.

૧૨. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રશ્નવાળા મહાદેવ મંદિરમાં પૂજા કરવા માટે જૈન સમુદાય દ્વારા અથવા સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા ક્યારેય કોઈને પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યા નથી અને ઈ.સ. ૧૮૭૭ થી સદર મંદિરનું સંચાલન સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ સાથે પરામર્શ કરીને રાજ્ય દ્વારા નિયુક્ત કરાયેલા અને ટ્રસ્ટ દ્વારા ચૂકવવામાં આવતા પગારદાર પૂજારી દ્વારા કરવામાં આવે છે, અને જૈન સમુદાયે જ જૈન મંદિરોના નિર્માણ સમયે હિન્દુ કારીગરો અને મજૂરો માટે આ મહાદેવ મંદિરનું નિર્માણ કર્યું હતું અને સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ જ ત્યારથી લઈને અત્યાર સુધી સદર મહાદેવ મંદિરનું પણ સંચાલન કરતું આવ્યું છે, અને માત્ર વર્ષ ૨૦૧૬-૨૦૧૭ માં જ્યારે સદર સામાવાળા નં. ૪, સ્વયં-ઘોષિત મહંત કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતી સદર મહાદેવ મંદિર માટે પોતાને મહંત/પૂજારી તરીકે નિયુક્ત કરાવવા અને સદર મંદિરનું સંચાલન કરવા તથા ત્યાં રાત્રિ રોકાણ કરવાના પોતાના અધિકારનો દાવો કરવા તમામ

મંચોનો ઉપયોગ કરવા લાગ્યા, ત્યારે જ આવો વિવાદ ઊભો થયો છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સદર વ્યક્તિ અને તેના સાથીઓએ ઉપદ્રવ સર્જ્યો છે અને સદર શેત્રુંજય ટેકરીઓની દિવ્યતાને નુકસાન પહોંચાડી રહ્યા છે જેની અનાદિ કાળથી વિશ્વના ખૂણે-ખૂણેથી અને દેશમાંથી મોટી સંખ્યામાં જૈન સમુદાય દ્વારા પૂજા કરવામાં આવે છે અને સમગ્ર ટેકરીના પ્રત્યેક પથ્થર કે કાંકરા અને પ્રત્યેક ઇંચની જૈન સમુદાયના શ્રદ્ધાળુઓ દ્વારા પૂજા કરવામાં આવે છે અને તેથી, કોઈ પણ વ્યક્તિ કે અન્ય કોઈ ટ્રસ્ટને સમગ્ર શેત્રુંજય ટેકરીઓની તે પવિત્રતા કે ગરિમાને કોઈપણ રીતે ખલેલ પહોંચાડવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. જૈન સમુદાયના યાત્રાળુઓ આ સમગ્ર પવિત્ર ટેકરી અને તેમાં આવેલા તમામ જૈન મંદિરોમાં અપાર અને અગાધ શ્રદ્ધા ધરાવે છે. તેઓ સામાન્ય રીતે છેક ઉપર સુધી ખુદ્દા પગે જાય છે, ત્યાં ટેકરી પર શૌચ કે લઘુશંકા જેવી કુદરતી હાજતે પણ જતા નથી, ત્યાં કશું ખાતા-પીતા નથી કે થૂંકતા પણ નથી અને આવી યાત્રા દરમિયાન સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળે છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે કિંમતી ચીજવસ્તુઓ, ઘરેણાં અને તેમની પ્રાચીનતા તથા દૈવી મહત્વ ધરાવતી ભગવાનની 'મૂર્તિઓ' ની સુરક્ષા માટે અને કોઈ પણ ચોરી કે અપવિત્રતા અટકાવવા માટે જૈન મંદિરમાં ટેકરી પર રાત્રિ દરમિયાન માત્ર નહિવત સુરક્ષા સ્ટાફ અને વહીવટી સ્ટાફના થોડાક લોકોને જ રહેવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે, પરંતુ કોઈ પૂજારીઓને રાત્રે રહેવાની છૂટ નથી.

૧૩. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે સદર સામાવાળા નં. ૪ નો આ બાબતમાં પોતાનો અંગત સ્વાર્થ છે અને તેથી, માત્ર તેના જિલ્લા હોદ્દેદાર મારફતે વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ જેવી દેખીતી રીતે સ્વતંત્ર સંસ્થાના મંચ પર દાખલ કરવામાં આવી હોવા છતાં, આ જાહેર હિતની અરજી શુદ્ધ દાનતવાળી (બોનાફાઇડ) નથી.

૧૪. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પેપર બુકના પરિશિષ્ટ-બી (પાના નં. ૨૨) અન્વયે સાર્વજનિક ટ્રસ્ટો માટે રાખવામાં આવતા બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટના રજિસ્ટર મુજબ, કંઈક અંશે છૂપી રીતે, ઈ.સ. ૧૯૬૫ માં નં. એ-૧૧૭૬ તરીકે એક ટ્રસ્ટ **'મહાદેવ ની જગ્યા શેત્રુંજય ડુંગર ઉપર પાલીતાણા'** તરીકે નોંધાયું હતું અને તે સંબંધિત સમયે ટ્રસ્ટી/મેનેજરનું નામ **'હીરાપુરી ગણેશપુરી'** તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું જેઓ માત્ર રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયુક્ત પૂજારી હતા. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્ય માત્ર શેત્રુંજય ટેકરીઓના 'ગઢ' ની અંદર સ્થિત સદર મહાદેવ મંદિરમાં પૂજા કરવા માટે જ પૂજારીની નિમણૂક કરી શકે છે અને આ હકીકત ખુદ અરજદાર — વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ દ્વારા તે જ વ્યક્તિ એટલે કે જિલ્લા ઉપાધ્યક્ષ શ્રી ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડ દ્વારા પાલીતાણાના જિલ્લા કલેક્ટર અને અન્ય સત્તાવાળાઓને સંબોધીને તારીખ **૨૬.૭.૨૦૧૭** ના પત્રવ્યવહાર પરિશિષ્ટ (પેપર બુકના પાના નં. ૬૩-૬૪) માં કરવામાં આવેલી રજૂઆતમાં સ્વીકારવામાં આવી છે. તેથી, આ સંબંધમાં સુશ્રી

સંગીતા પહવા દ્વારા અરજદાર વતી રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ સાચી નથી.

૧૫. સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ પ્રત્યુત્તર એફિડેવિટ નીચે મુજબ વિગતવાર ટાંકવામાં આવે છે, કારણ કે તે આ જાહેર હિતની અરજીની પોષણક્ષમતા સામે વિવિધ પ્રાથમિક વાંધાઓ ઉપસ્થિત કરે છે અને તે હેતુ માટે સુસંગત વિવિધ ઐતિહાસિક તથા મહત્વપૂર્ણ હકીકતો અને દસ્તાવેજો પર પ્રકાશ પાડે છે. તે નીચે સ્કેન કરેલ પુનઃઉત્પાદન સ્વરૂપે ટાંકવામાં આવે છે:

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

રીટ પીટીશન (પી.આઈ.એલ.) નં. ૧૮૦/૨૦૧૭	
વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ	...અરજદાર
વિરુદ્ધ	
કલેક્ટર, પાલીતાણા અને અન્ય	...સામાવાળાઓ

સામાવાળા નં. ૫ – શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ વતી અધિકૃત ટ્રસ્ટી શ્રી શ્રીપાલ રસિકલાલ શાહનું જવાબી સોગંદનામું:

હું, શ્રીપાલ રસિકલાલ શાહ, ઉંમર વર્ષ ૫૬, તે સ્વ. શ્રી રસિકલાલ શાહના પુત્ર, રહેવાસી: ‘ઉદય’, શશી કોલોની, પાલડી, અમદાવાદ – ૩૮૦૦૦૭, આથી ગંભીરતાપૂર્વક પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક એકરાર કરું છું અને નીચે મુજબ જણાવું છું:

૧. હું સામાવાળા નંબર ૪ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ જે હવે પછી એ.કે.ટી. તરીકે ઉલ્લેખિત છે ના ટ્રસ્ટીઓ પૈકીનો એક છું, જે બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૫૦ ની જોગવાઈઓ હેઠળ રજીસ્ટ્રેશન નંબર એ/૧૨૯૯/અમદાવાદ ધરાવતું એક નોંધાયેલ ધાર્મિક ટ્રસ્ટ છે અને મને ટ્રસ્ટ વતી આ સોગંદનામું કરવા માટે અધિકૃત કરવામાં આવ્યો છે.

૨. એ.કે.ટી. નો ટ્રસ્ટી હોવાના નાતે, હું પ્રસ્તુત કેસની હકીકતો અને સંજોગોથી સંપૂર્ણપણે વાકેફ છું.

૩. શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ એ જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ (સમુદાય) જે હવે પછી જૈનો તરીકે ઉલ્લેખિત છે નું અખિલ ભારતીય પ્રતિનિધિત્વ કરતું ટ્રસ્ટ છે અને તે માલિક તરીકે શેત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર આવેલા જૈન મંદિરો અને ગઢના નિયંત્રણ, વહીવટ અને કબજો ધરાવે છે.

૪. મેં જાહેર હિતની અરજી તરીકે દાખલ કરાયેલી પ્રસ્તુત રિટ પિટિશનની વિગતો વાંચી છે અને સમજી છે. શરૂઆતમાં જ હું જણાવું છું કે પ્રસ્તુત રિટ અરજી એ કોઈ જાહેર હિતની અરજી નથી, પરંતુ એક વ્યક્તિ, અર્થાત્ કાળુ ભારતી (જેમને સી.એ. નંબર ૧૨૯૦૫ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૪-૧૦-૨૦૧૭ ના આદેશથી સામાવાળા નંબર ૪ તરીકે જોડવામાં આવ્યા છે), જેમના હક-હિત ક્યારેય નહોતા, તેમના માટે હક, અધિકાર અને હિત પ્રાપ્ત કરવા માટે ઉપજાવી કાઢેલા અને સ્વ-વિરોધાભાસી નિવેદનો તથા મહત્વપૂર્ણ તથ્યો છુપાવીને કરવામાં આવેલી એક અંગત હિતની અરજી છે અને તેથી પ્રસ્તુત રિટ પિટિશન દાખલારૂપ દંડ સાથે રદ કરવા પાત્ર છે.

૫. જે પિટિશનનો પ્રત્યુત્તર આપવામાં આવી રહ્યો છે તેના ગુણદોષ (મેરિટ્સ) પર રજૂઆતો કરતા પહેલાં, શેત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર ગઢની અંદર આવેલી મહાદેવની જગ્યા (મહાદેવ મંદિર) ની ભૌગોલિક સ્થિતિ જણાવવી યોગ્ય છે.

૫.૧. શેત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર એક ગઢ (કિલ્લો) આવેલો છે. આ ગઢની અંદર ૮૦૦ થી વધુ જૈન મંદિરો આવેલા છે.

૫.૨. પ્રસ્તુત પિટિશનનો વિષય એવું મહાદેવ મંદિર, ગઢના દક્ષિણ (પશ્ચિમ-દક્ષિણ) છેડે આવેલું છે, જેનો પ્રવેશ ગઢના પૂર્વ છેડે આવેલા રામપોળ (મુખ્ય પ્રવેશ દ્વાર) દ્વારા થાય છે. રામપોળ દરવાજે પહોંચવા માટે પાલિતાણા શહેરની તળેટીથી શેત્રુંજય ડુંગર ચઢવો પડે છે. અહીં એ જણાવવું યોગ્ય છે કે ગઢની અંદર આવેલા મહાદેવ મંદિરે પહોંચવા માટે આ જ દરવાજાનો ઉપયોગ થાય છે.

૫.૩. અહીં એ પણ જણાવવું યોગ્ય છે કે ગઢમાં પ્રવેશવા માટે બીજા બે દરવાજા છે, જે ઘેટી પાગ દરવાજો અને નવ ટૂંક દરવાજા તરીકે ઓળખાય છે. જ્યાં સુધી ઘેટી પાગ દરવાજાનો સંબંધ છે, તે શેત્રુંજય ડુંગરની સામેની બાજુએ આવેલા ઘેટી ગામથી શરૂ થાય છે. જ્યારે નવ ટૂંક દરવાજો પાલિતાણા શહેરની તળેટીથી શરૂ થાય છે, પરંતુ આ દરવાજે પહોંચવા માટે શેત્રુંજય ડુંગર પર લગભગ એકાદ કિલોમીટર વધુ ચઢવું પડે છે અને તેવી જ રીતે ગઢની અંદર પણ ઘણું લાંબુ અંતર કાપવું પડે છે.

૫.૪. સમગ્ર બાબતને જોતાં, કોઈપણ દરવાજેથી મહાદેવ મંદિરે પહોંચવા માટે, મૂળનાયક (મુખ્ય અધિષ્ઠાતા દેવ) આદેશ્વર ભગવાનના મંદિર સહિત અસંખ્ય જૈન મંદિરોમાંથી પસાર થવું પડે છે.

પ.પ. આ મહાદેવ મંદિર પણ આદેશ્વર ભગવાનના બે નાના મંદિરો (દેરીઓ) થી ઘેરાયેલું છે, જેમાં આદિશ્વર ભગવાનના ચરણ પાદુકા આવેલા છે.

રસ્તાઓ સાથે ગઢની અંદર આવેલા મંદિરો દર્શાવતો નકશો આ સાથે પરિશિષ્ટ – આર/૧ (સામૂહિક) તરીકે સામેલ રાખેલ છે.

ક. પ્રારંભિક વાંધાઓ:

(એ) સત્ય છુપાવવું – અસત્યનું સૂચન કરવું:

ક.૧. પ્રસ્તુત રિટ પિટિશન ‘સપ્રેસિઓ વેરી – સજેસ્ટીઓ ફાલ્સી’ (સત્ય છુપાવવા અને અસત્ય રજૂ કરવાના) દોષથી દૂષિત છે અને તેથી તે રદ થવા પાત્ર છે. અરજદારે રિટ પિટિશન સાથે જોડેલા પરિશિષ્ટોથી જ સ્પષ્ટ દેખાઈ આવે તેવા ઇરાદાપૂર્વકના ખોટા નિવેદનો કર્યા છે અને મહત્વપૂર્ણ હકીકતો જાણીજોઈને છુપાવી છે, જે અરજદારને કોઈપણ દાદ મેળવવા માટે અયોગ્ય ઠેરવે છે અને રિટ પિટિશન રદ થવા પાત્ર બને છે.

ક.૨. રિટ અરજદારે વર્ષ ૧૯૬૫ માં હીરાપુરી ગણેશપુરી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીના આધારે નાયબ ચેરિટી કમિશનર સમક્ષ શરૂ કરવામાં આવેલી “મહાદેવની જગ્યા” ની નોંધણીની કાર્યવાહીને જાણીજોઈને છુપાવી છે, દેખીતી રીતે એટલા માટે કે તે રિટ પિટિશનની સમગ્ર દલીલ અને પાયાને —એટલે કે નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ અને મંદિરના મહંત/પૂજારી તરીકે મહંત ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની નિમણૂકને—ખોટી સાબિત કરે છે.

ક.૩. અરજદારે એ હકીકત છુપાવી છે કે મહાદેવની જગ્યા શેત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર આવેલા ગઢની અંદર સ્થિત છે. ગઢની અંદર ૮૦૦ થી વધુ પ્રાચીન જૈન મંદિરો છે, જે કળા અને ધર્મના અનોખા સમન્વયનું ઉદાહરણ છે. આ મંદિરોની સુરક્ષા માટે ગઢ ફરતે સંરક્ષણ દીવાલ અને દરવાજા આવેલા છે.

ક.૪. ઉપર દર્શાવેલ હકીકત અને પ્લાન / નકશા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદારની એવી દલીલ કે મહાદેવ મંદિર ગઢની બહાર આવેલું છે, તે તદ્દન ખોટી છે.

ક.૫. ટ્રસ્ટની નોંધણીના રેકૉર્ડ પરથી, જે પરિશિષ્ટ ‘બી’ તરીકે સામેલ છે અને જેની વિગતો આ જવાબમાં યોગ્ય સ્થળે આપવામાં આવી છે, તે પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કહેવાતા મહંત ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતી ક્યારેય મહંત કે પૂજારી ન હતા, પરંતુ એક હીરાપુરી ગણેશપુરીએ તા. ૧૭-૦૫-૧૯૬૫ ના રોજ પૂજારી તરીકેની પોતાની ક્ષમતામાં ટ્રસ્ટની નોંધણી માટે અરજી કરી હતી અને નોંધાયેલ ટ્રસ્ટ ‘નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ’ ન હતું પરંતુ ‘મહાદેવ ની જગ્યા’ હતું. ‘નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ’ નામ અરજદાર દ્વારા બદલવાથી ઉપજાવી કાઢવામાં આવ્યું હોવાનું જણાય છે. નોંધણીના સમગ્ર રેકૉર્ડમાં ‘નીલકંઠ’ શબ્દનો કોઈ ઉલ્લેખ સુદ્ધાં નહોતો.

૬.૬. પેરા ૪.૩ માં અરજદારે જણાવ્યું છે કે “અરજદાર જણાવે છે કે શેત્રુંજય ડુંગર પર આવેલું નીલકંઠ મહાદેવનું સંચાલન નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ દ્વારા થાય છે જે એક નોંધાયેલ જાહેર ટ્રસ્ટ છે.” આ નિવેદન રિટ પિટિશનના પાના નંબર ૨૧ પર આપેલા પરિશિષ્ટ-બી ને જોતાં જ ખોટું સાબિત થાય છે. નોંધણી નંબર એ-૧૧૭૬ થી નોંધાયેલ ટ્રસ્ટ “મહાદેવની જગ્યા, શેત્રુંજય ડુંગર ઉપર, પાલિતાણા” છે. સમગ્ર દસ્તાવેજમાં ક્યાંય પણ નીલકંઠ મહાદેવનો કે નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ તરીકે નોંધાયેલા કોઈ ટ્રસ્ટનો ઉલ્લેખ નથી.

૬.૭. પેરા ૪.૪ માં અરજદારે જણાવ્યું છે કે “અરજદાર જણાવે છે કે તા. ૦૩-૦૮-૧૯૫૮ ના આદેશ દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ એ સદર શિવ મંદિરના પૂજારી તરીકે ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની નિમણૂક કરી હતી. અરજદાર જણાવે છે કે પૂજારીનો પગાર પણ સરકાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવે છે.” પાના નં. ૨૧ પર પરિશિષ્ટ - ‘બી’ ને જોતાં આ નિવેદન તદ્દન ખોટું છે. પરિશિષ્ટ - ‘જી’ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે દાવો કર્યા મુજબ મહેસૂલ વિભાગનો આવો કોઈ રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ નથી. વધુમાં, રિટ અરજદારે ઘણા પરિશિષ્ટો જોડ્યા છે પરંતુ તારીખ ૩ ઓગસ્ટ ૧૯૫૮ નો એવો કોઈ દસ્તાવેજ જોડ્યો નથી જે ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની કોઈ નીલકંઠ મહાદેવ મઠ/મંદિરના મહંત અથવા પૂજારી તરીકેની નિમણૂક દર્શાવતો હોય. વળી, અનુક્રમણિકામાં પરિશિષ્ટ - ‘સી’ સંબંધિત વિગતોના ખાનામાં વિગત “સાધુ સમાજ દ્વારા કરાયેલ તા. ૦૩-૦૮-૫૮ ના નિમણૂક પત્રની નકલ” એવી દર્શાવી છે. પરિશિષ્ટ - ‘સી’, પાના નં. ૨૩ પર, એક તારીખ વિનાનો દસ્તાવેજ છે અને તેમાં ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતી નહીં પરંતુ શેત્રુંજય ડુંગર ખાતે નીલકંઠ મહાદેવની મિલકતોના મહંત, કબજેદાર અને હકદાર તરીકે એક મહંત શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતી મહારાજની મહંત તરીકે નિમણૂક દર્શાવવામાં આવી છે.

૬.૮. પેરા ૪.૪ ના બીજા ભાગમાં એવું વિધાન છે કે “અરજદાર જણાવે છે કે સદર શિવ મંદિરના મહંત અવસાન પામ્યા અને ત્યારબાદ સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા કોઈ મહંતની નિમણૂક કરવામાં આવી નથી. અરજદાર જણાવે છે કે ત્યારબાદ સાધુ સમાજે એક કાળુભારતી ગુરુશ્રી વિઠ્ઠલભારતીની નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર માટે મહંત તરીકે નિમણૂક કરી.” ઉપર જણાવ્યા મુજબ પરિશિષ્ટ ‘સી’ એ અનુક્રમણિકામાં દર્શાવેલ દસ્તાવેજની વિગતોથી વિપરીત તારીખ વગરનો દસ્તાવેજ છે. વળી, જૂનાગઢ અને ગિરનાર મંડળના સાધુ સમાજને ભાવનગર જિલ્લાના પાલિતાણા ખાતે શેત્રુંજય ડુંગર પર આવેલા મંદિર માટે મહંતની નિમણૂક કરવાની કોઈપણ કાયદા હેઠળ કોઈ સત્તા નથી, જે હકીકત રિટ પિટિશનના સીધા વાંચન પરથી જ સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં આ પાસા અંગે કોઈ નિવેદન કરવામાં આવ્યું નથી તેમજ તે પરિશિષ્ટ - ‘બી’ થી પણ વિપરીત છે. પ્રથમ દષ્ટિએ જ આ દસ્તાવેજ મંદિર પર કબજો જમાવવા અને મંદિરના શાંતિપૂર્ણ વહીવટ તથા સંચાલનમાં ખલેલ પહોંચાડવા તેમજ કોમી સૌહાર્દ ડહોળવાના હેતુથી બનાવટી ઊભો કરાયેલો દસ્તાવેજ છે.

(બી) હકીકતોના વિવાદિત પ્રશ્નો:

૭. પ્રસ્તુત રિટ પિટિશન એ આધાર પર પણ રદ થવા પાત્ર છે કે તે અન્ય બાબતોની સાથે ગંભીર વિવાદિત હકીકતોના પ્રશ્નો ઉભા કરે છે, ઉદાહરણ તરીકે:

(એ) શું શેત્રુંજય ડુંગર પર આવેલી મહાદેવની જગ્યા અથવા નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરના સંચાલન માટે અરજદારના દાવા મુજબ કોઈપણ સત્તામંડળ દ્વારા ક્યારેય કોઈ મહંતની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી?

(બી) શું જૂનાગઢ, ગિરનારના સાધુ સમાજનો શેત્રુંજય ડુંગર ખાતેની મહાદેવની જગ્યા પર ક્યારેય કોઈ અધિકાર, નિયંત્રણ કે હક રહ્યો છે અથવા કોઈને મહંત તરીકે નિયુક્ત કરવાની કોઈ સત્તા છે?

(સી) શું શેત્રુંજય ડુંગર પર આશરે ૨૦' x ૩૦' – ૩૫' નો નાનો વિસ્તાર ધરાવતી મહાદેવની જગ્યા એ કોઈ 'મઠ' છે?

(ડી) મહાદેવની જગ્યા એક જાહેર ટ્રસ્ટ તરીકે નોંધાયાની તારીખથી, મહાદેવની જગ્યાના પૂજારી તરીકે કાર્ય કરવા અને તેના કારભારનું સંચાલન કરવા માટે જવાબદાર વ્યક્તિ/વ્યક્તિઓ કોણ છે?

(ઈ) શું મહંત કાળુભારતીએ શેત્રુંજય ડુંગર પર અચાનક ઉપસ્થિત થઈને મિલકત હડપ કરવા, શેત્રુંજય ડુંગર પર ઉપદ્રવ પેદા કરવા અને જૈનો તથા હિન્દુઓ વચ્ચે સદીઓ જૂની સુનિશ્ચિત પરંપરાઓ અને સંવાદિતાને તોડવા માટે પોતાના કબજાનો દાવો કરવા સિવાય, શેત્રુંજય ડુંગર ખાતેની મહાદેવની જગ્યા પર મહંત કે પૂજારી તરીકે ક્યારેય કોઈ અધિકાર ભોગવ્યો હતો કે કાર્ય કર્યું હતું?

(સી) કાયદા મુજબ સોગંદનામાની ખરાઈ થયેલ નથી:

૮. સિવિલ પ્રોસિજર કોડ ના ઓર્ડર ૬ નિયમ ૧૫, ઉપ-નિયમ ૨ ની શરતો અનુસાર સોગંદનામું યોગ્ય રીતે સત્યાપિત ન થયેલ હોવાથી આ રિટ પિટિશન રદ થવા યોગ્ય છે, એક્ઝિક્યુટિવના સોગંદ લેનાર (ડેપોનન્ટ) ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડ, ઉંમર આશરે ૩૬ વર્ષ, સોગંદનામામાં સત્યાપિત કરીને જણાવે છે કે "...હું આથી ગંભીરતાપૂર્વક પ્રતિજ્ઞા લઈને જણાવું છું કે ઉપરના પેરા નં. ૧ થી ૮ માં જે જણાવવામાં આવ્યું છે તે મારી અંગત જાણ મુજબ સાચું છે...". રિટ પિટિશનના પેરા ૫ માં ડેપોનન્ટ જણાવે છે કે "રજૂ કરાયેલી હકીકતોની માહિતીનો સ્ત્રોત અંગત જાણકારી અને સમાચારોના અહેવાલો પર આધારિત છે." ૩૬ વર્ષની ઉંમરની વ્યક્તિ સોગંદ પર એવું નિવેદન અને ખાતરી આપે છે કે રિટ પિટિશનના આ ફકરાઓમાં જણાવેલી ઘટનાઓ, જે તેમના જન્મના દાયકાઓ પહેલાં બની હતી, તે તેમની વ્યક્તિગત જાણ મુજબ સાચી છે! માત્ર આ જ ગ્રાઉન્ડ (આધાર) પર રિટ પિટિશન રદ થવા પાત્ર છે.

(ડી) અરજદાર કાયદેસરની વ્યક્તિ નથી:

૯. રિટ પિટિશનના પેરા ૨ માં, અરજદાર "વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ" વિશે અન્ય બાબતો સાથે બિન-રાજકીય સંગઠન તરીકે જણાવે છે પરંતુ તે કોઈપણ કાયદા હેઠળ નોંધાયેલું સંગઠન છે કે નહીં તે જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી, અને જો તે નોંધાયેલું સંગઠન હોય, તો શું તેણે તેના જિલ્લા ઉપપ્રમુખ શ્રી ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડને પ્રસ્તુત રિટ અરજી દાખલ કરવા માટે અધિકૃત કર્યા હતા કે કેમ તેનો ખુલાસો નથી. એવું જણાય છે કે આ અમુક વ્યક્તિઓનું એક જૂથ છે, જે આ રિટ પિટિશન દાખલ કરવા અને ચલાવવા માટે સક્ષમ નથી. અરજદાર એક રજિસ્ટર્ડ સંસ્થા છે અને આ રિટ અરજી ચલાવવા માટે સક્ષમ છે તેવું સ્થાપિત કરતું કોઈ કથન કરવામાં આવ્યું નથી કે કોઈ દસ્તાવેજ રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી, તેમજ પ્રસ્તુત રિટ પિટિશન દાખલ કરવા માટે ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડને અધિકૃત કરતો સદર સંસ્થાનો કોઈ ઠરાવ પણ રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી, તેથી આ આધારે પણ રિટ પિટિશન ટકી શકે તેમ નથી (નોંધપાત્ર નથી).

(ઇ) બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટ / વૈકલ્પિક ઉપાય:

૧૦. અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલી તમામ દાદનો આધાર બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૫૦ ની જોગવાઈઓ હેઠળ નોંધાયેલા એક જાહેર ટ્રસ્ટના સંબંધમાં છે, જે કાયદો પોતાનામાં જ એક સંપૂર્ણ વિધાન (કમ્પ્લીટ કોડ) છે. રિટ પિટિશનના સીધા વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદારે ટ્રસ્ટ અંગેની પોતાની ફરિયાદના નિવારણ માટે સક્ષમ સત્તાધિકારી એટલે કે ચેરિટી કમિશનર સમક્ષ કોઈ કાર્યવાહી કરી નથી, તેથી પ્રસ્તુત રિટ પિટિશન ચાલવા પાત્ર નથી કારણ કે અરજદારે ટ્રસ્ટ્સ એક્ટ હેઠળ ઉપલબ્ધ વૈકલ્પિક ઉપાયનો ઉપયોગ કર્યો નથી.

૧૧. રિટ પિટિશનમાં કરાયેલા નિવેદનોનો જવાબ આપતા પહેલાં, જૈનો માટે શેત્રુંજય ડુંગરના સ્વરૂપ અને પવિત્રતા વિશે તેમજ 'મહાદેવ ની જગ્યા' એક જાહેર ટ્રસ્ટ તરીકે નોંધાયેલ હોવા અંગે જણાવવું યોગ્ય છે, જે હકીકત અરજદાર દ્વારા છુપાવવામાં આવી છે.

શેત્રુંજય ડુંગર:

૧૨. પ્રસ્તુત રિટ પિટિશનનો વિષય સમગ્ર જૈન સમુદાય માટે પવિત્ર, પૂજનીય અને મૂર્તિ સમાન પૂજા-અર્ચનાનું સ્થાન એવા શેત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર ગઢ વિસ્તાર તરીકે ઓળખાતા કિલ્લાની અંદર આવેલું મહાદેવ મંદિર છે. શેત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર ગઢ વિસ્તારની અંદર આરસપહાણના ૮૦૦ થી વધુ જૈન મંદિરો આવેલા છે, જે કળા અને ધર્મના અદ્ભુત સમન્વયના ઉત્કૃષ્ટ ઉદાહરણો છે.

૧૨.૧. જૈનો માટે શેત્રુંજય ડુંગર એ એક મૂર્તિ, 'સ્વયંભૂ', પૂજા અને ભક્તિનો વિષય છે અને તે જૈન ધર્મનું એક અભિન્ન અંગ છે.

૧૨.૨. અનાદિકાળથી જૈનો શેત્રુંજય ડુંગરની પૂજા-આરાધના કરે છે, કારણ કે એવી માન્યતા છે કે કરોડો મુનિઓ (સંતો/ઋષિઓ) એ આ ડુંગર પર મોક્ષ (મુક્તિ) પ્રાપ્ત કર્યો છે. આ પરમ પૂજનીય પર્વત પર એવી કોઈ જગ્યા નથી કે જ્યાંથી કોઈ આત્માએ મોક્ષ (નિર્વાણ) પ્રાપ્ત ન કર્યો હોય, તેથી તેનો પ્રત્યેક કાંકરો/પથ્થર/ઘંચ પવિત્ર છે અને જૈનો માટે પૂજા તથા ભક્તિનું સ્થાન છે. સમગ્ર પર્વત એટલો પવિત્ર છે કે જૈનો તેના પર પગ મૂકે તે ક્ષણથી જ તેઓ અન્ન-જળ ગ્રહણ કરવાથી, કુદરતી હાજતે જવાથી અને થૂંકવાથી પણ દૂર રહે છે, જે હકીકત અસંખ્ય પ્રાચીન જૈન શાસ્ત્રો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે; જૈનોની શેત્રુંજય પ્રત્યેની શ્રદ્ધા અને તેનું સ્વરૂપ વિકિપીડિયા પર પ્રસિદ્ધ થયેલ છે, જેને ગુજરાત સરકાર દ્વારા પોતાની વેબસાઈટ પર સ્વીકારવામાં આવેલ છે. યાત્રાળુઓ / સાધકો ખરાબ કર્મોના ક્ષય માટે બે દિવસ અને ત્રણ દિવસના ઉપવાસ દરમિયાન યાત્રા પૂર્ણ કરે છે અને ખુદ્દા પગે શેત્રુંજયની સાત જાત્રા, અગિયાર જાત્રા અને નવાણું (૯૯) યાત્રા પૂર્ણ કરે છે. ગુજરાત સરકારે જૈનો માટે શેત્રુંજય ડુંગરના પવિત્ર અને પૂજનીય સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને પાલિતાણા શહેરને પવિત્ર યાત્રાધામ જાહેર કર્યું છે. જૈનોની માન્યતા અને શ્રદ્ધા અનુસાર ડુંગર પર રાત્રિ રોકાણ કરવાની મનાઈ છે, જે હકીકતનો સ્વીકાર રાજ્ય સરકારે પોતાની વેબસાઈટ પર કરેલો છે.

પ્રાચીન જૈન શાસ્ત્રોના અંશોની નકલ અંગ્રેજી અનુવાદ સાથે આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ – આર/૨** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

અરજદારો આ રિટ પિટિશનની સુનાવણી સમયે મૂળ શાસ્ત્રો રજૂ કરવા માટે આ નામદાર અદાલતની પરવાનગી યાચે છે.

પાલિતાણા અને પાલિતાણાના મંદિરો પરના વિકિપીડિયા પેજની હાર્ડ કોપી આ સાથે સામેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ – આર/૩ (સામૂહિક)** તરીકે ચિહ્નિત કરેલ છે.

પાલિતાણા, પાલિતાણા મંદિરો, ગુજરાત પ્રવાસન અને પાલિતાણાને પવિત્ર યાત્રાધામ જાહેર કરવા અંગેના ગુજરાત સરકારના પ્રકાશનની હાર્ડ કોપી આ સાથે સામેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ – આર/૪ (સામૂહિક)** તરીકે ચિહ્નિત કરેલ છે.

૧૨.૩. જૈન ધાર્મિક માન્યતા અનુસાર સાધનાનું સ્થાન ‘શેત્રુંજય’ પર્વત છે. આ ડુંગર સાથે આધ્યાત્મિક ગુણ જોડાયેલો છે, જે ‘સાધના’ માં અને જીવાત્માના શત્રુઓ અર્થાત્ સાંસારિક સુખો, દુર્વિચારો, રાગ અને ક્લેષ, સુખ અને દુઃખ વગેરેના નાશમાં સહાયક બને છે, કારણ કે તે આત્માના સાચા આનંદ અને પરમાનંદના નાશક છે.

૧૨.૪. શેત્રુંજય એ માત્ર સાધારણ ડુંગર નથી, તે અત્યંત પવિત્ર છે, અન્ય ડુંગરો અને પર્વતો કરતાં ભિન્ન અને અનોખો છે, આધ્યાત્મિક ગુણોથી ભરપૂર

છે અને તેથી જ તેને "પર્વતાધિરાજ" / "ગિરિરાજ" / "સિદ્ધાયલ" પણ કહેવામાં આવે છે. જૈનો દ્રઢપણે માને છે કે શેત્રુંજય પર્વત અનાદિ કે શાશ્વત છે.

૧૨.૫. પરમાત્મા શ્રી ઋષભદેવજી વર્તમાન કાળચક્રના પ્રથમ તીર્થંકર છે. આ કારણે, તેમનું નામ આદિનાથ – પ્રથમ પ્રભુ પડ્યું હતું. તેઓ સિદ્ધ બન્યા, એક મુક્ત આત્મા, જેમણે પોતાના તમામ કર્મો એટલે કે જીવાત્માના શત્રુઓનો નાશ કર્યો હતો. પરમાત્મા ઋષભદેવજી સિદ્ધ પદ પ્રાપ્ત કરતાં પહેલાં પોતાના કર્મોના ક્ષય માટે સાધના અર્થે શેત્રુંજય ડુંગર પર "પૂર્વ નવાણું" વાર પધાર્યા હતા, આ સમય લાખો વર્ષો (સહસ્ત્રાબ્દી) સુધી વિસ્તરે છે. આથી જ ડુંગર પરની મુખ્ય પ્રતિમા તીર્થંકર પરમાત્મા શ્રી ઋષભદેવજીની છે.

૧૨.૬. જૈનો ૨૪ તીર્થંકરોમાં માને છે અને ૨૪ માંથી ૨૩ તીર્થંકરો પોતાના કર્મોનો ક્ષય કરીને સિદ્ધ બનવા માટે સાધના અર્થે આ ડુંગર પર પધાર્યા હતા. આ પર્વતમાં સ્વયં એક આધ્યાત્મિક વિશેષતા રહેલી છે, જે સાધના કરવામાં અને કર્મોના ક્ષયમાં સહાયક બને છે.

૧૨.૭. એ જણાવવું યોગ્ય છે કે જ્યારે જૈનોને શેત્રુંજય પર્વતનું પ્રથમ દર્શન થાય છે ત્યારે તેઓ તેને વંદન કરે છે અને ભક્તિભાવ વ્યક્ત કરે છે. ત્યારબાદ પર્વતારોહણ શરૂ કરતાં પહેલાં પણ તેઓ પર્વતના માનમાં તળેટી (પર્વતની નીચે) ખાતે પર્વતની પૂજા, વંદના અને આરતી કરે છે. તેઓ કાળઝાળ ગરમીમાં પણ ખુદ્દા પગે ચઢાણ કરે છે અને પોતાની ક્ષમતા મુજબ પગદંડીઓ પર દૂધ અને કેસર છાંટે છે અને છેલ્લે યાત્રાના સર્વોચ્ચ કાર્ય (પૂર્ણતા) તરીકે તેઓ ગિરિરાજની પ્રદક્ષિણા કરે છે. તેઓ પાંચ રસ્તાઓ પરથી ડુંગર ચઢે છે અને ઉતરે છે કારણ કે એ જાણી શકાયું નથી કે તીર્થંકરો / સિદ્ધો કયા રસ્તેથી ડુંગર પર ચઢ્યા હતા અને ઉતર્યા હતા.

૧૨.૮. ઉપર જણાવેલી સંક્ષિપ્ત હકીકતો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે શેત્રુંજય ડુંગર જૈનો માટે પૂજા અને આરાધનાનું કેન્દ્ર છે અને તે જૈન ધર્મનું અભિન્ન અંગ છે. શાસકોએ તમામ સમયે જૈનોની આ ધાર્મિક માન્યતાનું સન્માન કર્યું હતું અને જૈનોના ધાર્મિક સિદ્ધાંતો અને રીત-રિવાજોની વિરુદ્ધ કોઈપણ રીતે ડુંગરનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો.

મુઘલ શાસકો / બ્રિટિશ સરકાર / વર્તમાન સરકાર દ્વારા શેત્રુંજયનું પવિત્ર સ્વરૂપ જાળવી રાખવામાં આવ્યું:

૧૩.૧. મુઘલ શાસકોએ પણ જૈનોની આસ્થા, શ્રદ્ધા અને ડુંગરના પવિત્ર સ્વરૂપને માન્ય રાખ્યું હતું અને ફરમાનો દ્વારા જૈન સમુદાયને ડુંગરનો કબજો સુનિશ્ચિત કર્યો હતો તેમજ જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ હોય તે રીતે ડુંગર અને તેની આસપાસના વિસ્તારોના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ પણ મૂક્યો હતો. ફરમાનની નકલ તેના અંગ્રેજી અનુવાદ સાથે આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ – આર/૫** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૩.૨. બ્રિટિશ સરકારે પણ આ પ્રદેશ પરના પોતાના શાસનકાળ દરમિયાન વિવિધ ઠરાવો/આદેશો મારફતે અન્ય બાબતો સાથે શેત્રુંજય ડુંગરના ધાર્મિક અને પવિત્ર સ્વરૂપની જાળવણી કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો અને જૈનોની ધાર્મિક આસ્થાથી વિરુદ્ધના કોઈપણ કૃત્ય પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો. બોમ્બે સરકારના તારીખ ૧૬ માર્ચ, ૧૮૭૭ ના ઠરાવે શેત્રુંજયના પવિત્ર સ્વરૂપને માન્ય રાખ્યું હતું અને જૈન ધર્મથી વિરુદ્ધ હોય તેવા કોઈપણ હેતુ માટે તેનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો. બોમ્બે સરકારના તારીખ ૧૬-૦૩-૧૮૭૭ ના ઠરાવની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ – આર/૬** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૩.૩. ગુજરાત સરકારે શેત્રુંજય ડુંગર પર રેસ્ટોરન્ટ માટે જમીન ફાળવી હતી પરંતુ જૈનો/એ.કે.ટી. દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવતા, શેત્રુંજય ડુંગરના પવિત્ર સ્વરૂપને જાળવી રાખવા માટે તારીખ ૦૯-૦૧-૧૯૬૯ ના આદેશ દ્વારા સદર ફાળવણી રદ કરવામાં આવી હતી. તારીખ ૦૯-૦૧-૧૯૬૯ ના આદેશની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ – આર/૭** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૩.૪. ગુજરાત સરકારે તારીખ ૦૭-૦૬-૧૯૭૯ ના આદેશ દ્વારા શેત્રુંજય ડુંગરના પવિત્ર સ્વરૂપની પુનઃપુષ્ટિ કરી હતી અને આદેશ આપ્યો હતો કે 'શેત્રુંજય ડુંગર' પર એવું કશું જ ન કરવું જોઈએ જેથી જૈનોની ધાર્મિક લાગણીઓને ઠેસ પહોંચે અને ડુંગરના પવિત્ર સ્વરૂપને નુકસાન થાય. તારીખ ૦૭-૦૬-૧૯૭૯ ના આદેશની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ – આર/૮** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

મહાદેવ મંદિર

૧૪. ડુંગરની ટોચ પર, ગઢ વિસ્તાર (કિલ્લા વિસ્તાર) ની અંદર, એક મહાદેવ મંદિર આવેલું છે. ટોચ પર મંદિરોનું નિર્માણ કરનારા સોમપુરાઓ, તેમજ મોટાભાગના પૂજારીઓ અને કર્મચારીઓ હિન્દુ છે, જેઓ શૈવ પંથના અનુયાયીઓ છે. આથી, તેઓ પોતાના આરાધ્ય દેવ, મહાદેવની પૂજા-અર્ચના કરી શકે તે હેતુથી જૈનો દ્વારા ગઢ વિસ્તારની અંદર આ મહાદેવ મંદિરનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૪.૧. મંદિરના સોમપુરાઓ/શિલ્પકારો મોટાભાગે શિવ અથવા હિન્દુ ધર્મના અનુયાયીઓ હોય છે, તેથી મંદિરના નિર્માણ માટેના કોઈપણ સ્થળે તેમના ભગવાન શિવ અથવા અન્ય આરાધ્ય દેવનું મંદિર બનાવવામાં આવતું હતું. પ્રાચીન સમયમાં અને ખાસ કરીને ડુંગરની ટોચ પર કામ વર્ષો સુધી ચાલતું હતું, જેથી તેઓ જેમની માટે કામ કરતા હોય તે વ્યક્તિને શિવજી અથવા તેમના આરાધ્ય દેવનું મંદિર બનાવવાની વિનંતી કરતા જેથી તેઓ નિયમિત દૈનિક પૂજા કરી શકે અને તે મુજબ શિવજી અથવા અન્ય દેવી-દેવતાઓના મંદિરનું નિર્માણ અને પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવતી હતી. શેત્રુંજય સહિતના લગભગ તમામ પ્રાચીન જૈન સ્થળોએ, જૈનોએ પોતાના ખર્ચે તેમના સોમપુરાઓ, કામદારો અને કર્મચારીઓની દૈનિક પૂજા માટે મંદિરો બનાવ્યા

હતા અને આ મંદિરોનું સંચાલન અને જાળવણી તેમના મુખ્ય મંદિરની સાથે તેઓ પોતે જ કરતા હતા, કારણ કે જૈન મંદિરોમાં પૂજારીઓ અને કર્મચારીઓ મોટાભાગે હિન્દુ ધર્મના અનુયાયીઓ હોય છે.

૧૪.૨. મહાદેવ મંદિરનું સંચાલન, જાળવણી, સમારકામ અને નવીનીકરણ પણ શરૂઆતથી જ હિન્દુ રીત-રિવાજો અને ધાર્મિક વિધિઓ અનુસાર એ.કે.ટી. દ્વારા નિયમિતપણે કરવામાં આવે છે. ગઢ વિસ્તારમાં કુમારપાળ દેરાસર ખાતે નિમાયેલા પૂજારીઓ સામાન્ય રીતે આ મંદિરમાં સેવા-પૂજા કરે છે.

મહાદેવ ની જગ્યા ની જાહેર ટ્રસ્ટ તરીકે નોંધણી:

૧૫. એ.કે.ટી. એ પોતાના એક પ્રતિનિધિ મારફતે તારીખ ૨૭-૦૭-૨૦૧૭ ના રોજ રેકૉર્ડની પ્રમાણિત નકલો માટે અરજી કરી હતી અને ઉપલબ્ધ થયેલી રેકૉર્ડની નકલો પરથી નીચે મુજબની હકીકતો સામે આવી છે, જે પોતે જ બધું સ્પષ્ટ કરે છે અને અરજદારના દાવાને ખોટો સાબિત કરે છે:-

૧૫.૧. પોતાની જાતને પૂજારી ગણાવતા એક હીરાપુરી ગણેશપુરીએ તારીખ ૧૭-૦૫-૧૯૬૫ ના રોજ મંદિરના ટ્રસ્ટી તરીકે ૩ વ્યક્તિઓના નામ દર્શાવીને ટ્રસ્ટની નોંધણી માટે અરજી કરી હતી.

૧૫.૨. નાયબ કમિશનરે સદર અરજી પર અરજીમાં દર્શાવેલા ૩ ટ્રસ્ટીઓ અને અરજદાર હીરાપુરી ગણેશપુરીને નોટિસ જારી કરી હતી. નોટિસ છતાં, હીરાપુરી ગણેશપુરી તપાસ માટે હાજર થયા નહોતા કે તપાસ દરમિયાન ઇન્સ્પેક્ટરને મહાદેવ મંદિર ખાતે કે પાલિતાણા શહેરમાં મળી આવ્યા નહોતા.

૧૫.૩. નામ દર્શાવેલ ટ્રસ્ટીઓ પૈકીના એક વ્રજલાલ જુગુભાઈ મિસ્ત્રીએ તારીખ ૧૭-૦૩-૧૯૬૭ ના પત્ર દ્વારા અન્ય બાબતો સાથે જણાવ્યું હતું કે તેમને ટ્રસ્ટીપણામાં કોઈ રસ નથી. તારીખ ૧૭-૦૩-૧૯૬૭ ના પત્રની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ - આર/૯** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૫.૪. નામ દર્શાવેલ ટ્રસ્ટીઓ પૈકીના એક ડૉ. રતિલાલ ગિરજાશંકર ભટ્ટે તપાસ દરમિયાન સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ શેત્રુંજય ડુંગર પરના શંકર ભગવાનના મંદિર વિશે કશું જાણતા નથી. ડૉ. રતિલાલ ગિરજાશંકર ભટ્ટના તારીખ ૨૩-૦૫-૧૯૬૮ ના નિવેદનની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ - આર/૧૦** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૫.૫. ત્રીજા નામવાળા ટ્રસ્ટી દેવલોક પામ્યા હતા (સ્વર્ગસ્થ થયા હતા).

૧૫.૬. નાયબ ચેરિટી કમિશનરે સદર અરજી પર પોતાની કચેરીના એક ઇન્સ્પેક્ટરને તપાસ સોંપી હતી. સદર ઇન્સ્પેક્ટરે તપાસ દરમિયાન મંદિરની મુલાકાત લીધી હતી અને એ.કે.ટી. ના કુમારપાળ દેરાસરના પૂજારી ત્ર્યંબકલાલ વજેશંકર ત્રિપાઠીનું નિવેદન નોંધ્યું હતું. તેમણે પોતાની જુબાની દરમિયાન અન્ય બાબતો સાથે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ મંદિરમાં પોતાની મેળે સેવા-પૂજા કરતા હતા અને હીરાપુરી ગણેશપુરી છેલ્લા કેટલાક વર્ષોથી આ મંદિરે આવ્યા નહોતા. ત્ર્યંબકલાલ વજેશંકર ત્રિપાઠીના નિવેદનની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ - આર/૧૧** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૫.૭. ઇન્સ્પેક્ટરે જૈન મંદિરોમાં કામ કરતા અને તે સમયે મંદિરે હાજર એવા એ.કે.ટી. ના સોમપુરા બળવંતરાય રતિલાલ સોમપુરા પાસે મંદિરનું માપ કરાવ્યું હતું. માપણી કરાયેલ મંદિરનો વિસ્તાર નીચે મુજબ છે:

પૂર્વ - ઉત્તર: ૩૦' - ૬"

પશ્ચિમ - ઉત્તર: ૨૦'

ઉત્તર - પૂર્વ: ૨૫'

દક્ષિણ - પૂર્વ: ૨૩' - ૮"

બળવંતરાય રતિલાલ સોમપુરાનું નિવેદન **પરિશિષ્ટ - આર/૧૨** તરીકે સામેલ રાખેલ છે.

૧૫.૮. રેકૉર્ડ પરથી વધુમાં એવું બહાર આવ્યું કે મામલતદારે તારીખ ૨૧-૦૨-૧૯૬૮ ના પત્ર દ્વારા નાયબ ચેરિટી કમિશનરને અન્ય બાબતો સાથે જાણ કરી હતી કે હીરાપુરી ગણેશપુરીને મહાદેવ મંદિરમાં પૂજા માટે દર મહિને રૂ. ૭ ચૂકવવામાં આવતા હતા. મામલતદારના તારીખ ૨૧-૦૨-૧૯૬૮ ના પત્રની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ - આર/૧૩** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૫.૯. નાયબ ચેરિટી કમિશનર સમક્ષ તારીખ ૩૧-૦૫-૧૯૬૮ ના રોજ પોતાની જુબાનીમાં ઇન્સ્પેક્ટરે અન્ય બાબતો સાથે જણાવ્યું હતું કે અરજીમાં ટ્રસ્ટી તરીકે દર્શાવેલી વ્યક્તિએ તેમને સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ મેનેજર કે ટ્રસ્ટી નથી. આ મંદિર ખૂબ જ જૂનું મંદિર છે અને હિન્દુઓના દર્શન તથા પૂજા માટે બનેલું છે. તેઓ પૂજારીનો સંપર્ક કરી શક્યા નહોતા પરંતુ તેમને ત્ર્યંબકલાલ વજેશંકર ત્રિપાઠી નામના એક વ્યક્તિ મળ્યા હતા, જે વાસ્તવમાં મંદિરમાં પૂજા કરી રહ્યા છે. મામલતદારે તેમને જણાવ્યું હતું કે સરકાર પૂજારીને દર મહિને રૂ. ૭/- ચૂકવી રહી છે. મંદિર સિવાય ત્યાં અન્ય કોઈ બાંધકામ નથી. ઇન્સ્પેક્ટરનું તારીખ ૨૧-૦૫-૬૮ નું નિવેદન આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ - આર/૧૪** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૫.૧૦. નાયબ ચેરિટી કમિશનરે તારીખ ૨૨-૧૨-૧૯૬૭ ના આદેશ દ્વારા અન્ય બાબતો સાથે તમામ હિન્દુઓ માટે ધાર્મિક પૂજા અર્થે ખુલા એવા જાહેર ટ્રસ્ટ તરીકે આ ટ્રસ્ટની નોંધણી કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો. ટ્રસ્ટીઓના સંબંધમાં, તેમણે પોતાનો એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો હતો કે અરજીમાં ટ્રસ્ટી તરીકે દર્શાવેલ ત્રણ વ્યક્તિઓ પૈકી હયાત બે વ્યક્તિઓએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે તેમને મંદિરના વહીવટ સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી જેથી તેઓને ટ્રસ્ટી કે મેનેજર ગણી શકાય નહીં. પૂજારીની નિમણૂક અંગે, તેમણે ઠરાવ્યું હતું કે તેમની નિમણૂક સરકાર દ્વારા થવી જોઈએ અને ટ્રસ્ટની નોંધણી માટેનો આદેશ આપ્યો હતો. તારીખ ૨૨-૧૨-૧૯૬૭ ના આદેશની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ - આર/૧૫** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

૧૫.૧૧. સદર આદેશના આધારે, "મહાદેવ-ની જગ્યા શેત્રુંજય ડુંગર ઉપર" એ રજીસ્ટ્રેશન નંબર એ/૧૧૭૬ ધરાવતા ટ્રસ્ટ તરીકે નોંધાયું હતું.

૧૫.૧૨. જવાબ આપનાર સામાવાળા નાયબ ચેરિટી કમિશનરના રેકૉર્ડની નકલ રજૂ કરવા માટે આ નામદાર અદાલતની પરવાનગી ચારે છે, જે સ્વયં સ્પષ્ટ છે અને નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટની નોંધણીના દાવાને તેમજ મહંત તરીકે ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની નિમણૂકના દાવાને ખોટો સાબિત કરે છે.

મહાદેવ મંદિરનું સમારકામ અને નવીનીકરણ

૧૬. ઉપર જણાવ્યા મુજબ એ.કે.ટી. નિયમિતપણે મહાદેવ મંદિરની જાળવણી, સમારકામ અને નવીનીકરણ કરી રહ્યું છે અને તાજેતરમાં વર્ષ ૨૦૧૬ માં પણ એ.કે.ટી. એ મંદિરનું વધુ સમારકામ, નવીનીકરણ અને રંગરોગાન કર્યું છે.

૧૭. કુમારપાળ દેરાસર ખાતે નિમાયેલા એ.કે.ટી. ના પૂજારી, જેઓ શૈવ પંથના અનુયાયી છે, તેઓ વિવાદિત મંદિરમાં નિયમિતપણે સેવા-પૂજા કરે છે અને એ.કે.ટી. હિન્દુ શૈવ ધર્મના રીત-રિવાજો અને પરંપરાઓ અનુસાર વિધિઓ પૂર્ણ કરવા માટે તમામ જરૂરી સામગ્રી પૂરી પાડી રહ્યું છે. અહીં એ જણાવવું યોગ્ય છે કે નાયબ કલેક્ટર, સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ ૧૩-૦૯-૨૦૧૭ ના આદેશ દ્વારા અન્ય બાબતો સાથે કુમારપાળ દેરાસરના પૂજારી શ્રી અતુલભાઈ દુર્લભજીભાઈ રાહોડની મહાદેવ મંદિરના પૂજારી તરીકે નિમણૂક કરી હતી. તારીખ ૧૩-૦૯-૨૦૧૭ ના આદેશની નકલ આ સાથે સામેલ રાખેલ છે અને તેને **પરિશિષ્ટ - આર/૧૬** તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવેલ છે.

અતિ તુરંત બાબતોનો સિદ્ધાંત

૧૮. ઉપર જણાવ્યા મુજબ શેત્રુંજયની ટોચ પર ગઢ વિસ્તારમાં ૧૦૦૦૦ થી વધુ મૂર્તિઓ ધરાવતા ૮૦૦ થી વધુ જૈન મંદિરો આવેલા છે. હિન્દુ રીત-રિવાજો અને ધાર્મિક વિધિઓ અનુસાર પોતાના કર્મચારીઓ મારફતે એ.કે.ટી. દ્વારા આ મહાદેવ મંદિરનું પણ સંચાલન અને જાળવણી કરવામાં આવે છે.

સમગ્ર બાબતને જોતાં, ઓછામાં ઓછા વર્ષ ૧૯૬૫—ટ્રસ્ટની નોંધણી માટેની અરજીનું વર્ષ—થી કોઈ આ મંદિરની સંભાળ રાખતું ન હતું અને એ.કે.ટી. દ્વારા જ તેની દેખરેખ અને સંચાલન કરવામાં આવે છે. આ પિટિશનમાં અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલી દાદ એ એક નવી પ્રથા શરૂ કરવા સિવાય બીજું કશું નથી, જે મહાદેવ મંદિરમાં ક્યારેય અસ્તિત્વમાં ન હતી, જેમાં સદર મંદિરમાં કોઈ ક્યારેય રાત્રિ રોકાણ કરતું ન હતું તે બાબત પણ સામેલ છે કારણ કે સ્વીકૃતપણે મંદિર સિવાય ત્યાં કશું જ નથી. ત્યાં કોઈપણ વ્યક્તિના રહેવા માટે કોઈ જગ્યા નથી. સમગ્ર પરિસ્થિતિને જોતાં, અતિ તુરંચ બાબતોના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત (ડોક્ટ્રીન ઓફ ડી મિનિમિસ) ના આધારે, સમગ્ર જૈન સમુદાયની ધાર્મિક લાગણીઓને ઠેસ પહોંચાડીને ગઢ વિસ્તારમાં પળાતા ધાર્મિક સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને અરજદાર માંગવામાં આવેલી દાદ મેળવવા માટે હકદાર નથી.

તાજેતરનો ઘટનાક્રમ

૧૯. મહંત કાળુભારતી (સામાવાળા નં. ૪ તરીકે ઉમેરાયેલ) જેઓ સ્વીકૃતપણે જૂનાગઢ જિલ્લાના રહેવાસી છે, તેઓ અચાનક વર્ષ ૨૦૧૬ – ૨૦૧૭ માં સામે આવ્યા અને પોતાને મંદિરના મહંત ગણાવવા લાગ્યા તથા મંદિરે પળાતી સદીઓ જૂની પરંપરાને તોડવાનો પ્રયાસ કરીને ભારે ઉપદ્રવ પેદા કર્યો. ગઢનો મુખ્ય દરવાજો સૂર્યાસ્ત સાથે બંધ થઈ જાય છે કારણ કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ જૈન ધર્મના ધાર્મિક રીત-રિવાજો અને પરંપરાઓ અનુસાર આ વિસ્તારમાં રાત્રિ રોકાણ કરવાની મનાઈ છે.

૨૦. ઉપર જણાવ્યા મુજબ રાત્રિના સમયગાળા દરમિયાન સુરક્ષાના હેતુ માટે માત્ર સિક્યુરિટી ગાર્ડ્સ અને વધુમાં વધુ પાંચ કર્મચારીઓ જ ત્યાં રહે છે. સદર મહંત કાળુભારતી દરવાજો બંધ કરવા સામે વાંધો ઉઠાવવા લાગ્યા અને માંગણી કરવા લાગ્યા કે તેઓ મંદિરમાં રાતવાસો કરવા માંગે છે. તે સિવાય તેમણે નવી મૂર્તિઓ પધરાવીને અને બાંધકામ કરીને મંદિરને નુકસાન પહોંચાડવાનો અને તેનું સ્વરૂપ બદલવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, જેનો એ.કે.ટી. ના કર્મચારીઓ દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૧. તાજેતરમાં મહંત કાળુભારતીએ નવું બાંધકામ કરવાના ઇરાદા સાથે મંદિરમાં રેતી, સિમેન્ટ, ઇંટો અને અન્ય સામગ્રી પહોંચાડી હતી, જેનો એ.કે.ટી. દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તેમને મંદિરમાં કોઈપણ નવું બાંધકામ કરવાની અને તેનું સ્વરૂપ બદલવાની કોઈ સત્તા નથી.

૨૨. કાળુભારતી અને તેમના સાથીઓનું સમગ્ર કૃત્ય બદઈરાદાપૂર્વકનું છે અને કોઈપણ ભોગે મંદિર પર કબજો મેળવવા, ધાર્મિક પવિત્રતાનો નાશ કરવા અને શેત્રુંજય ડુંગરના આધ્યાત્મિક સ્વરૂપને નષ્ટ કરવા તથા કોમી સૌહાર્દ તોડવા માટેનું છે. પોતાના અનુયાયીઓ સાથે મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણ કરવાનો સતત પ્રયાસ એ માત્ર સદીઓ જૂની પરંપરા વિરુદ્ધ અને જૈન શાસ્ત્રોની વિરુદ્ધ જ નથી પરંતુ ગઢની અંદર આવેલા સેંકડો જૈન મંદિરોની સુરક્ષા અને સલામતી માટે પણ જોખમરૂપ છે.

ફકરાવાર જવાબ

૨૩. આ જવાબમાં સ્પષ્ટપણે સ્વીકારવામાં આવ્યું હોય તે સિવાય રિટ પિટિશનમાં કરાયેલા નિવેદનો ખોટા અને અસત્ય હોવાથી નકારવામાં આવે છે.

૨૪. પેરા ૧ ના સંદર્ભમાં: પ્રસ્તુત પિટિશન જાહેર હિતની અરજી નથી પરંતુ તદ્દન ખોટી દલીલના આધારે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ શેત્રુંજય ડુંગર પર આવેલા મહાદેવ મંદિરને હડપ કરવા અને કબજે કરવા માટેની ખાનગી અને અંગત હિતની અરજી છે. આ પિટિશન હિન્દુ ધર્મના હિતમાં દાખલ કરવામાં આવી નથી પરંતુ તે હિન્દુ ધર્મના મૂળભૂત અને પાયાના સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ છે, જે ભારતીય સમાજ અને સંસ્કૃતિનો આત્મા અને હૃદય છે. હિન્દુ ધર્મ એ ભારતની સંસ્કૃતિ છે અને તેમાં તમામ ભારતીયો અને તેમની ધાર્મિક આસ્થાઓનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં જૈન ધર્મ પણ સામેલ છે.

૨૫. પેરા ૨ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા કથનો અંગે સોગંદ લેનાર (ડેપોનન્ટ) ને કોઈ જાણકારી નથી, તેથી તેઓ આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા કથનોનો ન તો ઈનકાર કરે છે કે ન તો તેનો સ્વીકાર કરે છે. અરજદારે તેના માટે સખત પુરાવા આપવા પડશે. જોકે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પિટિશનમાં એવું કોઈ કથન નથી કે અરજદાર કોઈપણ કાયદા હેઠળ નોંધાયેલું સંગઠન છે અને જો તે નોંધાયેલ સંગઠન હોય તો પણ સદર કાયદા હેઠળ તેણે શ્રી ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડને પ્રસ્તુત રિટ પિટિશન દાખલ કરવા માટે અધિકૃત કર્યા હતા, તેથી આ પિટિશન ચાલવા પાત્ર નથી. તે વધુમાં વધુ વ્યક્તિઓનું એક એસોસિએશન / જૂથ છે જે પ્રસ્તુત રિટ અરજી ચલાવવા માટે સક્ષમ નથી.

૨૬. પેરા ૩ ના સંદર્ભમાં: ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આ કોઈ જાહેર હિતની અરજી નથી અને જ્યાં સુધી અન્ય રજૂઆતોનો સંબંધ છે, ડેપોનન્ટને તેની કોઈ જાણકારી નથી તેથી તેઓ તેને ન તો નકારે છે કે ન તો સ્વીકારે છે. અરજદારે તેના માટે સખત પુરાવા આપવા પડશે.

૨૭. પેરા ૪ ના સંદર્ભમાં: અરજદારે મહત્વપૂર્ણ હકીકતો છુપાવી છે અને આ ફકરામાં હકીકતોના વર્ણનમાં સાચી હકીકતો જાહેર કરી નથી.

૨૭.૧. પેરા ૪.૧ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં અરજદારે આ અરજીમાં માંગવામાં આવેલી દાદનો સારાંશ આપ્યો છે એટલે કે (એ) શેત્રુંજય ડુંગર પરના મહાદેવ મંદિરમાં મહંતની નિમણૂક કરવી, (બી) મહંત, પૂજારીઓ અને અન્ય વ્યક્તિઓને રાત્રિ દરમિયાન મંદિરમાં રોકાણ કરવાની મંજૂરી આપવી જેથી નિયમિત પૂજા થઈ શકે અને મંદિરની જાળવણી થઈ શકે.

૨૭.૨. ડેપોનન્ટ નમ્રતાપૂર્વક જણાવે છે કે આ ફકરામાં માંગવામાં આવેલી બંને દાદ નીચેની હકીકતો અને સંજોગોમાં ન તો ટકી શકે તેવી છે કે ન તો સ્વીકાર્ય છે:—

(એ) ના સંદર્ભમાં – સ્વીકૃતપણે શેત્રુંજય ડુંગર પરનું શિવ મંદિર અથવા મહાદેવ મંદિર એ એક મંદિર છે, કોઈ 'મઠ' નથી, તેથી મહંતની નિમણૂકનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. શ્રીનિવાસદાસ વિ. સૂરજ નારાયણ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૨૫૬ માં નોંધાયેલા કેસમાં ભારતના નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યા મુજબ 'મઠ' એટલે "એક સંસ્થા 'મઠ' ની વ્યાખ્યામાં ત્યારે જ આવે છે જો તે ૩ શરતો સંતોષતી હોય: (૧) તે સંસ્થા હિન્દુ ધર્મના પ્રચાર-પ્રસાર માટે હોવી જોઈએ; (૨) તેનું અધ્યક્ષપદ એવી વ્યક્તિ પાસે હોવું જોઈએ જેની ફરજ આધ્યાત્મિક સેવાઓમાં વ્યસ્ત રહેવાની હોય અથવા શિષ્યોના સમૂહ પર આધ્યાત્મિક નેતૃત્વ ચલાવતી હોય કે ચલાવવાનો દાવો કરતી હોય; અને (૩) આવી વ્યક્તિનું પદ સંસ્થાના સ્થાપકના નિર્દેશ અનુસાર અથવા પ્રથા દ્વારા નિયંત્રિત હોય."

પ્રસ્તુત કેસમાં આ ૩ શરતોમાંથી એક પણ શરત પૂર્ણ થતી નથી. તેથી શેત્રુંજય ડુંગર પરનું મહાદેવ મંદિર કોઈ 'મઠ' નથી, જેથી કોઈપણ મહંતની નિમણૂકનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી, અને વાસ્તવમાં આજ દિન સુધી સદર મહાદેવ મંદિરના કોઈ મહંત રહ્યા નથી. અને કોઈપણ સંજોગોમાં ઉપર જણાવ્યા મુજબ સામાવાળા નં. ૨ એ મંદિર માટે પૂજારીની નિમણૂક કરી દીધેલ છે.

(બી) ના સંદર્ભમાં – શેત્રુંજય ડુંગર જૈનો માટે પૂજા અને આરાધનાનું સ્થાન છે. જૈન ધાર્મિક સિદ્ધાંતો અને વિધિઓ અનુસાર રાત્રિ રોકાણની પરવાનગી નથી, તેથી ૮૦૦ થી વધુ જૈન મંદિરોની જાળવણી માટે કોઈપણ કટોકટીની જરૂરિયાત માટે સુરક્ષા કર્મચારીઓ અને વધુમાં વધુ ૫ કર્મચારીઓ સિવાય, શેત્રુંજય ડુંગર પર રાત્રે કોઈ રોકાઈ શકતું નથી. લગભગ ૭૦૦ ચોરસ ફૂટનો ફૂલ વિસ્તાર ધરાવતા મહાદેવ મંદિર માટે આજ દિન સુધી મંદિરમાં રાત્રે કોઈ રોકાયું નથી. તે ગઢ વિસ્તારની અંદર આવેલું છે અને તેની સુરક્ષા તથા સલામતી એ.કે.ટી. ના સુરક્ષા કર્મચારીઓની ફરજ છે. વધુમાં ગઢનો દરવાજો સૂર્યાસ્ત પછી બંધ થઈ જાય છે અને સવારે જ ખુલે છે. માંગવામાં આવેલી દાદ માત્ર જૈન સિદ્ધાંતો અને પરંપરાઓથી વિપરીત જ નથી પરંતુ મહાદેવ મંદિરની પૂજા અને જાળવણીની સદીઓ જૂની પરંપરાની પણ વિરુદ્ધ છે. મહાદેવ મંદિરમાં માનવ વસવાટ કે રોકાણ માટે કોઈ જગ્યા નથી. તે માત્ર એક મંદિર છે, કોઈપણ વ્યક્તિના રહેવા માટે કોઈ જગ્યા નથી. વળી, મહંત, પૂજારી અને અન્ય વ્યક્તિઓને રાત્રિ દરમિયાન મંદિરમાં રોકાવા દેવાની માંગેલી દાદ પ્રથમ દૃષ્ટિએ જ જૈન મંદિરો અને પરંપરાઓને અપવિત્ર કરવાનો રિટ અરજદારનો બદલરાદો દર્શાવે છે તેમજ તે ગઢ વિસ્તારમાં આવેલા જૈન મંદિરો માટે સુરક્ષાનું જોખમ પણ છે.

૨૭.૩. પેરા ૪.૨ ના સંદર્ભમાં: એ સાચું છે કે તારીખ ૨૬-૦૫-૧૯૨૮ ના રોજ જવાબ આપનાર સામાવાળાએ વિવાદોના ઉકેલ માટે પાલિતાણાના ઠાકોર સાથે એક કરાર કર્યો હતો અને સદર કરારને વાઈસરોય અને ભારતના ગવર્નર જનરલ મારફતે ભારત સરકાર દ્વારા બહાલી આપવામાં આવી હતી. આ કરારની પ્રથમ કલમ જણાવે છે કે તે તારીખ ૧૬/૩/૧૮૭૭ ના ઠરાવ નં. ૧૬૪૧ માં નિર્ધારિત મર્યાદાઓ અને વ્યાખ્યાયિત કરાયેલા જૈનોના અધિકારોને આધીન છે, જે અન્ય બાબતો સાથે સ્પષ્ટપણે માન્ય રાખે છે કે

"પાલિતાણા તાલુકાની હદમાં આવતા ડુંગરના સમગ્ર વિસ્તારને ધાર્મિક ઉપયોગ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી જમીન ગણવામાં આવશે અને તેનો એવા કોઈ હેતુ માટે ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં કે જેનો હિન્દુ ધર્મથી વિરુદ્ધ હોવાના વાજબી વાંધા હેઠળ અથવા તેના ધાર્મિક ઉપયોગ માટેના આરક્ષણ સાથે અસંગત હોવાના કારણે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હોય." તે વધુમાં નિર્દેશ આપે છે કે "કોઈપણ હયાત મકાનમાં હિત ધરાવતા લોકોના અધિકારોને પૂર્વગ્રહ રાખ્યા વિના શ્રાવક સમુદાયના સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ હોય તેવી રીતે ડુંગરના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધ છે".

૨૭.૪. પેરા ૪.૩ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા નિવેદનો ખોટા અને અસત્ય છે. પાના-૨૧ પરના પરિશિષ્ટ-બી ના અવલોકન પરથી સ્પષ્ટ થતી હકીકત એ છે કે નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટના નામે કોઈ ટ્રસ્ટ નોંધાયેલું નથી. પરિશિષ્ટ-બી નો દસ્તાવેજ 'મહાદેવ-ની જગ્યા, શેત્રુંજય ડુંગર ઉપર' ના સંબંધમાં છે. પરિશિષ્ટ-બી માં નીલકંઠ મહાદેવ અથવા મંદિરના મહંતની નિમણૂક અંગે કોઈ કથન નથી. પરિશિષ્ટ-બી ના કોલમ ૫ માં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સરકાર પૂજારી અને મેનેજરની નિમણૂક કરશે. વર્ષ ૧૯૬૫ માં ટ્રસ્ટની નોંધણી માટેની અરજીમાં પણ અરજદારે નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટનો ઉલ્લેખ કર્યો ન હતો.

૨૭.૫. પેરા ૪.૪ અને ૪.૮ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરાઓમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનો અહીં ઉપર કરવામાં આવેલા કથનોને ધ્યાનમાં રાખીને ખોટા છે અને નકારવામાં આવે છે. કથિત નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરના પૂજારી તરીકે ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની નિમણૂકનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, ઉપર જણાવ્યા મુજબ રેકૉર્ડ જોતાં તે ખોટું છે અને પિટિશન સાથે તારીખ ૦૩-૦૮-૧૯૫૮ નો કોઈ દસ્તાવેજ જોડવામાં આવ્યો નથી. નિવેદનનો બીજો ભાગ કે સાધુ સમાજે કાળુભારતી ગુરુશ્રી વિઠ્ઠલભારતીની નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર માટે મહંત તરીકે નિમણૂક કરી છે તે પણ કાયદા વિરુદ્ધ છે કારણ કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ સાધુ સમાજને આવી કોઈ સત્તા નથી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, ગિરનાર / જૂનાગઢના સાધુ સમાજને શેત્રુંજય ડુંગર પરના મંદિર માટે મહંતની નિમણૂક કરવાની કોઈ સત્તા નથી.

૨૭.૬. પેરા ૪.૫, ૪.૬ અને ૪.૭ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરાઓમાં જણાવેલી હકીકતો અંગે ડેપોનન્ટને કોઈ જાણકારી નથી. તેથી કોઈ ટિપ્પણી નથી. અરજદારે તેના સખત પુરાવા આપવાના રહેશે. જાણકારીના અભાવે ડેપોનન્ટ તેનો ન તો સ્વીકાર કરે છે કે ન તો ઇનકાર કરે છે.

૨૭.૭. પેરા ૪.૯ ના સંદર્ભમાં: મહંત શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીની નિમણૂક અંગે આ ફકરામાં કરવામાં આવેલું નિવેદન અહીં ઉપર કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને ખોટું છે. નિમણૂકની માંગણીનો આધાર પાના - ૩૨ પર સામેલ સૌરાષ્ટ્ર સરકારનો તારીખ ૧૩-૦૮-૧૯૫૩ નો આદેશ છે, જે સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે જ્યારે પૂજારીની જગ્યા ખાલી પડે ત્યારે ગામના મંદિરના પૂજારીની નિમણૂક ગામના લોકો સાથે ચર્ચા-વિચારણા કરીને કરવામાં આવશે. તે મહંતની નિમણૂકના સંબંધમાં

નથી. વધુમાં, વિવાદિત મંદિર શેત્રુંજયની ટોચ પર ગઢ વિસ્તારમાં આવેલું છે, તેથી કોઈપણ સંજોગોમાં મંદિરના પૂજારીની નિમણૂક, જો કોઈ હોય તો, માત્ર ગઢના લોકો / વહીવટીતંત્ર દ્વારા અને તેમની સાથે પરામર્શ કરીને જ થવી જોઈએ, અન્ય કોઈ બહારની વ્યક્તિઓ દ્વારા નહીં.

૨૭.૮. પેરા ૪.૧૦ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં જણાવેલી હકીકતો અંગે ડેપોનન્ટને કોઈ જાણકારી નથી. જોકે, પરિશિષ્ટ-આઈ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મહંતની નિમણૂક અંગે સરકારે તારીખ ૧૬-૧૧-૧૯૯૩ ના પત્ર દ્વારા પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરી છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ કોઈપણ સંજોગોમાં, મહાદેવ મંદિર એ એક મંદિર છે અને મઠ નથી. તેથી મઠના મહંતની નિમણૂકનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી.

૨૭.૯. પેરા ૪.૧૧ ના સંદર્ભમાં: કાળુભારતીને મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરવા અંગે આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા કથનો સાચા છે, કારણ કે આજ દિન સુધી મંદિરમાં કોઈ રાત્રે રોકાયું નથી. કાળુભારતી તો દૂર રહ્યા, ઉપર જણાવ્યા મુજબ તેમને આ મંદિર સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી કે આ મંદિરમાં તેમનો કોઈ અધિકાર નથી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ મહાદેવ મંદિરમાં સેવા પૂજા કુમારપાળ દેરાસરના પૂજારી દ્વારા કરવામાં આવતી હોવાથી આ સ્થિતિ છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ તેમજ ગુજરાત સરકાર દ્વારા પોતાની વેબસાઈટ પર પણ નીચે મુજબના શબ્દોમાં આ હકીકતની પુષ્ટિ કરવામાં આવી છે: "પર્વત પર રાત્રિ રોકાણ પ્રતિબંધિત છે".

૨૭.૧૦. પેરા ૪.૧૨ ના સંદર્ભમાં: જ્યાં સુધી આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા નિવેદનનો સંબંધ છે તે અંગે ડેપોનન્ટને કોઈ જાણકારી નથી, જો પોલીસે કાળુભારતીને કસ્ટડીમાં લીધા હોય, તો પોલીસે કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરવા બદલ જ તેમને કસ્ટડીમાં લીધા હશે. સ્વીકૃતપણે, કાળુભારતીએ મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણ ન કરવાના કલેક્ટરના આદેશનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું.

૨૭.૧૧. પેરા ૪.૧૩ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા નિવેદનો ખોટા અને અસત્ય છે. અજાણ્યા વ્યક્તિઓ દ્વારા મૂર્તિઓને નુકસાન પહોંચાડવાના અથવા મૂર્તિઓને ખસેડવાના આક્ષેપો ખોટા છે. ડેપોનન્ટ નમ્રતાપૂર્વક જણાવે છે કે એ.કે.ટી. એ હંમેશા હિન્દુ સમુદાયની તમામ મૂર્તિઓની સંપૂર્ણ માન અને સન્માન સાથે જાળવણી અને રક્ષણ કર્યું છે. જ્યારે કોઈ અજાણી વ્યક્તિએ શ્રી હનુમાનજીની મૂર્તિને નુકસાન પહોંચાડ્યું હતું, ત્યારે એ.કે.ટી. એ હિન્દુ ધર્મના ધાર્મિક સિદ્ધાંતો અને વિધિઓ અનુસાર તેની પુનઃપ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી અને પ્રાણપ્રતિષ્ઠા વિધિ વિધિકારક પંડિત શ્રી નરેશ ભટ્ટ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો ખોટા છે અને નકારવામાં આવે છે.

૨૭.૧૨. પેરા ૪.૧૪ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં કરવામાં આવેલું નિવેદન, જ્યાં સુધી તારીખ ૩૧-૧૨-૨૦૦૫ ના કરારનો સંબંધ છે, તે સદર કરાર પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે એ.કે.ટી. અજાણ્યા વ્યક્તિઓ દ્વારા તોડી પાડવામાં

આવેલી મૂર્તિઓની પુનઃપ્રતિષ્ઠા કરવા માટે સંમત થયું હતું અને તેની પુનઃપ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી હતી. તાજેતરમાં મૂર્તિઓ હટાવવાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, કાળુભારતી પોતાનો ખોટો દાવો અને અધિકાર ઊભો કરવા માટે મહાદેવ મંદિરમાં નવી મૂર્તિઓ પધરાવવા માંગતા હતા જેનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે તેમને તેમ કરવાની અને મંદિરનું સ્વરૂપ બદલવાની કોઈ સત્તા નથી.

૨૭.૧૩. પેરા ૪.૧૫ ના સંદર્ભમાં: જુદી જુદી તારીખોના પેપર-કટિંગ્સના આધારે આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સાથે જોકે એ.કે.ટી. ને કોઈ સંબંધ નથી, પરંતુ ઉપર જણાવ્યા મુજબ એ.કે.ટી. એ હંમેશા અન્ય ધર્મોની મૂર્તિઓ અને સ્થાનોનું પૂરા સન્માન સાથે આદર કર્યો છે અને કાં તો તે પોતે તેની જાળવણી કરે છે અથવા તેમના સંબંધિત રીત-રિવાજો અને પરંપરાઓ અનુસાર તે સ્થાનોની જાળવણીમાં સહયોગ આપે છે.

૨૭.૧૪. પેરા ૪.૧૬ ના સંદર્ભમાં: બાથરૂમ બનાવવાનો નિર્ણય સ્વીકૃતપણે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો નથી.

૨૭.૧૫. પેરા ૫ ના સંદર્ભમાં: સોગંદનામાની જેમ જ આ ફકરામાં કરવામાં આવેલું નિવેદન પ્રથમ દૃષ્ટિએ જ ખોટું છે કારણ કે પિટિશનના સોગંદ લેનારની ઉંમર ૩૬ વર્ષ છે અને તેઓ જણાવે છે કે પિટિશનમાં દર્શાવેલી ઘટનાઓનું નિવેદન, જે કદાચ તેમના જન્મના દાયકાઓ પહેલાં બની હોઈ શકે, તે તેમની વ્યક્તિગત જાણ મુજબ સાચું છે.

૨૭.૧૬. પેરા ૬ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા કથનો અંગે ડેપોનન્ટને કોઈ જાણકારી નથી. જોકે, ડેપોનન્ટ જણાવે છે કે શેત્રુંજય ડુંગર પરના મહાદેવ મંદિરને કોઈ ખતરો નથી અર્થાત્ હિન્દુસ્તુ ધર્મના અનુયાયી એવા પૂજારીઓ સહિત એ.કે.ટી. ના કર્મચારીઓ દ્વારા તેની સારી રીતે જાળવણી અને સુરક્ષા કરવામાં આવે છે. અરજદાર અને કાળુભારતી જેવા તેમના સાથીઓનું વર્તન અને પ્રવૃત્તિઓ માત્ર ગઢની અંદર આવેલા જૈન મંદિરોની સલામતી અને સુરક્ષાને જ જોખમમાં મૂકતી નથી પરંતુ કોમી અને ધાર્મિક સૌહાર્દને પ્રતિકૂળ અસર પહોંચાડવા માટે પણ બંધાયેલી છે.

૨૭.૧૭. પેરા ૭ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા કથનો અંગે ડેપોનન્ટને કોઈ જાણકારી નથી, તેથી કોઈ ટિપ્પણી નથી.

૨૭.૧૮. પેરા ૮ ના સંદર્ભમાં: અહીં ઉપર કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને, માંગવામાં આવેલી દાદના સમર્થનમાં આ ફકરામાં જણાવેલા બે આધારો પૈકી કોઈમાં પણ કોઈ તથ્ય નથી અને તે અરજદારને આ નામદાર અદાલત પાસેથી કોઈપણ દાદ મેળવવા માટે હકદાર બનાવતા નથી.

૨૭.૧૯. પેરા ૯ ના સંદર્ભમાં: અહીં ઉપર કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને, કોઈપણ વચગાળાની દાદ આપવા માટેનો કોઈ કેસ બનતો નથી કારણ કે પિટિશન પોતે જ રદ થવા પાત્ર છે. કોઈપણ સંજોગોમાં પિટિશનમાં માંગવામાં આવેલી વચગાળાની દાદ આખરી દાદ સિવાય બીજું કશું નથી, જે ભારતના નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે અસંખ્ય ચુકાદાઓમાં ઠરાવ્યા મુજબ આ પ્રારંભિક તબક્કે આપી શકાય નહીં.

૨૭.૨૦. પેરા ૧૦ ના સંદર્ભમાં: આ ફકરામાં જણાવેલી હકીકતો અંગે ડેપોનન્ટને કોઈ જાણકારી નથી, તેથી કોઈ ટિપ્પણી નથી.

૨૭.૨૧. પેરા ૧૧ ના સંદર્ભમાં: પ્રસ્તુત પિટિશન પોતે જ ટકી શકે તેમ નથી. અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલી દાદનો પાયો બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ નોંધાયેલા એક ટ્રસ્ટના સંદર્ભમાં છે, જે કાયદો પોતાનામાં જ એક સંપૂર્ણ વિધાન છે, તેથી અરજદાર પાસે અન્ય કોઈ વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાય નથી તેવું કથન ખોટું છે અને નકારવામાં આવે છે.

૨૭.૨૨. પેરા ૧૨ ના સંદર્ભમાં: અરજદાર કોઈપણ દાદ મેળવવા માટે હકદાર નથી અને પ્રસ્તુત પિટિશન દાખલારૂપ દંડ સાથે રદ કરવા પાત્ર છે.

મેં આ પ્રત્યુત્તર વાંચ્યો છે અને તેને સમજ્યો છે. હું જણાવું છું કે પેરા – ૧, ૨, ૩, ૪ (ભાગશ:), ૫, ૬.૩, ૧૨ થી ૧૨.૮, ૧૪ થી ૧૪.૨, ૧૬, ૧૭, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૩, ૨૭.૯, ૨૭.૧૧, ૨૭.૧૪ અને ૨૭.૧૬ (ભાગશ:) માં કરવામાં આવેલા નિવેદનો મારી અંગત જાણ મુજબ સાચા છે અને પેરા – ૬.૨ (ભાગશ:), ૬.૩, ૬.૪, ૬.૫, ૧૩, ૧૫, ૧૫.૧ થી ૧૫.૧૨, ૨૭.૩ અને ૨૭.૫ માં દર્શાવેલ વિગતો રેકૉર્ડ પરથી મેળવેલી મારી માહિતી મુજબ સાચી છે અને બાકીની આ નામદાર અદાલત સમક્ષ કરાયેલી કાનૂની રજૂઆતો છે. આ જવાબ સાથે સામેલ પરિશિષ્ટો સંબંધિત અસલ દસ્તાવેજોની સાચી નકલો છે.

મારી સમક્ષ ઓળખ
કરનાર:
સહી/ –
(અવાચ્ય)
એડવોકેટ
અમદાવાદ
તારીખ: ૧૮ ડિસેમ્બર,
૨૦૧૭

ફોટોગ્રાફ

શેઠ આણંદજી
કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ
વતી,

સહી/ –
(અવાચ્ય)
ડિપોનેન્ટ ટ્રસ્ટી

ક્રમ નં. ૭૪૧/૨૦૧૭
સહી/ – (અવાચ્ય)
ઈશિતા એ. શાહ
નોટરી
ગુજરાત સરકાર

૧૮ ડિસે. ૨૦૧૭
મારી સમક્ષ ગંભીરતાપૂર્વક
સોગંદ ઉપર જાહેર કર્યું:
(સહી)
ઈશિતા એ. શાહ
નોટરી,
ગુજરાત સરકાર
તારીખ: ૧૮.૧૨.૨૦૧૭

૧૬. સદર પ્રત્યુત્તર એફિડેવિટમાં, પાલીતાણાના ઠાકોર સાહેબ અને શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી વચ્ચે થયેલા તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ ના કરારનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે અને સદર કરારનો સુસંગત અંશ નીચે મુજબ વિસ્તૃત રીતે ટાંકવામાં આવે છે. તેમણે પ્રત્યુત્તર સાથે રજૂ કરાયેલા નકશાઓ અને જાહેરનામા સહિતના અન્ય વિવિધ દસ્તાવેજો તરફ પણ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું હતું. તેમણે સબમિટ કર્યું હતું કે ૧૮૭૭ અને ૧૯૨૮ જેવા પ્રાચીન દસ્તાવેજોના અંગ્રેજી અનુવાદો સ્કેન કરેલા દસ્તાવેજો તરીકે તેમના અંગ્રેજી ટ્રાન્સક્રિપ્ટ સાથે (સ્પષ્ટ વાંચનની સુવિધા માટે) નીચે મુજબ વિસ્તૃત રીતે ટાંકવામાં આવે છે:

ટાઈપ કરેલ આવૃત્તિ (સરળ વાંચન માટે)

પાલીતાણા રાજ્ય સાથેનો કરાર
શેત્રુંજય ટેકરી અંગે, તારીખ ૨૬-૫-૧૯૨૮
મુંબઈ સરકારના ઠરાવ નં. ૧૬૪૧, તારીખ ૧૬-૩-૧૮૭૭ સાથે:

'પાલીતાણા દરબારનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા નામદાર ઠાકોર સાહેબ અને સમગ્ર ભારતના શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જેન સમુદાયનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢી વચ્ચે થયેલો કરાર:

જેમ કે તારીખ ૧૬મી માર્ચ ૧૮૭૭ ના રોજ મુંબઈ સરકારના ઠરાવ નં. ૧૬૪૧ હેઠળ પાલીતાણા દરબાર અને સમગ્ર ભારતના શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સમુદાયના પ્રતિનિધિ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી વચ્ચે શેત્રુંજય પર્વત પરના અધિકારો અને સીમાઓ બાબતે એક કરાર કરવામાં આવ્યો હતો, અને જેમ કે પક્ષકારો વચ્ચે શાંતિ, સુમેળ અને કાયદો-વ્યવસ્થા જાળવી રાખવા અર્થે તે અધિકારો અને શરતોને વધુ સ્પષ્ટ કરવા બંને પક્ષો પરસ્પર સંમત થયા છે, તેથી આ કરાર નીચે મુજબની શરતો અને નિયમો નિર્ધારિત કરે છે:

૧. શેત્રુંજય ટેકરી પાલીતાણા રાજ્યની હદમાં આવેલી છે અને તેનો એક ભાગ બને છે, જે તારીખ ૧૬મી માર્ચ ૧૮૭૭ ના ઠરાવ નં. ૧૬૪૧ માં નિર્ધારિત મર્યાદાઓ અને જૈનોના અધિકારોને આધીન રહેશે.

૨. જૈનોને ગઢની દીવાલોની અંદરની તમામ જમીનો, વૃક્ષો, મકાનો અને બાંધકામોનો ધાર્મિક હેતુઓ અને તેને આનુષંગિક હેતુઓ માટે ઉપયોગ કરવાનો અને પોલીસ હેતુઓ સિવાય દરબારના કોઈપણ નિયંત્રણ કે દખલગીરી વિના સદર ધાર્મિક મિલકતોનું સંચાલન કરવાનો પૂર્ણ અધિકાર રહેશે.

૩. જૈનોને કોઈપણ પરવાનગી વિના (જ્યારે જરૂરી હોય ત્યારે) ગઢની દીવાલોનું પુનઃનિર્માણ કરવાનો, સમારકામ કરવાનો અને જાળવણી કરવાનો અધિકાર રહેશે, શરત માત્ર એટલી કે તેમ કરતી વખતે તેઓ તેના હાલના પરિમાણો કે સ્થિતિમાં ફેરફાર કરશે નહીં. જોકે, હયાત મંદિરો પૈકી કોઈપણ મંદિરની ઊંચાઈ વધારતી વખતે ગઢની દીવાલનો જે ભાગ આવા કોઈપણ મંદિરનો ભાગ બનતો હોય તેને સદર મંદિરની દીવાલો પૈકીની એક દીવાલ બનાવવા માટે જરૂરી હદ સુધી ઊંચી કરવાની જૈનોને છૂટ રહેશે. તેઓને સદર ગઢની દીવાલના અન્ય ભાગોને મહત્તમ ૨૫ ફૂટની ઊંચાઈ સુધી વધારવાની પણ છૂટ રહેશે.

૪. જૈનો દરબારની કોઈપણ દખલગીરી વિના ટેકરી પરના અને ગઢની દીવાલોની બહારના મંદિરોનું સંચાલન કરશે.

૫. સદર ગઢની દીવાલોની બહાર ટેકરી પર આવેલા પગલાં, દેરીઓ અને છત્રીઓ તેમજ કુંડ અને વિસામાઓ જૈનોની માલિકીના છે, જેમાં છેલ્લા બે જાહેર જનતાના ઉપયોગને આધીન રહેશે અને જૈનો કોઈપણ પરવાનગી વિના તેનું સમારકામ કરી શકશે.

૬. પાલીતાણા દરબાર સદર કુંડોમાં પાણી પહોંચાડતી કુદરતી નહેરો/જળમાર્ગોની જાળવણી અને સમારકામ પણ કરશે.

૭. જૈનોને કોઈપણ પરવાનગી વિના પોતાના ખર્ચે ટેકરીની તળેટીથી સદર ગઢ સુધી જતા 'મોટા રસ્તા' તરીકે ઓળખાતા પેરાપેટ દીવાલોવાળા રસ્તાની જાળવણી અને સમારકામ કરવાની છૂટ રહેશે, જે સદર રસ્તાના જાહેર ઉપયોગને આધીન રહેશે.

૮. પાલીતાણા દરબાર પોતાના ખર્ચે નીચે દર્શાવેલ રસ્તાઓ/માર્ગોની જાળવણી અને સમારકામ કરશે:

૧. શ્રીપૂજ્ય ટૂંક સુધી લંબાતો મોટો રસ્તો

૨. ઘેટી પગ

૩. રોહિશાળા કેડી

૪. છ ગાઉનો રસ્તો

૫. શેત્રુંજી નદી કેડી

૬. દોઢ ગાઉનો રસ્તો

૭. છ ગાઉના રસ્તાને જોડતા શાખા રસ્તાઓ અને રોહિશાળા રસ્તેથી શરૂ થઈને છ ગાઉના રસ્તાને મળતા અન્ય રસ્તાઓ, અને જૈનોને તેના પર અને ત્યાં સુધી અબાધિત આવાગમનની છૂટ રહેશે.

૮. મિ. કેન્ડીના અહેવાલમાં ઉલ્લેખિત બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો પર જૈનોનો અંકુશ અને વહીવટ રહેશે, જેમાં ઇંગારશાહ પીરની દરગાહનો સમાવેશ થાય છે અને મહાદેવના મંદિરને બાદ કરતાં. સદર મહાદેવના મંદિરને ગઢની દીવાલથી અલગ કરતી એક દીવાલ દ્વારા ઘેરી લેવામાં આવશે અને ગઢની દીવાલ બહારથી ત્યાં જવા માટે એક સ્વતંત્ર માર્ગ પૂરો પાડવામાં આવશે. તેમ કરતી વખતે, ભીમ કુંડ અને સૂરજ કુંડ મહાદેવની હદ બહાર રાખવામાં આવશે.

૧૦. જૈનોને ગઢ, તેમાં આવેલા મંદિરો અને ટૂંકો તેમજ ટેકરી પરના અન્ય પૂજાસ્થાનોની મુલાકાત લેનારા મુલાકાતીઓના વર્તન અને આચરણ માટે તમામ વાજબી નિયમો અને વિનિયમો નિર્ધારિત કરવાનો અધિકાર રહેશે; પરંતુ બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો અંગેના આવા નિયમો અને વિનિયમો ત્યાં તેમની યોગ્ય અને વિધિવત પૂજા-અર્ચનામાં દખલ કરશે નહીં.

૧૧. સદર મોટા રસ્તાની રેખા અને ટેકરી પર તથા ગઢની બહાર આવેલા સદર મંદિરો, પગલાં, દેરીઓ, છત્રીઓ, વિસામાઓ અને કુંડોની સ્થિતિ એક નકશા પર અંકિત કરવામાં આવશે જે આ કરારનો ભાગ બનશે. સદર નકશો યોગ્ય રીતે પ્રમાણિત કરવામાં આવશે.

૧૨. પાલીતાણા દરબાર જૈન મંદિરોમાં મૂર્તિઓના શણગાર માટે શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી દ્વારા લાવવામાં આવતા ઘરેણાં અને ઝવેરાત પર કોઈ જકાત કે કર વસૂલ કરશે નહીં, અને આ મુક્તિ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીના મુનીમ દ્વારા કરવામાં આવતી જાહેરાતના આધારે આપવામાં આવશે.

૧૩. આ કરારમાં દર્શાવેલા જૈનોના અધિકારોમાંથી ઉદ્ભવતા અથવા તેને લગતા અને આ કરારની શરતોના પાલન અંગેના કોઈપણ વિવાદના કિસ્સામાં, પાલીતાણા રાજ્યના શાસક રાજકુમાર પોતાની કારોબારી ક્ષમતામાં તે વતી જૈનોની અરજી પર આ બાબતનો નિર્ણય કરશે, અને જો જૈનો આવા કોઈપણ નિર્ણયથી વ્યથિત થાય તો તેઓ ગવર્નર જનરલના એજન્ટનો સંપર્ક કરવા હકદાર રહેશે જેઓ પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી પોતાનો નિર્ણય આપશે અને બંને પક્ષોને યોગ્ય સમયે ઉપરી સત્તાવાળાઓ સમક્ષ તેમાંથી અપીલ કરવાનો અધિકાર રહેશે.

૧૪. પાલીતાણા દરબાર ૩૫ વર્ષ માટે વાર્ષિક રૂ. ૬૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા સાઠ હજાર) ની નિશ્ચિત રકમ સ્વીકારવા સંમત થાય છે અને જૈનો તે ચૂકવવા સંમત થાય છે. આ જવાબદારી ૧લી જૂન ૧૯૨૮ થી

અમલમાં આવશે અને પ્રથમ ચુકવણી ૧લી જૂન ૧૯૨૯ ના રોજ કરવામાં આવશે અને સદર ૩૫ વર્ષની મુદત દરમિયાન ત્યાર પછીના વર્ષોમાં તે જ તારીખોએ કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત ચુકવણી અને ત્યાર પછીની વાર્ષિક ચુકવણીઓના બદલામાં દરબાર યાત્રા કર પેટે જૈનો પાસેથી કોઈપણ પ્રકારનો વધુ કર વસૂલ ન કરવા સંમત થાય છે. આ ચુકવણીમાં રક્ષણ, માલનું રક્ષણ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

૧૫. સદર ૩૫ વર્ષની મુદત પૂરી થયે, બંને પક્ષો સદર નિશ્ચિત વાર્ષિક રકમમાં સુધારો માગવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે અને પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી આવો સુધારો મંજૂર કરવો કે રોકી રાખવો તે બ્રિટિશ સરકાર પર નિર્ભર રહેશે. નિશ્ચિત વાર્ષિક રકમની રકમ અને જે મુદત દરમિયાન તે અમલમાં રહેશે તે આવી દરેક મુદત પૂરી થયે બ્રિટિશ સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.

૧૬. તેની નિયત તારીખથી એક મહિનાની અંદર સદર વાર્ષિક ચુકવણી ન થવાના સંજોગોમાં ગવર્નર જનરલના એજન્ટ પાલીતાણા દરબાર દ્વારા અનુસરવામાં આવનારી કાર્યપદ્ધતિ નક્કી કરશે.

૧૭. મુંબઈ સરકારના પોલિટિકલ ડિપાર્ટમેન્ટના તારીખ ૫મી જુલાઈ ૧૯૨૨ ના ઠરાવ નં. ૧૮૩-ટી અને તારીખ ૨૫મી મે ૧૯૨૮ ના ઠરાવ નં. ૮, ૪૪-૧-૬ માં સમાવિષ્ટ હુકમો તેમજ સદર સરકારના તારીખ ૮મી ઓક્ટોબર ૧૯૨૪ ના પત્ર નં. ૧૨૮૧-બી મુજબ જણાવવામાં આવેલા ભારતના સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટના હુકમો, જ્યાં સુધી તેઓ આ કારણથી વિપરીત કે અસંગત હોય ત્યાં સુધી રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

૧૮. આ કરાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી બાબતો અંગેના આ કરારના પક્ષકારોની તમામ અપીલો અને આવેદનપત્રો આ કરાર દ્વારા નિકાલ થયેલા ગણાશે.

૧૯. 'દરબાર' શબ્દપ્રયોગનો અર્થ પાલીતાણા રાજ્ય થાય છે અને તેમાં તેનો સમાવેશ થાય છે અને 'જૈનો' શબ્દપ્રયોગનો અર્થ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી અને તેમના અનુગામીઓ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામતા ભારતના શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સમુદાય થાય છે અને તેમાં તેમનો સમાવેશ થાય છે.

૨૦. આ કરાર પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે અને ભારત સરકાર દ્વારા બહાલી આપવામાં આવે છે.

આજે તારીખ ૨૬મી મે ૧૯૨૮ ના રોજ શિમલા ખાતે ભારત સરકાર દ્વારા બહાલી આપવામાં આવી.

ઈરવિન

વાઈસરોય અને ગવર્નર જનરલ, ૨૬-૫-૨૮

આજે તારીખ ૨૬મી મે ઓગણીસો અઠ્ઠાવીસ, શિમલા ખાતે સહી થઈ.

અમારી
ઉપસ્થિતિમાં
સહી કરનાર:
સી. એચ.
સેતલવાડ
ભૂલાભાઈ જે.
દેસાઈ

કીકાભાઈ પ્રેમચંદ
કસ્તૂરભાઈ એમ. નગરશેઠ
માણેકલાલ મનસુખભાઈ
સારાભાઈ ડાહ્યાભાઈ શેઠ
અમૃતલાલ કાલિદાસ
પ્રતાપસિંહ મોહોલનીભાઈ
(ભારતના જૈન સમુદાયના માન્યતા
પ્રાપ્ત પ્રતિનિધિઓ)

બહાદુરસિંહ, ઠાકોર
સાહેબ, પાલીતાણા

૧૭. શ્રી મિહિર જોશીએ એવી પાણ રજૂઆત કરી હતી કે તારીખ ૧૩.૯.૨૦૧૭ ના હુકમ અન્વયે, નાયબ કલેક્ટર, પાલીતાણા દ્વારા સદર નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર માટે શ્રી અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડની પૂજારી તરીકે અગાઉથી જ નિમણૂક કરવામાં આવેલ છે અને તારીખ ૧૩.૯.૨૦૧૭ ના રોજ પસાર કરાયેલા આ હુકમને, જે પરિશિષ્ટ R-16 તરીકે રેકર્ડ પર છે, અરજદાર કે અન્ય કોઈ દ્વારા ક્યારેય પડકારવામાં આવ્યો નથી. તેમ છતાં, તેમણે આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ (માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાર્ગવ ડી. કારિયા) દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૨૨૦૦/૨૦૨૦ ગોંડલિયા હિંમતરામજી હરિરામજી વિરુદ્ધ ચેરિટી કમિશનરમાં તારીખ ૧૩.૧૦.૨૦૨૦ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા તાજેતરના હુકમ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું, જેમાં આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ અન્ય બાબતોની સાથોસાથ દાદ (પ્રાર્થના) 'B' એવી માંગવામાં આવી હતી કે સામાવાળા સરકારી સત્તાવાળાઓને સદર નીલકંઠ

મહાદેવ મંદિર માટે તે જ વ્યક્તિ શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીની પૂજારી અને સંચાલક/મેનેજર તરીકે નિમણૂક કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે; જોકે, તે અરજીનો વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા ગુણદોષ (મેરિટ) પર કોઈ હસ્તક્ષેપ કર્યા વિના, ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૨ હેઠળ આગળ અપીલ મારફતે ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૫૦-A હેઠળના હુકમ સામે અરજદાર માટે વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવાના આધારે નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. સદર રિટ અરજીમાં સદર મંદિરના સંચાલન માટેની યોજના પણ મંજૂરી મેળવવા રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેનો વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો ન હતો અને અરજદારને કાયદા હેઠળના વૈકલ્પિક ઉપાય તરફ નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યા હતા.

સરળ સંદર્ભ માટે વિદ્વાન સિંગલ જજનો તારીખ ૧૩.૧૦.૨૦૨૦ નો હુકમ પણ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યો છે:

'૧. અરજદારો વતી ઠક્કર એન્ડ પહવા એડવોકેટ્સ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ સુશ્રી સંગીતા પહવા અને સામાવાળા રાજ્ય વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી સોહમ જોશીને વિડીયો કોન્ફરન્સ મારફતે સાંભળવામાં આવ્યા.'

'૨. ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળની આ રીટ અરજી દ્વારા, અરજદારોએ નીચે મુજબની રાહતો માટે અરજ કરી છે:

“(એ) આ નામદાર કોર્ટ મહેરબાની કરીને યોગ્ય રીટ ઓફ સર્ટિઓરારી અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રીટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરીને સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૭.૦૫.૨૦૧૯ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ અને સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૭.૦૭.૨૦૧૯ નો હુકમ મનસ્વી, ગેરકાયદેસર, શૂન્ય અને રદબાતલ હોવાના આધારે કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાનો હુકમ કરે;

(એ) આ અરજીની પ્રવેશ, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ સુધી સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૭.૦૫.૨૦૧૯ ના હુકમ અને સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૭.૦૭.૨૦૧૯ ના હુકમના અમલ, સંચાલન અને બજવણી પર સ્ટે ફરમાવે;

(બી) આ અરજીની પ્રવેશ, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ સુધી મહાદેવ ની જગ્યા ટ્રસ્ટમાં મેનેજર/પૂજારીની નિમણૂક કરવાનો સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપે;

(ડી) ન્યાયના હિતમાં આ નામદાર કોર્ટને યોગ્ય અને ઉચિત જણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહતો મંજૂર કરે."

'૩. કેસની સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૩.૧. અરજદારોએ બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૫૦ (ટૂંકમાં 'ટ્રસ્ટ એક્ટ') ની કલમ ૫૦-એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ મહાદેવ ની જગ્યા (જે પાલીતાણાના શેત્રુંજય ડુંગર ખાતે નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ તરીકે ઓળખાય છે) ના વહીવટ માટે ટ્રસ્ટ યોજના (સ્કીમ) ઘડવા અને તેમાં ટ્રસ્ટીઓની નિમણૂક કરવા માટે સ્કીમ એપ્લિકેશન નં. ૨/૨૦૧૮ દાખલ કરી છે.

૩.૨. અરજદારોનું એવું કથન છે કે તારીખ ૧૩.૮.૧૯૫૩ ના રોજ સૌરાષ્ટ્ર સરકારે ગ્રામજનો સાથે પરામર્શ કરીને ગ્રામ્ય મંદિરના પૂજારીની નિમણૂક કરવાની સત્તા સહાયક/નાયબ કલેક્ટરને સોંપતો હુકમ પસાર કર્યો હતો અને તારીખ ૩.૮.૧૯૫૮ ના હુકમ અન્વયે સહાયક કલેક્ટર અધિકારીએ ગોપાલભારતી રામભારતીના પુત્ર ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીને મહાદેવ ની જગ્યા (નીલકંઠ મહાદેવ તરીકે ઓળખાતી) ના પૂજારી તરીકે નિયુક્ત કર્યા હતા.

૩.૩. અરજદારોનું એવું કથન છે કે ત્યારપછી એક શ્રી હીરાપુરી ગણેશપુરીએ તારીખ ૩૧.૫.૧૯૫૮ ના રોજ પાલીતાણા ખાતે શેત્રુંજય ડુંગર પર આવેલી 'મહાદેવ ની જગ્યા' ને જાહેર ટ્રસ્ટ તરીકે નોંધવા માટે અરજી કરી હતી. તારીખ ૧૭.૫.૧૯૬૫ ના રોજ સદર ટ્રસ્ટની નોંધણી નં. ૧૧૭૬ થી 'મહાદેવ ની જગ્યા', શેત્રુંજય ડુંગર, પાલીતાણા તરીકે નોંધણી કરવામાં આવી હતી. શ્રી હીરાપુરી ગણેશપુરીની ટ્રસ્ટના મેનેજર અને પૂજારી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

૩.૪. ત્યારબાદ તારીખ ૧૬.૨.૧૯૭૫ ના રોજ પૂજારી શ્રી હીરાપુરી ગણેશપુરી અવસાન પામ્યા. ત્યારપછી સામાવાળા નં. ૨ એ મહાદેવ ની જગ્યા ટ્રસ્ટમાં પૂજારી અને મેનેજરની કોઈ નિમણૂક કરી નથી અને તેથી વર્ષ ૨૦૧૫ માં સાધુ સમાજે મહાદેવ ની જગ્યા (જે નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર તરીકે ઓળખાય છે) ખાતે એક શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીની મંદત/પૂજારી તરીકે નિમણૂક કરી હતી.

૩.૫. અરજદારોનું એવું કથન છે કે સદર શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીએ તેમને નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરના પૂજારી અને મેનેજર તરીકે નિયુક્ત કરવા માટે સામાવાળા નં. ૨ ને અરજી કરી હતી.

૩.૬. સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ ૨૬.૬.૨૦૧૫ ના રોજ સામાવાળા નં. ૩ એટલે કે મામલતદારને સદર અરજી એવું જણાવીને મોકલી આપી હતી કે પૂજારીની નિમણૂક કરવાની સત્તા સામાવાળા નં. ૩ ની છે.

૩.૭. તારીખ ૨૩.૭.૨૦૧૫ ના રોજ સામાવાળા નં. ૩ એ શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીને સુસંગત દસ્તાવેજો રજૂ કરવા પત્ર લખ્યો હતો.

૩.૮. ત્યારબાદ તારીખ ૩૦.૧૦.૨૦૧૫ ના રોજ સહાયક ચેરિટી કમિશનરે મામલતદારને પત્ર લખીને જણાવ્યું હતું કે મંદિરમાં પૂજારી અને મેનેજરની નિમણૂક કરવાની સત્તા રાજ્ય સરકાર પાસે છે અને તેથી રાજ્ય સરકારે નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં પૂજારી અને મેનેજરની નિમણૂક કરવાની રહે છે અને તેથી સહાયક ચેરિટી કમિશનરની કોઈ ભૂમિકા નથી. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૨૨ મુજબ ટ્રસ્ટીઓની નિમણૂક થયા પછી સહાયક ચેરિટી કમિશનરે માત્ર ફેરફાર અહેવાલ (ચેન્જ રિપોર્ટ) મંજૂર કરવાનો હોય છે.

૩.૯. તારીખ ૧૬.૨.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા વિશ્વ હિન્દુ પરિષદે સામાવાળા નં. ૨ ને નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતીને પૂજારી/મહંત તરીકે નિયુક્ત કરવા વિનંતી કરી હતી.

૩.૧૦. તારીખ ૨૯.૨.૨૦૧૬ ના રોજ સામાવાળા નં. ૨ એ સામાવાળા નં. ૩ ને પત્ર લખી જણાવ્યું હતું કે ત્રિકમભારતીની નિમણૂક પછી કોઈ હુકમ કરવામાં આવ્યો નહોતો અને તેથી તેમણે સામાવાળા નં. ૩ ને શિવ મંદિરમાં મહંતની નિમણૂક અંગે કેટલીક વિગતો આપવા જણાવ્યું હતું.'

'૩.૧૧. તારીખ ૨૬.૪.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૩ એ સામાવાળા નં. ૨ ને જાણ કરી હતી કે અગાઉ સામાવાળા નં. ૨ ની કચેરીએ તારીખ ૩.૮.૧૯૫૮ ના રોજ ત્રિકમભારતી ગોપાલભારતીની નિમણૂક કરી હતી અને ત્યારપછી કોઈ નિમણૂક કરવામાં આવી નથી.

૩.૧૨. ત્યારબાદ તારીખ ૨૨.૬.૨૦૧૬ ના રોજ સામાવાળા નં. ૨ એ મહંત કાળુભારતી વિઠ્ઠલભારતી દ્વારા તારીખ ૧૮.૬.૨૦૧૫ ના રોજ કરવામાં આવેલી અરજી એવા અવલોકન સાથે રદ કરી દીધી કે રાજ્ય સરકારે નાયબ કલેક્ટરને નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં પૂજારીની નિમણૂક કરવાની કોઈ સત્તા આપી નથી.

૩.૧૩. સામાવાળા નં. ૩ એ તારીખ ૧૭.૯.૨૦૧૬ ના પત્ર દ્વારા કલેક્ટરને જાણ કરી હતી કે પૂજારીની નિમણૂક કરવાની સત્તા સામાવાળા નં. ૨ પાસે છે અને તેથી સામાવાળા નં. ૨ ને યોગ્ય હુકમો કરવા નિર્દેશ આપવો જોઈએ.

૩.૧૪. તારીખ ૬.૩.૨૦૧૭ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ એ કાળુભારતી વિઠ્ઠલભારતીને જાણ કરી હતી કે સામાવાળા નં. ૨ એટલે કે નાયબ કલેક્ટર પાસે શેત્રુંજય ડુંગર પર સ્થિત મંદિરનું સંચાલન કરવાની કોઈ સત્તા નથી અને એવું પણ જણાવ્યું હતું કે મહાદેવ ની જગ્યા ટ્રસ્ટમાં કાળુભારતી વિઠ્ઠલભારતીને પૂજારી તરીકે નિયુક્ત કરવાની અરજી ધ્યાને લઈ શકાય તેમ નથી કારણ કે તે કુટુંબ વારસાના આધારે કરવામાં આવી છે.

૩.૧૫. અરજદારોનું એવું કથન છે કે સામાવાળાઓ દ્વારા કોઈ પૂજારીની નિમણૂક કરવામાં ન આવતી હોવાથી વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ દ્વારા **પી.આઈ.એલ. નં. ૧૮૦/૨૦૧૭** દાખલ કરીને અન્ય બાબતો સાથે પૂજારીની નિમણૂક કરવાનો નિર્દેશ માગતી જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં આ કોર્ટે નોટિસ જારી કરી હતી. પી.આઈ.એલ. પેન્ડિંગ હતી તે દરમિયાન અહીંના સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ **૧૩.૦૯.૨૦૧૭** ના હુકમ અન્વયે મહાદેવ ની જગ્યા ટ્રસ્ટમાં ટ્રસ્ટીઓની નિમણૂક ન થાય ત્યાં સુધી હંગામી ધોરણે **શ્રી અતુલભાઈ રાઠોડની પૂજારી** તરીકે નિમણૂક કરી હતી.

૩.૧૬. તારીખ ૨૫.૧૨.૨૦૧૮ ના રોજ હાલના અરજદારો દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ એટલે કે સંયુક્ત ચેરિટી કમિશનર સમક્ષ સ્કીમ એપ્લિકેશન નં. ૨/૨૦૧૮ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૩.૧૭. તારીખ ૧૭.૫.૨૦૧૯ ના રોજ સામાવાળા નં. ૧ એ પાલીતાણાના શેત્રુંજય ડુંગર પર આવેલી મહાદેવ ની જગ્યામાં ટ્રસ્ટીઓની નિમણૂક માટેની સદર સ્કીમ એપ્લિકેશન નં. ૨/૧૯ રદ કરી દીધી હતી.

૩.૧૮. અરજદારોનું એવું કથન છે કે સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા સામાવાળા નં. ૩ ને મંદિરમાં મેનેજર નીમવાનો સ્પષ્ટ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હોવા છતાં સામાવાળા નં. ૩ એ કોઈ પગલાં લીધા નહોતા અને તેથી તારીખ ૮.૭.૨૦૧૯ ના રોજ અરજદાર નં. ૧ એ સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશનું પાલન કરવા સામાવાળા નં. ૩ ને અરજી કરી હતી.

૩.૧૯. અરજદાર નં. ૧ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીના જવાબમાં સામાવાળા નં. ૩ એ તારીખ ૧૭.૭.૨૦૧૯ ના પત્ર દ્વારા અરજદાર નં. ૧ ને જાણ કરી હતી કે પી.ટી.આર. માં નોંધાયેલા પૂજારી હીરાપુરી ગણેશપુરીનું અવસાન થયું છે અને કોઈ ટ્રસ્ટી નથી અને તેથી નાયબ કલેક્ટર, પાલીતાણાએ તારીખ ૧૯.૮.૨૦૧૭ ના રોજ અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડની પૂજારી તરીકે નિમણૂક કરી દીધી છે. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડની નિમણૂક પહેલેથી જ થઈ ગયેલી હોવાથી હવે સંયુક્ત ચેરિટી કમિશનરના હુકમના પાલન માટે કોઈ પગલાં લેવાના રહેતા નથી.

૩.૨૦. સામાવાળા નં. ૧ એ સામાવાળા નં. ૩ ને મંદિરમાં મેનેજર નીમવાનો સ્પષ્ટ નિર્દેશ આપ્યો હોવા છતાં અને અરજદાર નં. ૧ દ્વારા સ્મૃતિપત્ર મોકલવામાં આવ્યો હોવા છતાં સામાવાળા નં. ૩ નિર્દેશનું પાલન કરવા કોઈ પગલાં લઈ રહ્યા નહોતા. તેથી અરજદારોએ તારીખ ૧૯.૮.૨૦૧૯ ના રોજ સામાવાળા નં. ૧ સમક્ષ રજૂઆત કરીને જણાવ્યું હતું કે સામાવાળા નં. ૩ નિર્દેશ મુજબ મેનેજર નીમવા કોઈ પગલાં લઈ રહ્યા નથી અને તેથી તારીખ ૧૭.૫.૨૦૧૯ ના હુકમમાં આપેલા નિર્દેશનું પાલન કરવા સામાવાળા નં. ૩ મામલતદાર સામે કાર્યવાહી કરવાની અરજ કરી હતી.

૩.૨૧. અરજદારોનું એવું કથન છે કે વારંવારના સ્મૃતિપત્રો અને રજૂઆતો છતાં સામાવાળા નં. ૩ એ તારીખ ૧૭.૫.૨૦૧૯ ના હુકમથી સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશનું પાલન કરવા તારીખ ૨૨.૧.૨૦૨૦ સુધી એટલે કે લગભગ ૬ મહિના સુધી કોઈ પગલાં લીધા નહોતા. તેથી તારીખ ૨૨.૧.૨૦૨૦ ના રોજ એક શ્રી ભરતભાઈ રાઠોડે તારીખ ૧૭.૫.૨૦૧૯ ના હુકમનું પાલન કરવા સામાવાળા નં. ૩ સમક્ષ અરજી કરી હતી.

૩.૨૨. તારીખ ૬.૨.૨૦૨૦ ના રોજ સામાવાળા નં. ૩ એ તારીખ ૨૨.૧.૨૦૨૦ ની અરજીનો પ્રત્યુત્તર મોકલી જણાવ્યું હતું કે પૂજારીની નિમણૂક કરવાની સત્તા નાયબ કલેક્ટર પાસે છે અને તેથી સામાવાળા નં. ૩ મામલતદાર પાસે અરજી ધ્યાને લેવાની કોઈ હકૂમત નથી.

૩.૨૩. સામાવાળા નં. ૩ એ સામાવાળા નં. ૨ ને પત્ર લખીને જણાવ્યું હતું કે શેત્રુંજય ડુંગર પર સ્થિત નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં પૂજારીની નિમણૂક કરવાની

સત્તા નાયબ કલેક્ટરની કચેરી પાસે છે અને સામાવાળા નં. ૨ ને તે માટે આગળની કાર્યવાહી કરવા વધુ વિનંતી કરી હતી.

૩.૨૪. ત્યારપછી સામાવાળા નં. ૨ એ શ્રી ભરતભાઈ રાહોડને પત્ર લખી જણાવ્યું હતું કે સામાવાળા નં. ૧ એ તારીખ ૧૬/૧૭.૫.૨૦૧૮ ના હુકમમાં સામાવાળા નં. ૨ ને કોઈ નિર્દેશ આપ્યો નથી. એવું પણ જણાવ્યું હતું કે મંદિરમાં પૂજારી નીમવાની સત્તા સામાવાળા નં. ૨ પાસે છે અને તે હેઠળ સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ ૧૩.૮.૨૦૧૭ ના હુકમથી શિવ મંદિરમાં પૂજારીની નિમણૂક પહેલેથી જ કરી દીધી છે.

૩.૨૫. અરજદારોનું એવું કથન છે કે એક તરફ સામાવાળા નં. ૨ એ તારીખ ૬.૩.૨૦૧૭ ના પત્રમાં જણાવ્યું હતું કે શેત્રુંજય ડુંગર પર સ્થિત મંદિરોનું સંચાલન કરવાની સામાવાળા નં. ૨ પાસે કોઈ સત્તા નથી, બીજી તરફ તે જ સત્તાવાળાએ તારીખ ૧૩.૮.૨૦૧૭ ના હુકમથી શેત્રુંજય ડુંગર પર સ્થિત શિવ મંદિરના પૂજારી તરીકે અતુલભાઈ રાહોડની નિમણૂક કરતો હુકમ પસાર કર્યો અને તારીખ ૨૮.૨.૨૦૨૦ ના પત્રવ્યવહારથી જણાવ્યું કે સામાવાળા નં. ૨ પાસે પૂજારી નીમવાની સત્તા છે અને તેથી તેમણે તારીખ ૧૩.૮.૨૦૧૭ ના રોજ પહેલેથી જ નિમણૂક કરી દીધી છે. સામાવાળાઓ તરફથી લેવાયેલા આવા પગલાંથી વ્યથિત થઈને અરજદારોએ આ રીટ અરજી કરી છે.'

'૪. અરજદારોના વિદ્વાન એડવોકેટ સુશ્રી સંગીતા પહવાએ રજૂઆત કરી હતી કે સામાવાળા ચેરિટી કમિશનરે અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી યોજના અરજી (સ્કીમ એપ્લિકેશન) માત્ર એવા આધાર પર રદ કરી છે કે ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૫૬-ટી ની જોગવાઈઓ લાગુ પડે છે અને તેથી કોઈ યોજના ઘડી શકાય નહીં કારણ કે તે પ્રતિબંધિત છે. તેમણે ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૫૬-ટી ની જોગવાઈઓ તરફ ધ્યાન દોરીને રજૂઆત કરી હતી કે કેસની હકીકતોમાં સદર કલમ લાગુ પડતી નથી.

૫. બીજી તરફ, એડવાન્સ કોપી પર ઉપસ્થિત રહેલા સામાવાળા રાજ્ય વતી વિદ્વાન એજીપી શ્રી સોહમ જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે ચેરિટી કમિશનર દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમને પડકારવા માટે ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૨ હેઠળ વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે અને તેથી અરજદારોએ વાદગ્રસ્ત હુકમને પડકારતી અપીલ દાખલ કરવી જોઈએ.

૬. એજીપી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા આવા પ્રાથમિક વાંધાના પ્રત્યુત્તરમાં સુશ્રી પહવાએ રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે ચેરિટી કમિશનર દ્વારા ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૫૦-એ હેઠળની સ્કીમ રદ કરવામાં આવે ત્યારે ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૨ લાગુ પડતી નથી.'

'૭. બંને પક્ષોની પરસ્પર દલીલો ધ્યાને લીધા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, વૈકલ્પિક અને અસરકારક ઉપાય અંગે વિદ્વાન એજીપી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રાથમિક વાંધાનો નિર્ણય કરવા માટે, ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૨ નો સંદર્ભ લેવો આવશ્યક બને છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"કલમ ૭૨ : કલમ ૪૦, ૪૧, ૫૦-એ, ૭૦ અથવા ૭૦-એ હેઠળના ચેરિટી કમિશનરના નિર્ણય સામે કોર્ટમાં અરજી:

(૧) કલમ ૪૦, ૪૧, ૫૦-એ, ૭૦ અથવા ૭૦-એ હેઠળના ચેરિટી કમિશનરના નિર્ણયથી અથવા કોઈ ટ્રસ્ટ અસ્તિત્વ ધરાવે છે કે કેમ અને આપું ટ્રસ્ટ જાહેર ટ્રસ્ટ છે કે કેમ અથવા કોઈ મિલકત આવા ટ્રસ્ટની મિલકત છે કે કેમ તેવા પ્રશ્નો અંગેના નિર્ણયથી વ્યથિત કોઈપણ વ્યક્તિ, નિર્ણયની તારીખથી સાઠ દિવસની અંદર, સદર નિર્ણયને રદ કરવા માટે કોર્ટમાં અરજી કરી શકશે.

(૧-એ) આવી અરજીના કોઈપણ પક્ષકારને કોર્ટ સમક્ષ વધારાનો મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવો રજૂ કરવાનો અધિકાર રહેશે નહીં, સિવાય કે કેપ્યુટી અથવા આસિસ્ટન્ટ ચેરિટી કમિશનરે અથવા ચેરિટી કમિશનરે એવો પુરાવો સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હોય જે સ્વીકારવો જોઈતો હતો અથવા કોર્ટને ચુકાદો આપવા સક્ષમ બનવા માટે કોઈપણ દસ્તાવેજ રજૂ કરવાની કે કોઈપણ સાક્ષીની તપાસ કરવાની જરૂર જણાય અથવા અન્ય કોઈપણ મહત્વના કારણસર કોર્ટ આવા વધારાના પુરાવાની પરવાનગી આપવાનું જરૂરી ગણે:

પરંતુ શરત એ છે કે જ્યારે પણ કોર્ટ દ્વારા વધારાનો પુરાવો રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, ત્યારે કોર્ટ તેના સ્વીકાર માટેના કારણો નોંધશે.

(૨) પુરાવો લીધા પછી, જો કોઈ હોય તો, કોર્ટ નિર્ણયને બદલાવી આપી શકશે, રદ કરી શકશે અથવા તેમાં સુધારો કરી શકશે અથવા સરચાર્જની રકમ ઘટાડી શકશે અને સંજોગોમાં યોગ્ય જણાય તેવો ખર્ચ અંગેનો હુકમ કરી શકશે.

(૩) પેટા-કલમ (૨) હેઠળની અરજીના નિકાલ સુધી સરચાર્જ માટેની તમામ કાર્યવાહી મોકૂફ રહેશે જો વ્યથિત વ્યક્તિ મનાઈહુકમ માટે પ્રથમદર્જી કેસ સાબિત કરે.

(૪) પેટા-કલમ (૨) હેઠળના કોર્ટના નિર્ણય સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ થઈ શકશે જાણે કે આપો નિર્ણય એક હુકમનામું હોય જેમાંથી સામાન્ય રીતે અપીલ થઈ શકે.

સ્પષ્ટીકરણ: આ કલમમાં, 'નિર્ણય' શબ્દપ્રયોગમાં કલમ ૫૦-એ હેઠળ ઘડવામાં આવેલી અથવા સુધારેલી યોજના (સ્કીમ) નો સમાવેશ થશે."

'૮. ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૨ ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાને લેતાં, ચેરિટી કમિશનર દ્વારા ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૫૦-એ હેઠળ પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને પડકારવા માટે અરજદારો સમક્ષ વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે, કારણ કે તે ચેરિટી કમિશનરનો નિર્ણય છે જેમાં ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૫૦-એ હેઠળ યોજના મંજૂર કરવાનો કે રદ કરવાનો નિર્ણય હોઈ શકે છે. તેથી, આ બાબતના ગુણદોષમાં પ્રવેશ્યા વિના, આવા વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાયને ધ્યાને રાખીને અરજદારોને ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૨ હેઠળ અપીલ દાખલ કરવા તરફ વાળવામાં આવે છે. અરજદારો વહેલી તકે આવી અપીલ દાખલ કરી શકે છે અને જ્યારે આવી અપીલ દાખલ કરવામાં આવશે ત્યારે સક્ષમ સત્તાવાળા સમયમર્યાદાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કર્યા વિના કાયદાનુસાર તેનો નિકાલ કરશે.

૯. આ સાથે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશનનો ખર્ચ અંગેના કોઈ હુકમ વિના તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

સહી/-
(ભાર્ગવ ડી. કારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)"

૧૮. આમ, સામાવાળા નં. ૫ – શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ એવી ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે સામાવાળા નં. ૪ – કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતી સને ૧૮૭૭ અને ૧૯૨૮ ના ઐતિહાસિક દસ્તાવેજો તથા તમામ સરકારી આદેશો અને જાહેરનામાઓની તદ્દન વિરુદ્ધ જઈને ગમે તે ભોગે સદર મહાદેવ મંદિરનું નિયંત્રણ અને વ્યવસ્થાપન પચાવી પાડવાનો બદઈશાદો ધરાવે છે, અને હાલની આ જાહેર હિતની અરજી પણ તેમના જ ઈશારે અને અંગત સ્વાર્થ સાધવા માટે દાખલ કરવામાં આવી હોવાથી, તે પ્રથમ દર્શને જ રદ થવાને પાત્ર છે.

૧૯. વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી કે. એમ. અંતાણીએ પણ શ્રી મિહિર જોશીની દલીલોને સંપૂર્ણ સમર્થન આપતાં રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧૩.૯.૨૦૧૭ ના હુકમ અન્વયે શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર આવેલા સદર મહાદેવ મંદિરના પૂજારી તરીકે શ્રી અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડની વિધિવત્ નિમણૂક કરી દીધેલી છે અને સદર સરકારી હુકમને અરજદાર કે અન્ય કોઈ પક્ષકાર દ્વારા ક્યારેય પડકારવામાં આવ્યો નથી. તેમણે ૧૮૭૭ ના દસ્તાવેજો અને રાજ્ય સરકાર તથા જૈન સમુદાય વચ્ચે થયેલા ૧૯૨૮ ના કરાર પર પણ આધાર રાખ્યો હતો અને એવી રજૂઆત

કરી હતી કે જોકે શેત્રુંજય ટેકરીઓ પરના તમામ જૈન મંદિરો તેમજ બિન-જૈન પૂજાસ્થાનોનું સંચાલન જૈન સમુદાયમાં નિહિત કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ સદર મહાદેવ મંદિરનો વહીવટ રાજ્ય સરકાર હસ્તક રાખવામાં આવ્યો હતો, જેથી રાજ્ય સરકાર સમયાંતરે તે મંદિર માટે પૂજારીની નિમણૂક કરે છે અને તે પૂજારીનું સંપૂર્ણ વેતન માત્ર જૈન ટ્રસ્ટ દ્વારા જ ચૂકવવામાં આવે છે. સદર મહાદેવ મંદિરનું સંચાલન જૈન સમુદાયના ધાર્મિક નિયમો અને સિદ્ધાંતો અનુસાર કરવાનું રહે છે, જેમ કે ત્યાં કોઈપણ પ્રકારની ખાદ્યસામગ્રી કે પીણાંનું સેવન ન કરવું, સંપૂર્ણ સ્વચ્છતા, પવિત્રતા, શાંતિ અને શિષ્ટાચાર જાળવવો તથા સદર મહાદેવ મંદિરમાં કોઈને પણ રાત્રિ રોકાણ કરવાની પરવાનગી ન આપવી. આ તમામ નિયમોનું પાલન કરવું દરેક માટે ફરજિયાત છે.

૨૦. અરજદાર દ્વારા તારીખ ૨૮મી માર્ચ, ૨૦૧૯ ના રોજ પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવેલ છે, જે નીચે મુજબ સ્કેન સ્વરૂપે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ, અમદાવાદ

જિલ્લો: ભાવનગર

રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૮૦/૨૦૧૭

વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ

...અરજદાર

વિરુદ્ધ

સામાવાળા નં.૫ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબ સામેનું પ્રત્યુત્તર
એફિડેવિટ

હું, ભારતભાઈ રાઠોડ, પુત્ર શ્રી મધુભાઈ રાઠોડ, ઉંમર વર્ષ ૩૯, રહેવાસી: સર્વોદય સોસાયટી, પાલીતાણા, જિલ્લો: ભાવનગર, આથી ગંભીરતાપૂર્વક પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક સોગંદ ઉપર નીચે મુજબ જાહેર કરું છું:-

૧. હું અરજદાર સંસ્થાનો અધિકૃત વ્યક્તિ છું. હું આ કેસની હકીકતોથી સંપૂર્ણ વાકેફ છું અને આ એફિડેવિટ દાખલ કરવા માટે સંપૂર્ણ સક્ષમ છું. મેં સામાવાળા નં.૫ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલું જવાબી-એફિડેવિટ વાંચી લીધું છે. સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરાયેલા જવાબ-એફિડેવિટના પ્રત્યુત્તરમાં અને આ નામદાર અદાલતના રેકર્ડ પર સાચી હકીકતો લાવવાના હેતુથી હું આ પ્રત્યુત્તર-એફિડેવિટ દાખલ કરી રહ્યો છું.

૨. સૌ પ્રથમ, જ્યાં સુધી આ પ્રત્યુત્તરમાં મારા દ્વારા ચોક્કસપણે સ્વીકારવામાં આવ્યું ન હોય તે સિવાય, જવાબ-એફિડેવિટમાં કરવામાં આવેલા પ્રત્યેક અને દરેક કથનોને હું નકારું છું. જરૂર જણાયે આવા અન્ય અને આગળના એફિડેવિટ દાખલ કરવાનો મારો અધિકાર હું અનામત રાખું છું.

૩. પેરા ૩ ના સંદર્ભમાં, હું આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા તમામ કથનો અને દલીલોને નકારું છું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે સામાવાળા નં.૫ શત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર આવેલા જૈન મંદિરો અને ગઢના માલિક તરીકે અંકુશ, વ્યવસ્થાપન અને કબજો ધરાવે છે. હું જણાવું છું કે વાસ્તવમાં સામાવાળા નં.૫ તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ ના કારારની કલમ ૨ મુજબ ગઢની દીવાલની અંદરની જમીન, વૃક્ષો, મકાનો અને બાંધકામોનો માત્ર ઉપયોગ કરી રહ્યા છે. આથી, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે સામાવાળા નં.૫ ટ્રસ્ટ શત્રુંજય ડુંગરનો માલિક છે તેવી સામાવાળા નં.૫ ટ્રસ્ટની દલીલ સાચી નથી. હું જણાવું છું કે ટ્રસ્ટ ડીડમાં પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે ટ્રસ્ટ માત્ર જૈન મંદિરોનું સંચાલન કરવા માટે જ છે. સામાવાળા નં.૫ ના ટ્રસ્ટ ડીડની નકલ આ સાથે **પરિશિષ્ટ-A1** તરીકે જોડેલ અને અંકિત કરેલ છે.

૪. પેરા ૪ ના સંદર્ભમાં, હું આ ફકરામાં કરવામાં આવેલા તમામ કથનો અને ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોને નકારું છું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે કાળુ ભારતી નામની વ્યક્તિ માટે માલિકી હક (ટાઈટલ), અધિકાર અને હિત પ્રાપ્ત કરવા માટે અંગત હિત ખાતર આ હાલની જાહેર હિતની અરજી (પીઆઈએલ) દાખલ કરવામાં આવી છે. હું જણાવું છું કે અરજદાર એક એવી સંસ્થા છે કે જે હિન્દુ ધર્મની વિચારધારા પર આધારિત છે. હું જણાવું છું કે હાલની પીઆઈએલ માત્ર શત્રુંજય ડુંગર પર સ્થિત શિવ મંદિર (નીલકંઠ મહાદેવ) ના રક્ષણ, જાળવણી અને સદર શિવ મંદિરમાં મહંતની નિમણૂક કરવા માટે જ

દાખલ કરવામાં આવી છે. હું જણાવું છું કે અરજદારનું કોઈ અંગત હિત નથી કેમ કે અરજદાર સંસ્થા હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓના રક્ષણ માટે કાર્ય કરી રહી છે.

૫. પેરા ૫ ના સંદર્ભમાં, હું આ ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા તમામ કથનો અને દલીલોને નકારું છું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહાદેવની જગ્યા (મહાદેવ મંદિર) શત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર આવેલા ગઢ (કિલ્લા) ની અંદર સ્થિત છે. હું જણાવું છું કે સામાવાળા નં.૫ દ્વારા કરવામાં આવેલી એ દલીલ સંપૂર્ણપણે પાયાવિહોણી છે કે મહાદેવ મંદિર ગઢની દીવાલની અંદર આવેલું છે. હું જણાવું છું કે આ હકીકત તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ ના કરારની કલમ ૯ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. સદરહુ કરારની કલમ ૯ પ્રસ્તુત છે અને તેથી, તેને નીચે મુજબ અહીં પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:-

"૯. મિ. કેન્ડીના અહેવાલમાં ઉલ્લેખિત બિન-જૈન યાત્રાધામો (શ્રાઈન્સ), જેમાં ઇંગારશાહ પીરની દરગાહનો સમાવેશ થાય છે અને **મહાદેવના મંદિરને બાકાત રાખીને**, તેના પર જૈનોનો અંકુશ અને વહીવટ રહેશે. મહાદેવના સદર મંદિરને ગઢની દીવાલથી અલગ કરતી એક દીવાલ દ્વારા ઘેરી લેવામાં આવશે અને **ગઢની દીવાલની બહારથી** તેનો સ્વતંત્ર પ્રવેશ માર્ગ પૂરો પાડવામાં આવશે. તેમ કરવામાં, ભીમ અને સુરજ કુંડ મહાદેવની હદની બહાર રહેશે".

હું જણાવું છું કે કલમ ૯ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મહાદેવ મંદિર ગઢની દીવાલની બહાર આવેલું છે અને મહાદેવ મંદિરના સંચાલનમાંથી જૈનોના અધિકારને બાકાત રાખવામાં આવ્યો છે. હું જણાવું છું કે આથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે સામાવાળા નં.૫ મહાદેવ મંદિર ગઢની દીવાલની અંદર છે તેવી ખોટી અને અયોગ્ય હકીકતો આ નામદાર અદાલત સમક્ષ સોગંદ પર જણાવીને આ નામદાર અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે.

૬. પેરા ૫.૧ થી ૫.૨ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી અને તેને નકારું છું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે ગઢની અંદર આવેલા મહાદેવ મંદિરે પહોંચવા માટે રામપોળ દરવાજામાંથી પસાર થવું પડે છે. હું જણાવું છું કે સૌ પ્રથમ તો, મહાદેવ મંદિર ગઢની દીવાલની બહાર સ્થિત છે અને ગઢની અંદર નહીં, જેવો કે આક્ષેપ કે અન્યથા રજૂઆત કરવામાં આવી છે. હું જણાવું છું કે મહાદેવ મંદિર પહોંચવા માટે વ્યક્તિએ રામપોળ દરવાજો, સાગરપોળ દરવાજો, દેવી દરવાજો, હાથીપોળમાંથી પસાર થવું પડે છે અને હાથીપોળ પછી મહાદેવ મંદિર પહોંચવા માટે ડાબી તરફ જવું પડે છે. ઉપરોક્ત સંદર્ભિત દલીલોને કોઈ બાધ આવ્યા વિના, શત્રુંજય ડુંગર એ સામાવાળા નં.૫ ટ્રસ્ટની ખાનગી મિલકત નથી. તે જાહેર મિલકત છે. ભારતના તમામ નાગરિકોને શત્રુંજય ડુંગર પરથી પસાર થવાનો અધિકાર છે. તારીખ ૨૬.૫.૧૯૨૮ ના કરાર મુજબ પણ, સામાવાળા નં.૫ વધુમાં વધુ ગઢની દીવાલની અંદરની જમીન, વૃક્ષો, મકાનો અને બાંધકામોનો ઉપયોગ કરવા માટે હકદાર છે. પાલીતાણા શહેરથી શત્રુંજય ડુંગર સુધી વપરાતો રસ્તો પણ મ્યુનિસિપલ વિસ્તાર હેઠળ આવરી લેવાયેલો છે. તેથી, અરજદારને કોઈપણ હેતુ માટે શત્રુંજય ડુંગરનો ઉપયોગ કરતા અટકાવી શકાય નહીં.

૭. પેરા ૫.૩ અને ૫.૪ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી અને તેને નકારું છું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહાદેવ મંદિર પહોંચવા માટે કોઈપણ દરવાજેથી મૂળનાયક આદેશ્વર ભગવાનના મંદિર સહિત અનેક જૈન

મંદિરોમાંથી પસાર થવું પડે છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે નવ ટૂંક દરવાજો તળેટી શહેરથી શરૂ થાય છે પરંતુ આ દરવાજો પહોંચવા માટે શત્રુંજય ડુંગર પર આશરે ૧ કિમી વધુ ચઢવું પડે છે અને તેવી જ રીતે, ગઢની અંદર પણ ઘણું લાંબુ અંતર કાપવું પડે છે. આ રજૂઆતો હકીકતલક્ષી રીતે ખોટી છે. વાસ્તવમાં, મહાદેવ મંદિર પહોંચવા માટે મૂળનાયક આદેશ્વર ભગવાનના મંદિરમાંથી પસાર થવાનું કોઈ કારણ નથી.

૮. પેરા ૫.૫ ના સંદર્ભમાં, હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહાદેવ મંદિર આદેશ્વર ભગવાનના બે નાના મંદિરો (દેરીઓ) થી ઘેરાયેલું છે જેમાં આદેશ્વર ભગવાનના ચરણો આવેલા છે. હું જણાવું છું કે વાસ્તવમાં, મહાદેવ મંદિર ગઢની દીવાલની બહાર છે અને આદેશ્વર ભગવાનનું મંદિર તથા આદેશ્વર ભગવાનના ચરણો ગઢની દીવાલની અંદર છે. હું જણાવું છું કે પરિશિષ્ટ-R1 કોલી (Annexure-R1 Colly) તરીકે જોડેલો નકશો સાચું ચિત્ર દર્શાવતો નથી. સદર નકશામાં દર્શાવેલી દીવાલ પણ સાચી નથી. નકશામાં દર્શાવેલી ગઢની કથિત કમ્પાઉન્ડ દીવાલ (લાલ રંગમાં) વાસ્તવમાં શત્રુંજય ડુંગરનો વિસ્તાર છે અને ગઢની દીવાલ નથી જેવો કે આક્ષેપ કે અન્યથા રજૂઆત કરવામાં આવી છે.

૯. પેરા ૬.૧ ના સંદર્ભમાં, હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે આ પિટિશન સપ્રેસિયો વેરી સજેસ્ટિયો ફાલ્સી (સત્ય છુપાવવા અને અસત્ય સૂચવવા) ના દોષથી પીડાય છે અથવા આ પિટિશન રદ થવાને પાત્ર છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે અરજદારે આક્ષેપિત મુજબ કે અન્યથા કોઈ ખોટું નિવેદન કર્યું છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે અરજદારે કોઈપણ મહત્વપૂર્ણ હકીકતો છુપાવી છે.

૧૦. પેરા ૬.૨ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી અને તેને નકારું છું. હું જણાવું છું કે વર્ષ ૧૯૬૫ માં, મહાદેવ મંદિર મદદનીશ ચેરિટી કમિશનરની કચેરીમાં મહાદેવની જગ્યા તરીકે નોંધાયેલું હતું. ત્યારબાદ, સદર જગ્યા લોકપ્રિય રીતે નીલકંઠ મહાદેવ તરીકે ઓળખાવા લાગી. હું જણાવું છું કે મહાદેવ મંદિર નીલકંઠ મહાદેવ તરીકે પણ ઓળખાય છે. હું જણાવું છું કે નીલકંઠ મહાદેવ અને મહાદેવની જગ્યા એક જ છે. આ હકીકત એ વાત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સમગ્ર શત્રુંજય ડુંગર પર મહાદેવનું માત્ર એક જ મંદિર છે. હું જણાવું છું કે કલેક્ટર પણ મહાદેવની જગ્યા અને નીલકંઠ મહાદેવને એક જ ગણે છે.

૧૧. પેરા ૬.૩ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી અને તેને નકારું છું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે અરજદારે એ વાત છુપાવી છે કે મહાદેવની જગ્યા શત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર ગઢમાં આવેલી છે. વાસ્તવમાં, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, મહાદેવની જગ્યા ગઢની દીવાલની બહાર આવેલી છે અને તેથી, આક્ષેપ મુજબ કે અન્યથા કોઈપણ હકીકત છુપાવવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી.

૧૨. પેરા ૬.૪ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી અને તેને નકારું છું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે પરિશિષ્ટ-R1 તરીકે રજૂ કરાયેલા પ્લાન/નકશા પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદારની એ દલીલ ખોટી છે કે મહાદેવ મંદિર ગઢની બહાર આવેલું છે. હું પુનરોચ્ચાર કરું છું કે સામાવાળા નં.૫ દ્વારા જે નકશા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે પોતે જ ખોટો છે. હું

પુનરોચ્ચાર કરું છું કે સદર નકશામાં દર્શાવવામાં આવેલી દીવાલ પણ સાચી નથી. નકશામાં (લાલ રંગમાં) દર્શાવેલી ગઢની કથિત હદ દર્શાવતી દીવાલ વાસ્તવમાં શત્રુંજય ડુંગરનો વિસ્તાર છે અને ગઢની દીવાલ નથી જેવો કે આક્ષેપ કે અન્યથા રજૂઆત કરવામાં આવી છે.

૧૩. પેરા ૬.૫ અને ૬.૬ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી અને તેને નકારું છું. હું જણાવું છું કે વર્ષ ૧૯૬૫ માં, મહાદેવ મંદિરની નોંધણી વખતે, સંબંધિત મહંતે મદદનીશ ચેરિટી કમિશનરની કચેરીમાં તેની મહાદેવની જગ્યા તરીકે નોંધણી કરાવી હતી કારણ કે તે સમયે તે તે રીતે ઓળખાતું હતું. ત્યારબાદ, સદર જગ્યા લોકપ્રિય રીતે નીલકંઠ મહાદેવ તરીકે જાણીતી થઈ. હું જણાવું છું કે મહાદેવ મંદિર નીલકંઠ મહાદેવ તરીકે પણ ઓળખાય છે. હું જણાવું છું કે નીલકંઠ મહાદેવ અને મહાદેવની જગ્યા એક જ છે. આ હકીકત એ વાત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સમગ્ર શત્રુંજય ડુંગર પર મહાદેવનું માત્ર એક જ મંદિર છે.

૧૪. પેરા ૬.૭ અને ૬.૮ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી અને પિટિશનના પેરા ૪.૪ માં જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેનો પુનરોચ્ચાર કરતા તેને નકારું છું.

૧૫. પેરા ૭ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે પિટિશનમાં આક્ષેપિત કે અન્યથા હકીકતના કોઈ વિવાદિત પ્રશ્નો સંકળાયેલા છે. હું જણાવું છું કે દાયકાઓથી ચાલી આવતી પરંપરા છે કે માત્ર જનોઈધારી બ્રાહ્મણ જ મહાદેવ મંદિરમાં પૂજા કરી શકે છે અને અન્ય કોઈ નહીં, અને તેથી, મહાદેવની જગ્યા અથવા નીલકંઠ મંદિરનું સંચાલન કરવા માટે કોઈપણ મહંતની નિમણૂક કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. હું જણાવું છું કે સામાવાળા નં.૫ દ્વારા આ ફકરામાં ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નો પિટિશનમાં સંકળાયેલા વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે પ્રસ્તુત નથી. હું જણાવું છું કે અરજદારે હાલની પિટિશન માત્ર એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે દાખલ કરી છે કે વર્ષોથી અનુસરવામાં આવતી હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓનું કોઈ ઉલ્લંઘન ન થાય અને ગુણદોષના આધારે તેને ધ્યાને લઈ શકાય.

૧૬. પેરા ૮ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું જણાવું છું કે પીઆઈએલ માં રજૂ કરાયેલી હકીકતો માહિતી, જાણકારી અને સમાચાર અહેવાલો પર આધારિત છે.

૧૭. પેરા ૯ ના સંદર્ભમાં, હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે અરજદાર વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ એ વ્યક્તિઓનું જૂથ છે અથવા તે રિટ પિટિશન દાખલ કરવા અને ચલાવવા માટે સક્ષમ નથી. હું જણાવું છું કે અરજદાર એક નોંધાયેલ સંસ્થા છે. હું વિશ્વ હિન્દુ પરિષદને ઇશ્યૂ કરાયેલા નોંધણી પ્રમાણપત્રની નકલ **પરિશિષ્ટ-A2** તરીકે જોડવા વિનંતી કરું છું. હાલની પિટિશન દાખલ કરવા માટે શ્રી ભારતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડને અધિકૃત કરતા ઠરાવની નકલ પણ હું **પરિશિષ્ટ-A3** તરીકે જોડવા વિનંતી કરું છું.

૧૮. પેરા ૧૦ ના સંદર્ભમાં, હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે આ પિટિશન ટકી શકે તેવી નથી કારણ કે અરજદારે ટ્રસ્ટ એક્ટ હેઠળ ઉપલબ્ધ વૈકલ્પિક ઉપાયોનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યો નથી. હું જણાવું છું કે હાલની પીઆઈએલમાં

ઉઠાવવામાં આવેલો મુદ્દો હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓના રક્ષણને લગતો છે, જેને ચેરિટી કમિશનર સમક્ષ ઉઠાવી શકાય નહીં.

૧૯. પેરા ૧૧, ૧૨ અને ૧૨.૧ ના સંદર્ભમાં, હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે અરજદાર દ્વારા આક્ષેપ મુજબ કે અન્યથા કોઈપણ હકીકત છુપાવવામાં આવી છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહાદેવ મંદિર ગઢ વિસ્તાર તરીકે ઓળખાતા કિલ્લાની અંદર, સમગ્ર જૈન સમુદાય માટે પવિત્ર, પૂજનીય અને ઉપાસના તથા આરાધ્ય પ્રતિમા સમાન શત્રુંજય ડુંગરની ટોચ પર આવેલું છે. હું જણાવું છું કે માત્ર શત્રુંજય ડુંગર પર ૮૦૦ જૈન મંદિરો આવેલા છે તેનો અર્થ એવો નથી થતો કે સમગ્ર શત્રુંજય ડુંગર માત્ર જૈન સમુદાય માટેનું જ પૂજા સ્થળ છે. શત્રુંજય ડુંગર પર મસ્જિદો અને મહાદેવ મંદિર પણ આવેલા છે. કોઈપણ વ્યક્તિને મહાદેવ મંદિરમાં હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓ અને રીતરિવાજો કરવાથી કોઈપણ રીતે રોકી શકાય નહીં. હું જણાવું છું કે હિન્દુઓ જૈન સમુદાયના લોકોની સમક્ષ છે અને જૈન સમુદાયના લોકો જે રીતે પોતાની ધાર્મિક વિધિઓ કરે છે તે જ રીતે તેઓ પોતાની ધાર્મિક વિધિઓ કરી શકે છે.

૨૦. પેરા ૧૨.૨ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું જણાવું છું કે જૈનોની માન્યતા અને આસ્થા મુજબ ડુંગર પર રાત્રિ રોકાણ પ્રતિબંધિત છે અને રાજ્ય દ્વારા તેની વેબસાઈટ પર આ બાબતનો સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, હિન્દુઓની આવી માન્યતા નથી. તેને કોઈ બાધ આવ્યા વિના, તેનો અર્થ એવો નથી થતો કે હિન્દુઓ ડુંગર પર રાત્રિ રોકાણ કરી શકતા નથી. હું જણાવું છું કે ડુંગર પર પૂરતી લાઈટિંગ વ્યવસ્થા અને સુરક્ષા ગાર્ડ્સ છે જેઓ કાયમી ધોરણે ત્યાં રોકાય છે. હું જણાવું છું કે તેથી, જો પૂજાના હેતુ માટે અને જૈન સમુદાયના લોકોની સમક્ષ હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓ કરવા માટે જરૂર પડે તો હિન્દુઓ પણ રાત્રિ રોકાણ કરી શકે છે. ૨૧. પેરા ૧૨.૩ થી ૧૨.૮ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે શત્રુંજય ડુંગર જૈનો માટે પૂજા કે આરાધનાનું પ્રતીક છે અથવા તે જૈન ધર્મનો એક અભિન્ન અંગ છે. હું જણાવું છું કે શત્રુંજય ડુંગરને માત્ર જૈનોની પૂજા પૂરતો મર્યાદિત રાખી શકાય નહીં. હું જણાવું છું કે તમામ સમુદાયના લોકો શત્રુંજય ડુંગર પર પોતાની ધાર્મિક વિધિઓ કરવા માટે સ્વતંત્ર છે. એ વાત સાચી નથી કે શાસકોએ દરેક સમયે જૈનોની આ ધાર્મિક માન્યતાનું સન્માન કર્યું હતું અને જૈનોના ધાર્મિક સિદ્ધાંતો અને રીતરિવાજો વિરુદ્ધ હોય તે રીતે ડુંગરના ઉપયોગ પર કોઈપણ પ્રકારે પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો.

૨૨. પેરા ૧૩ અને ૧૩.૧ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ સ્વીકારતો નથી કે પરિશિષ્ટ-R5 તરીકે જોડેલો દસ્તાવેજ હિન્દુઓને આ ડુંગર અને તેની આસપાસના વિસ્તારોનો ઉપયોગ કરવાથી કોઈપણ રીતે પ્રતિબંધિત કરતો નથી.

૨૩. પેરા ૧૩.૨ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ સ્વીકારતો નથી કે આ પ્રદેશ પર બ્રિટિશ સરકારના શાસનકાળ દરમિયાન વિવિધ ઠરાવો/હુકમો મારફતે, અન્ય બાબતોની સાથે શત્રુંજય ડુંગરના ધાર્મિક અને પવિત્ર સ્વરૂપની જાળવણી માટેના હુકમ દ્વારા જૈનોની ધાર્મિક આસ્થાથી વિપરીત કોઈપણ કૃત્ય પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો. હું એ સ્વીકારતો નથી કે તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ ના મુંબઈ સરકારના ઠરાવે શત્રુંજયના પવિત્ર સ્વરૂપને માન્યતા આપી હતી અથવા જૈન ધર્મથી પ્રતિકૂળ હોય તેવા કોઈપણ હેતુ માટે તેના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો.

૨૪. પેરા ૧૩.૩ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું જણાવું છું કે આ ફકરાઓમાં જણાવેલી હકીકતોને હાલની પીઆઈએલમાં સંકળાયેલા મુદ્દા સાથે કોઈ સંબંધ નથી.

૨૫. પેરા ૧૩.૪ ના સંદર્ભમાં, હું જણાવું છું કે અરજદારના સભ્યો અથવા જનતા એવું કોઈ કૃત્ય કરતી નથી કે જેનાથી જૈનોની ધાર્મિક લાગણી દુભાય અથવા ડુંગરના પવિત્ર સ્વરૂપને ઠેસ પહોંચે, અને તેથી સામાવાળા દ્વારા જેનો આધાર લેવામાં આવ્યો છે અને રેકર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યો છે તે ગુજરાત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલો તારીખ ૭.૬.૧૯૭૯ નો હુકમ કોઈ ઉપયોગી નથી.

૨૬. પેરા ૧૪, ૧૪.૧ અને ૧૪.૨ જે મહાદેવ મંદિરને લગતા છે તેના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહાદેવ મંદિર ગઢ વિસ્તારની અંદર જૈનો દ્વારા બાંધવામાં આવ્યું હતું, જેવો કે આક્ષેપ કે અન્યથા રજૂઆત કરવામાં આવી છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે જૈનોએ પોતાના સોમપુરાઓ, કામદારો અને કર્મચારીઓની દૈનિક પૂજા માટે પોતાના ખર્ચે મંદિરો બનાવ્યા હતા અથવા આ મંદિરોનું સંચાલન અને જાળવણી તેમના મુખ્ય મંદિરની સાથે તેમના દ્વારા કરવામાં આવે છે કારણ કે જૈન મંદિરોમાં પૂજારીઓ અને કર્મચારીઓ મોટે ભાગે હિન્દુ ધર્મના અનુયાયીઓ હોય છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે શરૂઆતથી જ મહાદેવ મંદિરનું વ્યવસ્થાપન, જાળવણી, સમારકામ અને નવીનીકરણ નિયમિતપણે એકેટી (AKT) દ્વારા કરવામાં આવે છે. હું જણાવું છું કે ગઢ વિસ્તાર ખાતેના કુમારપાળ દેરાસરમાં નિયુક્ત કરાયેલા પૂજારી જોકે મંદિરમાં સેવા પૂજા કરી રહ્યા છે, તેની સામે અરજદારને ગંભીર વાંધો છે. હું જણાવું છું કે મહાદેવ મંદિરનું એકેટી દ્વારા ન તો વ્યવસ્થાપન કરવામાં આવે છે, ન તો જાળવણી કરવામાં આવે છે, ન તો સમારકામ કરવામાં આવે છે કે ન તો નિયમિતપણે નવીનીકરણ કરવામાં આવે છે. આ હકીકત ફોટોગ્રાફ્સ પરથી **સ્પષ્ટ થાય છે, જેની નકલો પરિશિષ્ટ-A4 કોલી** તરીકે સામેલ રાખેલ છે.

૨૭. પેરા ૧૫, ૧૫.૧ થી ૧૫.૧૨ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે નોટિસ છતાં હિરાપુરી ગણેશપુરી તપાસ માટે હાજર થયા ન હતા અને મહાદેવ મંદિર કે પાલીતાણા ખાતે તપાસ દરમિયાન ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા મળી આવ્યા ન હતા. હું જણાવું છું કે એકેટી ના કુમારપાળ દેરાસરના પૂજારીની મહાદેવ મંદિરના પૂજારી તરીકે નિમણૂક સામે અરજદારને ગંભીર વાંધો છે. આ ફકરામાં જણાવેલ ક્ષેત્રફળ અને માપણીને હું સ્વીકારતો નથી. હું પુનરોચ્ચાર કરું છું કે નીલકંઠ મહાદેવ અને મહાદેવની જગ્યા એક જ છે.

૨૮. પેરા ૧૬ અને ૧૭ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે એકેટી નિયમિતપણે મહાદેવ મંદિરનું સંચાલન, સમારકામ અને નવીનીકરણ કરી રહ્યું છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે તાજેતરમાં વર્ષ ૨૦૧૬ માં પણ એકેટી એ મંદિરનું વધુ સમારકામ, નવીનીકરણ અને રંગરોગાન કર્યું છે. હું જણાવું છું કે સામાવાળા નં.૫ ની સદરહુ દલીલ હકીકતલક્ષી રીતે ખોટી છે, જે પરિશિષ્ટ-R1 કોલી તરીકે જોડેલા ફોટોગ્રાફ્સ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, જે તદ્દન તાજેતરમાં લેવામાં આવ્યા છે. હું પુનરોચ્ચાર કરું છું કે કુમારપાળ દેરાસર ખાતેના એકેટી ના પૂજારી પ્રશ્નવાળા મંદિરમાં સેવા-પૂજા કરે તેની સામે અરજદારને ગંભીર વાંધો છે. હું જણાવું છું કે સદરહુ પૂજારી હિન્દુ જનોઈધારી બ્રાહ્મણ નથી.

૨૯. પેરા ૧૮ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે હિન્દુ રીતરિવાજો અને ધાર્મિક વિધિઓ અનુસાર એકેટી દ્વારા તેના કર્મચારીઓ મારફતે મહાદેવ મંદિરનું સંચાલન કે જાળવણી કરવામાં આવે છે. સામાવાળા નં.૫ દ્વારા લેવાયેલી એ દલીલને હું નકારું છું કે ઓછામાં ઓછા ૧૯૬૫ થી મંદિરની સંભાળ કોઈ રાખતું ન હતું. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહાદેવ મંદિરની દેખરેખ અને વ્યવસ્થાપન એકેટી દ્વારા કરવામાં આવે છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે કોઈપણ વ્યક્તિ માટે રોકાણ કરવાની કોઈ જગ્યા નથી. કોઈ પૂર્વગ્રહ રાખ્યા વિના, હું જણાવું છું કે અરજદારે માત્ર હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓ અનુસાર પૂજા કરવા અને સેવા-પૂજા કરવાના હેતુ માટે જ રાત્રિ રોકાણ માટે પ્રાર્થના કરી છે.

૩૦. પેરા ૧૯ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહંત કાળુભારતી જૂનાગઢ જિલ્લાના રહેવાસી છે અને વર્ષ ૨૦૧૬-૨૦૧૭ માં અચાનક ઉપસ્થિત થયા હતા અને પોતાને મંદિરના મહંત તરીકે ઓળખાવવા લાગ્યા હતા તથા ઘણો ત્રાસ/ઉપદ્રવ મચાવ્યો હતો. હું જણાવું છું કે ત્યાં પૂરતી લાઈટિંગ છે અને સામાવાળા નં.૫ ના ૨૦૦ થી વધુ લોકો ડુંગર પર કાયમી ધોરણે રોકાય છે. હું જણાવું છું કે તેથી, હિન્દુઓ પણ જો જરૂર પડે તો, જૈન સમુદાયના લોકોની સમકક્ષ પૂજાના હેતુ માટે અને હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓ કરવા માટે રાત્રિ રોકાણ કરી શકે છે.

૩૧. પેરા ૨૦ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું જણાવું છું કે વાસ્તવમાં શત્રુંજય ડુંગર પર રાત્રિ દરમિયાન ૨૦૦ થી વધુ લોકો રહે છે, જેમાં સુરક્ષા ગાર્ડ, પૂજારીઓ, મજૂરો અને સામાવાળા નં.૫ ના અન્ય કર્મચારીઓનો સમાવેશ થાય છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહંત કાળુભારતીએ દરવાજો બંધ કરવા સામે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો. હું જણાવું છું કે મહાદેવ મંદિરમાં પૂજા કરવાની ઇચ્છા રાખતા હિન્દુ લોકોને મજૂરી ન આપવા માટે સામાવાળા નં.૫ પાસે કોઈ વ્યાજબી કારણ નથી. હું જણાવું છું કે હિન્દુ ધાર્મિક વિધિઓ મુજબ, શિવ પૂજા રાત્રિના સમયે પણ કરવામાં આવે છે અને તેથી, હિન્દુ વ્યક્તિઓને રાત્રિ રોકાણ કરવાથી કે સેવા-પૂજા કરવાથી રોકી શકાય નહીં અને તેથી, અરજદારે યોગ્ય રીતે જ હાલની પીઆઈએલ દાખલ કરી છે. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહંત કાળુભારતીએ નવી મૂર્તિઓની સ્થાપના કરીને મંદિરના બંધારણ/સ્વરૂપને નુકસાન પહોંચાડવાનો કે બદલવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે મહંત કાળુભારતીએ કોઈ બાંધકામ કર્યું હતું, જેની સામે એકેટી ના કર્મચારીઓ દ્વારા વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. જવાબ એફિડેવિટમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો અને નિવેદનોના સંબંધમાં સખત પુરાવા રજૂ કરવા માટે હું સામાવાળા નં.૫ ને આહ્વાન કરું છું. હું જણાવું છું કે મહાદેવ મંદિરે પૂજા કરવા માટે આવતી વ્યક્તિ સામે સામાવાળા નં.૫ બિનજરૂરી રીતે વાંધો ઉઠાવી રહ્યા છે.

૩૨. પેરા ૨૧ અને ૨૨ ના સંદર્ભમાં, હું તેની વિગતો સ્વીકારતો નથી. હું એ વાતનો ઇનકાર કરું છું કે તાજેતરમાં મહંત કાળુભારતી નવું બાંધકામ કરવાના ઇરાદા સાથે મંદિરમાં રેતી, સિમેન્ટ, ઇંટો અને અન્ય સામગ્રી લઈ ગયા હતા. હું જણાવું છું કે ઉપરોક્ત નિવેદન પાયાવિહોણું છે અને તેના સમર્થનમાં રેકર્ડ પર કોઈ સામગ્રી નથી. હું જણાવું છું કે સામાવાળા નં.૫ શત્રુંજય ડુંગર પર આવેલા મહાદેવ મંદિરમાં હિન્દુઓને પૂજા કરતા અટકાવવાના ઇરાદા સાથે ખોટા અને ઉપજાવી કાઢેલા આક્ષેપો કરી રહ્યા છે. હું જણાવું છું કે સામાવાળા નં.૫ એ રેકર્ડ પર એવી કોઈ સામગ્રી રજૂ કરી નથી કે જે દર્શાવે કે મહંત

કાળુભારતી એવું કોઈ કૃત્ય કરી રહ્યા છે કે જેનાથી ધાર્મિક પવિત્રતાને અસર પહોંચે. હું જણાવું છું કે પૂજના હેતુ માટે મંદિરમાં રાત્રિ રોકાણ કરવું એ સદીઓથી ચાલી આવતી પરંપરાની વિરુદ્ધ નથી.

૩૩. પેરા ૨૩ થી ૨૭.૨૨ ના સંદર્ભમાં, હું જણાવું છું કે તે પિટિશનના મેમો પરની પેરાવાર ટીકાઓ છે. આ ફકરાઓમાં કરવામાં આવેલી વિગતોને હું સ્વીકારતો નથી અને પિટિશનના મેમોમાં જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેનો પુનરોચ્ચાર કરતા તેને નકારું છું.

૩૪. ઉપર જણાવેલ બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હું નમ્રતાપૂર્વક આ નામદાર અદાલતને પ્રાર્થના કરું છું કે જે રીતે દાદ માંગવામાં આવી છે તે રીતે આ પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે.

આ તારીખ ૨૮ માર્ચ, ૨૦૧૯ ના રોજ અમદાવાદ ખાતે ગંભીરતાપૂર્વક પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક સોગંદ ઉપર જાહેર કર્યું.

સહી/- (અવાચ્ય)
(સોગંદનામું કરનાર)

મારી સમક્ષ ઓળખી કાઢનાર
વકીલ

૨૧. અમે વિદ્વાન વકીલશ્રીઓની લંબાણપૂર્વકની દલીલો સાંભળી છે અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી તમામ સામગ્રી અને દસ્તાવેજોનું ઝીણવટપૂર્વક અવલોકન કર્યું છે.

૨૨. વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી હાલની જાહેર હિતની અરજીમાં માંગવામાં આવેલી દાદ અંગે કોઈ નિર્ણય આપતા પહેલાં, જે સંસ્થાના અધિકારક્ષેત્ર (લોકસ સ્ટેન્ડાઈ) ને પણ પડકારવામાં આવ્યું છે, અનાદિ કાળથી જૈન સમુદાય માટે પાલીતાણાની ટેકરીઓ/શેત્રુંજય

ટેકરીઓના મહત્વ વિશે કેટલાક શબ્દો કહેવા અત્યંત પ્રસ્તુત અને ઉચિત ગણાશે.

શેત્રુંજય/પાલીતાણા ટેકરીઓની ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિ:

૨૩. પ્રાચીન અને અધિકૃત સાહિત્ય 'શેત્રુંજય માહાત્મ્ય' અનુસાર, પ્રથમ તીર્થંકર ભગવાન ઋષભદેવે સદર ટેકરીઓને પાવન કરી હતી જ્યાં તેમણે લાખો અને કરોડો વર્ષો પૂર્વે 'કેવળજ્ઞાન' પ્રાપ્ત કર્યા પછી પોતાના સંખ્યાબંધ પ્રવચનો આપ્યા હતા. તેમના પૌત્ર પુંડરીક સ્વામી પણ શેત્રુંજય ખાતે મોક્ષ પામ્યા હતા, તેથી આ ટેકરીઓને મૂળભૂત રીતે 'પુંડરીકગિરિ' તરીકે ઓળખવામાં આવતી હતી. પુંડરીકના પિતા અને બાહુબલીના સાવકા ભાઈ ભરત ચક્રવર્તી પણ ઘણી વખત શેત્રુંજય પધાર્યા હતા. તેમના પિતા ભગવાન ઋષભદેવ અથવા આદિનાથ પ્રભુના સન્માનમાં મંદિરો બાંધવાનો શ્રેય પણ તેમને આપવામાં આવે છે. પાલીતાણાના જૈન મંદિરો ૧૧મી સદીથી શરૂ કરીને ૮૦૦ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન બંધાયા હતા અને રાજા કુમારપાલે શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર સૌથી જૂના જૈન મંદિરોનું નિર્માણ કરાવ્યું હતું. હાલમાં સદર ટેકરીઓ પર મોજૂદ મોટાભાગના મંદિરો ૧૬મી સદીના છે. ૧૬૫૬ માં શાહજહાંના પુત્ર મુરાદ બક્ષે (ગુજરાતના તત્કાલીન ગવર્નર) ૧૬૫૬ માં અગ્રણી જૈન શ્રેષ્ઠી નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી, શ્વેતાંબર જૈનને પાલીતાણા

ગામ અર્પણ કર્યું હતું અને એવું કહેવાય છે કે ત્યારબાદ જ્યારે તમામ કરવેરાઓમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી ત્યારે સદર મંદિર નગરી વધુ સમૃદ્ધ બની હતી. મોગલ કાળથી સદીઓ સુધી તળેટીથી ટોચ સુધી માત્ર પાલીતાણાના મંદિરો જ નહીં પરંતુ શ્વેતાંબર જૈનોના અન્ય અનેક મંદિરોનું સંચાલન કરવા માટે તમામ ફિરકાના જૈનો વતી **૧૭૩૦ માં તેને આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટના** નિયંત્રણ હેઠળ લાવવામાં આવ્યું હતું.

૨૪. પાલીતાણાના મંદિરો જૈન સમુદાય દ્વારા સૌથી પવિત્ર તીર્થ માનવામાં આવે છે. ત્યાં ૮૬૩ થી ૧૦૦૮ જેટલી સંખ્યામાં સેંકડો જૈન મંદિરો આવેલા છે. તે ઊંચી કિલ્લેબંધીવાળી દીવાલોથી ઘેરાયેલા અલગ-અલગ સંકુલોમાં સ્થિત છે. તેમને ૯ અલગ-અલગ વિભાગો અથવા ટૂંકમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યા છે, જેમાં દરેક ટૂંકમાં એક મુખ્ય કેન્દ્રીય જિનાલય અને તેની આસપાસ નાની દેરીઓ આવેલી છે.

૨૫. આ સંકુલની ઉત્તરીય ટેકરીની ટોચ પર આવેલું આદિનાથ મંદિર મુખ્ય મંદિર છે અને તે ૧૬મી સદીનું છે જેમાં ભગવાન આદિનાથ અથવા ઋષભદેવ મુખ્ય મૂર્તિ તરીકે બિરાજમાન છે. ૧૬૧૬ માં બંધાયેલા ચોમુખ મંદિરમાં સફેદ આરસપહાણની ચોકી પર ચતુર્મુખી આદિનાથની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે, જેનું દરેક મુખ ચારેય મુખ્ય દિશાઓ તરફ છે.

૨૬. આ સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ ઉપરાંત, ભાવનગર જિલ્લા કલેક્ટર કચેરી દ્વારા જારી કરાયેલા કોપીરાઈટેડ **કાનૂની દસ્તાવેજો**નો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય છે, જે રેકૉર્ડ પર પરિશિષ્ટ આર-૪ ખાતે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે, જેનો

કોપીરાઈટ ૨૦૧૭ માં કલેક્ટર કચેરી, ભાવનગર પાસે નોંધાયેલો છે, જે પાલીતાણા મંદિરોનું નીચેના શબ્દોમાં વર્ણન કરે છે:

અંગ્રેજી ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

'જૈન ધર્મના પાલીતાણા મંદિરો ભારત દેશના ગુજરાત રાજ્યના ભાવનગર જિલ્લામાં પાલીતાણા શહેર પાસે શેત્રુંજય પર આવેલા છે. આ જ નામના શહેરને, જે અગાઉ પાડલિપુર તરીકે જાણીતું હતું, "મંદિરોની નગરી" ઉપનામ આપવામાં આવ્યું છે. ઝારખંડ રાજ્યમાં આવેલા શિખરજીની સાથે, આ બંને સ્થળો જૈન સમુદાય દ્વારા તમામ યાત્રાધામોમાં સૌથી પવિત્ર માનવામાં આવે છે. આ મંદિર-નગરી દેવોના નિવાસસ્થાન તરીકે બનાવવામાં આવી હોવાથી, પૂજારીઓ સહિત કોઈને પણ રાત્રે રોકાવાની મંજૂરી નથી. દરેક જૈન માને છે કે જીવનમાં એકવાર મોક્ષ કે નિર્વાણ મેળવવાની તક તરીકે આ મંદિર સમૂહની મુલાકાત લેવી અનિવાર્ય છે.

શેત્રુંજય ટેકરી પરનું આ સ્થળ જૈનો માટે અત્યંત પવિત્ર માનવામાં આવે છે અને તેમાં સેંકડો મંદિરો આવેલા છે. ટેકરીઓ પર આસપહાણથી કંડારેલા આશરે ૮૬૩ મંદિરો છે. મુખ્ય મંદિર સુધી ૩૫૦૦ પગથિયાં ચડીને પહોંચાય છે. એવું કહેવાય છે કે ૨૩ તીર્થંકરોએ (મોક્ષ અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ કરનાર માનવ આત્મા), નેમિનાથ (પોતાના તમામ કર્મોનો ક્ષય કરનાર મુક્ત આત્મા) સિવાય, પોતાની યાત્રાઓ દ્વારા આ ટેકરીને પવિત્ર કરી હતી. મુખ્ય મંદિર પ્રથમ તીર્થંકર ઋષભદેવને સમર્પિત છે; તે શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંપ્રદાય માટે સૌથી પવિત્ર તીર્થ છે. દિગંબર જૈનોનું અહીં માત્ર એક જ મંદિર છે.'

૨૭. તે જ દસ્તાવેજમાં, શેત્રુંજય ટેકરીઓ ખાતે કરવા જેવી બાબતો (ગાઈડલાઈન્સ) અંગેની આચારસંહિતા પણ સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી છે, જે નીચે મુજબ વર્ણવવામાં આવી છે:

અંગ્રેજી ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

'કરવા જેવી બાબતો

શેત્રુંજયનું આરોહણ એ જૈનો અને બિન-જૈનો બંને માટે પાલીતાણા મુલાકાતની નિઃશંકપણે પ્રાથમિક પ્રવૃત્તિ છે. આ ટેકરી મુખ્ય પાલીતાણાથી ૩ કિમી દૂર છે, અને પર્વતની ટોચ સુધી ૩૦૦૦ થી વધુ પગથિયાં દ્વારા ૬૦૦ મીટરનું આરોહણ એ એક અવિસ્મરણીય અનુભવ છે. બપોરની ગરમીથી બચવા માટે પરોઢિયે યાત્રા શરૂ કરવાની ભલામણ કરવામાં આવે છે. માર્ગમાં આવેલા મંદિરોના દર્શન કરવા માટે વારંવાર રોકાવાથી પણ અતિશય ગરમીથી બચી શકાય છે. ઘણા ભક્તો સૂર્યોદય પહેલાં પર્વત ચડીને સર્વોચ્ચ મંદિરો પાસે એકઠા થાય છે. પૂરતું પાણી સાથે રાખવું અને પર્વત પર દર્શન માટે પૂરતો સમય ફાળવવો. સવારે ૮.૩૦ કલાકે પ્રભુની મૂર્તિઓનો

પ્રક્ષાલ/અભિષેક થાય છે અને બપોરે પૂજા થાય છે. જો બપોરે પર્વત ચડતા હોવ તો અંધારું થતાં પહેલાં તળેટીએ પહોંચી જવાય તે રીતે નીચે ઉતરવું.

પાલીતાણાના મંદિરોનું નિર્માણ ૯૦૦ વર્ષના સમયગાળામાં બે તબક્કામાં થયું હતું. ૧૧મીથી ૧૨મી સદી દરમિયાન સમગ્ર ભારતમાં મંદિર નિર્માણના પુનરુત્થાનના ભાગરૂપે મંદિર સ્થાપત્યનો પ્રથમ તબક્કો રચાયો હતો. બીજો તબક્કો પાછળથી ૧૬મી સદી પછી શરૂ થયો હતો. ૧૪મી અને ૧૫મી સદી દરમિયાન મુસ્લિમ આક્રમણકારોએ ૧૧મી સદીમાં બનેલા કેટલાક પ્રારંભિક મંદિરોનો નાશ કર્યો હતો. આ ભવ્ય મંદિરોના નિર્માણનો શ્રેય કોઈ એક વ્યક્તિને આપી શકાય નહીં, પરંતુ તે જૈન ધર્મના અનુયાયી એવા ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠીઓનો સામૂહિક પ્રયાસ હતો.

કેટલાક કડક ધાર્મિક રીતરિવાજોનું પાલન કરવું અનિવાર્ય છે, કારણ કે માત્ર મંદિરો જ નહીં પરંતુ સમગ્ર પર્વત જૈનો માટે પવિત્ર છે. જૈન ધર્મના કડક અહિંસાના સિદ્ધાંત મુજબ, પર્વત પર ચામડાની કોઈ ચીજવસ્તુઓ (પાકીટ, પટ્ટા વગેરે) લઈ જઈ શકાતી નથી. યોગ્ય અને મર્યાદાપૂર્ણ વસ્ત્રો પહેરવા જોઈએ; શોર્ટ્સ કે સ્લીવલેસ શર્ટ અનાદર સમાન ગણાય છે. સ્ત્રીઓએ તંગ વસ્ત્રો પહેરવાનું ટાળવું જોઈએ. મંદિરોમાં પ્રવેશતી વખતે પગરખાં ઉતારવા અને કોઈપણ ખાદ્યસામગ્રી બહાર રાખવી. મંદિરોની અંદર વાતચીત કરવી, હસવું કે ધૂમ્રપાન કરવું સખત મનાઈ છે. ફોટોગ્રાફી માટે મંદિરના સંચાલકોની પરવાનગી લેવી આવશ્યક છે. પર્વતના કોઈપણ ભાગમાં પ્રવેશ માટે કોઈ ફી નથી. રાત્રિના સમયે પૂજારીઓ સહિત કોઈ પણ વ્યક્તિ પર્વત પર રોકાઈ શકતી નથી, કારણ કે તે દેવોનું ધામ છે અને તેમની શાંતિમાં ખલેલ પહોંચાડી શકાય નહીં.'

શેત્રુંજય/સિદ્ધાચલ ટેકરીઓ વિશેના ઐતિહાસિક દસ્તાવેજો

૨૮. જોકે આ શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર શ્વેતાંબર જૈન સમુદાયની માલિકીનો પ્રશ્ન ક્યારેય શંકાસ્પદ રહ્યો નહોતો કે અહીં વિવાદમાં પણ નથી, પરંતુ સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા કેટલાક દસ્તાવેજો અને સંદર્ભ સામગ્રી અત્યંત રસપ્રદ અને પ્રાચીન સમયની છે. તે પૈકી એક મુઘલ સમ્રાટોની સનદ છે જેમાં ગુજરાત રાજ્ય અને બંગાળ રાજ્ય (હાલ ઝારખંડ) માં આવેલી કેટલીક ટેકરીઓ પ્રસિદ્ધ જૈન તીર્થોને અર્પણ કરવામાં આવી હતી. આ ફારસી દસ્તાવેજનો અનુવાદ તારીખ

૧૦મી ડિસેમ્બર, ૧૮૬૭ ના રોજ બાબુ પૂરણ ચંદ ગોલાચા માટે બંગાળ સચિવાલયના રજિસ્ટ્રાર અને હાઈકોર્ટ ઓરિજિનલ જ્યુરિસડિક્શનના ચીફ ઇન્ટરપ્રિટર અને ટ્રાન્સલેટર શ્યામા ચરણ સરકાર દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો, જેની સ્કેન નકલ સરળ સંદર્ભ માટે નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

અંગ્રેજી ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

પરિશિષ્ટ 'સી'

મુઘલ સમ્રાટોની સનદો.

સાથેનું જોડાણ

સર્વશક્તિમાન ઈશ્વર

જલાલુદ્દીન મોહમ્મદ અકબર
બાદશાહ, વીર નામના શાહી
ફરમાન:

ધર્મ અને સંસારનું ગૌરવ,
અકબર બાદશાહ, હુમાયૂં
બાદશાહના પુત્ર, બાબર
બાદશાહના પુત્ર, શેખ ઉમર
મિર્ઝાના પુત્ર, સુલતાન અબુ
સઈદના પુત્ર, સુલતાન
મોહમ્મદ મિર્ઝાના પુત્ર,
મીરાંશાહના પુત્ર, તૈમૂરના પુત્ર,
ભવ્ય વીર:

વર્તમાન અને ભવિષ્યના તમામ અમલદારો, સૂબાઓ (પ્રાંતો) ના ગવર્નરો, કરોરીઓ, જાગીરદારો – માળવા અને શાહજહાનાબાદ (દિલ્હી), અકબરાબાદ (આગ્રા) રાજધાનીનું સ્થાન, લાહોર: રાજધાનીનું (અન્ય) સ્થાન, મુલતાન રક્ષણનું સ્થળ, અમદાવાદ, અજમેર શુભ સ્થાન, મેરઠ અને ગુજરાત, અને બંગાળ પ્રાંત, તેમજ અમારા સામ્રાજ્ય હેઠળના અન્ય દેશોના અધિકારીઓને આથી જાણ થાય કે:

જ્યાં સુધી ઉચ્ચ વિચારધારા ધરાવનારાઓનું સમગ્ર ધ્યાન આકાંક્ષાઓ પૂર્ણ કરવા તરફ દોરાયેલું છે, અને આ શુભચિંતકની સંપૂર્ણ રચના આશીર્વાદના સ્વામીના ઉત્કૃષ્ટ જીવો એવા રૈયત અને પ્રજાના લોકોના હૃદય પર શાસન કરવા તરફ દોરાયેલી છે; વિશેષ કરીને અમારું મન, જે દૂતો

સાથે જોડાયેલું છે, તે શુદ્ધ મન ધરાવતા અને શુદ્ધ વિચારો ધરાવતા લોકો કે જેમના હૃદય ઈશ્વરના ચિંતન સિવાય કશામાં લીન નથી, તેમને પ્રસન્ન કરવા અને શુભ બનાવવા માટે સમર્પિત છે; તેથી જ્યારે પણ અમે કોઈ સંપ્રદાય કે કોઈપણ ધર્મ અથવા માન્યતા ધરાવતી વ્યક્તિઓ વિશે સાંભળીએ છીએ કે જેમના હૃદય ઈશ્વરથી પરિપૂર્ણ છે, અને જેઓ પોતાનું જીવન સર્વશક્તિમાન ન્યાયી ઈશ્વરના સ્મરણ અને ચિંતનમાં વિતાવે છે; અને અમે, તેમના વાસ્તવિક સંકુલો અને આંતરિક મૂલ્યો જાણવા માટે અત્યંત અને વાજબી રીતે આતુર હોવાથી, તેઓ કયા ધર્મ કે સિદ્ધાંતનું પાલન કરે છે તેની પરવા કર્યા વિના, અમે સન્માનપૂર્વક પત્ર પાઠવીને અને આદરપૂર્ણ રીતે, તેમને દૂરની મુસાફરી કરાવીને અમારી સમક્ષ ઉપસ્થિત કરીએ છીએ અને તેમની સંગતનો આનંદ માણીએ છીએ; તેથી, ગુજરાતના બંદરો પર વસતા જૈન શ્વેતાંબરી ધર્મ કે સિદ્ધાંતના આચાર્ય (ગુરુ) હીરવિજય સૂરિ અને તેમના શિષ્યો તથા અનુયાયીઓની ઈશ્વરભક્તિ અને કઠોર તપસ્યા વિશે ઘણી વખત સાંભળ્યા પછી, અમે તેમને તેડાવ્યા હતા, અને મુલાકાત પછી, જેનાથી મને ખૂબ આનંદ થયો હતો, જ્યારે તેમણે તેમના સામાન્ય રહેઠાણના સ્થળે પાછા ફરવાનો ઈરાદો વ્યક્ત કર્યો, ત્યારે તેમણે વિનંતી કરી કે તેમનું સન્માન કરવાના હેતુથી એવો આદેશ કરવામાં આવે કે ગુજરાત દેશમાં આવેલા સ્વર્ગને સ્પર્શતા પર્વતો સિદ્ધાચલજી, ગિરનારજી, તારંગાજી, કેસરીયાનાથજી અને આબુજી, બંગાળ દેશમાં આવેલા પાંચ પર્વતો રાજગીરીજી, સમેત શિખરજી ઉર્ફે પારસનાથજી, અને પર્વતોની તળેટીમાં આવેલી તમામ કૂટીઓ અને મંદિરો તથા સમગ્ર સામ્રાજ્ય અને પ્રદેશોમાં જૈન શ્વેતાંબરી ધર્મ કે સિદ્ધાંતના તમામ પૂજા અને યાત્રાના સ્થળો જ્યાં પણ આવેલા હોય, તે તેમના કબજામાં રહે; કોઈ પણ વ્યક્તિ તે પર્વતો અને મંદિરો પર અથવા તેની નીચે કે તેની આસપાસ પ્રાણીની હત્યા કરી શકે નહીં. તેઓ ઘણી લાંબી મુસાફરી કરીને આવ્યા હોવાથી, અને તેમની વિનંતી ખરેખર વાજબી અને ન્યાયી હોવાથી, અને અમને તે કાયદાથી વિરુદ્ધ જણાતી ન હોવાથી (ઈશ્વરના ઉપાસકોનો એ નિયમ છે કે તમામ ધર્મોનું રક્ષણ કરવું), અને તપાસ કરવાથી અમને જણાયું અને અમને ખાતરી થઈ કે તે પર્વતો અને પૂજાના સ્થળો જૈન શ્વેતાંબરી ધર્મના છે, તેથી તેમની વિનંતીના પાલનમાં, અમે જૈન શ્વેતાંબરી ધર્મના આચાર્ય હીરવિજય સૂરિને ગુજરાત દેશમાં આવેલા સિદ્ધાચલ પર્વત, ગિરનાર પર્વત, તારંગા પર્વત, કેસરીયાનાથ પર્વત, અને આબુ પર્વત, રાજગીરીના પાંચ પર્વતો, અને બંગાળ દેશમાં આવેલ સમેત શિખર ઉર્ફે પારસનાથ પર્વત, સાથે પર્વતોની તળેટીમાં આવેલા પૂજા અને યાત્રાના તમામ સ્થળો, જ્યાં પણ તે પૂજા અને યાત્રાના સ્થળો પર્વતો નીચે હોય, તે જ્યાં પણ અમારા સામ્રાજ્ય અને પ્રદેશોમાં હોય, તે તમામ પ્રદાન કરીએ છીએ અને અર્પણ કરીએ છીએ. તે યોગ્ય છે કે તેઓ શાંતિપૂર્ણ હૃદયથી ભક્તિ કરે. વધુમાં, જોકે આ પર્વતો અને પૂજા તથા યાત્રાના સ્થળો, જે જૈન શ્વેતાંબરી ધર્મના (અનુયાયીઓના) સ્થળો છે, તે હીરવિજય સૂરિને આપવામાં આવ્યા છે, છતાં વાસ્તવમાં તે જૈન શ્વેતાંબરી ધર્મના તમામ અનુયાયીઓના છે. આ ફરમાન જૈન શ્વેતાંબરી ધર્મના અનુયાયીઓ વચ્ચે સૂર્ય અને ચંદ્રની જેમ ઝળહળતું રહે, જ્યાં સુધી સૂર્ય દિવસે તેના તેજસ્વી કિરણોથી ચમકતો રહે અને ચંદ્ર રાત્રિને તેના પ્રકાશથી આનંદદાયક બનાવતો રહે. કોઈ પણ વ્યક્તિ તેનો વિરોધ કરશે નહીં કે તેની સામે વાંધો ઉઠાવશે નહીં; પર્વતો અને પૂજા તથા યાત્રાના સ્થળો પર, નીચે કે તેની આસપાસ કોઈ પણ વ્યક્તિ પ્રાણીની હત્યા કરશે નહીં; વિશ્વના (રહેવાસીઓ) દ્વારા આજ્ઞાપાલનનો આદેશ આપતા આ ફરમાનમાં સમાવિષ્ટ આદેશોનું પાલન કરવામાં આવે અને તેનો અમલ કરવામાં આવે, અને કોઈ

પણ તેનાથી વિચલિત થશે નહીં અને નવી સનદ (અનુદાન) ની માંગણી કરશે નહીં. તારીખ: અહીં બેહિશત મહિનાનો ૭મો દિવસ, જે રબી-ઉલ-અવ્વલ મહિનાને અનુરૂપ છે, સર્વોચ્ચ (સમ્રાટ) ના શાસનકાળના સાઠત્રીસમા વર્ષમાં.

બાબુ પૂરણ ચંદ ગોલાચા માટે સાથેના ફારસી દસ્તાવેજનો સાચો અનુવાદ, તારીખ ૧૦ ડિસેમ્બર ૧૮૬૭.

(સહી) શ્યામા ચરણ સરકાર,
મુખ્ય દુભાષિયા અને અનુવાદક,
હાઇકોર્ટ ઓરિજિનલ જ્યુરિસડિક્શન,
રજિસ્ટ્રાર, બંગાળ સચિવાલય.

૨૯. જૈનો પ્રત્યે અકબરના આદરના સમાન રીતે રસપ્રદ અંશો **હિંસા વિરોધક**

સંઘ વિરુદ્ધ મિર્ઝાપુર મોતી ફરેશ જમાત અને અન્ય (૨૦૦૮) ૫

એસસીસી ૩૩ માંથી ઉદ્ધૃત થયેલા જોવા મળે છે, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ

અદાલતે જૈન સમુદાય દ્વારા અત્યંત પવિત્ર તહેવાર ગણાતા 'પર્યુષણ' ના

૯ દિવસના સમયગાળા દરમિયાન પશુવધ પરના પ્રતિબંધને માન્ય

રાખ્યો હતો. માનનીય અદાલતે ફરરા ૫૦ થી ૫૭ માં **મુઘલ સમ્રાટ**

અકબરના સમય દરમિયાન ૧૫૮૨ ની ઐતિહાસિક ઘટનાઓનો નીચે

મુજબ સંદર્ભ આપ્યો હતો:

“૫૦. આમ, કેમ્બ્રિજ હિસ્ટ્રી ઓફ ઇન્ડિયા (વોલ્યુમ ૪, ધ મુઘલ પિરિયડ) માં જણાવ્યા મુજબ, સમ્રાટ અકબરે માત્ર મુસ્લિમોના જ નેતા બનવાને બદલે પોતાની તમામ પ્રજાના પિતા બનવાનો વિચાર અપનાવ્યો હતો, અને તેઓ પોતાના સમય કરતાં ઘણા આગળ હતા. પંડિત જવાહરલાલ નેહરુએ ‘ધ ડિસ્કવરી ઓફ ઇન્ડિયા’ માં ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ, અકબરની સફળતા આશ્ચર્યજનક છે, કારણ કે તેમણે ભારતના વિવિધ તત્વો વચ્ચે એકતાની ભાવનાનું નિર્માણ કર્યું હતું.

૫૧. ૧૫૮૨ માં, સમ્રાટે હીરવિજય સૂરિ, ભાનુચંદ્ર ઉપાધ્યાય અને વિજયસેન સૂરિના બનેલા જૈન પ્રતિનિધિમંડળને આમંત્રિત કર્યું અને તેમનું સ્વાગત કર્યું. જૈન ધર્મે, તેના અહિંસાના સિદ્ધાંત સાથે, તેમના પર ઊંડી છાપ પાડી અને તેમના અંગત જીવનને પ્રભાવિત કર્યું. તેમણે પોતાના ખાનપાનમાં ઘટાડો કર્યો અને આખરે વર્ષના કેટલાક મહિનાઓ સુધી માંસાહારી આહારનો સંપૂર્ણ ત્યાગ કર્યો. તેમણે શિકાર કરવાનો ત્યાગ કર્યો જે તેમનો પ્રિય મનોરંજન હતો, માછીમારીની પ્રવૃત્તિ પર પ્રતિબંધ મૂક્યો અને કેદીઓ તથા પાંજરામાં પુરાયેલા

પક્ષીઓને મુક્ત કર્યા. અમુક દિવસોમાં પશુઓની કતલ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને આખરે ૧૫૮૭ માં વર્ષના લગભગ અડધા દિવસો માટે પશુવધ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

૫૨. અકબરનો જૈનો સાથેનો સંપર્ક ૧૫૬૮ જેટલો વહેલો શરૂ થયો હતો, જ્યારે નાગપુરી તપા ગરછના પદ્મ સુંદરનું તેમના દ્વારા સન્માન કરવામાં આવ્યું હતું.

૫૩. ડૉ. ઈશ્વરી પ્રસાદના 'ધ મુઘલ એમ્પાયર' માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તેમ, જૈનોનો સમ્રાટ પર મોટો પ્રભાવ હતો. 'પૌષધ' તરીકે ઓળખાતી જૈન ધાર્મિક વિધિના વિષય પર તપા ગરછના જૈન સાધુ બુદ્ધિસાગર અને ખરતર ગરછના શુદ્ધ કીર્તિ વચ્ચે અકબરના દરબારમાં એક શાસ્ત્રાર્થ યોજાયો હતો, જેમાં વિજેતાને અકબર દ્વારા 'જગતગુરુ' ની પદવી એનાયત કરવામાં આવી હતી. ૧૫૮૨ માં હીરવિજય સૂરિના સફળો અને વિદ્વતા વિશે સાંભળ્યા પછી, સમ્રાટે અમદાવાદ ખાતેના મુઘલ વાઈસરોય (સુબા) મારફતે તેમને આમંત્રણ મોકલ્યું હતું. તેમણે પોતાના ધર્મના હિતમાં તે આમંત્રણ સ્વીકાર્યું. યાત્રાનો ખર્ચ ઉઠાવવા માટે વાઈસરોય દ્વારા તેમને નાણાંની રજૂઆત કરવામાં આવી હતી પરંતુ તેમણે તેનો ઇનકાર કર્યો હતો. હીરવિજય સૂરિ, ભાનુચંદ્ર ઉપાધ્યાય અને વિજયસેન સૂરિનું બનેલું પ્રતિનિધિમંડળ તેમની યાત્રાએ નીકળ્યું અને પગપાળા ચાલીને ફતેહપુર સીકરી પહોંચ્યું અને શાહી મહેમાનોને છાજે તેવા ભવ્ય સન્માન સાથે તેમનું સ્વાગત કરવામાં આવ્યું. હીરવિજય સૂરિએ અબુલ ફઝલ સાથે ચર્ચા-વિચારણા કરી હતી. તેમણે કર્મના સિદ્ધાંત અને નિરાકાર ઈશ્વરનું પ્રતિપાદન કર્યું હતું. જ્યારે તેમને સમ્રાટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા ત્યારે તેમણે સાચા ધર્મનો બચાવ કર્યો અને તેમને કહ્યું કે શ્રદ્ધાનો પાયો દયા (કરુણા) હોવો જોઈએ અને ઈશ્વર એક જ છે ભલે જુદા જુદા ધર્મો દ્વારા તેને અલગ અલગ નામ આપવામાં આવ્યા હોય.

૫૪. સમ્રાટે સૂરિજી પાસેથી ધર્મનું શિક્ષણ મેળવ્યું, જેમણે તેમને જૈન સિદ્ધાંતો સમજાવ્યા. તેમણે ઈશ્વરના અસ્તિત્વ અને સાચા ગુરુના ગુણોની ચર્ચા કરી અને જીવહિંસા ન કરવાની (અહિંસા) ભલામણ કરી. સમ્રાટને ગુજરાતમાં છ મહિના માટે પશુવધ પર પ્રતિબંધ મૂકવા અને મૃત વ્યક્તિઓની મિલકત જપ્ત કરવાની પ્રથા, જઝિયા વેરો અને શુલ્ક (સંભવતઃ યાત્રાળુઓ પરનો કર) નાબૂદ કરવા તથા પાંજરામાં પુરાયેલા પક્ષીઓ અને કેદીઓને મુક્ત કરવા માટે રાજી કરવામાં આવ્યા હતા. તેઓ અકબરના દરબારમાં ચાર વર્ષ રહ્યા અને ૧૫૮૬ માં ગુજરાત જવા રવાના થયા. તેમણે અકબરને જૈન ધર્મનું જ્ઞાન આપ્યું અને તેમના ધર્મ માટે વિવિધ રાહતો પ્રાપ્ત કરી. સમ્રાટે શિકારથી દૂર રહેવાના સોગંદ લીધા હોવાનું કહેવાય છે અને માંસાહાર પ્રતિકૂળ બની ગયો હોવાથી તેને કાયમ માટે છોડી દેવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી. સમ્રાટે તેમના મહેલમાં સચવાયેલા પદ્મ સુંદરના ધાર્મિક ગ્રંથો તેમને ભેટ આપ્યા હતા. તેમણે તે ગ્રંથો સૂરિજીને ઉપહાર તરીકે અર્પણ કર્યા અને સમ્રાટે તેમને તે સ્વીકારવા માટે આગ્રહ કર્યો હતો. અમુક દિવસો માટે પ્રાણીઓની હત્યા પર પ્રતિબંધ ફરમાવવામાં આવ્યો હતો.

૫૫. જો સમ્રાટ અકબર ગુજરાતમાં વર્ષમાં છ મહિના માટે માંસાહાર પર પ્રતિબંધ મૂકી શકતા હતા, તો શું આજે અમદાવાદમાં વર્ષમાં નવ દિવસ માટે માંસાહારથી દૂર રહેવું અવાજબી છે?

૫૬. સમ્રાટ અકબર એવા સમયે 'સુલેહ-એ-કુલ' (સાર્વત્રિક સહિષ્ણુતા) ના પ્રચારક હતા જ્યારે યુરોપિયનો ધાર્મિક હત્યાકાંડોમાં રચ્યાપરચ્યા હતા, જેમ કે ૧૫૭૨ માં કેથોલિકો દ્વારા ફ્રાન્સમાં પ્રોટેસ્ટન્ટો (જેમને હ્યુગ્યુનોટ્સ કહેવાતા હતા) નો સેન્ટ બર્થોલોમ્યુ ડે નરસંહાર, ઇંગ્લેન્ડની રાણી મેરી દ્વારા પ્રોટેસ્ટન્ટોને થાંભલે બાંધીને જીવતા સળગાવી દેવા, રોમ સામેના પ્રતિકાર બદલ ડ્યુક ઓફ આલ્વા દ્વારા લાખો લોકોનો સંહાર અને સ્પેનિશ ઇન્કવિઝિશન દરમિયાન ચઢીઓને જીવતા સળગાવી દેવા. આપણે કોમવેલ દ્વારા આયર્લેન્ડમાં કેથોલિકોના અનુગામી નરસંહાર અને ૧૬૧૮ થી ૧૬૪૮ દરમિયાન ત્રીસ વર્ષના યુદ્ધ દરમિયાન જર્મનીમાં કેથોલિકો અને પ્રોટેસ્ટન્ટોના પરસ્પર નરસંહારનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જેમાં જર્મનીની વસ્તી ૧ કરોડ ૮૦ લાખથી ઘટીને ૧ કરોડ ૨૦ લાખ થઈ ગઈ હતી. આમ, સમ્રાટ અકબર તેમના સમયના યુરોપિયનો કરતાં પણ ઘણા આગળ હતા.

૫૭. અબુલ ફઝલ દ્વારા આઈન-એ-અકબરીમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તેમ, સમ્રાટ અકબર પોતે શુક્રવાર અને રવિવારે તેમજ અન્ય કેટલાક દિવસોમાં માંસ ખાવાથી દૂર રહેતા હતા."

૩૦. ગુજરાતમાં જૈનોની તરફેણમાં મુઘલ ફરમાનો અંગેનો અન્ય એક ઐતિહાસિક રેકૉર્ડ જર્નલ ઓફ ધી યુનિવર્સિટી ઓફ બોમ્બેના (૧૯૪૦) વોલ્યુમ ૯ ભાગ ૧ માં જોવા મળે છે, જેમાં ખાન બહાદુર એમ. એસ. કમિશનરેટ, એમ.એ., આઈ.ઈ.એસ. (નિવૃત્ત) દ્વારા લખાયેલ લેખ 'ગુજરાતમાં શાહી મુઘલ ફરમાનો' (મુખ્યત્વે મુઘલ સમ્રાટો દ્વારા અમદાવાદના શાંતિદાસ ઝવેરીની તરફેણમાં જારી કરાયેલ ફરમાનો) નીચે મુજબ સ્કેન સ્વરૂપે અહીં રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

જર્નલ

ઓફ ધ

યુનિવર્સિટી ઓફ બોમ્બે

[ઇતિહાસ, અર્થશાસ્ત્ર અને સમાજશાસ્ત્ર, અંક ૧૭]

વોલ્યુમ IX (નવી શ્રેણી)

જુલાઈ ૧૯૪૦

ભાગ ૧

અનુક્રમણિકા

લેખો

પેજ

ગુજરાતમાં શાહી મુઘલ ફરમાનો — એમ. એસ. કમિશરિયેટ	... ૧
ભારતીય સમુદ્રોમાં યુરોપિયન ચાંચિયાઓ સામે હીઝ મેજેસ્ટીઝ વોરશિપ્સ (યુદ્ધજહાજો) : ૧૭૨૧-૧૭૨૪ ... એ. જી. પવાર	... ૫૭
ગુજરાતના પિત્તળના લોટા પર એક નોંધ — એમ. આર. મજમુદાર	... ૯૨
વિનિમય નિયંત્રણ (એક્સચેન્જ કંટ્રોલ) ... એમ. વી. ભટ્ટ	... ૯૭
અંદાજપત્ર (બજેટ)નું સ્વરૂપ અને લાક્ષણિકતાઓ ... ટી. એમ. જોશી	... ૧૧૨
કાઠિયાવાડના બંદરો ... આર. ડી. તિવારી	... ૧૨૦
મલબાર કિનારે નાળિયેરના રેસા (કોઈર) ઉદ્યોગ અને વેપાર ... કે. એસ. વેંકટરામન	... ૧૫૪
સુરતનો જરી (સોનેરી દોરા) ઉદ્યોગ — એ. બી. ત્રિવેદી	... ૧૮૪
ભારતીય બાળકોના બિને આઈ.ક્યુ. પર આનુવંશિકતા અને સામાજિક વાતાવરણનો પ્રભાવ ... વી. વી. કામત	... ૨૧૧
કાઠિયાવાડના કોળીઓનો સમાજશાસ્ત્રીય અભ્યાસ ... બી. એલ. માંકડ	... ૨૨૪

પુસ્તક સમીક્ષાઓ

પર્શિયન સોર્સીસ ઓફ ઇન્ડિયન હિસ્ટ્રી	... ૨૭૦
બુલેટિન ઓફ ધ ડેક્કન કૉલેજ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ	... ૨૭૨
ઇકોનોમિક ડેવલપમેન્ટ, વોલ્યુમ II	... ૨૭૪
મિસ્ટિક ટીચિંગ્સ ઓફ ધ હરિદાસાસ ઓફ કર્ણાટક	... ૨૭૬
ટેકનિક ઓફ રૂરલ રિકન્સ્ટ્રક્શન ઇન ઇન્ડિયા	... ૨૮૦
પુરાતન દક્ષિણ ગુજરાત	... ૨૮૦
ઇન્ડસ્ટ્રીયલ પ્રોટેક્શન ઇન ઇન્ડિયા	... ૨૮૨
ફાઇનાન્સ અંડર પ્રોવિન્શિયલ ઓટોનોમી	... ૨૮૫

મળેલા પુસ્તકો

... ૨૮૭

આભાર દર્શન

... ૨૮૭

આદાન-પ્રદાન

... ૨૮૮

ગુજરાતમાં શાહી મુઘલ ફરમાનો

(મુખ્યત્વે મુઘલ બાદશાહો દ્વારા અમદાવાદના શાંતિદાસ ઝવેરીના પક્ષમાં
જારી કરાયેલા ફરમાનો)
ખાન બહાદુર એમ. એસ. કમિશરિયેટ, એમ.એ., આઈ.ઈ.એસ. (નિવૃત્ત)
દ્વારા

પ્રસ્તાવના

ભારતીય ઇતિહાસના વિદ્યાર્થીઓ એ હકીકતથી પરિચિત છે કે વિવિધ પ્રાંતોના વાઈસરોય (સૂબાઓ) અથવા દીવાનોને તથા તેમના તાબાના અધિકારીઓને સંબોધીને ફરમાનોના રૂપમાં વિવિધ જાહેર અને વહીવટી બાબતોને લગતા નોંધપાત્ર પ્રમાણમાં રાજશાસનો કે આદેશો વાર્ષિક ધોરણે બહાર પાડવાનો શાહી મુઘલોનો રિવાજ હતો. આવા જ ફરમાનો એવા વ્યક્તિઓ કે સમુદાયોના પક્ષમાં વિવિધ અધિકારીઓને પણ સંબોધવામાં આવતા હતા જેમના પર કોઈ અનુદાન (ગ્રાન્ટ) એનાયત કરવામાં આવ્યું હોય અથવા કોઈ ખાસ કૃપા દ્રષ્ટિ દાખવવામાં આવી હોય. અઢારમી સદીના મધ્યભાગમાં આ પ્રાંતના છેલ્લા શાહી દીવાન અલી મુહમ્મદ ખાન દ્વારા લખાયેલ ગુજરાતનો જાણીતો સ્થાનિક ઇતિહાસ ‘મિરાત-એ-અહમદી’, ભારતના ફારસી ઇતિહાસોમાં એ બાબતે અજોડ છે કે તે મોટી સંખ્યામાં શાહી ફરમાનોને પુનઃ પ્રસ્તુત કરે છે, જે તેના લેખકના સમયમાં અમદાવાદ ખાતેની દીવાન કચેરીમાં સચવાયેલા હતા. પરંતુ જ્યાં આ અને આવા ઘણા રાજ્ય અભિલેખો તેમજ શાહી તથા પ્રાંતીય રાજધાનીઓના સત્તાવાર સંગ્રહો નાશ પામ્યા છે, ત્યાં વ્યક્તિઓ કે સમુદાયોને અપાયેલા ફરમાનો કેટલીક બાબતોમાં એવા લોકોના વંશજો દ્વારા સાચવી રાખવામાં આવ્યા છે જેમના પક્ષમાં તેઓ બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા, જેથી કરીને પોતાની મિલકત અને કાનૂની અધિકારો પરના પોતાના હક્કો કાયમ રાખી શકાય અથવા કૌટુંબિક ગૌરવ અને ઐતિહાસિક હિત ખાતર પણ.

ભારતના કોઈપણ ભાગમાં ઐતિહાસિક મહત્વ ધરાવતા મુઘલ શાહી ફરમાનોના કોઈ મોટા સંગ્રહનું ફોટોગ્રાફિક પુનઃઉત્પાદન કરી, સંપાદન કરીને કે અંગ્રેજીમાં અનુવાદ કરીને આટલા મોટા પાયે પ્રકાશન થયું હોય તેવું મારા ધ્યાનમાં નથી [(૧) જોકે, પરોક્ષ ઐતિહાસિક રસ ધરાવતા ફરમાનોના એક રસપ્રદ સંગ્રહની વિગતો માટે આ પ્રસ્તાવનાનો વિભાગ V જુઓ.]. તેથી, આ નિબંધ મૂળ દસ્તાવેજોના અભ્યાસ તરફના ઐતિહાસિક સાહિત્યમાં એક મહત્વપૂર્ણ પ્રદાન કરશે, અને એવી આશા રાખવામાં આવે છે કે તે ભારતના અન્ય ભાગોમાં સમાન સંગ્રહોના પ્રકાશન અને પુનઃઉત્પાદનમાં પહેલરૂપ બનશે. આ દસ્તાવેજો ઘણીવાર જે ઐતિહાસિક, વહીવટી અને સામાજિક બાબતો અંગેની માહિતી પૂરી પાડે છે તે ઉપરાંત, તેઓ અન્ય કારણસર પણ મૂલ્યવાન છે. તેમની પાછળની બાજુએ (પૃષ્ઠભાગ પર) કરવામાં આવેલી નોંધણીઓ આ દસ્તાવેજો બહાર પાડતા પહેલા દરબારી અધિકારીઓ દ્વારા અનુસરવામાં આવતી સામાન્ય પ્રક્રિયા દર્શાવે છે, અને આ રીતે આપણને શાહી આદેશોની તૈયારી અને પ્રસારણમાં મુઘલ શાહી સચિવાલયના જેને

વિભાગીય તંત્ર કહી શકાય તે વિશેની આંતરદ્રષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે. આ દસ્તાવેજોના મુસદ્દા ઘડવા સાથે સંકળાયેલી તકનીકી વિગતો, જેમ કે તુઘરા, મહોર (સીલ), નિશાન વગેરે પણ નોંધપાત્ર રસપ્રદ છે અને કાળજીપૂર્વકના અભ્યાસને પાત્ર છે.

હવે ગુજરાતના પ્રખ્યાત શરાફ, ઝવેરી અને નાણાં ધીરનાર શાંતિદાસ જવાહરીનો ઉલ્લેખ કરીએ, જેમના પક્ષમાં અને જેમની વિનંતીથી, આ શોધનિબંધમાં પુનઃ રજૂ કરાયેલા બે ફરમાનો સિવાયના તમામ ફરમાનો જારી કરવામાં આવ્યા હતા; મને અહીં ૧૯૩૫માં પ્રકાશિત થયેલા મારા પુસ્તક ‘સ્ટડીઝ ઇન ધ હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત’માં તેમની કારકિર્દીને સમર્પિત પ્રકરણોમાંથી એક ફકરો ટાંકવાની પરવાનગી મળી શકે છે:

‘જૈન ધર્મે સદીઓ દરમિયાન ગુજરાતમાં ઘણા વિશિષ્ટ ધાર્મિક માર્ગદર્શકો અને ગુરુઓ પેદા કર્યા છે જેમના નામ સમુદાય દ્વારા અત્યંત આદરપૂર્વક લેવામાં આવે છે. પરંતુ તેના લૌકિક મહાનુભાવોમાં એવું કોઈ નામ નથી જે શાંતિદાસ જવાહરીની બરાબરી કરી શકે, જેમના વિશે એક જૂની ઐતિહાસિક પરંપરા અનુસાર કહેવાય છે કે તેમણે સત્તરમી સદીના પ્રારંભિક વર્ષોમાં અમદાવાદના નગરશેઠ [(૧) આ પદવી શાસક સત્તા દ્વારા સત્તાવાર રીતે એનાયત કરાયા કરતાં લોકપ્રિય મૂળની હોવાનું જણાય છે.], અથવા ‘લોર્ડ મેયર’નો ખિતાબ મેળવ્યો હતો. મુઘલ સામ્રાજ્યના સત્તાવાર ઉમરાવો સાથે કોઈ સંબંધ ન હોવા છતાં, શાંતિદાસ પોતાના વ્યાપારી સંબંધો અને પોતાની વિપુલ સંપત્તિના બળે જહાંગીરના સમયથી ઔરંગઝેબના ગાદીપ્રવેશ સુધીના ક્રમિક મુઘલ બાદશાહોના દરબારમાં એવો પ્રભાવ જાળવી શક્યા હતા, જેની ઈર્ષ્યા સામ્રાજ્યના ઘણા ઉચ્ચ અમીર કે મનસબદારને પણ થઈ આવે.’ [(૨) માય સ્ટડીઝ ઇન ધ હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત (લોંગમેન્સ), ૫૩.]

તેમના વિશિષ્ટ પૂર્વજ શાંતિદાસના પક્ષમાં જારી કરાયેલા આ મૂલ્યવાન ફરમાનો તેમના વંશજો, એટલે કે ત્રણસો વર્ષથી અમદાવાદના ઉત્તરોત્તર નગરશેઠો દ્વારા ખૂબ જ કાળજીપૂર્વક સાચવવામાં આવ્યા છે, અને આ શહેરના શ્રી કસ્તૂરભાઈ મણીભાઈ નગરશેઠ અને તેમના પુત્ર શ્રી અરુણની સૌજન્યશીલતાને કારણે જ, છેલ્લા દસ વર્ષ દરમિયાન જૂના પારિવારિક દસ્તાવેજોના ઢગલામાંથી આમાંના મોટી સંખ્યામાં દસ્તાવેજો મારા દ્વારા શોધી કઢાયા છે. આ જ પરિવારના અન્ય એક સભ્ય, શ્રી સારાભાઈ ભોગીલાલ શેઠ, જે એચ. જી. બ્રિગ્સ દ્વારા તેમના ‘સિટીઝ ઓફ ગુજરાટ’માં ઉલ્લેખાયેલા શેઠ ફૂલશા દીપશાના વંશજ છે, તેમણે પણ પોતાની પાસે રહેલા ફરમાનોમાંથી નોંધપાત્ર સંખ્યામાં ફરમાનો (શ્રી કાંતિ શાહ મારફતે) મારા ઉપયોગ માટે અત્યંત કૃપાપૂર્વક ઉપલબ્ધ કરાવ્યા છે. આ પેપરમાં પુનઃ રજૂ કરાયેલા ત્રણ ફરમાનોની મૂળ નકલો અમદાવાદની શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની ‘પેઢી’ના હવાલામાં છે, જે સંસ્થાના હાલના પ્રમુખ, ઉત્તર ગુજરાતના જાણીતા ઉદ્યોગપતિ શ્રી કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ, જેમણે તે કૃપા કરીને મને ઉછીના આપ્યા હતા, તેઓ પણ નગરશેઠ પરિવારના એક સભ્ય છે. ભારતમાં આજે મુસ્લિમ કે હિંદુ એવું અન્ય કોઈ જૂનું કે ખાનદાની કુટુંબ ભાગ્યે જ હશે કે જેના પૂર્વજોએ ૧૭મી સદીના રાજકીય ઇતિહાસમાં આટલો મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો હોય, જે આ પ્રખ્યાત અને ઐતિહાસિક જૈન પરિવારના કબજામાં મને મળેલા શાહી અનુદાનોના એક અંશ જેટલા દસ્તાવેજો પણ પોતાની પાસે હોવાનું ગૌરવ લઈ શકે.

આગળ વધતાં પહેલાં, આપણે ફારસી સ્ત્રોતોમાંથી તારવેલ સામાન્ય મુદ્દલ ફરમાનોના વિષયને લગતી કેટલીક માહિતી આપી શકીએ. અકબરના શાસનકાળના પ્રખ્યાત ઇતિહાસકાર અબુલ ફઝલે ‘આઈન-એ-અકબરી’માં શાહી ફરમાનોના મુસદ્દા ઘડવા અને જારી કરવા માટે અપનાવવામાં આવતી પ્રક્રિયાનું લાંબું, પરંતુ કેટલાક ભાગોમાં ખૂબ જ તકનીકી નિરૂપણ આપ્યું છે, જેમાં આ દસ્તાવેજો અંતિમ તબક્કે પહોંચતા પહેલાં જે વિવિધ વિભાગોમાંથી પસાર થતા હતા તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે [(૧) બ્લોચમેનફૂત આઈન-એ-અકબરી, I, ૨૫૯-૬૪.]. આધુનિક લેખકોના સંશોધનોએ પાછળના શાસનકાળને લગતા ઐતિહાસિક કાર્યોમાંથી એકત્રિત કરવામાં આવેલી કેટલીક વધુ વિગતો આ વિવરણમાં ઉમેરી છે [(૨) ‘આઈન’ અને અન્ય કૃતિઓ પર આધારિત અત્યાર સુધી પ્રકાશિત થયેલ શ્રેષ્ઠ વિવરણ ઈબ્ન હસનના ‘ધ સેન્ટ્રલ સ્ટ્રક્ચર ઓફ ધ મોગલ એમ્પાયર’ (૧૯૩૬), ૯૩-૧૦૬ માં જોવા મળે છે.]. જો કે, આ વિષય સાથે સંકળાયેલા ઘણા મુદ્દાઓ હજી પણ આપણા માટે અસ્પષ્ટ છે. ‘આઈન’ જણાવે છે કે સત્તાવાર સમાચાર-લેખકો (વાકિયા-નવીસ), જેમનામાંથી બે દરરોજ દરબારમાં ફરજ પર રહેતા હતા, તેઓ બાદશાહ દ્વારા જારી કરાયેલા તમામ આદેશોની સાથે તેમની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ અને દિનચર્યાની નોંધ એક ડાયરીમાં રાખતા હતા, જે કાર્યો રોજના ઘણા કલાકો લેતા હતા. આ ડાયરી દરબાર સાથે જોડાયેલા ઉચ્ચ ઉમરાવોમાંથી એક દ્વારા નિરીક્ષણ અને સુધારેલી રહેતી, અને બાદશાહની મંજૂરી માટે તેમની સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવતી. ત્યારબાદ ડાયરીમાં નોંધાયેલા દરેક આદેશ અને અહેવાલ માટે કારકુનો દ્વારા એક નકલ તૈયાર કરવામાં આવતી, અને તેના પર પરવાનગી અને મીર’અર્ઝ દ્વારા સહી કરવામાં આવતી અને તેને ‘યાદ-દાશત’ અથવા સ્મૃતિપત્ર કહેવામાં આવતું. આ સ્મૃતિપત્ર પછી એક કચેરીમાં મોકલવામાં આવતું જ્યાં તેની સામગ્રીનો સારાંશ સારી અને સ્પષ્ટ શૈલીમાં તૈયાર કરવામાં આવતો, અને આ સંક્ષેપ, જેને ‘તાલિકા’ કહેવાતો, તેના પર વિવિધ અધિકારીઓ દ્વારા સહી-સિક્કા કરવામાં આવતા અને આગળ મોકલવામાં આવતો, જ્યારે ‘યાદ-દાશત’ કચેરીમાં જમા રાખવામાં આવતી. અને આ રીતે આ પ્રક્રિયા આદેશોના વિષયવસ્તુ અનુસાર વિવિધ વિભાગો અને અધિકારીઓ મારફતે ચાલુ રહેતી, જ્યાં સુધી ફરમાન બહાર પાડવાના અંતિમ તબક્કા સુધી પહોંચી ન જવાય.

અબુલ ફઝલ ‘ફરમાન-એ-સબ્તી’ તરીકે ઓળખાતા અને ‘ફરમાન-એ-બયાઝી’ તરીકે જાણીતા ફરમાનો વચ્ચે ભેદ પાડે છે. અગાઉનું (ફરમાન-એ-સબ્તી) ખૂબ જ વ્યાપક શ્રેણીના હેતુઓ માટે જારી કરવામાં આવતું હતું, જેમ કે મનસબો પર નિમણૂકો અને રાજ્યના તમામ સર્વોચ્ચ હોદ્દાઓ માટે [(૧) આમાં વકીલગીરી, વિઝારત, સદારત, બક્ષીના પદો, પ્રાંતીય રાજ્યપાલો (સૂબાઓ) અને કમાન્ડર-ઇન-ચીફ, રાજકુમારોની શિક્ષકગીરી વગેરેનો સમાવેશ થતો હતો. (બ્લોચમેન, આઈન, I, ૨૬૦-૨૬૧).], તેમજ તુર્કીમાં ‘સયુરગલ’ અને અરબીમાં ‘મદદ-એ-માઆશ’ તરીકે જાણીતા અનુદાનો આપવા માટે, એટલે કે પરોપકારી હેતુઓ માટે અથવા નિર્વાહ ભથ્થાં તરીકે જમીનની ગ્રાન્ટ. ‘બયાઝી ફરમાન’ તાકીદની અને ગુપ્ત બાબતોને સંબંધિત હતું જેમાં સહેજ પણ વિલંબ સહન થઈ શકે તેમ નહોતો. આવા ફરમાનને વાળી દેવામાં આવતું, તેની બંને કિનારીઓ ભેગી કરવામાં આવતી, તેના પર કાગળની એક ગાંઠ મૂકવામાં આવતી, અને એવી રીતે મહોર (સીલ) કરવામાં આવતી કે તેની સામગ્રી જોઈ શકાતી નહોતી. આ

રીતે સીલ કર્યા પછી, ફરમાનને સોનેરી કવરમાં મૂકવામાં આવતું અને તેના સ્વરૂપ અને મહત્વ અનુસાર મનસબદાર અથવા અહદી (સામાન્ય પાયદળ સૈનિક) સાથે સંબંધિત પક્ષને રવાના કરવામાં આવતું. ‘જ્યારે કોઈ અધિકારી આપું ફરમાન મેળવે છે’, અબુલ ફઝલ કહે છે, ‘ત્યારે તે તેને લેવા માટે યોગ્ય અંતર સુધી સામે ચાલીને જાય છે, આદરના વિવિધ કૃત્યો કરે છે, તેને પોતાના માથાના મુગટ પર મૂકે છે, સિજદો કરે છે, અને પોતાના સંજોગો અથવા પોતાના પર થયેલી કૃપા અનુસાર સંદેશવાહકને ઇનામ આપે છે’ [(૨) બ્લોચમેન, આઈન, I, ૨૬૪.]. સામ્રાજ્યના ઘણા રાજધાની શહેરોમાં ‘ફરમાન-બારી’ (અથવા ફરમાન-વાડી) નામનું એક વિશિષ્ટ સ્થળ હતું, જે નગરથી થોડા માઈલ દૂર આવેલું હતું, જ્યાં તે સ્થળના રાજ્યપાલો અને અન્ય અધિકારીઓ શાહી દસ્તાવેજનું યોગ્ય સન્માનપૂર્વક સ્વાગત કરવા માટે જતા હતા, જેના આગમનની યોગ્ય સૂચના તેમને અગાઉથી મળતી હતી.

‘આઈન’ અકબરના સમયમાં વિવિધ પ્રકારના દસ્તાવેજો માટે વપરાતી સંખ્યાબંધ મહોરોનો ઉલ્લેખ કરે છે. આ પૈકીની બે સૌથી મહત્વપૂર્ણ હતી: (૧) ગોળાકાર નાની શાહી મહોર, જે ચગતાઈ નામ ‘ઉઝુક’ (uzuk) થી જાણીતી હતી, જે ‘ફરમાન-એ-સબ્તી’ માટે વપરાતી હતી, અને (૨) મોટી ગોળાકાર વંશાવળી મહોર જેમાં બાદશાહ અને અમીર તૈમૂર સુધીના તેમના પૂર્વજોના નામો વર્તુળોમાં કોતરેલા હતા [(૧) અબુલ ફઝલ કહે છે કે, અકબરના શાસનની શરૂઆતમાં, હેરાતના મહોર-કોતરનાર મૌલાના મકસૂદે ‘સ્ટીલની સપાટી પર ગોળાકાર સ્વરૂપમાં, રિકા લિપિમાં, હીઝ મેજેસ્ટી અને તૈમૂર સુધીના તેમના પ્રખ્યાત પૂર્વજોના નામો કોતર્યા હતા’ (બ્લોચમેન, આઈન, I, ૫૨).]. આ મોટી મહોર શરૂઆતમાં માત્ર વિદેશી રાજાઓને લખાતા પત્રો માટે જ વપરાતી હતી, પરંતુ પાછળથી તમામ હેતુઓ માટે વપરાવા લાગી. અન્ય દસ્તાવેજો માટે ચોરસ મહોર વપરાતી હતી, જ્યારે અંત:પુર (જનાનખાના) સંબંધિત તમામ બાબતો માટે એક વિશિષ્ટ પ્રકારના સિક્કાનો ઉપયોગ થતો હતો. ‘ઉઝુક’ મહોર સામાન્ય રીતે રાજવી મહિલાઓ અથવા કોઈ ખૂબ જ ઉચ્ચ સ્થાને રહેલી અને વિશ્વાસુ વ્યક્તિના હવાલામાં સોંપવામાં આવતી હોવાનું જણાય છે. અકબરના દરબારમાં બે વર્ષ વિતાવનાર ફાધર મોન્સેરેટ કહે છે કે વજીર પાસેથી ફરમાનો રાણીઓ પૈકીની એક દ્વારા મેળવવામાં આવતા હતા, ‘જેમના કબજામાં રાજવી મુદ્રિકા (વીંટી) અને રાજ્યની મોટી મહોર પણ રહેતી હતી’ [(૨) ઈબ્ન હસન દ્વારા ઉદ્ધૃત મોન્સેરેટ, પૂર્વોક્ત, ૧૦૧.]. આ મુદ્રિકા સ્પષ્ટપણે ‘ઉઝુક’ મહોરનો સંદર્ભ આપે છે, જ્યારે મોટી મહોર એ છે જેને અબુલ ફઝલ ‘મુહર-એ-મુકદ્દસ-એ-કલાન’ (‘મહાન અને પવિત્ર મહોર’) તરીકે વર્ણવે છે. અકબરના શાસનના અંત ભાગમાં, જ્યારે ખાન-એ-આઝમ મિર્ઝા અઝીઝ કોકાને શાસનના ૪૦મા વર્ષમાં સામ્રાજ્યના વકીલ તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા, ત્યારે તેમને મોટી મહોરનો હવાલો સોંપાયો હતો. બાદશાહ જહાંગીર પોતાના ‘તુઝુક’માં ‘મારી પોતાની ઉઝુક મહોર’નો ઉલ્લેખ કરે છે, જે તેમના શાસનના પ્રથમ વર્ષમાં અમીર-ઉલ-ઉમરાને સોંપવામાં આવી હતી. શાહજહાંના સમયમાં, આ મુદ્રિકા વારાફરતી મુમતાઝ મહલ અને તેમના પિતા સામ્રાજ્યના વડાપ્રધાન અસફ ખાનના હવાલામાં રહેતી હતી. શાહજહાંની વહાલી પત્નીના અવસાન પછી, તે તેમની માનીતી પુત્રી બેગમ સાહેબને સોંપવામાં આવી હતી, અને ફરમાનો પર મહોર લગાવવાની ફરજ તેમની પાસે રહી હતી. આમ ‘ઉઝુક’ મહોર સામાન્ય રીતે મહેલના સ્ત્રી વિભાગોમાં રહેતી હતી [(૩) ઈબ્ન હસન, પૂર્વોક્ત, ૧૦૧-૦૨.].

ફરમાનોની સર્વોચ્ચ શ્રેણીના મુસદ્દા ઘડવામાં, એટલે કે, બાદશાહને અંગત રીતે પરિચિત વ્યક્તિઓને, અથવા શાસક રાજકુમારો અને ખંડિયા રાજાઓને જારી કરાયેલા ફરમાનોમાં, આપણે વિકાસના ક્રમમાં વિશિષ્ટતાના ત્રણ ચિહ્નો જોઈએ છીએ, જે બાદશાહ જે પક્ષને ફરમાનો મોકલવામાં આવ્યા હોય તેના પર જે હદ સુધી સન્માન આપવા માંગતા હતા તે દર્શાવે છે. પ્રથમ સ્થાને, મહોર ઉપરાંત શાહી હસ્તાક્ષર (સહી) કરવામાં આવતી હતી. વળી પાછું, બાદશાહ દ્વારા ફરમાનની ટોચ પર બે-ત્રણ પંક્તિઓ ઉમેરવામાં આવતી, અથવા સમગ્ર દસ્તાવેજ ખુદ સમ્રાટ દ્વારા લખવામાં આવતો હતો. આપણે ઉદ્દેખ કરી શકીએ કે આ પેપરમાં પુનઃ રજૂ કરાયેલા ફરમાનો પૈકીના બે ફરમાનોમાં, આપણે મહોરની નજીક લખેલી કેટલીક નોંધો જોઈએ છીએ, અને આ કદાચ બાદશાહના પોતાના હાથે અથવા જે રાજકુમારના નામે ફરમાનો જારી કરવામાં આવ્યા હતા તેમના હાથે લખાયેલી છે. વિશિષ્ટતાનું ત્રીજું ચિહ્ન અત્યંત અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં ફરમાન પર શાહી હાથની છાપ (પંજા-એ-મુબારક) લગાવવાનું હતું, જ્યારે સત્તાવાર મહોર તેના યોગ્ય સ્થાને જ રહેતી હતી [(૧) શાહજહાંના શાહી હાથ (પંજા) અને મહોર સાથેનું એક ફરમાન ઈબ્ન હસનના ‘સેન્ટ્રલ સ્ટ્રક્ચર ઓફ ધ મુઘલ એમ્પાયર’, ૧૦૬ માં પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે.]. જહાંગીર ‘તુઝુક’માં નોંધે છે કે, તેમના શાસનના નવમા વર્ષમાં, ઉદયપુરના રાણાએ રાજકુમાર ખુર્મના હાથે થયેલા પોતાના પરાજય પછી પોતે સ્વીકારેલી સંધિ સમાવિષ્ટ દસ્તાવેજ પર શાહી પંજાની માંગણી કરી હતી, અને આ શરત સ્વીકારવામાં આવી હતી.

આ શોધનિબંધના અંતે છેલ્લી ત્રણ પ્લેટો (ક્રમાંક XXII થી XXIV) માં ફરમાનોના આ સંગ્રહમાંથી પસંદ કરાયેલી નવ પ્રતિનિધિ શાહી મહોરોની પ્રતિકૃતિઓ જોવા મળશે. તેમાંથી ત્રણ જહાંગીર, શાહજહાં અને ઔરંગઝેબની સુંદર ‘વંશાવળી’ અથવા પીઢીવાર મહોરો છે, જેમાં અંદરના વર્તુળમાં શાસક બાદશાહનું નામ અને તેની આસપાસના નાના વર્તુળોમાં અમીર તૈમૂર સુધીના તેમના પુરોગામીઓના નામ છે. અબુલ ફઝલે આપણને જણાવ્યા મુજબ, આ અનોખા સ્વરૂપની મોટી ગોળાકાર મહોર સૌપ્રથમ અકબરના સમયમાં કોતરવામાં આવી હતી, અને સુરક્ષિત રીતે પુષ્ટિ કરી શકાય છે કે, તકનીકની સુંદરતામાં અને લખાણોમાં પૂરી પાડવામાં આવેલી વિગતોમાં, આ મહોરો તે યુગના અન્ય કોઈપણ દેશના શાસકો સાથે સંબંધિત મહોરો કરતાં અજોડ છે. ત્યારબાદ આપણી પાસે ત્રણ શાહી રાજકુમારો—દારા શિકોહ, મુરાદ બખ્શ અને ઔરંગઝેબ—ની તેમના સંપૂર્ણ ખિતાબો સાથેની મહોરો છે, જેમાંના કેટલાકમાં જે વર્ષમાં તેઓ કોતરાઈ હતી તે વર્ષ તેમજ શાહજહાંના શાસનકાળનું ‘જુસૂલ’ (જુલૂસ) વર્ષ પણ જોવા મળે છે. ઔરંગઝેબના કિસ્સામાં, એક રાજકુમાર તરીકેની તેમની મહોર ઉપરાંત, આપણી પાસે બાદશાહ તરીકેની તેમની વધુ બે મહોરોના નમૂના છે. આ પૈકી, અગાઉની મહોર તેના લખાણ પરથી ગૃહયુદ્ધમાં તેમની જીતના સમયગાળા દરમિયાન અને તેમના ઔપચારિક રાજ્યાભિષેક પહેલાં તૈયાર કરાઈ હોવાનું જણાય છે, જ્યારે મોટી ગોળાકાર વંશાવળી મહોર ગૃહયુદ્ધમાંથી વિજયી બનીને બહાર આવ્યા પછી બાદશાહ તરીકેના તેમના નિશ્ચિતપણે સ્થાપિત દરજ્જાને દર્શાવે છે. છેલ્લી પ્લેટમાં, મુરાદ બખ્શે પોતાની જાતને અમદાવાદ ખાતે ‘અબુલ મુઝફ્ફર મુરવ્વજ-ઉદ્દીન બાદશાહ ગાઝી’ના ખિતાબ સાથે બાદશાહ જાહેર કર્યા પછી કોતરાયેલી મહોરની મોટી પ્રતિકૃતિ રજૂ કરવામાં આવી છે, અને આમ તે ગૃહયુદ્ધની પૂર્વસંધ્યાએ ગુજરાતની રાજધાનીમાં તેમના

રાજ્યાભિષેકના ઐતિહાસિક અહેવાલની પુષ્ટિ કરવા તરીકે અનોખો રસ ધરાવે છે [(૧) અકબરની વંશાવળી મહોરમાં બહારના વર્તુળોની સંખ્યા સાત છે, અને આપણે તેના દરેક અનુગામીઓની મહોરમાં આ સંખ્યામાં એકનો વધારો જોઈએ છીએ, જેથી ઔરંગઝેબ અને મુરાદ બખ્શની ‘બાદશાહ ગાઝી’ તરીકેની મહોરમાં દસ બહારના વર્તુળો છે, જે આ પ્રમાણે વંચાય છે: (૧) ઈબ્ન શાહજહાં બાદશાહ, (૨) ઈબ્ન જહાંગીર બાદશાહ, (૩) ઈબ્ન અકબર બાદશાહ, (૪) ઈબ્ન હુમાયૂં બાદશાહ, (૫) ઈબ્ન બાબુર બાદશાહ, (૬) ઈબ્ન ઉમર શેખ શાહ, (૭) ઈબ્ન સુલતાન અબુ સઈદ શાહ, (૮) ઈબ્ન સુલતાન મુહમ્મદ શાહ, (૯) ઈબ્ન મીરાન શાહ, (૧૦) ઈબ્ન અમીર તૈમૂર સાહિબ-એ-કિરાન. (જુઓ પ્લેટ XXIV).]. શાહી મુદ્દલો અને તેમના પુત્રોની આ તમામ નવ સુંદર મહોરો પરની તકનીક અને લખાણોનો વધુ નજીકથી અભ્યાસ કરવાથી કેટલીક અન્ય વિગતો અથવા ખાસિયતો પ્રકાશમાં આવી શકે છે જે કદાચ આ સર્વેક્ષણમાં નજરઅંદાજ થઈ ગઈ હોય.

આ સંગ્રહમાં એ બાબત ધ્યાને આવશે કે, શાહી રાજકુમારો દ્વારા તેમના પિતાના જીવનકાળ દરમિયાન અને તેમના નામે જારી કરાયેલા દસ્તાવેજોમાં, દસ્તાવેજની ટોચ પર એકના બદલે બે તુઘરા [(૨) તુઘરા એ ફરમાનો અથવા અન્ય જાહેર દસ્તાવેજોની આગળ લખાતું શાહી નામ અને ખિતાબ છે જે ઉત્તમ અલંકૃત અક્ષરોમાં, સામાન્ય રીતે લાલ શાહીમાં લખાય છે.] હોય છે. ઉપરનો તુઘરા બાદશાહના સત્તાવાર નામ અને ખિતાબો સાથે તે દસ્તાવેજને બાદશાહનું ફરમાન જાહેર કરે છે, જ્યારે નીચેનો તુઘરા જણાવે છે કે તે તેમાં નામિત રાજકુમારનું ઉચ્ચ ‘નિશાન’ હતું. આવા ફરમાન સાથે જોડાયેલી મહોર પણ તે રાજકુમારની જ હોય છે જેનું નામ તે ધરાવે છે. તમામ ફરમાનો, પરવાનાઓથી અલગ રીતે (જેના પર શાહી મહોર નહોતી હોતી અને જે મંત્રીઓ કે અન્ય અધિકારીઓ દ્વારા જારી કરાયેલા આદેશો હતા), બાકીના દસ્તાવેજની લીટીઓની તુલનામાં તેમની પ્રથમ બે લીટીઓ ટૂંકી લખાયેલી રહેતી હતી. આ વિગત સાથે કોઈ વિશેષ અર્થ જોડાયેલો હતો કે કેમ તે સ્પષ્ટ નથી.

મુદ્દલ ફરમાનોના સ્વરૂપ અને તકનીકના આ સામાન્ય સર્વેક્ષણ પરથી પાછા વળતાં, હવે આપણે એ એકવીસ દસ્તાવેજોનું વર્ગીકરણ કરવા તરફ આગળ વધીશું જે પ્રકાશમાં આવ્યા છે અને જે જહાંગીરના શાસનકાળથી લઈને ઔરંગઝેબના શાસનકાળ સુધીના ચાલીસ વર્ષથી વધુના સમયગાળાને આવરી લે છે. આપણે જોઈએ છીએ કે તેમાંથી દસથી ઓછા નહીં, એટલે કે કુલ સંખ્યાના લગભગ અડધા, વધતા-ઓછા અંશે ઐતિહાસિક અને રાજકીય રસ ધરાવે છે. અન્ય સાત દસ્તાવેજો એક ઝવેરી તરીકેના શાંતિદાસના વ્યવસાય અને તે હોદ્દાની રૂએ બાદશાહો સાથેના તેમના સંપર્કને લગતા છે. બાકીના ચાર તેમની અંગત બાબતો સાથે, અને અમદાવાદ ખાતેની તેમની હવેલીઓ અને મિલકતોનો શાંતિપૂર્ણ કબજો ભોગવવા માટે તેમજ આ મિલકતો તેમના વારસદારોને મળે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે તેમના અને તેમના પુત્ર લક્ષ્મીચંદ દ્વારા સત્તાવાર સહાય મેળવવા માટે કરવામાં આવેલા પ્રયાસો સાથે જોડાયેલા છે.

I. ઐતિહાસિક અને રાજકીય રસના ફરમાનો

આ જૂથ સાથે સંબંધિત દસ ફરમાનો અસાધારણ મહત્વ ધરાવે છે, અને તે ઘણા પરચુરણ વિષયો સાથે સંબંધ ધરાવે છે, જેમ કે જૈન સાધુઓને ઉપાસનાની સ્વતંત્રતા, અમદાવાદ ખાતેના ચિંતામણી જૈન મંદિરની પુનઃસ્થાપના જેને મસ્જિદમાં ફેરવી દેવામાં આવ્યું હતું, ઉત્તરાધિકારના યુદ્ધની પૂર્વસંધ્યાએ અમદાવાદ ખાતે રાજકુમાર મુરાદ બખ્શ દ્વારા લેવામાં આવેલી લોન (ધિરાણ), શાંતિદાસને શંખેશ્વરના પવિત્ર ગામ (ઉત્તર ગુજરાતના પાટણ જિલ્લાના મુંજપુર પરગણામાં આવેલું) ના ઇજારાની મંજૂરી, અને વિવિધ અન્ય બાબતો. તેથી, આ દસ્તાવેજો જે સમયગાળાના છે તે સમયના સામાજિક અને રાજકીય ઇતિહાસ સાથે તેમનો સંબંધ સ્થાપિત કરવા અને તેમની ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિને પુનઃ રજૂ કરવા માટે, આપણે આ ફરમાનોની સામગ્રીની વિવેચનાત્મક ચર્ચા કરવા અને તેમના પર કેટલીક ઐતિહાસિક માહિતી અને સ્પષ્ટીકરણરૂપ ટિપ્પણીઓ આપવા તરફ આગળ વધીશું [(૧) આ તમામ દસ્તાવેજોનું મૂળ કદ સરેરાશ લગભગ ૨૮" x ૧૮" છે, જેમાં ઉપર અને જમણી બાજુ ખૂબ પહોળા હાંસિયા છે. તુઘરા સહિતનો લખાણવાળો ભાગ, જોકે, આશરે ૨૪" x ૧૨" જેટલો વિસ્તાર આવરી લે છે. આ જર્નલના પ્લેટોના કદને અનુરૂપ બનાવવા માટે આને ઘટાડેલા ફેસિમાઇલમાં પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. પર્શિયન લખાણના અક્ષરોનું કદ વધુ પડતું ઘટી ન જાય તે માટે ફરમાનોની સાવ ટોચ પર, તુઘરાથી ઘણે ઉપર આવતી સામાન્ય સ્તુતિ (દુઆ/ઇશ્તિકાક) ને પ્લેટોમાંથી બાકાત રાખવામાં આવી છે.].

(a) જૈન સાધુઓને ધાર્મિક સહિષ્ણુતા બક્ષતું ફરમાન

પ્લેટ I દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલું ફરમાન નોંધપાત્ર ઐતિહાસિક રસ ધરાવે છે, કારણ કે તે દર્શાવે છે કે જહાંગીર, તેમની પૂર્વેના તેમના પિતાની જેમ જ, જૈન ધર્મ પ્રત્યે સહિષ્ણુ હતા. વાસ્તવમાં, આ બંને બાદશાહો અહિંસાના વિશિષ્ટ જૈન સિદ્ધાંતને અમલમાં મૂકીને આ બાબતમાં ભારતના અન્ય કોઈપણ મુસ્લિમ શાસક કરતાં ઘણા આગળ વધ્યા હતા. આ આંશિક રીતે પરિણામ હતું...

...તે સમયે જૈન ધર્મે પેદા કરેલા મહાન ધાર્મિક નેતાઓ, જેમ કે હીરવિજય સૂરી, વિજયસેન સૂરી, વિજયદેવ સૂરી વગેરે દ્વારા બંને સમ્રાટો પર પાડવામાં આવેલા ચુંબકીય અંગત પ્રભાવનું પરિણામ હતું. પરંતુ આ શાહી નીતિ એ હકીકતથી પણ નિર્ધારિત થઈ હતી કે આ સમયે જૈનો, જેમ આજે પણ છે તેમ, શાહી પ્રજામાં એક નાનો પરંતુ ખૂબ જ સક્રિય, સમૃદ્ધ અને પ્રભાવશાળી વર્ગ ધરાવતા હતા. આ બંને બાદશાહો દ્વારા જૈનોના પક્ષમાં જારી કરાયેલા લગભગ એક ડઝન જેટલા શાહી ફરમાનો હાલમાં અસ્તિત્વમાં હોવાનું જાણીતું છે, અને અહીં તેમની સામગ્રીના સ્વરૂપનો સામાન્ય સંદર્ભ આપવો પૂરતો રહેશે.

પોતાના ધર્મના સિદ્ધાંતો સમજાવવા માટે અકબર દ્વારા ગુજરાતમાંથી પોતાના દરબારમાં બોલાવાયેલા મહાન જૈન આચાર્ય હીરવિજય સૂરીની શ્રેષ્ઠ ધાર્મિકતા અને પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વએ તે બાદશાહ પર એટલી ઊંડી છાપ પાડી કે તેમણે તેમને 'જગતગુરુ' અથવા વિશ્વ શિક્ષકનો ખિતાબ આપ્યો, અને સૂરીની વિનંતીના પ્રત્યુત્તરમાં આગ્રાથી તેમની વિદાય વખતે તેમના પક્ષમાં એક ફરમાન પણ બહાર પાડ્યું. આ સંભવતઃ એ જ દસ્તાવેજ છે જેનો સર જહોન માલ્કમ તેમના 'મેમોઈર્સ ઓફ સેન્ટ્રલ ઇન્ડિયા'માં ઉલ્લેખ કરે છે,

જ્યારે તેઓ જણાવે છે કે ઉજ્જૈન ખાતે જૈનોના મુખ્ય પૂજ્ય દ્વારા ખૂબ કાળજીપૂર્વક સાચવવામાં આવેલું એક ફરમાન ઓગણીસમી સદીના પ્રથમ ત્રિમાસિક ગાળામાં જ્યારે તેઓ માળવામાં પોલિટિકલ ઓફિસર તરીકે તૈનાત હતા ત્યારે તેમને બતાવવામાં આવ્યું હતું. પવિત્ર પર્યુષણ પર્વના બાર પવિત્ર દિવસો દરમિયાન પશુવધ પર પ્રતિબંધ મૂકવાની વિનંતી કરતી અરજીના સમર્થનમાં સ્થાનિક જૈન સમુદાય દ્વારા આ રજૂ કરાયું હતું. માલ્કમ તેમના ઉપરોક્ત કાર્યમાં આ ફરમાનનો અધિકૃત અંગ્રેજી અનુવાદ પણ પુનઃ રજૂ કરે છે. આ અનુદાન ૭ જમાદ-ઉસ્-સાની, હિજરી ૯૯૨ (૬ જૂન, ૧૫૮૪) નું છે. તેના પર 'ફરમાન ઓફ જલાલ-ઉદ્દીન મુહમ્મદ અકબર શાહ બાદશાહ ગાઝી' તુધરા છે, અને તે માળવા પ્રાંતના શાહી અધિકારીઓને સંબોધાયેલું છે. ફરમાનનું લખાણ જણાવે છે કે 'ગુજરાતમાં રહેતા હીરવિજય સૂરી અને તેમના શિષ્યોની અસાધારણ પવિત્રતા અને કઠોર તપસ્યા વિશે સાંભળીને બાદશાહે તેમને દરબારમાં બોલાવ્યા હતા, અને તેમની વિદાય વખતે તેમણે વિનંતી કરી હતી કે ભાદરવા મહિનામાં આવતા પર્યુષણ ઉત્સવના બાર દિવસો દરમિયાન, જૈનો જે શહેરોમાં રહેતા હોય ત્યાં કોઈ પણ પશુની કતલ ન થાય તેવા આદેશો જારી કરવામાં આવે' [(૧) સર જહોન માલ્કમનું અ મેમોરિયલ ઓફ સેન્ટ્રલ ઈન્ડિયા (૧૮૮૦ ની આવૃત્તિ), II, ૧૩૫ અને નોંધ.].

હીરવિજય સૂરીના પક્ષમાં જારી કરાયેલું અકબરનું અન્ય એક ફરમાન સુંદર દસ્તાવેજ છે જેની કિનારીઓ રંગીન શણગાર ધરાવે છે અને શિકસ્તહ લિપિમાં લખાયેલું છે. આ મૂળ દસ્તાવેજ હાલમાં અમદાવાદ ખાતે શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની 'પેઢી'ના કબજામાં છે, અને શત્રુંજય ટેકરી પરના પોતાના અધિકારો અંગે પાલિતાણા દરબાર સાથેના વિવાદોને સંબંધિત સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર ઈન્ડિયાને અપાયેલી પોતાની અરજી (મેમોરિયલ)ના વિષય પર આ સંસ્થા દ્વારા પ્રકાશિત એક નાના પુસ્તકમાં અન્ય કેટલાક દસ્તાવેજો સાથે ફેસિમાઈલમાં પુનઃ પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યું છે. આ ફરમાન અકબરના શાસનના ૩૭મા વર્ષ (ઈ.સ. ૧૫૯૨)નું છે, અને તે માળવા, અકબરાબાદ, લાહોર, મુલતાન, અમદાવાદ અને સામ્રાજ્યના અન્ય પ્રાંતોના રાજ્યપાલો, જાગીરદારો અને અધિકારીઓને સંબોધાયેલું છે. બાદશાહ જણાવે છે કે, જૈન શ્વેતાંબર ધર્મના આચાર્ય હીરવિજય સૂરીની ઈશ્વરભક્તિ વિશે સાંભળીને તેમણે તેમને બોલાવ્યા હતા, અને જ્યારે આચાર્ય પોતાના વતને પાછા ફરી રહ્યા હતા, ત્યારે તેમણે વિનંતી કરી હતી કે 'ગગનચુંબી' સિદ્ધાચલ, ગિરનાર, તારંગા, કેસરીનાથ અને આબુની ટેકરીઓ—જે તમામ ગુજરાતમાં આવેલી છે—અને રાજગીરની પાંચ ટેકરીઓ તેમજ બંગાળમાં સમેત શિખર ઉર્ફે પાર્શ્વનાથની ટેકરી, આ ટેકરીઓની નીચે આવેલી તમામ કોઠીઓ અને મંદિરો સાથે, તેમજ સમગ્ર સામ્રાજ્યમાં જૈન શ્વેતાંબર સમુદાયના અન્ય તમામ તીર્થસ્થાનો જૈનોને સોંપી દેવામાં આવે જેથી આ ટેકરીઓ પર કે આ મંદિરોની નજીક કોઈ પણ પ્રાણીની કતલ ન કરી શકે. દસ્તાવેજ આગળ જણાવે છે કે બાદશાહને આ વિનંતી 'ન્યાયી અને વાજબી તેમજ (ઈસ્લામિક) કાયદાની વિરુદ્ધ ન હોવાનું' જણાતાં, તેમણે આ તમામ ટેકરીઓ અને મંદિરો હીરવિજય સૂરીને એનાયત કરતો આ આદેશ જારી કર્યો, કારણ કે આચાર્યને જૈન શ્વેતાંબર સમુદાયના પ્રતિનિધિ માનવામાં આવતા હતા જેમના લાભાર્થે આ આદેશ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો [(૧) 'મેમોરિયલ ઓફ ધ ફર્મ ઓફ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી એઝ ધ રિપ્રેઝન્ટેટિવ્સ ઓફ ધ જૈન કોમ્યુનિટી ઈન ઈન્ડિયા ઈન રેફરન્સ ટુ ધેર ગ્રીવન્સીસ અબાઉટ સર્ટન રાઈટ્સ ટુ ધ શત્રુંજય હિલ'—(ધ ટાઈમ્સ પ્રેસ, બોમ્બે, ૨૫-૬).].

હવે બાદશાહ જહાંગીર દ્વારા જૈનોને આપવામાં આવેલા ફરમાનો તરફ વળતાં, આપણે આ પુસ્તકમાં રજૂ કરાયેલા ફરમાન (પ્લેટ I) ઉપરાંત અન્ય બે દસ્તાવેજોનો સંદર્ભ લઈશું, જે પંડિત વિવેકહર્ષની વિનંતીથી જારી કરવામાં આવ્યા હતા, જેમણે પોતાના ધાર્મિક વડાઓ વતી દરબારમાં બાદશાહનો સંપર્ક કર્યો હતો. આમાંનો અગાઉનો દસ્તાવેજ જહાંગીરના શાસનના ત્રીજા વર્ષનો એટલે કે ઈ.સ. ૧૬૦૮નો છે, અને તેની મૂળ નકલ હાલમાં અમદાવાદ ખાતે શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના કબજામાં છે, જેની પ્રતિકૃતિ ઉપરોક્ત મુદ્રિત 'મેમોરિયલ'માં પુનઃ રજૂ કરવામાં આવી છે. આ ફરમાન દ્વારા બાદશાહે પંડિત વિવેકહર્ષ દ્વારા કરવામાં આવેલી વિનંતીના પ્રત્યુત્તરમાં, ગુજરાતના સૂબાના સૂબાઓ અને જાગીરદારોને આદેશ જારી કર્યો છે કે કોઈપણ વ્યક્તિએ પરવાનગી વિના જૈન સમુદાયના મંદિરો અને ધર્મશાળાઓમાં પ્રવેશ કરવો કે મુકામ કરવો નહીં, જે વિજયસેન સૂરી અને વિજયદેવ સૂરીના નિયંત્રણ હેઠળ હતા, અને એ પણ કે આ નેતાઓના શિષ્યોના મકાનોમાં કોઈએ દખલગીરી કરવી નહીં. વધુમાં, સોરઠ દેશમાં શત્રુંજયની ટેકરીની મુલાકાત લેતા કોઈપણ યાત્રાળુ પાસેથી કોઈ કર વસૂલવો નહીં. છેવટે, વિવેકહર્ષની વિશેષ રજૂઆત અનુસાર, બાદશાહ પોતાના અધિકારીઓને આદેશ આપે છે કે અમુક નિર્દિષ્ટ દિવસોમાં તેમના સમગ્ર સામ્રાજ્યમાં પ્રાણીઓની કતલ થવી જોઈએ નહીં [(૧) મેમોરિયલ ઓફ ધ ફર્મ ઓફ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી, પૂર્વોક્ત, ૨૬-૨૮.].

આવી જ બાબતો પરના અન્ય એક ફરમાનનો સંદર્ભ, જે ૧૬૧૦માં જહાંગીર પાસેથી આજ પંડિત વિવેકહર્ષ દ્વારા મેળવવામાં આવ્યો હતો, તે ગુજરાતના જાણીતા વિદ્વાન મુનિ જિનવિજયજી દ્વારા પંદર કરતાં વધુ વર્ષો પહેલાં જૈન હસ્તપ્રતોના સંગ્રહમાંથી શોધી કઢાયેલા એક રસપ્રદ જૈન સચિત્ર પત્ર (વિજ્ઞાપિ-પત્ર) [(૨) વિજ્ઞાપિ-પત્રો એવા પત્રો હતા જે જૈનો દ્વારા પર્યુષણ પર્વના છેલ્લા દિવસે આવતી સંવત્સરીના દિવસે પોતાના સગા-સંબંધીઓ અને મિત્રોને વર્ષ દરમિયાન થયેલા કોઈપણ અપરાધ માટે ક્ષમા માંગવા માટે મોકલવામાં આવતા હતા. આવા પત્રો સંઘો કે મંડળો દ્વારા તેમના ગુરુઓને પણ મોકલવામાં આવતા હતા. કેટલીકવાર, આ પત્રો લઘુચિત્રો દ્વારા અથવા કાવ્યાત્મક કે દાર્શનિક રચનાઓ દ્વારા સુશોભિત કરવામાં આવતા હતા.] માં સમાવિષ્ટ છે. આ પત્ર આગ્રા ખાતેના જૈન સમુદાય દ્વારા કાર્તિક સુદ ૨, સંવત ૧૬૬૭ (૮ ઓક્ટોબર, ૧૬૧૦) ના રોજ મોકલવામાં આવ્યો હતો, અને તે કાઠિયાવાડના દેવપાટણ (સોમનાથ) ખાતે તે સમયે બિરાજમાન તેમના મહાન આચાર્ય વિજયસેન સૂરીને સંબોધવામાં આવ્યો હતો. જહાંગીર દ્વારા આગ્રા ખાતે જૈનોના પક્ષમાં શાહી ફરમાન બહાર પાડવા વિશે આ દસ્તાવેજમાં કરવામાં આવેલો ઐતિહાસિક સંદર્ભ લખાણમાં નીચેના શબ્દોમાં જોવા મળે છે: 'બાદશાહ ઝરૂખામાં બિરાજમાન હતા. રાજા રામદાસે પંડિત વિવેકહર્ષની આગેવાની હેઠળના (જૈન) પ્રતિનિધિમંડળનો પરિચય કરાવ્યો, જેમની પાછળ પંડિત ઉદયહર્ષ ઊભા હતા. હીઝ મેજેસ્ટીએ અમારી પ્રાર્થના સ્વીકારી અને એક હુકમ જારી કર્યો જે વિધિવત જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. દરબારી ચિત્રકાર ઉસ્તાદ સાલિવાહને આ દ્રશ્ય જેવું જોયું તેવું આલેખ્યું છે'. રાજા રામદાસ—જેઓ શાહી દરબારમાં ઉચ્ચ કૃપાપાત્ર રાજપૂત ઉમરાવ હોવાનું જણાય છે—તેમના સદ્પ્રયાસો થકી જૈનો દ્વારા મેળવવામાં આવેલી આ કૃપા પર્યુષણ પર્વના પવિત્ર દિવસો દરમિયાન પશુવધ પરનો પ્રતિબંધ હોવાનું જણાય છે [(૩) આ સચિત્ર પત્ર વિશે વધુ વિગતો માટે, જુઓ એન. સી.

મહેતાનું સ્ટડીઝ ઇન ઇન્ડિયન પેઇન્ટિંગ (૧૯૨૬), ૬૯-૭૩, અને પ્લેટો ૨૮-૩૦; તેમજ મુનિ જિનવિજયજી દ્વારા જૈન સાહિત્ય સંશોધક, ભાગ I, સંવત ૧૯૭૭, પૃ. ૨૧૨-૧૭ માં ગુજરાતીમાં લખાયેલો લેખ.]

ઉપર ચર્ચા કરાયેલા અને જણાવ્યા મુજબ પ્રકાશિત થયેલા અકબર અને જહાંગીર દ્વારા જૈનોને આપવામાં આવેલા ફરમાનો ઉપરાંત, આપણી પાસે અન્ય છ ફરમાનોની નકલો છે જે મુનિરાજ વિદ્યાવિજયજી દ્વારા ૧૯૨૩માં લખાયેલા આચાર્ય હીરવિજયજી પરના ગુજરાતી જીવનચરિત્ર પુસ્તક 'સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ' ('ધ સેઇન્ટ એન્ડ ધ એમ્પાયરર') માં પરિશિષ્ટ તરીકે છપાયેલી છે. આ પુસ્તક જૈન સાહિત્યિક સ્ત્રોતો પર આધારિત એક સર્વગ્રાહી અને વિદ્વતાપૂર્ણ ગ્રંથ છે. આ ફરમાનો પૈકીના બે અકબર દ્વારા અને બાકીના ચાર તેમના પુત્ર જહાંગીર દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યા હતા. તે તમામ મૂલ્યવાન છે અને ઐતિહાસિક હેતુઓ માટે કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરવા યોગ્ય છે. જીવનચરિત્રના લેખક દ્વારા આ મૂળ દસ્તાવેજો ખંભાત ખાતે જોવામાં આવ્યા હતા, અને કદાચ હજુ પણ હયાત છે.

(b) અમદાવાદ ખાતેનું ચિંતામણી જૈન મંદિર શાંતિદાસને પુનઃ સોંપવા અંગેનું ફરમાન

પ્લેટ IX દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલું ફરમાન, જે ૩જી જુલાઈ ૧૬૪૮ ની તારીખનું છે, તે અનોખો ઐતિહાસિક રસ ધરાવે છે, કારણ કે તેના દ્વારા બાદશાહ શાહજહાં ગુજરાત પ્રાંતના નાયબ વાઈસરોય (ડેપ્યુટી સૂબા) ગેરત ખાનને આદેશ આપે છે કે તેઓ આ ધનાઢ્ય વેપારી દ્વારા બંધાવવામાં આવેલું એક જૈન મંદિર શાંતિદાસને પાછું સોંપી દે, જેને ૧૬૪૫માં રાજકુમાર ઔરંગઝેબ જ્યારે ખૂબ જ ટૂંકા ગાળા માટે ગુજરાતના વાઈસરોય હતા ત્યારે તેમના દ્વારા મસ્જિદમાં ફેરવી દેવામાં આવ્યું હતું. આ દસ્તાવેજનું મહત્વ સમજવા માટે, આ પ્રખ્યાત પરંતુ અપવિત્ર કરાયેલા સ્મારકના ઇતિહાસ વિશે થોડા શબ્દો કહેવા જરૂરી છે. જહાંગીરના શાસનકાળ દરમિયાન, ૧૬૨૫માં શાંતિદાસે તેમના મોટા ભાઈ વર્ધમાન સાથે મળીને અમદાવાદની બહાર એક ભવ્ય મંદિરનું નિર્માણ કરાવ્યું હતું જે જૈન તીર્થંકર ચિંતામણી-પાર્શ્વનાથને સમર્પિત હતું. આ પવિત્ર ઇમારત રાજધાનીની પૂર્વમાં આવેલા સમૃદ્ધ ઉપનગરમાં આવેલી હતી જેને ત્યારે બીબીપુર કહેવામાં આવતું હતું અને હવે તે સરસપુર તરીકે ઓળખાય છે. ભારતમાં આવેલા પ્રારંભિક યુરોપિયન પ્રવાસીઓના લખાણોમાં આ મંદિરના જે વિવરણો જોવા મળે છે, તેના પરથી આપણે એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકીએ કે તે એક પ્રભાવશાળી અને ઉત્કૃષ્ટ સ્મારક હતું જે ઘણી બાબતોમાં ૧૯મી સદીના મધ્યભાગમાં અમદાવાદના દિલ્લી દરવાજા બહાર શેઠ હઠીસિંગ દ્વારા આશરે ૧૨ લાખ રૂપિયાના ખર્ચે બંધાવવામાં આવેલા આધુનિક જૈન મંદિરને મળતું આવતું હતું.

ઉત્તર જર્મનીના હોલ્સ્ટેઇનના એક યુવાન પ્રવાસી જે. આલ્બર્ટ ડી મેન્ડેલ્સલો, જેમણે ૧૬૩૮માં એટલે કે આ પ્રખ્યાત મંદિર પૂર્ણ થયાના લગભગ બાર વર્ષ પછી ગુજરાતની મુલાકાત લીધી હતી, તેઓ આપણને જણાવે છે કે તે 'આ શહેરમાં જોવા મળતી સૌથી ભવ્ય ઇમારતો પૈકીની એક' હતી, અને તેઓ ઉમેરે છે કે તે તાજેતરમાં જ બંધાવવામાં આવી હતી, 'કારણ કે તેના સ્થાપક, જેઓ શાંતિદાસ નામના એક ધનિક વાણિયા વેપારી હતા, તે મારા સમયમાં જીવિત હતા'. મેન્ડેલ્સલો દ્વારા આપવામાં આવેલા વર્ણન

પરથી, આપણે સમજી શકીએ છીએ કે મંદિર એક વિશાળ ચોકના મધ્યમાં બનાવવામાં આવ્યું હતું જે પથ્થરની ઊંચી દીવાલથી ઘેરાયેલું હતું. તેના પ્રવેશદ્વાર પર કાળા આરસપહાણના બે હાથીઓ 'તદ્વન જીવંત ભાસે તેવા' ઊભા હતા, અને તેમાંથી એક પર સ્થાપકની પ્રતિમા મૂકવામાં આવી હતી. આ ઇમારત કમાનવાળી (ગુમ્બજવાળી) હતી અને તેની દીવાલો પુરુષો અને અન્ય જીવંત પ્રાણીઓની આકૃતિઓથી સુશોભિત હતી. ઇમારતના પાછળના છેડે ત્રણ ગર્ભગૃહ અથવા પૂજાસ્થાનો હતા, જેમાં આરસપહાણની મૂર્તિઓ હતી. મંદિરની ચારેય બાજુએ મોટી સંખ્યામાં ઓરડીઓ (દેવકુલિકાઓ) સાથેની સામાન્ય પરસાળો હતી, જેમાંની દરેકમાં સફેદ કે કાળા આરસની નાની મૂર્તિ હતી, જે નિઃશંકપણે જૈન દેવમંડળના તીર્થંકરો અથવા પરમાત્માઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી હતી, જોકે મેન્ડેલ્સલો અન્ય કેટલાક પ્રવાસીઓની જેમ તેને પલાંઈ વાળીને બેઠેલી નગ્ન સ્ત્રીઓની મૂર્તિઓ માનતા હતા. કેટલીક ઓરડીઓમાં ત્રણ મૂર્તિઓ હતી, જેમાં બે નાની મૂર્તિઓ વચ્ચે એક મોટી મૂર્તિ હતી. ગર્ભગૃહમાં પૂજા અર્ચના કરતા પૂજારીએ પોતાના મોં અને નાકને શણગાર કપડાથી ઢાંકી રાખ્યા હતા, 'જેથી તેમના શ્વાસની અશુદ્ધિ આ રહસ્યને અપવિત્ર ન કરે' [(૧) જે. આલ્બર્ટ ડી મેન્ડેલ્સલોઝ ટ્રાવેલ્સ ઇન ઇન્ડિયા, અનુવાદ જે. કેવિસ, લંડન, ૧૬૬૨, પૃ. ૩૦. વધુમાં જુઓ માય સ્ટડીઝ ઇન ઇન્ડિયા ઓફ ગુજરાત, ૬૨-૩.].

ગુજરાતના ફારસી ઇતિહાસ 'મિરાત-એ-અહમદી' પરથી આપણને જાણવા મળે છે કે સુલતાન ઓરંગઝેબ, જેઓ ત્યારે સત્તાવીસ વર્ષના હતા અને તેમના પિતા દ્વારા ગુજરાતના સૂબા તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા, તેમણે ૧૬૪૫માં અમદાવાદ ખાતે આવીને શાંતિદાસ દ્વારા બંધાવવામાં આવેલા ચિંતામણીના મંદિરને મસ્જિદમાં ફેરવવાનો આદેશ આપ્યો, જેને 'કુવ્વત-ઉલ-ઇસ્લામ' ('ઇસ્લામની શક્તિ') કહેવામાં આવનાર હતી—આ એક એવું કૃત્ય હતું જેને ભવિષ્યના 'પ્યુરિટન સમ્રાટ'ના મૂર્તિભંજક ઉત્સાહના પ્રારંભિક પ્રગટીકરણ સિવાય અન્ય કંઈ રીતે જોઈ શકાય નહીં. આ ઇતિહાસકારના કથનને ૧૬૬૬માં અમદાવાદની મુલાકાતે આવેલા ઉચ્ચ પ્રતિષ્ઠા ધરાવતા ફ્રેન્ચ પ્રવાસી એમ. ડી થેવેનોટ દ્વારા સમર્થન મળે છે. તેઓ કહે છે:

'અમદાવાદમાં મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ (બિન-મુસ્લિમો) પણ વસતા હોવાથી, તેમાં મૂર્તિમંદિરો (પેગોડા) આવેલા છે. ઓરંગઝેબે તેને મસ્જિદમાં ફેરવ્યું તે પહેલાં જેને શાંતિદાસનું મંદિર કહેવામાં આવતું હતું તે મુખ્ય હતું. જ્યારે તેમણે તે વિધિ સંપન્ન કરી ત્યારે તેમણે તે સ્થળે ગાયની કતલ કરાવી હતી, એ સારી રીતે જાણીને કે આવા કૃત્ય પછી, તેમના કાયદા મુજબ હિન્દુઓ ત્યાં આગળ પૂજા કરી શકશે નહીં. મંદિરની ચારે બાજુ સુંદર ઓરડીઓથી સજ્જ એક પરસાળ છે, જે પૂર્વીય ઢબે બેઠેલી નગ્ન સ્ત્રીઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી ઉપસાવેલી આરસની આકૃતિઓથી સુંદર છે. મસ્જિદની અંદરની છત પૂરતી સુંદર છે અને દીવાલો પુરુષો અને પશુઓની આકૃતિઓથી ભરેલી છે; પરંતુ ઓરંગઝેબ, જેમણે હંમેશાં દેખાડાભરી ધાર્મિક ભક્તિનું પ્રદર્શન કર્યું હતું, જેણે આખરે તેમને સિંહાસન પર પહોંચાડ્યા, તેમણે આ તમામ આકૃતિઓના નાક તોડી નંખાવ્યા, જે આ મસ્જિદમાં ઘણી ભવ્યતા ઉમેરતા હતા' [(૧) ટ્રાવેલ્સ ઓફ એમ. ડી થેવેનોટ, અનુવાદ લોવેલ દ્વારા, લંડન, ૧૬૮૭, ભાગ III, પૃ. ૧૦.].

વિશાળ ખર્ચે મંદિર બંધાવનાર અને વળી દરબારમાં ખૂબ પ્રભાવશાળી એવા જૈન શ્રેષ્ઠી અને નાણાંધીરનાર શાહજહાં સમક્ષ વ્યક્તિગત રીતે કોઈ રજૂઆત કર્યા વિના રાજકુમાર દ્વારા પોતાને અને પોતાના પવિત્ર ધર્મને કરવામાં આવેલા અપમાનને એમ જ જવા દેશે તેવી ભાગ્યે જ અપેક્ષા રાખી શકાય. આપણે જે ફરમાન (પ્લેટ IX) ની ચર્ચા કરી રહ્યા છીએ તેની સામગ્રી પરથી આ અનુમાન કરી શકાય છે. શાહજહાં, જેઓ પોતાના સામ્રાજ્યમાં હિંદુ મંદિરોના વિનાશ અંગે હંમેશાં સંકોચ રાખતા નહોતા, તેમણે દૂરના પ્રાંતમાં કોઈ સામાન્ય ઉમરાવ કે ઉચ્ચ સુબેદાર દ્વારા પણ નહીં, પરંતુ રાજવી વંશના શાહી રાજકુમાર દ્વારા લેવાયેલા પગલાને બાજુ પર મૂકી દીધું અને સંપૂર્ણપણે પલટી નાખ્યું, તે દિલ્હીના દરબારમાં આ શક્તિશાળી જૈન શરાફની લોકપ્રિયતા અને પ્રભાવનો એક પ્રતીકાત્મક પુરાવો છે. ફરમાન સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે બાદશાહ શાંતિદાસ સાથે થયેલા અન્યાયનું સંપૂર્ણ વળતર આપે છે, અને જૈન સમુદાયની પૂજા અર્ચના માટે તેમને મંદિર પુનઃ સોંપે છે, એટલી હદ સુધી કે મંદિરની કેટલીક સામગ્રી લઈ ગયેલા સર્વવ્યાપી વહોરાઓને તે સામગ્રી પાછી આપવા અથવા તેના નાણાં ચૂકવવા દબાણ કરવાનો આદેશ પણ આપે છે.

પરંતુ રાજકુમાર દ્વારા જૈન ધર્મ અને તેના અનુયાયીઓને કરવામાં આવેલો અન્યાય શાંતિદાસ કે બાદશાહ બંનેમાંથી કોઈના પણ પ્રયાસોથી પૂરતો દૂર થઈ શક્યો નહીં, અને આ વિષયને લગતા મારા પુસ્તક 'સ્ટડીઝ'માંથી એક ફકરો અહીં ટાંકવાની મને પરવાનગી મળી શકે છે:

'આ શાહી ફરમાને મંદિર બંધાવનાર શાંતિદાસને કદાચ થોડો સંતોષ આપ્યો હશે, પરંતુ અમદાવાદના જૈન નાગરિકો દ્વારા આ ઇમારતને હંમેશ માટે અપવિત્ર ગણવામાં આવી હશે, જેથી થેવેનોટ કહે છે તેમ, 'ત્યાં કોઈ પૂજા શક્ય નહોતી'. વળી, મુસ્લિમો શાહી આદેશો પછી આ ઇમારતનો મસ્જિદ તરીકે ઉપયોગ કરે તેવી શક્યતા પણ નહોતી. આ સંજોગોમાં, આ સ્મારક ધીમે ધીમે ક્ષીણ થતું ગયું તેમાં કોઈ આશ્ચર્ય નથી, અને આજે તે સંપૂર્ણપણે અદૃશ્ય થઈ ગયું છે, તેના ઘણા પથ્થરો અને સામગ્રી ગાડાઓમાં ભરીને લઈ જઈને અન્ય ઇમારતો બાંધવામાં ઉપયોગમાં લેવાઈ હતી. તેમાં બહુ ઓછી શંકા છે કે જ્યારે નાણાંનું મૂલ્ય અત્યાર કરતાં ઘણું વધારે હતું તેવા સમયે તેના નિર્માતાને આના નિર્માણમાં ઘણા લાભ રૂપિયાનો ખર્ચ થયો હશે' [(૧) જુઓ માય સ્ટડીઝ ઇન ધ હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત, ૫૮.].

(c) શાંતિદાસના પુત્રો પાસેથી અમદાવાદ ખાતે રાજકુમાર મુરાદ બખ્શ દ્વારા લેવાયેલ રૂ. ૫,૫૦,૦૦૦ ની લોન સંબંધિત ફરમાનો

હવે આપણે ચાર ફરમાનોના જૂથ (પ્લેટ્સ XV–XVIII) તરફ વળીએ છીએ જે નોંધપાત્ર ઐતિહાસિક મહત્વ ધરાવે છે કારણ કે તે શાહજહાંના શાસનના અંતે ફાટી નીકળેલા ભાઈ-ભાઈ વચ્ચેના ગૃહયુદ્ધ સાથે જોડાયેલી રાજકીય ઘટનાઓ સાથે સંબંધિત છે. પર્શિયન ઇતિહાસકારો દ્વારા નોંધાયેલી આ હકીકતની એક મહત્વપૂર્ણ પુષ્ટિ પણ તેઓ પૂરી પાડે છે કે, પોતાના પિતાની ગંભીર બીમારીના સમાચાર આવ્યા પછી તરત જ, રાજકુમાર મુરાદ બખ્શે પમી ડિસેમ્બર ૧૬૫૭ ના રોજ અમદાવાદ ખાતે, જ્યાં તેઓ વાઈસરોય હતા, મધ્ય ભારતમાં પોતાના વધુ ચતુર અને મુત્સદ્દી ભાઈ સાથે જોડાવા માટે સૈન્ય સાથે ફર્ય કરી તે પહેલાં, બાદશાહ અથવા 'બાદશાહ ગાઝી'નો ખિતાબ ધારણ કર્યો

હતો. આ તારીખથી ગુજરાતમાં શાહજહાંના શાસનનો અંત આવ્યો હતો, અને પ્રાંતીય રાજધાની તથા અન્ય શહેરોમાં નવા શાસકના નામે ખુતબો પઢવામાં આવ્યો હતો અને સિક્કાઓ પાડવામાં આવ્યા હતા.

પ્લેટ્સ XV અને XVI દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા ફરમાનો મુરાદ દ્વારા એક રાજકુમાર તરીકે નહીં પરંતુ 'અબુલ મુઝફ્ફર મુરવ્વજ-ઉદ્દીન મુહમ્મદ મુરાદ બખ્શ શાહ ગાઝી'ના તેમના નવા શાહી ખિતાબ હેઠળ વાસ્તવિક સાર્વભૌમ (ડી ફેક્ટો શાસક) તરીકે જારી કરવામાં આવ્યા હતા, અને તેઓ પોતે ગુજરાતમાં પાછળ છોડી ગયેલા અધિકારીઓને સંબોધવામાં આવ્યા હતા. તેમાંથી આપણને જાણવા મળે છે કે ગૃહયુદ્ધની પૂર્વસંધ્યાએ મુરાદે અમદાવાદ ખાતે શાંતિદાસના પુત્ર માલેકચંદ અને તેમના ભાઈઓ પાસેથી રૂ. ૫,૫૦,૦૦૦ ની રકમ ઉછીની લીધી હતી, અને આ આદેશો લોનની ચુકવણી માટે શાંતિદાસની વિનંતી પર જારી કરવામાં આવ્યા હતા. આ બંને દસ્તાવેજો તેમના સારાંશમાં વ્યવહારિક રીતે સરખા છે, બંને તેમના ગાદીપ્રવેશના પ્રથમ વર્ષના ૧લા શવ્વાલ એટલે કે ૨૨મી જૂન ૧૬૫૮ ની તારીખના છે, જેમાંથી એક મુત્તમદ ખાનને અને બીજો હાજી મુહમ્મદ ફુલીને સંબોધાયેલો છે. આ તારીખ દર્શાવે છે કે આ અનુદાન આગ્રાથી દિલ્લી તરફ દારાનો પીછો કરતી સંયુક્ત સેનાઓની કૂચ દરમિયાન મથુરા નજીકની છાવણીમાં આ ઉતાવળિયો રાજકુમાર પોતાના ભાઈના હાથે કેદી બન્યો તેના માત્ર ચાર દિવસ પહેલાં જ કરવામાં આવ્યું હતું. ફરમાનોના લખાણ મુજબ, શાંતિદાસને 'શુભ મુલાકાત (દર્શન)નું સન્માન' આપવામાં આવ્યું હતું, અને આપણે એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકીએ કે જ્યારે તેમને આ અનુદાન મળ્યું ત્યારે તેઓ સંયુક્ત રાજકુમારોની છાવણીમાં હાજર હતા.

અમદાવાદ ખાતે પોતાના દ્વારા લેવામાં આવેલી લોનની ચુકવણી અંગેના મુરાદ બખ્શના આ ફરમાનો અધિકૃત અને મૂળ ઐતિહાસિક દસ્તાવેજો છે, તેને આશરે ૧૭૬૧માં અલી મુહમ્મદ ખાન દ્વારા લખાયેલા 'મિરાત-એ-અહમદી'માંથી અણધારી પુષ્ટિ મળે છે. અમદાવાદ ખાતેની દીવાન કચેરીમાં પ્રાંતના મૂળ સત્તાવાર દસ્તાવેજો સુધી જે પહોંચ ધરાવતા હતા તે આ લેખક, મુરાદ દ્વારા જારી કરાયેલ આ જ ફરમાન (પ્લેટ XV) અદ્દલ ભાષામાં પુનઃ રજૂ કરે છે. દરબારમાં માનીતા રહેલા શાંતિદાસ જવાહરીએ 'હીઝ મેજેસ્ટી, વિશ્વના શહેનશાહ' (એટલે કે મુરાદ બખ્શ) ની મુલાકાત લીધી હોવાનું જણાવ્યા પછી, ઇતિહાસકાર તે ફરમાનનું લખાણ આપે છે જે મુરાદે લોનની ચુકવણી માટે પોતાની મહોર હેઠળ મુત્તમદ ખાનને મોકલ્યું હતું. આમ આપણી સમક્ષ રહેલા દસ્તાવેજની અધિકૃતતાનો સૌથી સંપૂર્ણ પુરાવો આપણી પાસે છે.

તેમણે આ ફરમાનો જારી કર્યાના લગભગ ચાર દિવસ પછી, રાજકુમાર મુરાદ બખ્શ પોતાની જ મૂર્ખાઈના પરિણામે પોતાના ભાઈના તંબુમાં કેદી બન્યા, અને શાંતિદાસને સમજાયું જ હશે કે રાજકુમારે અમદાવાદ ખાતે પોતાના પુત્રો પાસેથી લીધેલી મોટી લોનની ચુકવણી માટે હમણાં જ મેળવેલી સનદ, વિજયી ઔરંગઝેબ દ્વારા તેની પુષ્ટિ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી જે કાગળ પર તે લખાઈ હતી તેના જેટલી કિંમતની પણ માંડ હતી. આ દિશામાં તેમના પ્રયાસો સફળ રહ્યા હતા, જે ૧૦મી ઓગસ્ટ ૧૬૫૮ ના ફરમાન (પ્લેટ XVII) પરથી જોઈ શકાય છે, જે સમયગાળા દરમિયાન ઔરંગઝેબ સંભવતઃ દારાનો પીછો કરતી વખતે લાહોર તરફની કૂચમાં સતલજના કાંઠે છાવણી નાખીને પડ્યા હતા. આ ફરમાન લોનની રકમ વિશે કેટલીક વધુ વિગતો આપે

છે, અને ઔરંગઝેબ અમદાવાદ ખાતેના પોતાના દીવાન રહમત ખાનને આદેશ આપે છે કે શાંતિદાસ પોતાનો વેપાર ચાલુ રાખી શકે તે માટે વાઈસરોય શાહ નવાઝ ખાનની સંમતિથી ખાતા પેટે એક લાખ રૂપિયાની રકમ તાત્કાલિક ચૂકવી આપે.

જે દિવસે (૧૦ ઓગસ્ટ, ૧૬૫૮) શાંતિદાસે ઔરંગઝેબ પાસેથી ઉપર જણાવેલ ફરમાન મેળવ્યું, જેમાં તેમને મુરાદ બખ્શને અપાયેલી લોનના પેટે એક લાખ રૂપિયા ચૂકવવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, તે જ દિવસે તેમને તે જ વિજયી રાજકુમાર પાસેથી અન્ય એક ફરમાન (પ્લેટ XVIII) પ્રાપ્ત થયું જેમાં તેમને પોતાના વતન અમદાવાદ પાછા ફરવાની કૃપાપૂર્ણ પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. આ દસ્તાવેજ પણ ઐતિહાસિક મહત્વ ધરાવે છે, કારણ કે તે દર્શાવે છે કે રાજકુમાર, જેઓ હજુ પણ દારા સામેના સંઘર્ષમાં વ્યસ્ત હતા, તેઓ શાંતિદાસ જેવા શક્તિશાળી શરાફ સાથે મિત્રતા બાંધવા અને તેમને પોતાના પક્ષમાં જોડવા આતુર હતા. વળી, આ દસ્તાવેજ ગુજરાત જેવા મહત્વપૂર્ણ પ્રાંતના લોકો—જ્યાં મુરાદ બખ્શે પોતાની જાતને બાદશાહ જાહેર કર્યા હતા—તેમના કલ્યાણ પ્રત્યેની પોતાની ચિંતાની ખાતરી આપવાની ઔરંગઝેબની ઉત્સુકતા પણ પ્રગટ કરે છે, કારણ કે શાંતિદાસને આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે 'ત્યાં (એટલે કે અમદાવાદ) પહોંચ્યા પછી, તેમણે તમામ વેપારીઓને, મહાજનોને અને તમામ રહીશોને ન્યાયી વહીવટ માટેની અમારી ઈચ્છા અને અમારી પ્રજા પ્રત્યેના અમારા આદરની જાહેરાત કરવી, જેથી કરીને બધા પોતપોતાના વ્યવસાયો અને કામધંધાઓ ચિત્તની સ્વસ્થતા અને હૃદયના સંતોષ સાથે ચલાવી શકે'. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે આ ફરમાન પણ 'મિરાત-એ-અહમદી'ના લેખક દ્વારા અમદાવાદ ખાતેની દીવાન કચેરીના સત્તાવાર દસ્તાવેજોમાંથી પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે [(૧) મિરાત-એ-અહમદી, ફારસી લખાણ, સંપાદક સૈયદ નવાબ અલી, ભાગ I, ૨૪૦-૪૧.], અને આમ તેની અધિકૃતતા કોઈપણ શંકાથી પર સાબિત થઈ છે.

(d) ઉત્તર ગુજરાતમાં મુંજપુર પરગણાના શંખેશ્વરના 'ઈજારા' સંબંધિત ફરમાનો

હવે આપણે બે દસ્તાવેજો (પ્લેટ્સ XIII અને XIV) નો સંદર્ભ લઈશું જેને 'શંખેશ્વર ફરમાનો' તરીકે વર્ણવી શકાય અને જે જાહેર રસના પણ છે. તેઓ બાદશાહ શાહજહાં દ્વારા શાંતિદાસ જવાહરી અને તેમના વંશજોને ઉત્તર ગુજરાતમાં રાધનપુરના મુસ્લિમ શાસકના પ્રદેશમાં હાલમાં આવેલા મુંજપુર પરગણાના શંખેશ્વર ગામના પટ્ટા (ઈજારા) ની મંજૂરી આપવા સાથે સંબંધિત છે. એ નિર્દેશ કરી શકાય કે આ અનુદાન એ જ સ્વરૂપનું અને એ જ હેતુ માટેનું છે, જેવું શાંતિદાસને પાલિતાણા ગામ અને શત્રુંજય ટેકરીની જાણીતી ગ્રાન્ટ આપવામાં આવી હતી, જે અન્યત્ર પ્રકાશિત ચાર ફરમાનોનો વિષય બને છે [(૨) જુઓ માય સ્ટડીઝ ઇન ધ હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત, ૬૪-૬૮.]. શાંતિદાસ આ તમામ દસ્તાવેજોમાં પશ્ચિમ ભારતના ધનાઢ્ય અને શક્તિશાળી શ્વેતાંબર જૈન સમુદાયના એકમાત્ર નહીં તો મુખ્ય પ્રતિનિધિ તરીકે આગળ આવે છે, અને બાદશાહ તેમને અને તેમના વારસદારોને તે રૂપે તે ગામનો પટ્ટો એનાયત કરે છે જેની સરહદોની અંદર જૈનો દ્વારા પવિત્ર માનવામાં આવતા મંદિરો આવેલા હતા. ૧૭મી સદીમાં શંખેશ્વર ગામે ઊભેલું વિશાળ અને સુંદર જૈન મંદિર હવે ખંડેર હાલતમાં હોવા છતાં [(૧) બર્ગેસ અને કઝિન્સ,

આર્કિયોલોજિકલ સર્વે ઓફ નોર્થન ગુજરાત.], આ સ્થળ હજુ પણ જૈન યાત્રાધામનું કેન્દ્ર છે, પરંતુ હાલના તમામ મંદિરો આધુનિક છે. જાગીરદારોને પ્રતિ વર્ષ રૂ. ૧,૦૫૦ ની રકમ માટે શાંતિદાસ અને તેમના વારસદારોને ગામનો પટ્ટો ચાલુ રાખવાનો આદેશ આપતી વખતે, બાદશાહ વિશેષ રૂપે ઉમેરે છે કે 'ઉપરોક્ત સાહુ (એટલે કે શાંતિદાસ)એ, જાગીરદારોને જરૂરી લેણાં ચૂકવી દીધા પછી, સદરહુ ગામની સમૃદ્ધિ અને તેના રહેવાસીઓના કલ્યાણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સખત પ્રયાસો કરવા ફરજિયાત છે'.

(e) અમદાવાદ ખાતે જૈનોના લૂંપક (લોંકા) સંપ્રદાય દ્વારા કરવામાં આવેલી કેટલીક ફરિયાદો અંગેનું ફરમાન

પ્લેટ VII દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલું ફરમાન બે કારણોસર સામાન્ય રસ ધરાવે છે. પ્રથમ સ્થાને, તે જૈનોમાં લૂંપકના જાણીતા વિધર્મી (બિન-પરંપરાગત) સંપ્રદાય [(૨) આ સંપ્રદાયનો ઉદ્ભવ સંવત ૧૫૦૮, એટલે કે ઈ.સ. ૧૪૫૨ માં થયો હતો. આશરે સં. ૧૬૫૦ (ઈ.સ. ૧૫૯૩) માં મેઘજી તેના વડા હતા, અને તપા ગરછના આચાર્ય મહાન હીરવિજય સૂરી તેમને સાચા વિશ્વાસ (ધર્મ) તરફ પાછા લાવ્યા હતા. (એ. ગ્યુરીનોટ, રિપર્ટોઈર ડી'એપિગ્રાફી જૈન, ૬૬).] ના સંબંધમાં છે; અને બીજા સ્થાને આપણને સામ્રાજ્યની બિન-મુસ્લિમ પ્રજા વચ્ચેના સામાજિક કે ધાર્મિક મતભેદોમાં હસ્તક્ષેપ ન કરવાની શાહી નીતિની આંતરદ્રષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે. અમદાવાદ ખાતે રહેતા લૂંપક સંપ્રદાયના મહાજનોએ બાદશાહ શાહજહાં સમક્ષ એવી ફરિયાદ રજૂ કરી કે જે મહાજનમાં શાંતિદાસ અને અન્ય લોકો આવતા હતા તેઓ તેમની સાથે ભોજન લેતા નથી, અને તેમની સાથે વૈવાહિક સંબંધો બાંધતા નથી, અને તેમણે બાદશાહને વિનંતી કરી કે તેઓ તેમને તેમ કરવાની ફરજ પાડે. તેના પર, ગુજરાતના અધિકારીઓને એવા આશયના શાહી આદેશો જારી કરવામાં આવે છે કે, પવિત્ર ધાર્મિક કાયદાઓ અનુસાર, વૈવાહિક સંબંધો બાંધવા અને સાથે ભોજન લેવું એ બંને પક્ષોની ઈચ્છા અને સંમતિ પર નિર્ભર હતું, અને આ બાબતે કોઈએ અન્યને હેરાન કરવા નહીં, તેમજ અધિકારીઓએ આ બાબતમાં કોઈનો દોષ કાઢવો નહીં.

(f) ઔરંગઝેબ દ્વારા પાલિતાણા, ગિરનાર અને આબુની પવિત્ર ટેકરીઓની શાંતિદાસને ગ્રાન્ટ

શાંતિદાસ જવાહરીને ત્રણથી ઓછા નહીં તેટલા મુઘલ બાદશાહો—એટલે કે જહાંગીર, શાહજહાં અને ઔરંગઝેબ—નો ઉચ્ચ વિશ્વાસ અને કૃપા માણવાનો અનોખો વિશેષાધિકાર પ્રાપ્ત થયો હતો. તે જહાંગીર હતા જેમણે, અજ્ઞાત તારીખે, તેમને પોતાના મંત્રી અસફ ખાનના વિશેષ રક્ષણ હેઠળ મૂક્યા હતા (પ્લેટ...)

...II) હેઠળ મૂક્યા હતા, અને આ મહાન ઝવેરી તથા શરાફનું અવસાન ઔરંગઝેબના શાસનના પ્રથમ કે બીજા વર્ષમાં થયું હતું, જેમને આ શાસક પાસેથી ચારથી ઓછા નહીં તેટલા ફરમાનો પ્રાપ્ત થયા હતા. પ્લેટ XX એ 'શાંતિદાસ ફરમાનો'ની લાંબી શ્રેણી પૈકીનું સૌથી છેલ્લું ફરમાન દર્શાવે છે. તે ૧૨મી માર્ચ ૧૬૬૦ ની તારીખનું છે, અને સંભવતઃ આ મહાન શરાફના જીવનના છેલ્લા વર્ષમાં ઔરંગઝેબ દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યું હતું, જે ઉત્તરાધિકારના ચુદ્ધ દરમિયાન તેમણે બજાવેલી સેવાઓની બાદશાહની

કદરૂપે નિર્ધારિત હોવાનું સ્પષ્ટપણે જણાય છે. તેની સામગ્રી અનોખો રસ ધરાવે છે, કારણ કે માત્ર પાલિતાણા ગામ, ટેકરી અને મંદિર—જેમાં ટેકરી પરનું ઘાસ અને લાકડાં પણ સમાવિષ્ટ છે—તેના કબજામાં શાંતિદાસની પુષ્ટિ જ નથી કરવામાં આવી, પરંતુ દરબારના આ માનીતા ઝવેરીને હવે તેમની કારકિર્દીના અંતે, એક વિશેષ કૃપા તરીકે જૂનાગઢના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળની ગિરનારની ટેકરી અને મંદિરો, તેમજ સિરોહીના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળની આબુની ટેકરી અને મંદિરોનું વધારાનું અનુદાન પણ પ્રાપ્ત થાય છે. જોકે, ફરમાનની ભાષા સ્પષ્ટ કરે છે કે આ તમામ ટેકરીઓ અને મંદિરો શ્રાવક સમુદાયના ઉપયોગ અને પૂજા-અર્ચના માટે તેમને ટ્રસ્ટ (અનામત) તરીકે આપવામાં આવ્યા છે. તુઘરાની શૈલી ખાસ નોંધવા જેવી છે, કારણ કે બાદશાહના સામાન્ય પૂરા નામ અને ખિતાબોને બદલે, આપણી સમક્ષ અદ્વાહ અને તેમના પયગંબરની આજ્ઞા પાળવા માટે શ્રદ્ધાળુઓને કરવામાં આવેલું આહ્વાન જોવા મળે છે—જે સામાન્ય શબ્દાવલીથી અલગ પડતી બાબત છે અને આ ધર્મચુસ્ત બાદશાહના ચરિત્રને તદ્દન અનુરૂપ છે.

II.—દરબારી ઝવેરી તરીકે શાંતિદાસની વ્યાવસાયિક ફરજો સંબંધિત ફરમાનો

અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, વર્તમાન સંગ્રહના ફરમાનો પૈકીના છ ફરમાનો સત્તાવાર દરબારી ઝવેરી તરીકે શાંતિદાસના પદ અને કાર્યો સાથે જોડાયેલા છે. તેમાંથી બે (ક્રમાંક IV અને V), જે ૧૬૪૨ ની તારીખના છે, તે વિવિધ બંદરોના શાહી અધિકારીઓને ઝવેરાત ખરીદવાના હેતુથી મુઘલ બંદરો (બંદરો)ની મુલાકાત લેતા શાંતિદાસના ગુમાસ્તાઓને રક્ષણ અને સલામત મુસાફરી આપવાના આદેશો ધરાવે છે. અન્ય એક (ક્રમાંક VI), જે ૧૬૪૪ ની તારીખનું છે, તેમાં અમદાવાદ ખાતેના શાહી ગવર્નર મુઘઝ-ઉલ-મુલ્કને પાટનગરમાં ટૂંક સમયમાં યોજાનાર શાહી રાજ્યાભિષેકની વર્ષગાંઠના મહત્વપૂર્ણ સમારોહ માટે શાંતિદાસ પાસેથી યોગ્ય ઝવેરાત મેળવવા સૂચના આપવામાં આવી છે. ચોથું ફરમાન (ક્રમાંક X), જે વર્ષ ૧૬૫૬માં જારી કરવામાં આવ્યું હતું, તે ઝવેરીને તેમના હાથમાં આવેલો હોવાનું જાણીતું હતું તેવો એક કિંમતી હીરો દરબારમાં મોકલવાની સૂચના આપે છે. પછીનું (ક્રમાંક XI), જે પણ ૧૬૫૬ ની તારીખનું છે, તે જણાવે છે કે તેમણે મોકલેલા કિંમતી રત્નો જડેલા વાસણોનું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેમાંથી કેટલાક ખરીદવામાં આવ્યા હતા. જોકે, શાંતિદાસને વધુ ઉત્કૃષ્ટ અને બહેતર ઝવેરાત તથા દુર્લભ વસ્તુઓ મોકલવા માટે તાકીદ કરવામાં આવી છે. તે જ વર્ષે જારી કરાયેલા ફરમાન ક્રમાંક XII માં, આ મહાન ઝવેરીને દશેરાના તહેવારના અંતે દરબારમાં હાજર થવા માટે સૂચના આપવામાં આવી છે. આ છ દસ્તાવેજો ઉપરાંત, આપણે અહીં આ પેપરમાં પુનઃ રજૂ કરાયેલા સૌથી છેલ્લા દસ્તાવેજ (પ્લેટ XXI) નો સંદર્ભ આપી શકીએ, જે ઔરંગઝેબના શાસનકાળની પછીની પરંતુ અજ્ઞાત તારીખનો છે, અને સ્પષ્ટપણે શાંતિદાસના અવસાનના ઘણા વર્ષો પછીનો છે. તે અમદાવાદ ખાતે મીર યાહ્યાને સંબોધાયેલો છે, અને રાજ્ય દ્વારા તેમને ચૂકવવાપાત્ર રૂ. ૨૧,૦૦૦ ની ચુકવણી માટે આસ્કરણ અને લાલચંદ નામના બે ઝવેરીઓ (જેઓ નિઃશંકપણે શાંતિદાસના વંશજો હતા) દ્વારા રજૂ કરાયેલા દાવા સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

III.—શાંતિદાસની મિલકત અને જાગીરો સંબંધિત ફરમાનો

શાંતિદાસની અંગત બાબતો અને મિલકત સાથે સંબંધ ધરાવતા બાકીના ફરમાનો વિશે કેટલીક ટિપ્પણીઓ રજૂ કરી શકાય. પ્લેટ II દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલું ફરમાન, જે સૌથી પ્રારંભિક પૈકીનું એક છે, અને જેની તારીખ કમનસીબે દસ્તાવેજના ખોવાયેલા ભાગમાં લુપ્ત થઈ ગઈ છે, તેમાં શાંતિદાસને બાદશાહ નૂર-ઉદ્દીન જહાંગીર દ્વારા પ્રખ્યાત ઉમરાવ અસફ ખાનના વિશેષ રક્ષણ હેઠળ મૂકવામાં આવ્યા છે, જેમના પર આદર અને સન્માનના સર્વોત્તમ ભાવો વરસાવવામાં આવ્યા છે. અન્ય એક ફરમાન (પ્લેટ III) માં, જે ૧૬૩૫-૩૬ ની તારીખનું છે, શાહજહાં પોતાના અધિકારીઓને શાંતિદાસ અને તેમના વારસદારો માટે અમદાવાદ ખાતેની તેમની હવેલીઓ, દુકાનો અને બગીચાઓનો શાંતિપૂર્ણ કબજો અને ભોગવટો સુનિશ્ચિત કરવા અને કોઈ ગેરકાયદેસર રીતે તેના પર કબજો ન કરે તે જોવાની સૂચના આપે છે. તે જ બાદશાહનું ૧૬૪૭ ની તારીખનું અન્ય એક ફરમાન (પ્લેટ VIII) અમદાવાદના હવેલી પરગણાના અસારવા ઉપનગરમાં આવેલી કેટલીક જમીનોના વારસા સાથે સંબંધિત છે, જે મૂળરૂપે શાંતિદાસ અને તેમના મોટા ભાઈ વર્ધમાનને આપવામાં આવી હતી. તે ઘણી રીતે રસપ્રદ છે કારણ કે તે શાંતિદાસ અને તેમના ભાઈની વંશાવળી વિશેની વિગતોની ઘણી બાબતોમાં પુષ્ટિ કરે છે જે અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી પ્રાપ્ત થઈ છે અને જે મારા દ્વારા 'સ્ટડીઝ' (પૃ. ૬૧) માં આપવામાં આવી છે. પ્લેટ XIX દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલું ફરમાન બાદશાહ ઔરંગઝેબ દ્વારા ૧૬૫૯ ની શરૂઆતમાં શાંતિદાસના પુત્ર લક્ષ્મીચંદને આપવામાં આવ્યું હતું, અને તે શાહી અધિકારીઓને તેમના ગુમાસ્તાઓ અને અન્ય દેવાદારો પાસેથી તેમની બાકી લેણી રકમની વસૂલાતમાં તેમને મદદ કરવાની સૂચના આપે છે.

IV.—અન્ય કૃતિઓમાં પ્રકાશિત થયેલા ગુજરાત સંબંધિત કેટલાક શાહી ફરમાનો

વિવિધ સામયિકો કે પુસ્તિકાઓમાં અન્યત્ર પ્રકાશિત થયેલા અને આ પ્રસ્તાવનાના વિભાગ I (a) માં ઉલ્લેખાયેલા ફરમાનો સિવાયના, ગુજરાત સંબંધિત હયાત મુદ્દલ ફરમાનો વિશે ઉપલબ્ધ માહિતીના સંદર્ભ સાથે આપણે આ સર્વેક્ષણ પૂર્ણ કરીશું:

(i) પ્રથમ સ્થાને, આપણે આ શ્રેણીના ત્રણ દસ્તાવેજોનો સંદર્ભ લઈશું જે હાલમાં નવસારીના બે જૂના પારસી પરિવારોના કબજામાં છે; નવસારી કે જે વડોદરા રાજ્યનું એક નગર છે અને સુરતથી આશરે વીસ માઈલ દક્ષિણે આવેલું છે, અને ગુજરાતમાં પારસી પુરોહિત વર્ગના ગઢ તરીકે જાણીતું છે. આ ફરમાનો પૈકીના બે બાદશાહ અકબર દ્વારા અનુક્રમે ૧૫૯૦ અને ૧૬૦૩ માં દસ્તૂર કેકોબાદને આપવામાં આવ્યા હતા, જેઓ પ્રખ્યાત દસ્તૂર મેહરજીના પુત્ર હતા જેમના વિશે એવી ખ્યાતિ છે કે તે બાદશાહ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી ધર્મશાસ્ત્રીય ચર્ચાઓમાં ભાગ લેવા માટે અકબરના દરબારમાં આમંત્રિત થયા હતા. ૧૫૯૦ ના ફરમાન મુજબ, બાદશાહ કેકોબાદને તેમના પિતા મેહરજીને અપાયેલી ૨૦૦ વીંઘા ઉપરાંત, 'મદદ-એ-માઆશ' (એટલે કે નિર્વાહની સહાય પેટે) તરીકે ૧૦૦ વીંઘા જમીન આપે છે. ૧૬૦૩ ના પછીના ફરમાન દ્વારા, તે જ બાદશાહ દાન મેળવનારની વિનંતી પર, આ જમીનને સુરત જિલ્લાના એક પરગણામાંથી બીજા પરગણામાં તબદીલ કરે છે. આ બંને દસ્તાવેજો નવસારીના જાણીતા મેહરજી-રાણા

પરિવારના કબજામાં છે, અને તેમની સામગ્રી સ્વર્ગસ્થ સર જીવનજી જે. મોદી દ્વારા તેમના 'ધ પારસીઝ એટ ધ કોર્ટ ઓફ અકબર એન્ડ દસ્તૂર મેહરજી રાણા' શીર્ષકવાળા વિદ્વાનપૂર્ણ ગ્રંથમાં વિસ્તૃત ભાષ્યો સાથે પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે [(૧) જર્નલ, B.B.R.A.S., XXI, ૬૯-૨૪૫.]. ત્રીજું ફરમાન બાદશાહ જહાંગીર દ્વારા નવસારીના બે પારસી પુરોહિતો, મુદ્દા જામારૂપ અને મુદ્દા હોશંગને આપવામાં આવ્યું હતું, જેમણે ૧૬૧૮માં ગુજરાતમાં બાદશાહના લાંબા રોકાણ દરમિયાન અમદાવાદ ખાતે તેમની મુલાકાત લીધી હતી. આ દસ્તાવેજ મુજબ, પોતાની મુલાકાત લેવા અને પોતાને ચાર પ્યાલા મોગરાનું અત્તર ભેટ આપવા બદલ કૃપાના પ્રતીકરૂપે ઉપરોક્ત બે પારસીઓને સુરત સરકારના કસબા નવસારીમાં ૧૦૦ વીઘા જમીન એનાયત કરવામાં આવી હતી [(૨) આ બે પૈકીના એક, એટલે કે મુદ્દા જામારૂપ, 'ગ્રાન્ડ ઓલ્ડ મેન ઓફ ઇન્ડિયા' ડૉ. દાદાભાઈ નવરોજીના પૂર્વજ હતા, જેઓ નવસારીના દોરડી પરિવારના સભ્ય હતા.]—નવસારી તે સમયગાળામાં અત્તરના ઉત્પાદન માટે પ્રખ્યાત હતું. આ ફરમાન, જે હાલમાં નવસારીના દોરડી પરિવારની કસ્ટડીમાં છે, તે પણ સ્વર્ગસ્થ સર જે. જે. મોદી દ્વારા 'અ ફરમાન ઓફ ધ એમ્પાયરર જહાંગીર ઇન ફેવર ઓફ ટુ પારસીઝ ઓફ ધ દોરડી ફેમિલી ઓફ નવસારી' શીર્ષક હેઠળ વિપુલ નોંધો સાથે સંપાદિત કરવામાં આવ્યું છે, અને રોયલ એશિયાટિક સોસાયટીની બોમ્બે શાખાના જર્નલમાં પ્રકાશિત થયું છે [(૩) જર્નલ, B.B.R.A.S., XXV (૧૯૧૭-૨૦), ૪૧૯-૯૦.].

(ii) નવસારીના પારસીઓને આપવામાં આવેલા ફરમાનો ઉપરાંત, આપણે શાંતિદાસને આપવામાં આવેલા ચાર શાહી અનુદાનોની શ્રેણીનો સંદર્ભ લઈ શકીએ—જેમાં એક શાહજહાં દ્વારા, બે મુરાદ બખ્શ દ્વારા (એકવાર રાજકુમાર તરીકે અને ફરીથી વાસ્તવિક બાદશાહ તરીકે), અને એક ઔરંગઝેબ દ્વારા આપવામાં આવ્યું હતું—જે તમામ આ પેપરમાં પુનઃ રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો ઉપરાંતના છે. આ શાસકો દ્વારા 'ગુજરાતના સૂબામાં સોરઠ સરકારમાં આવેલા પાલિતાણા, જેને શત્રુંજય પણ કહેવાય છે, તે ગામ (અથવા પરગણું)' ઇનામ તરીકે શાંતિદાસને આપેલા અનુદાનના સંબંધમાં તેઓ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. આ અનુદાનો દેખીતી રીતે જૈન સમુદાયના પ્રતિનિધિ તરીકે શાંતિદાસને આપવામાં આવ્યા છે. તેમની સામગ્રી વિશેની સંપૂર્ણ વિગતો મારા પુસ્તક 'સ્ટડીઝ ઇન ધ હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત'માં 'શાંતિદાસ જવાહરી એન્ડ ધ ઇમ્પીરિયલ પાલિતાણા ફરમાન્સ' શીર્ષક હેઠળના પ્રકરણમાં આપવામાં આવી છે [(૧) જુઓ માય સ્ટડીઝ, ૬૪-૬૮.]. ચાર પાલિતાણા ફરમાનોના આ જૂથ ઉપરાંત, આપણી પાસે શાહજહાં દ્વારા તેમના શાસનની શરૂઆતમાં, ૧૬૨૮-૨૯ માં શાંતિદાસને આપવામાં આવેલું અગાઉની તારીખનું પાંચમું ફરમાન છે, જેમાં અમદાવાદ, ખંભાત, સુરત અને રાધનપુર ખાતેના જૈન પૌષ્ઠશાળાઓમાં, તેમજ નિર્દિષ્ટ કેટલાક જૈન મંદિરોમાં કોઈપણ વ્યક્તિના પ્રવેશ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે [(૨) પૂર્વોક્ત, ૬૦-૬૧.]. આ તમામ પાંચ દસ્તાવેજો આ પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભિક ભાગમાં ઉલ્લેખિત આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના 'મેમોરિયલ'માં ફોટોગ્રાફિક રીતે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે.

(iii) ગુજરાતને સ્પર્શતા મુઘલ ફરમાનોનું હજી એક નાનું જૂથ બાકી રહે છે જે અકબર અને જહાંગીર દ્વારા 'ત્રીજા જેસ્યુટ મિશન'ના પાદરીઓના પક્ષમાં જારી કરવામાં આવ્યા હતા, જેમના નેતાઓ ૧૫૯૫ થી ૧૬૧૯

સુધીના ચોવીસ વર્ષના લાંબા સમયગાળા માટે મુઘલ દરબારમાં રહ્યા હતા. ૧૯૧૬માં પંજાબ હિસ્ટોરિકલ સોસાયટી સમક્ષ વંચાયેલા એક મૂલ્યવાન પેપરમાં, રેવરન્ડ ફાધર ફેલિક્સ, એસ. જે. એ મુઘલ સામ્રાજ્યના વિવિધ સ્થળોએ સ્થાયી થયેલા પોર્ટુગીઝોના પક્ષમાં અકબર અને તેમના અનુગામીઓ દ્વારા જારી કરાયેલા મોટી સંખ્યામાં શાહી ફરમાનો, સનદો અને પરવાનાઓ વિદ્વાનોના ધ્યાને મૂક્યા હતા [(૩) ફાધર ફેલિક્સનું (૧૫૨ 'જેસ્યુટ મિશન ઇન લાહોર', જર્નલ ઓફ ધ પંજાબ હિસ્ટોરિકલ સોસાયટી, વોલ્યુમ V (૧૯૧૬), ૧૦-૧૧. પ્લેટ I, આકૃતિ ૨ આ ફરમાનની પ્રતિકૃતિ આપે છે.]. આ દસ્તાવેજોની મૂળ નકલો આગ્રા ખાતેના કેથોલિક મિશનના અભિલેખાગારમાં સચવાયેલી છે. આ દસ્તાવેજો પૈકીના ત્રણ આપણા માટે વિશેષ રસ ધરાવે છે કારણ કે તે ગુજરાતમાં તૈનાત જેસ્યુટ્સના પક્ષમાં કરાયેલા અનુદાનોનો સંદર્ભ આપે છે. આ પૈકીનું સૌથી પ્રારંભિક અકબરના શાસનના ૪૨મા વર્ષ (ઈ.સ. ૧૫૯૬-૯૭) નું છે, અને તે ખંભાત નગરના પ્રભારી અધિકારીને જેસ્યુટ સોસાયટીના પાદરીઓને તે સ્થળે ખ્રિસ્તી ઉપાસના માટે એક ચર્ચ બાંધવાની પરવાનગી આપવાનો આદેશ આપે છે. તારીખની દ્રષ્ટિએ પછીનું ફરમાન જહાંગીર દ્વારા તેમના શાસનના સાતમા વર્ષ (ઈ.સ. ૧૬૧૨) માં આપવામાં આવ્યું છે અને તે ગુજરાતના અધિકારીઓને એવા આશયથી સંબોધાયું છે કે અમદાવાદ ખાતે ફિરંગી (પોર્ટુગીઝ) પાદરીઓને એક ચર્ચ (ઇગ્રીઝ) બાંધવાની પરવાનગી આપવામાં આવી છે જ્યાં તેઓ પોતાની રીતે પૂજા-અર્ચના કરી શકે. તેથી, અધિકારીઓને સૂચના આપવામાં આવી છે કે તેઓ તેમને પ્રાર્થના ગૃહ બાંધવા દે અને તેમની સાથે કોઈ દખલગીરી ન કરે [(૧) પૂર્વોક્ત, ૧૭-૧૮ અને પ્લેટ II, આકૃતિ ૪a.]. ત્રીજું ફરમાન પણ જહાંગીર દ્વારા તેમના શાસનના દસમા વર્ષ (ઈ.સ. ૧૬૧૫) માં જારી કરવામાં આવ્યું છે, જેનો આશય એવો છે કે અમદાવાદ ખાતે જવાહરીવાડાના મહોલ્લામાં આવેલું ફાધર્સનું મકાન પરવાનગી વિના અંગ્રેજોએ પચાવી પાડ્યું હોવાની બાબત શાહી ધ્યાને લાવવામાં આવી હતી. પ્રાંતના અધિકારીઓને એવી સૂચના આપવામાં આવે છે કે અંગ્રેજોને અન્યત્ર સમાવીને અને તેમની પાસેથી મકાન ખાલી કરાવીને, તે પાદરીઓના કબજામાં સોંપી દેવું જોઈએ [(૨) પૂર્વોક્ત, ૧૮-૧૯ અને પ્લેટ III, આકૃતિ ૫a.].

જો આ વિભાગમાં સમીક્ષા કરાયેલા અગિયાર દસ્તાવેજોમાં (એટલે કે ત્રણ પારસીઓને અપાયેલા, પાંચ જૈનોને અને ત્રણ જેસ્યુટ્સને) આપણે આ પ્રસ્તાવનાના વિભાગ I (a) માં સંદર્ભિત અન્ય નવ દસ્તાવેજો ઉમેરીએ [(૩) જુઓ આગળ પૃ. ૧૧-૧૪.], તો આપણી પાસે અન્યત્ર પ્રકાશિત થયેલા વીસ ફરમાનો થાય છે. આને આ કૃતિમાં પુનઃ રજૂ કરાયેલા એકવીસ દસ્તાવેજો સાથે જોડતાં, આપણે ગુજરાતને સ્પર્શતા હયાત મુઘલ શાહી ફરમાનોની ખૂબ આદરણીય એવી કુલ એકતાલીસની સંખ્યા સુધી પહોંચીએ છીએ.

V.—વલ્લભાચાર્ય ગોસ્વામીઓને અપાયેલા મુઘલ ફરમાનોનો સંગ્રહ

આ પ્રસ્તાવના પૂર્ણ થયા પછી જ મારું ધ્યાન મુઘલ ફરમાનોનો સંગ્રહ ધરાવતા એક પ્રકાશન તરફ દોરાયું હતું, જે જોકે ગુજરાત સાથે સંબંધિત નથી, તેમ છતાં નોંધપાત્ર રસ ધરાવે છે. તેનું શીર્ષક છે 'ઇમ્પીરિયલ ફરમાન્સ (A.D. 1579 to A.D. 1805) ગ્રાન્ટેડ ટુ ધ એન્સેસ્ટર્સ ઓફ હીઝ હોલીનેસ

ધ તિલકાયત મહારાજ' [(જ) ન્યૂઝ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ, ફોર્ટ, બોમ્બે ખાતે મુદ્રિત.]. કુલ મળીને લગભગ સોળ દસ્તાવેજો, જેમાંથી મોટાભાગના અકબર અને શાહજહાં દ્વારા આપવામાં આવ્યા હતા, નાના કદના ફેસિમાઇલમાં પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે, અને દીવાન બહાદુર કૃષ્ણલાલ મો. ઝવેરી દ્વારા માહિતીપ્રદ નોંધો સાથે તેમનો અંગ્રેજી, હિન્દી અને ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરવામાં આવ્યો છે. આ ફરમાનો એ મહત્વપૂર્ણ હિન્દુ ધાર્મિક સમુદાય સાથે સંબંધ ધરાવે છે જેનો ઉદ્ભવ શ્રી...

૩૧. સામાવાળા નં. ૫ નો દસ્તાવેજ પરિશિષ્ટ 'એચ' એટલે કે અંગ્રેજી

શાસનકાળ દરમિયાન પોલિટિકલ ડિપાર્ટમેન્ટનો તારીખ ૧૬.૦૩.૧૮૭૭

નો ઠરાવ નં. ૧૬૧૪ પણ નીચે ટાંકવામાં આવ્યો છે, જેના પર

સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી

મિહિર જોશી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, તે પણ સરળ સંદર્ભ

માટે સ્કેન કરેલ નકલ સ્વરૂપે નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે.

પાના નં. ૧૩૦-૧૩૧:

અંગ્રેજી ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

પરિશિષ્ટ 'એચ'

નં. ૧૬૪૧

પોલિટિકલ ડિપાર્ટમેન્ટ

બોમ્બે કેસલ, ૧૬મી માર્ચ, ૧૮૭૭.

તારીખ ૧૧મી મે, ૧૮૭૬ નો ઠરાવ નં. ૨-૭૪૭ વંચાણે લીધો.

તેમજ પોલિટિકલ એજન્ટ, કાઠિયાવાડનો તારીખ ૧૩મી ઓગસ્ટ, ૧૮૭૬ નો પત્ર નં. ૩૦૩ વંચાણે લીધો – શેત્રુંજય ટેકરીના એકમાત્ર કબજા અંગેના તેમના દાવા પર તે એજન્સીના નિર્ણય સામે અપીલ કરતી શ્રાવક સમુદાયની અરજી મોકલતો પત્ર.

પોલિટિકલ એજન્ટ, કાઠિયાવાડનો તારીખ ૧લી સપ્ટેમ્બર, ૧૮૭૬ નો પત્ર નં. ૩૦૭ – શ્રાવકોના શેત્રુંજય ટેકરી પરના દાવાની બાબતમાં તે

એજન્સીના નિર્ણય સામે અપીલ કરતા પાલીતાણાના ઠાકોર સાહેબના તારીખ ૨૬મી ઓગસ્ટ, ૧૮૭૬ ના પત્રની બે નકલો મોકલતો પત્ર.

શ્રાવકોના પ્રતિનિધિ, શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી, અમદાવાદ તરફથી તારીખ ૭મી ફેબ્રુઆરી, ૧૮૭૭ ની અરજી - પાલીતાણાના ઠાકોર સાહેબને શેત્રુંજીય ટેકરી પરના તેમના અધિકારો અને વિશેષાધિકારો પર અતિક્રમણ કરતા અટકાવવામાં આવે તેવી તેમની અરજનું પુનરાવર્તન કરતી અરજી.

પોલિટિકલ એજન્ટ, કાઠિયાવાડનો તારીખ ૨૬મી ફેબ્રુઆરી, ૧૮૭૭ નો અહેવાલ નં. ૭૬ - શ્રાવકોનું ઉપરોક્ત આવેદનપત્ર ૧૮૭૬ ના નં. ૩૦૩ સાથે સરકારને મોકલવામાં આવેલી તેમની અપીલનું પૂરક જણાય છે અને તે અપીલ સાથે ફાઈલ કરી શકાય છે તેમ જણાવતો અહેવાલ.

ઠરાવ. - પાલીતાણાના ઠાકોર અને શ્રાવકો વચ્ચે કર્નલ કીટીંગ દ્વારા ૧૮૬૩ માં કરવામાં આવેલ સમાધાન, જેને આ સરકાર દ્વારા ૧૮૬૬ માં અને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ દ્વારા ૧૮૬૭ માં મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારબાદ એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે તેમાં શ્રાવક સમુદાય શેત્રુંજીય ટેકરી પર જે કોઈ નવું મંદિર બાંધવા માંગે તે માટે લેવામાં આવતી જમીનની કિંમત વસૂલવાના ઠાકોરના અધિકારના પ્રશ્નનો સમાવેશ થતો નહોતો, અને આ મુદ્દો તારીખ ૨૪મી ફેબ્રુઆરી, ૧૮૭૫ ના રોજ કાઠિયાવાડના પોલિટિકલ એજન્ટ શ્રી પીલને તપાસ અને નિર્ણય માટે સોંપવામાં આવ્યો હતો. આ બાબતનો નિકાલ કરવામાં લાંબો સમય લાગશે અને એક જટિલ તપાસ જરૂરી બનશે તેમ જણાતાં, શ્રી પીલે આ મામલો તેમના જ્યુડિશિયલ આસિસ્ટન્ટ શ્રી કેન્ડીને સોંપ્યો, જેમણે તારીખ ૨૮મી ડિસેમ્બર, ૧૮૭૫ ના રોજ નિર્ણય આપ્યો હતો. આ નિર્ણય તારીખ ૬મી જાન્યુઆરી, ૧૮૭૬ ના રોજ શ્રી પીલના સૂચનો સાથેના પત્ર સાથે સરકારને મોકલવામાં આવ્યો હતો. સરકારે એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે શ્રી કેન્ડીનો નિર્ણય અને શ્રી પીલની દરખાસ્તો છાપવામાં આવે અને બંને પક્ષોને તેની નકલો પૂરી પાડવામાં આવે, જેમને આ નિર્ણય સામે યોગ્ય જણાય તેવા વાંધાઓ રજૂ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે, અને ત્યારબાદ આ મામલો સરકાર સમક્ષ અપીલમાં એવી રીતે આવશે કે જેથી આ પ્રશ્નનો સંતોષકારક નિકાલ થઈ શકે તેવી આશા રાખવામાં આવે છે. શ્રાવકોના તારીખ ૨૬મી ઓગસ્ટના અને ઠાકોરના તે જ તારીખના વાંધાઓ પ્રાપ્ત થયા છે, અને હવે આ મામલો સરકાર સમક્ષ નિર્ણય માટે આવે છે.

૨. તપાસાયેલ મુદ્દો નીચે મુજબ હતો:-
'મંદિરના સ્થળો માટે ઉપલબ્ધ શેત્રુંજીય ટેકરી પરની જમીનમાં અનુક્રમે ઠાકોર સાહેબ અને શ્રાવકોના શું અધિકારો છે?' અને તેને તેમના જ્યુડિશિયલ આસિસ્ટન્ટને મોકલતી વખતે પોલિટિકલ એજન્ટે એવો નિયમ નિર્ધારિત કર્યો હતો કે 'જમીનની માલિકી ધારણા મુજબ તાલુકાના સ્વામી હસ્તક હોવાથી, આ મુદ્દાની સુનાવણી વખતે શ્રાવક અરજદારો વાદી તરીકે અને પાલીતાણાના ઠાકોર સાહેબ પ્રતિવાદી તરીકે ઉપસ્થિત થશે.'

૩. શ્રી કેન્ડીએ અત્યંત લંબાણપૂર્વકની તપાસ બાદ એક વિસ્તૃત ચુકાદામાં પોતાના તારણો નીચે મુજબ નોંધ્યા હતા:-

(૧) હું તારણ આપું છું કે શેત્રુંજીય ટેકરી પર નવા મંદિરના સ્થળ માટે જરૂરી હોય તેવી કોઈપણ જમીન માટે ચુકવણી માંગવા ઠાકોર હકદાર નથી.

(૨) ઉપરોક્ત મુદ્દા પરથી ઉદ્ભવતા મુદ્દા તરીકે હું એવું પણ તારણ આપું છું કે શ્રાવકો ગઢની અંદરની તમામ બાબતોનો વિશિષ્ટ (એકલ) કબજો મેળવવા હકદાર છે. ઠાકોર તેમાં કોઈ કર લાદવા કે સિપાઈઓ તૈનાત કરવા હકદાર નથી; પરંતુ અલબત્ત ઠાકોર અને તેમના સેવકોને મુક્તપણે આવવા-જવાની પરવાનગી આપવી જોઈએ.

(૩) ઠાકોર શેત્રુંજય ટેકરી પર ગઢની બહાર બાંધવામાં આવતા તમામ મંદિરો વગેરે પર નજરાણું અથવા રોયલ્ટી માંગવા હકદાર છે.'

જ. શ્રી પીલે આ નિર્ણય આગળ મોકલતી વખતે અવલોકન કર્યું છે કે: 'જો પક્ષકારોના અધિકારો અને જાહેર હિતની જરૂરિયાતો અંગેના આ ટ્રસ્ટિકોણને સ્વીકારવામાં આવે' (તેમણે શ્રી કેન્ડીના ચુકાદાનો જે સારાંશ આપ્યો હતો તેનો ઉલ્લેખ કરીને) 'તો નીચે મુજબનો આદેશ વિવાદનો અંત લાવવા અને ભવિષ્યના વ્યવહારોનું નિયમન કરવા માટે ઉપયોગી નીવડી શકે છે:--

(ક) પાલીતાણા તાલુકાની હદમાં આવેલી શેત્રુંજય ટેકરી પાલીતાણાના ઠાકોરની હકુમત હેઠળ છે.

(ખ) કિલ્લાબંધી અથવા ગઢની માલિકી શ્રાવક સમુદાયમાં નિહિત થયેલી છે, જેઓ પોતાના ખર્ચે સદર ગઢ અને ઇમારતોનું સમારકામ કરી શકશે અને પોતાના તાબા હેઠળની મિલકતનું રક્ષણ કરવા માટે જરૂરી હોય તે મુજબ ગઢ અને ઇમારતોમાં ચોકીદારો મૂકી શકશે. આ ચુકાદા દ્વારા શ્રાવક સમુદાયને તેમાં નિહિત જાહેર કરાયેલી કોઈપણ મિલકત અન્યને તબદીલ કરવાની સત્તા આપવામાં આવતી નથી, તેમજ પર્યટ પર હાલમાં અસ્તિત્વ ધરાવતી અન્ય સંપ્રદાયોની કોઈપણ ધાર્મિક મિલકત અથવા અધિકારોમાં દખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર આપવામાં આવતો નથી.

(ગ) શ્રાવકો ગઢમાં અથવા ટેકરી પરની કોઈપણ ઇમારતમાં કોઈ સશસ્ત્ર સૈન્ય રાખી શકશે નહીં પરંતુ તેઓ પોતાની મિલકતનું રક્ષણ કરવા માટે પૂરતા ખાનગી નોકરો રાખી શકશે.

(ઘ) ઠાકોર ટેકરી પર કે તેની તળેટીમાં કોઈ રક્ષક, ચોકી કે થાણું મૂકશે નહીં; પરંતુ સામાન્ય ફરજના પાલન દરમિયાન પાલીતાણા રાજ્યની પોલીસ માટે ટેકરી અને ગઢ ખુલા રહેશે.

(ચ) પાલીતાણાના ઠાકોર ગઢમાં અને તેની અંદરની ઇમારતોમાં અથવા ટેકરી પરની અન્ય જૈન ઇમારતોમાં શ્રાવક સમુદાયના કબજામાં કે સદર ગઢ અથવા ઇમારતો તરફ જવાના માર્ગના અધિકારમાં દખલ કરશે નહીં, કે ગઢની અંદર નવી ઇમારતો બાંધવા કે જમીન લેવા બદલ શ્રાવક સમુદાય પાસેથી કોઈ રકમ વસૂલ કરશે નહીં.

(છ) જો શ્રાવક સમુદાય અથવા તેનો કોઈ સભ્ય ધાર્મિક ઉપયોગ માટે ઇમારતો બાંધવા સારુ ગઢની બહાર ટેકરી પર નવી જમીન લેવા ઇચ્છે, તો તે જમીન આપવામાં આવશે, પરંતુ ઠાકોર રાજ્યના સ્વામી તરીકેના પોતાના અધિકારની માન્યતા રૂપે આવી જમીન માટેના અરજદાર પાસેથી વાજબી નજરાણું મેળવવા હકદાર રહેશે.

(જ) પાલીતાણા તાલુકાની હદમાં આવેલો ટેકરીનો સમગ્ર વિસ્તાર ધાર્મિક ઉપયોગ માટે અનામત રખાયેલી જમીન ગણવામાં આવશે, અને હિન્દુ ધર્મની વિરુદ્ધ હોય અથવા ધાર્મિક ઉપયોગ માટેના તેના અનામત દરજ્જા સાથે અસંગત હોય તેવા વાજબી વાંધાપાત્ર કોઈપણ હેતુ માટે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં.

(ઝ) અગાઉના પાંચ નિયમો હેઠળ ઉદ્ભવતા કોઈપણ વિવાદોનો નિર્ણય પોલિટિકલ એજન્ટ દ્વારા કરવામાં આવશે.'

પ. શ્રાવકો અને ઠાકોર વચ્ચેના સંબંધોની વિશિષ્ટ સ્થિતિ અને તેના કારણોનો ઉલ્લેખ કરવો અહીં આવશ્યક છે, કારણ કે તેના પરથી તેમની વચ્ચે કોઈપણ પ્રકારની સૌહાર્દપૂર્ણ લાગણી અસ્તિત્વમાં આવવાની આત્યંતિક નિરાશા સમજી શકાય છે.

આશરે ઈ.સ. ૧૮૦૯ માં, તત્કાલીન ઠાકોર કાંધાજી પોતાના રાજ્યનો વહીવટ ચલાવવામાં અસમર્થ હતા અને તેમણે સમગ્ર તાલુકો શ્રાવક સમુદાયના સભ્ય અને અમદાવાદના અગ્રણી વેપારી વખતચંદને ઈજારા (ભાડાપટ્ટે) પર આપ્યો હતો, જે પેઢીના વડા હાલ શેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈ (અગાઉ આ પ્રેસિડેન્સીની લેજિસ્લેટિવ કાઉન્સિલના સભ્ય) છે. વખતચંદે ૧૮૪૩ સુધી બે અનુગામી નવીનીકરણ હેઠળ આ પટ્ટો જાળવી રાખ્યો હતો, જ્યારે વર્તમાન શાસકના પિતા અને પુરોગામી નોંધણી ગાદી પર હતા. વખતચંદ દ્વારા વાર્ષિક આશરે રૂ. ૪૭,૦૦૦ ચૂકવવામાં આવતા હતા. તેમણે ગીરો દસ્તાવેજો હેઠળ મૂળગરાસિયાઓના કેટલાક અધિકારોનો કબજો પણ મેળવ્યો હતો અને આમ તેઓ તાલુકામાં મુખ્ય સત્તાધીશ બન્યા હતા, અને ખરેખર પોતાની મરજી મુજબ વહીવટ કરતા હતા. હવે આ પટ્ટો રદ કરવો અને તાલુકાનો વહીવટ ઠાકોર પોતાના હસ્તક લેવો એ વખતચંદની પેઢી માટે અત્યંત દુઃખદ બાબત બની રહી હતી, જેઓ શ્રાવકોમાં પણ અગ્રણી લોકો છે, કારણ કે તેની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમને મોટો આર્થિક લાભ થતો હતો, અને આ નુકસાને નિઃશંકપણે ઠાકોર સામે ઊંડી અદાવતની લાગણી જન્માવી હતી, ખાસ કરીને વર્તમાન ઠાકોર સામે, જેમણે પોતાની બુદ્ધિમત્તા અને કડક વહીવટ દ્વારા મહેસૂલ વધારીને લગભગ ત્રણ લાખ રૂપિયા સુધી પહોંચાડ્યું હતું. જ્યારે શ્રાવકો પોતાના આ નુકસાન અંગે મનોમંથન કરી રહ્યા હતા, ત્યારે બીજી બાજુ ઠાકોર તેમને એવા લોકો તરીકે જોતા હતા જેમણે વર્ષો સુધી તેમની જાગીર પર સમૃદ્ધિ મેળવી હતી અને મોટી રકમો મેળવી હતી જે અન્યથા તેમને ગાદી મળી ત્યારે તિજોરીમાં મળી શકી હોત.

ક. આ પરસ્પર વિરોધી લાગણીઓ નિઃશંકપણે અસ્તિત્વ ધરાવે છે અને તે એટલી હદે વ્યાપેલી છે કે તેનાથી માત્ર પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ આપસી સમાધાનની શક્યતા જ નષ્ટ થતી નથી, પરંતુ તેમના વિવાદોમાં આપવામાં આવેલા કોઈપણ પુરાવાને ગંભીર શંકાની નજરે જોવો પડે છે. જોકે, આ સ્થળની શાંતિ અને સુવ્યવસ્થા જાળવવા માટે સરકારે દરમિયાનગીરી કરવી અને હાલ વિવાદમાં રહેલા પ્રશ્નો સત્તાવાર નિર્ણય કરવો આવશ્યક છે. શ્રી કેન્ડીની કાર્યવાહીનું કાળજીપૂર્વક વાંચન કર્યા પછી, કાઉન્સિલમાં હિઝ એક્સેલન્સીને એવું જણાય છે કે નિર્ણય પર પહોંચતી વખતે તે રાજકીય અનુકૂળતા દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવ્યા વિના રહેવું અશક્ય છે જે આ કેસ સાથે અત્યંત ગાઢ રીતે જોડાયેલી છે.

૭. નોંધાયેલા પુરાવાઓ પક્ષકારોના અધિકારોની સંપૂર્ણ અદાલતી સાબિતી સમાન નથી, અને ઠાકોર પાલીતાણામાં પોતાની રાજધાની સ્થાપી તે પહેલાંથી સદીઓથી અસ્તિત્વ ધરાવતી પરિસ્થિતિને સરકારે વધુ વજન આપવું જ રહ્યું, એટલે કે શ્રાવકો અથવા જૈન ધર્મના અનુયાયીઓ શેત્રુંજય ટેકરી પર પોતાના મંદિરો અને પોતાનું સૌથી પવિત્ર યાત્રાધામ ધરાવતા હતા, અને તે સ્થળ તેમના દ્વારા વિશિષ્ટ રીતે પૂજનીય માનવામાં આવતું હતું; જ્યારે બીજી બાજુ એ પણ એટલું જ સ્પષ્ટ છે કે આ ટેકરી ઠાકોરની રિયાસતની અંદર આવેલી છે અને તેનો એક ભાગ છે. પરંતુ જ્યારે પુરાવાઓની તપાસ કરવામાં આવે છે ત્યારે સરકારને એવું જણાતું નથી કે આ પવિત્ર ટેકરી પર બંનેમાંથી કોઈ પક્ષના અધિકારોના સ્વરૂપ અંગે એવો પ્રત્યક્ષ પુરાવો છે કે જે કોઈ એક પક્ષને તેના પર સ્પષ્ટ અને નિર્વિવાદ દાવો આપે, અને ઠાકોરને પોતાની જાગીરના અન્ય ભાગોના સંદર્ભમાં કરે તેવી જ રીતે આ ટેકરી બાબતે પણ દખલગીરી કરવાની સત્તા આપે તેવો અધિકાર તો બિલકુલ મળતો નથી. શ્રાવકોના પક્ષે એ હકીકતથી વિશેષ ભાગ્યે જ કંઈ સાબિત થાય છે કે તેઓ ગઢ અથવા કિલ્લેબંધીવાળા સંકુલની અંદર આવેલી ટેકરીના તે ભાગનો સદીઓથી કબજો ધરાવે છે; તેમણે સમયાંતરે તે ગઢની બહાર પણ દેરીઓ/મંદિરો બાંધ્યા છે; કે અમુક સમયે તેમણે ઠાકોરને ફી ચૂકવી હતી – દેખીતી રીતે રક્ષણ માટે – (પરંતુ આ હાલના ઝઘડાનો ભાગ નથી, કારણ કે ચૂકવવાની રકમ કર્નલ કીટીંગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવી હતી,) અને અમુક સમયે, પરંતુ ઘણા વર્ષો પહેલાં, નવા મંદિરો માટે નવી જગ્યા મેળવવા બદલ તેમને અમુક પ્રકારની રોયલ્ટી પણ ચૂકવી હતી, જોકે તાજેતરમાં આવી કોઈ ચુકવણી સાબિત થઈ નથી. જ્યારે ઠાકોરના કેસ અંગે એ સ્પષ્ટ છે કે વર્તમાન ઠાકોરે આ ટેકરી પર જે દાવાઓ રજૂ કર્યા છે તેવા દાવા તેમના કોઈપણ પુરોગામીઓએ કર્યા નહોતા, અને છેલ્લા કેટલાક વર્ષોનો અનુભવ દર્શાવે છે કે તેનો અમલ કરવા જતાં માત્ર એક અથવા બીજા પક્ષ દ્વારા સતત ઝઘડાઓ અને આક્ષેપો જ ઊભા થશે, જેનાથી શાંતિભંગ થવાની સંભાવના રહે છે.

૮. તેથી સમગ્ર કેસની સર્વાંગી વિચારણા કર્યા પછી હિઝ એક્સેલન્સી ઈન કાઉન્સિલ આદેશ આપે છે કે પાલીતાણાના ઠાકોર અને શ્રાવકો વચ્ચેના વિવાદનો નીચેની શરતોએ કાયમી નિકાલ કરવામાં આવે:--

૧. ગઢની અંદર ઠાકોરનું નિયંત્રણ માત્ર પોલીસ અને જાહેર સલામતીના હેતુઓ માટે જ માન્ય રાખવામાં આવશે. ગઢની અંદર આવેલી ટૂંકમાં નવું મંદિર બાંધવા બદલ ઠાકોર દ્વારા કોઈ નાણાકીય ચુકવણી કે કર માંગી શકાશે નહીં.

૨. કોઈપણ હાલની ઇમારતમાં હિત ધરાવતી વ્યક્તિઓના અધિકારોને પૂર્વગ્રહ પહોંચાડ્યા વિના, શ્રાવક સમુદાયના ધાર્મિક સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ હોય તેવી કોઈપણ રીતે ટેકરીના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ કરવા પર કડક પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવે છે.

૩. ગઢની બહાર કે ગઢની અંદર પહેલેથી જ અસ્તિત્વ ધરાવતા કોઈપણ મંદિર માટે કોઈ નાણાકીય ચુકવણી કે કર માંગી શકાશે નહીં.

૪. જો શ્રાવક સમુદાય ગઢની બહાર નવું મંદિર બાંધવા ઇચ્છે, તો જમીન માટે ચોરસ વાર દીઠ એક રૂપિયો મેળવીને ઠાકોર દ્વારા પરવાનગી આપવામાં આવશે.

૫. ટેકરી પર યાત્રાએ આવતા શ્રાવક સમુદાયના સભ્યોને કોઈ કનડગત, ત્રાસ કે પજવણી કરવામાં આવશે નહીં; તેમજ ગઢ ખાતે અથવા ટેકરી પર ગઢ તરફ જતા રસ્તાના ૫૦૦ વારની અંદર કોઈ કાયમી પોલીસ ચોકી કે થાણું સ્થાપવામાં આવશે નહીં.

(સહી) સી.ગોની
સરકારશ્રીના સચિવ

૩૨. સદર તારીખ ૨૬.૫.૧૯૨૮ નો કરાર સૌરાષ્ટ્ર સરકાર દ્વારા પણ બહાલી આપવામાં આવ્યો હતો, જે બ્રિટિશ શાસનમાંથી ભારતની આઝાદી પછી સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય અને ભારતના જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સમુદાયનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટના પ્રમુખ સાહેબ શ્રી કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ વચ્ચે થયેલા અન્ય એક તારીખ ૪.૫.૧૯૫૦ ના કરાર પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે. રાજ્યોના પુનર્ગઠન સમયે બોમ્બે પ્રેસિડેન્સીમાંથી ગુજરાત રાજ્યની રચના થતાં તેનું વધુ સમર્થન થયું હોવું જોઈએ પરંતુ આવા પાછળના દસ્તાવેજો રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યા નથી. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલ સદર તારીખ ૪.૫.૧૯૫૦ નો કરાર પણ સ્કેન કરીને નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

અંગ્રેજી ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

“સૌરાષ્ટ્ર સરકાર

કરાર

આ કરાર આજે તારીખ ૪થી મે, ૧૯૫૦ ના રોજ સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય સરકાર જે હવે પછી 'સરકાર' તરીકે ઉલ્લેખિત છે અને ભારતના જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સમુદાયનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીના પ્રમુખ સાહેબ શ્રી કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ જે હવે પછી 'જેનો' તરીકે ઉલ્લેખિત છે વચ્ચે કરવામાં આવ્યો છે, જે નીચે મુજબ સાક્ષી પૂરે છે:

જ્યારે પાલીતાણા દરબારનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા તત્કાલીન હિઝ

હાઇનેસ પાલીતાણા અને ભારતના શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સમુદાયનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી વચ્ચે પાલીતાણા ખાતેના શેત્રુંજય પર્વત સંબંધે તારીખ ૨૬મી મે, ૧૯૨૮ ના રોજ એક કરાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તે જ દિવસે ભારત સરકાર દ્વારા તેને બહાલી આપવામાં આવી હતી.

અને જ્યારે ૧૯૨૮ ના સદર કરારની ૮મી કલમમાં ઉલ્લેખિત સાત અલગ અલગ રસ્તાઓ તત્કાલીન પાલીતાણા દરબાર દ્વારા જાળવવા અને સમારકામ કરવાના હતા અને જેનું હાલ સરકાર પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

અને જ્યારે 'હસ્તગીરી તરફ લંબાતી ટૂંક' થી તે સાત રસ્તાઓ પૈકીનો પ્રથમ રસ્તો આ સમય સુધીમાં સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા સદર મોટા રસ્તાના ડાયવર્ઝનનો એક ભાગ બની ગયો છે જેથી તેને તારીખ ૨૬.૫.૧૯૨૮ ના સદર કરારની ૭મી કલમમાં નિર્દિષ્ટ મોટા રસ્તાના ભાગમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવેલ છે.

અને જ્યારે આ રસ્તાઓનો ઉપયોગ મુખ્યત્વે જૈન યાત્રાળુઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે અને તેથી, જૈનો દ્વારા તેની જાળવણી અને સમારકામ કરવામાં આવે તેવી ઇચ્છા રાખવામાં આવી છે.

તેથી, હવે પક્ષકારો દ્વારા આથી નીચે મુજબ જાહેર કરવામાં આવે છે અને પરસ્પર સંમતિ સાધવામાં આવે છે કે:-

(૧) શેત્રુંજય પર્વત પરના નીચે મુજબના રસ્તાઓની જાળવણી અને સમારકામ જૈનો દ્વારા કરવામાં આવશે પરંતુ સદર રસ્તાઓની માલિકી પૂર્વેની જેમ જ સરકાર હસ્તક રહેશે: (૧) ચેટી પ્રયાગ, (૨) રોહિશાળા કેડી, (૩) છ ગાઉ રસ્તો, (૪) શેત્રુંજી નદી કેડી, (૫) દોઢ ગાઉ રસ્તો, (૬) છ ગાઉ રસ્તાને જોડતા અને છ ગાઉ રસ્તાને મળતા શાખા માર્ગો.

(૨) આ કરાર સરકાર જ્યાં સુધી ઇચ્છે તેટલા સમય સુધી ચાલુ રહેશે.

(૩) જ્યારે સરકાર આ કરારનો અંત લાવવા ઇચ્છશે, ત્યારે તેઓ તેમ કરવાનો પોતાનો ઇશાદો બાર મહિના અગાઉથી જૈનોને લેખિતમાં જણાવશે.

(૪) જો જૈનો સામાન્ય જનતાના ઉપયોગ માટે વિસામા કે કુંડ બાંધવાના શુદ્ધ હેતુ માટે માંગણી કરશે, તો સરકાર સદર રસ્તાઓની બંને બાજુએ અથવા ૨૫ વારની અંદરની કોઈપણ જમીન જૈનોને વિનામૂલ્યે આપશે. સદર વિસામા અને કુંડનું વ્યવસ્થાપન અને નિયંત્રણ જૈનો હસ્તક રહેશે અને ભવિષ્યમાં ઉપર સૂચવ્યા મુજબ તે રસ્તાઓની જાળવણી અને સમારકામનું કાર્ય સરકાર પોતાના માથે લેવાનો નિર્ણય કરે તો પણ તે નિયંત્રણ જૈનો હસ્તક જ અવિરત ચાલુ રહેશે.

જેની સાક્ષી રૂપે સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય સરકાર વતી સરકારના મુખ્ય સચિવશ્રીએ અને ભારતના જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સમુદાય વતી શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી, અમદાવાદ પેઢીના પ્રમુખ શેઠ શ્રી કસ્તૂરભાઈ

લાલભાઈએ અનુક્રમે આજે તારીખ ૪થી મે, ૧૯૫૦ અને આ ૧૮મી મે, ૧૯૫૦ ના રોજ પોતપોતાના હસ્તાક્ષર અને મહોર અંકિત કર્યા છે.

સાક્ષીઓ:

સહી/- અવાચ્ય

સહી/- અવાચ્ય

સહી/- કતુરભાઈ લાલભાઈ
સહી/- અવાચ્ય"

આ પી.આઈ.એલ.માં સામાવાળા નં.૪ શ્રી કાળુભારતીનું પોતાનું હિત સમાયેલું છે.

૩૩. ઉપરોક્ત નિર્વિવાદ દસ્તાવેજો ઉપરાંત, હવે આપણે તે પત્રો અને પત્રવ્યવહાર પર નજર કરીએ, જે સામાવાળા નં. ૪ કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતી, જેઓ પોતાની જાતને 'મહંત' માને છે, તેમના અંગત હિતને પ્રતિબિંબિત કરે છે. ડેપ્યુટી કલેક્ટર, પાલીતાણા દ્વારા સદર સામાવાળા નં. ૪ ને તેમના તારીખ ૧૮.૬.૨૦૧૫ ના પત્રના જવાબમાં 'મહંત કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતી' તરીકે સંબોધીને લખાયેલ પ્રથમ પત્ર તારીખ ૨૨.૬.૨૦૧૬ નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

ગુજરાતી ભાષામાં ટાઈપ કરેલ ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

નં. એડીએમ/૫૧ી/૧૪૪/૧૬

નાયબ કલેક્ટર કચેરી,
વહીવટી શાખા,
પાલીતાણા.
તારીખ: ૨૨/૦૫/૧૬

પ્રતિ,
મહંતશ્રી કાળુભારતી વિઠ્ઠલભારતી

નીલકંઠ મહાદેવ મંદીર, શેત્રુંજય ડુંગર ઉપર,
પાલીતાણા.

વિષય: શ્રી નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ રજીસ્ટ્રેશન નં.એ/૧૧૭૬, પાલીતાણા
શેત્રુંજય પર્વત ઉપર મેનેજર તથા પૂજારીની નિમણૂક કરવા બાબત.

સંદર્ભ: આપની તા.૧૮/૦૬/૧૫ના રોજની અરજી.

ઉપરોક્ત વિષય અન્વયેની સંદર્ભ અરજીથી શ્રી નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ
રજીસ્ટ્રેશન નં. એ/૧૧૭૬, પાલીતાણાના શેત્રુંજય પર્વત ઉપર મેનેજર તથા
પૂજારી તરીકે આપની નિમણૂક કરવા રજૂઆત કરેલ છે.

જે અન્વયે જણાવવાનું કે, સરકારશ્રીના કોઈ પરિપત્રોથી શ્રી નીલકંઠ
મહાદેવ મંદિરના પૂજારીની નિમણૂક કરવાની સત્તા અત્રેને હોવાની જોગવાઈ
કરવામાં આવેલ ન હોય, આપની સંદર્ભ અરજી હાલ દફતરે કરવામાં આવે છે.
જેની જાણ થવા વિનંતી છે.

સહી/ – (અવાચ્ય)
નાયબ કલેક્ટર
પાલીતાણા

નકલ રવાના:-

મામલતદારશ્રી,
મામલતદાર કચેરી, પાલીતાણા.

૩૪. સામાવાળા નં. ૪ ના એડવોકેટ શ્રી શૈલેષ વી. મહેતાને ડેપ્યુટી કલેક્ટર

દ્વારા પાઠવવામાં આવેલ તારીખ ૬.૩.૨૦૧૭ નો પત્ર નીચે મુજબ છે:

ગુજરાતી ભાષામાં ટાઈપ કરેલ ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

નં. એડીએમ/વશી/૧૪૪/૧૬

નાયબ કલેક્ટર કચેરી,
વહીવટી શાખા,
પાલીતાણા.
તારીખ: ૦૬/૦૩/૨૦૧૭.

પ્રતિ,
શૈલેષભાઈ વી. મહેતા, એડવોકેટ,
જશોનાથ ચોક, જશોનાથ મંદિરની અંદર,
ઈન્કમેટેક્સ સામે, મુ. ભાવનગર.

વિષય: પાલીતાણા શેત્રુંજય પર્વત પરના મહાદેવ મંદિરમાં મેનેજર તથા
પૂજારીની નિમણૂક કરવા બાબત.

સંદર્ભ:

- (૧) આપની તારીખ ૦૮/૦૮/૨૦૧૬ ના રોજની રીમાઈન્ડર નોટિસ.
(૨) કલેક્ટર કચેરી, ભાવનગરના પત્ર નં. એકા/૨/૫૧ી/૪૨૪૧૬/૧૬, તારીખ ૧૪/૦૮/૨૦૧૬.
(૩) મહેસૂલ વિભાગના હુકમ નં. આરડી/વી/ડીએચ/૧૭૬, તારીખ ૧૩/૦૮/૧૯૫૩.

ઉપરોક્ત વિષય અન્વયેની આપની સંદર્ભ (૧) ની રીમાઈન્ડર નોટિસથી પાલીતાણા ખાતેના શેત્રુંજય પર્વત ઉપરના શ્રી નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં મેનેજર તથા પૂજારી તરીકે મહંતશ્રી કાળુભારતી વિઠ્ઠલભારતીની નિમણૂક કરવા રજૂઆત કરેલ છે.

કલેક્ટર કચેરી, ભાવનગરના સંદર્ભ (૨) ના પત્ર મુજબ કલેક્ટર કચેરી હેઠળ જે દેવસ્થાનોનો વહીવટ કરવામાં આવે છે તેમાં શેત્રુંજય પર્વત પર આવેલ મહાદેવ મંદિરનો સમાવેશ થતો નથી. તેમજ સંદર્ભ (૩) મુજબ ગામડાંઓના મંદિરોમાં ગામલોકોના પરામર્શમાં રહી આસિસ્ટન્ટ/નાયબ કલેક્ટરશ્રીને પૂજારીની નિમણૂક કરવાના અધિકાર આપવામાં આવેલ છે, જ્યારે સવાલવાળું મંદિર પાલીતાણાના શહેરી વિસ્તારમાં આવેલું છે.

મહેસૂલ વિભાગના પત્ર નં. રેવ-પ-ધર્માદા-૬૫૩, તારીખ ૧૬/૧૧/૧૯૯૩ મુજબ મહંતની નિમણૂક કરવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય ત્યારે કેવળ વંશપરંપરાને વશ થઈ મહંતની નિમણૂક કરવાની રહેતી નથી. જેથી હાલ આપની સંદર્ભ (૧) ની માંગણી અરજી દફતરે કરવામાં આવે છે. જેની જાણ થવા વિનંતી છે.

સહી/- (અવાચ્ય)
નાયબ કલેક્ટર
પાલીતાણા

નકલ રવાના:-
(અવાચ્ય)

૩૫. ભારત સાધુ સમાજનો ઠરાવ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવે છે:

ગુજરાતી ભાષામાં ટાઈપ કરેલ ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

:: મંત્રીશ્રી ::
શ્રી વૈષ્ણવદાસજી,
રાજકોટ,
ફોન નં. ૦૨૮૧-૨૪૬૫૮૨૦

ભારત સાધુ સમાજ

:: અધ્યક્ષ ::
શ્રી મહંત
ગોપાલાનંદજી બરહમચારી,
બિલખા,
ફોન નં. ૦૨૮૫-૨૬૭૩૦૭૮

શાખા કાર્યાલય : બિલનાથ મહાદેવ મંદિર, વંથલી હાઇવે રોડ, જૂનાગઢ, ફોન નં. (૦૨૮૫) ૨૬૭૧૪૨૨:

સહર્ષ સાથે જણાવવાનું કે પાલીતાણા શહેરમાં શેત્રુંજય ડુંગર ઉપર શ્રી નીલકંઠ મહાદેવનું મંદિર આવેલ છે, તેના મહંત શ્રી કાળુભારતી ગુરુ શ્રી વિઠ્ઠલભારતી મહારાજ શ્રી પંચ દશનામ જૂના અખાડાના અનુયાયી હોવાથી અખીલ ભારતીય સાધુ સમાજ તથા ગિરનાર મંડળ સર્વેની સંમતિથી મહંત શ્રી કાળુ ભારતી ગુરુ મહંતશ્રી વિઠ્ઠલભારતી મહારાજના શિષ્ય ને શેત્રુંજય ડુંગર ઉપરના શ્રી નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરના કોઈ વારસદાર ન હોવાને કારણે અમો સાધુ સમાજ મહંત શ્રી કાળુભારતી ગુરુશ્રી વિઠ્ઠલભારતી મહારાજને નિમણુંક કરીએ છીએ, અને મંદિરના હક્ક હિસ્સા તેઓને સોંપવામાં આવે છે મંદિરની તથા જગ્યાની કોઈપણ માલ મિલકતના હક્કદાર મહંતશ્રી કાળુભારતી ગુરુશ્રી વિઠ્ઠલભારતી મહારાજના શિષ્યને અમો સાધુ સમાજ શેત્રુંજય ડુંગર ઉપરના નિલકંઠ મહાદેવના મહંત તરીકે ની નિમણુંક કરીએ છીએ, સાધુ સમાજ ની હાજરીમાં ચાદર વિધી સંપ્પન કરવામાં આવેલ છે. હાલમાં તેઓ નિલકંઠ મહાદેવ મંદિરમાં રહે છે તથા સંપૂર્ણ વહિવટ સંભાળે છે, તે સત્ય ખાતરી પૂર્વક લખી આપીએ છીએ.

૩૬. ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ મારફત મેનેજર/પૂજારીને

પાઠવવામાં આવેલ તારીખ ૨૫.૭.૨૦૧૭ નો પત્ર:

નાયબ કલેક્ટર અને
સબ ડિવિઝનલ મેજિસ્ટ્રેટની કચેરી,
તળેટી રોડ, પાલીતાણા - ૩૬૪૨૭૦.
ફોન (ફેક્સ) નં. : ૦૨૮૪૮-૨૪૩૩૫૦
sdm-pali-bav@gujarat.gov.in

ગુજરાત સરકાર

નં. એડીએમ/વશી/૧૨૭૬/૨૦૧૭ તારીખ: ૨૫/૦૭/૨૦૧૭.

પ્રતિ,
મેનેજર / પૂજારીશ્રી, નીલકંઠ મહાદેવ ટ્રસ્ટ,
ઠે.તળાજા રોડ, વિજય હનુમાન, પાલીતાણા.

વિષય: શેત્રુંજય પર્વત પર આવેલ પ્રાચીન શિવ મંદિર - શ્રી નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર (ટ્રસ્ટ) ના સ્થાન પર શ્રાવણ માસમાં ધાર્મિક અનુષ્ઠાન કાર્ય કરવા બાબત.

મહાશય,

ઉપરોક્ત વિષય પરત્વેની આપની તારીખ ૨૦/૦૭/૨૦૧૭ ની અરજી પરત્વે જણાવવાનું કે, આપના દ્વારા શેત્રુંજય પર્વત ઉપર આવેલ પ્રાચીન શિવ મંદિર શ્રી નીલકંઠ મહાદેવના સ્થળે શ્રાવણ માસના સંદર્ભે અનુષ્ઠાન કરવા માટે જઈ રહ્યા હોવાનું જણાવેલ છે. જે બાબતે આપને જણાવવાનું કે શ્રાવણ માસ દરમિયાન દર્શન વગેરે કામગીરી પૂર્ણ કરી સાંજના પરત ફરવાનું રહેશે. જેની ખાસ નોંધ લેશો. વધુમાં આ પવિત્ર તીર્થધામ

બાબતે આણંદજી કલ્યાણજી પેઢી પાલીતાણા તથા સૌરાષ્ટ્ર સરકાર સાથે તારીખ ૨૬/૦૫/૧૯૨૮ ના કરારની નકલ જાણ અર્થે સામેલ રાખી મોકલેલ છે. જે કરાર અનુસાર આપે અનુસરવાનું રહેશે જે વિદિત થાય.

સહી/- (અવાચ્ય)
પ્રાંત અધિકારી /ડેપ્યુટી કલેક્ટર,
પાલીતાણા.

નકલ સવિનય રવાના:

- (૧) માનનીય ધારાસભ્યશ્રી પ્રવીણભાઈ જે. રાઠોડ,
૧૦૨-પાલીતાણા વિધાનસભા મતદાર વિભાગ,
ઠે.૫૦-સુવિધા શોપીંગ સેન્ટર, ભૈરવપરા, પાલીતાણા,
- (૨) શ્રી ભરતભાઈ એમ. રાઠોડ,
અધ્યક્ષ વિશ્વ હિન્દુ પરીષદ-બજરંગદળ-ગૌરક્ષા પ્રખંડ, પાલીતાણા
ઠે:-આરીસા ભુવન પાસે, તળેટી રોડ, પાલીતાણા
- (૩) ----- અવાચ્ય-----

૩૭. અરજદાર - વિશ્વ હિન્દુ પરીષદના ઉપાધ્યક્ષ ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડ દ્વારા આપવામાં આવેલ તારીખ ૨૬.૭.૨૦૧૭ નો પત્ર (પરિશિષ્ટ-પી), જેમાં સદર નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર 'ગઢ' ની અંદર હોવાનું સ્વીકારવામાં આવ્યું છે, તે નીચે મુજબ વિસ્તૃત રીતે ટાંકવામાં આવે છે:

ગુજરાતી ભાષામાં ટાઈપ કરેલ ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડ
ઉપાધ્યક્ષ, વિ.હિ.પ. ભાવનગર જિલ્લો
રહે. સર્વોદય સોસાયટી, ભરવાડ શેરી,
પાલીતાણા. મો. ૯૭૧૨૦ ૭૭૫૫
તારીખ: ૨૬-૭-૨૦૧૭.

- (૧) પ્રતિશ્રી કલેક્ટર સાહેબ, ભાવનગર જિલ્લો.
- (૨) પ્રતિશ્રી ડે. કલેક્ટર સાહેબ, પાલીતાણા.
- (૩) પ્રતિશ્રી પોલીસ અધિક્ષકશ્રી, ભાવનગર / પાલીતાણા.
- (૪) પ્રતિશ્રી મામલતદાર સાહેબ, પાલીતાણા.

વિષય: પાલીતાણા શેત્રુંજય પર્વત પર આવેલા હિન્દુ મંદિર સ્થાનો પર દેવ દર્શન માટેની બાબતે.

મહેરબાન સાહેબશ્રી,

ઉપરોક્ત વિષય બાબતે આપ સાહેબને વિગતવાર સમજાવું તો,

અમો ઉપરના સરનામે અમારા પરિવાર સાથે વર્ષોથી રહીએ છીએ, તેમજ વર્ષોથી હિન્દુ સમાજ માટે વિવિધ સંસ્થાઓમાં સેવાકીય પ્રવૃત્તિઓ કરીએ છીએ.

વધુમાં જણાવવાનું કે પાલીતાણા શેત્રુંજય પર્વત પર વિવિધ ધર્મો અને સંપ્રદાયોના અનેક પ્રાચીન ધાર્મિક સ્થળો આવેલા છે, જેથી તમામ દર્શનાર્થીઓ આ મંદિરોના દર્શને આવે છે. આ શેત્રુંજય પર્વત પર માત્ર પગપાળા ચાલીને અથવા ડોળી (પાલખી) મારફતે જ યાત્રા થઈ શકે છે.

આ પવિત્ર પર્વત પર પ્રાચીન મંદિરો આવેલા છે, જેનો શાસ્ત્રો અને પુરાણોમાં પણ ઉલ્લેખ છે.

એક સામાન્ય સંકુલમાં શ્રી નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર પરિસર, ઈશ્વર કુંડ, ભીમ કુંડ અને સૂરજ કુંડ આવેલા છે.

લોકવાયકા અને પૂર્વજોના કથન અનુસાર, પાલીતાણાના મહારાજા ઠાકોર સાહેબ નીલકંઠ મહાદેવ મંદિરે શિવપૂજા કરવા માટે પધારતા હતા અને આ હિન્દુ મંદિરની તમામ જવાબદારીઓ પૂરી કરતા હતા. સમય જતાં દેશ આઝાદ થતાં, મહાદેવ મંદિર ટ્રસ્ટ એ/૧૧૭૬ ચેરિટી કમિશનર હેઠળ નોંધાયું અને સરકારે પૂજારીની નિમણૂક કરી હતી, તથા આ મંદિરની પૂજા દૈનિક ધોરણે થતી હતી અને તે માટે પૂજારીને સરકાર દ્વારા પગાર ચૂકવવામાં આવતો હતો.

હાલમાં પૂજારી વૃદ્ધાવસ્થાના કારણે અવસાન પામતાં આ મંદિરે સેવા-પૂજા બંધ થયેલ છે.

તેથી અરજદારે આ ટ્રસ્ટમાં પૂજારી તરીકે નિમણૂક મેળવવા અરજી કરી હતી, પરંતુ રાજકીય અદાવત રાખીને અને રાજકીય દબાણ હેઠળ નિમણૂકની આ ફાઈલ દફતરે કરી દેવામાં આવી છે.

વધુમાં જણાવવાનું કે પાલીતાણા શહેર અને આસપાસના ગ્રામીણ વિસ્તારના શ્રદ્ધાળુઓ દર વર્ષે ચૈત્ર સુદ પૂનમના દિવસે મોટી સંખ્યામાં આ મંદિરોમાં દર્શનાર્થી પધારે છે. પરંપરા અને રીતરિવાજો તોડવાના પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા અને શ્રદ્ધાળુઓ સાથે ગેરવર્તણૂક કરવામાં આવી હતી તથા ધાર્મિક અજ્ઞાનતાના નામે ભોળા ભક્તોને સમજાવીને દર્શને જતાં રોકવાના પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા.

આપે આપના તારીખ ૨૫/૭/૨૦૧૭ ના પત્ર નં. એડી/૫શી/૧૨૭૬/૨૦૧૭ દ્વારા મને જણાવેલ છે કે પવિત્ર તીર્થધામના તારીખ ૨૬/૫/૧૯૨૮ ના કરાર મુજબ પેઢી આણંદજી કલ્યાણજી પાલીતાણા અને સૌરાષ્ટ્ર સરકાર વચ્ચે કરાર થયેલ છે.

હું જ્યાં સુધી સમજું છું ત્યાં સુધી જણાવું છું કે દેશ આઝાદ થયો તે પહેલાં, રાજાશાહીના જમાનામાં નગર, ગામ અને મંદિરોની સુરક્ષા માટે

વિશાળ કોટ-દીવાલો બનાવવામાં આવતી હતી અને આ પરિસરમાં સમગ્ર નગર કે ગામ અને તેમાં રહેતા લોકોના પોતપોતાના મંદિરો અને મઠો આવેલા હતા.

તેવી જ રીતે આ શેત્રુંજય પર્વતના ગઢમાં વિવિધ આસ્થા અને સંપ્રદાયોના પૂજાસ્થાનો, દેરાસરો અને દરગાહ આવેલા છે. દેશ આઝાદ થયા પછીની વર્તમાન સ્થિતિની વાત કરીએ તો, આ પર્વત પર ગઢ પરિસરમાં વિવિધ સમુદાયોના પૂજાસ્થાનો જેવા કે દિગંબર સમાજ મોતીસુખિયાની પેઢી, શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢી, અંગારશાહ પીરની દરગાહ અને નીલકંઠ મહાદેવ મંદિર ટ્રસ્ટ આવેલા છે. તેઓ પોતપોતાનો વહીવટ સ્વતંત્ર રીતે ચલાવે છે અને પૂજા-અર્ચના તથા સુરક્ષાની વ્યવસ્થા કરે છે.

મારી જાણ મુજબ, હાલમાં મજૂરો, સિક્ક્યોરિટી જવાનો અને પૂજારીઓ આ સ્થળે કાયમી ધોરણે રહે છે, પોતાના જીવનનિર્વાહ માટે ત્યાં ભોજન બનાવે છે અને રહે છે.

તેથી આઝાદી પહેલાંના કાયદાઓની ખોટી સમજણ અને અર્થઘટન કરીને કોઈ એક ચોક્કસ ધર્મ કે સમુદાયને ખુશ કરવા માટે અન્ય ધર્મને ગેરમાર્ગે ન દોરવા આપને નમ્ર વિનંતી છે.

અમે પણ તમામ ધર્મો અને સમુદાયોનો આદર કરીએ છીએ.

ભૂતકાળમાં અમુક સંકુચિત માનસિકતા ધરાવતા લોકો દ્વારા ધર્મો વચ્ચે વૈમનસ્ય ઊભું કરવા માટે હિન્દુ મંદિરોની તોડફોડ કરવાના, કલર કરી દેવાના કે તેના પર ચણતર કરીને સ્થળોને નેસ્તનાબૂદ કરવાના જે પ્રયાસો થયા હતા, ત્યારે હંમેશાં ધાર્મિક સંકલન અને સમન્વય જાળવવામાં આવ્યો હતો. હાલમાં દર્શન-પૂજા અને ધાર્મિક અનુષ્ઠાન બાબતે આપના વલણથી અમને ઘણો આઘાત લાગ્યો છે. આપ જેવા જવાબદાર અધિકારી પાસેથી અમે ન્યાયની અપેક્ષા રાખીએ છીએ, અને જો ન્યાય નહીં મળે તો અમારે આંદોલનાત્મક કાર્યક્રમો આપવા પડશે જેની સંપૂર્ણ જવાબદારી આપની રહેશે.

અમો અરજદાર જનપ્રતિનિધી હોવાના લીધે લોકો અમારી પાસે આવે છે અને અમોને જાણવા મળેલ છે કે ઉપરોક્ત વિષય બાબતે લોકોમાં રોષની લાગણી ફેલાઈ રહી છે, જેની આપ સાહેબ ગંભીરતાથી નોંધ લેશોજી.

બિડાણ:-

ભૂતકાળની બાબતોના તમામ પેપરોની ફાઈલ પત્રની નકલ.

સહી/- રાઠોડ ભરત માધુભાઈ
(ભરતભાઈ મધુભાઈ રાઠોડ)
ઉપાધ્યક્ષ, વિ.હિ.પ.,
ભાવનગર જિલ્લા

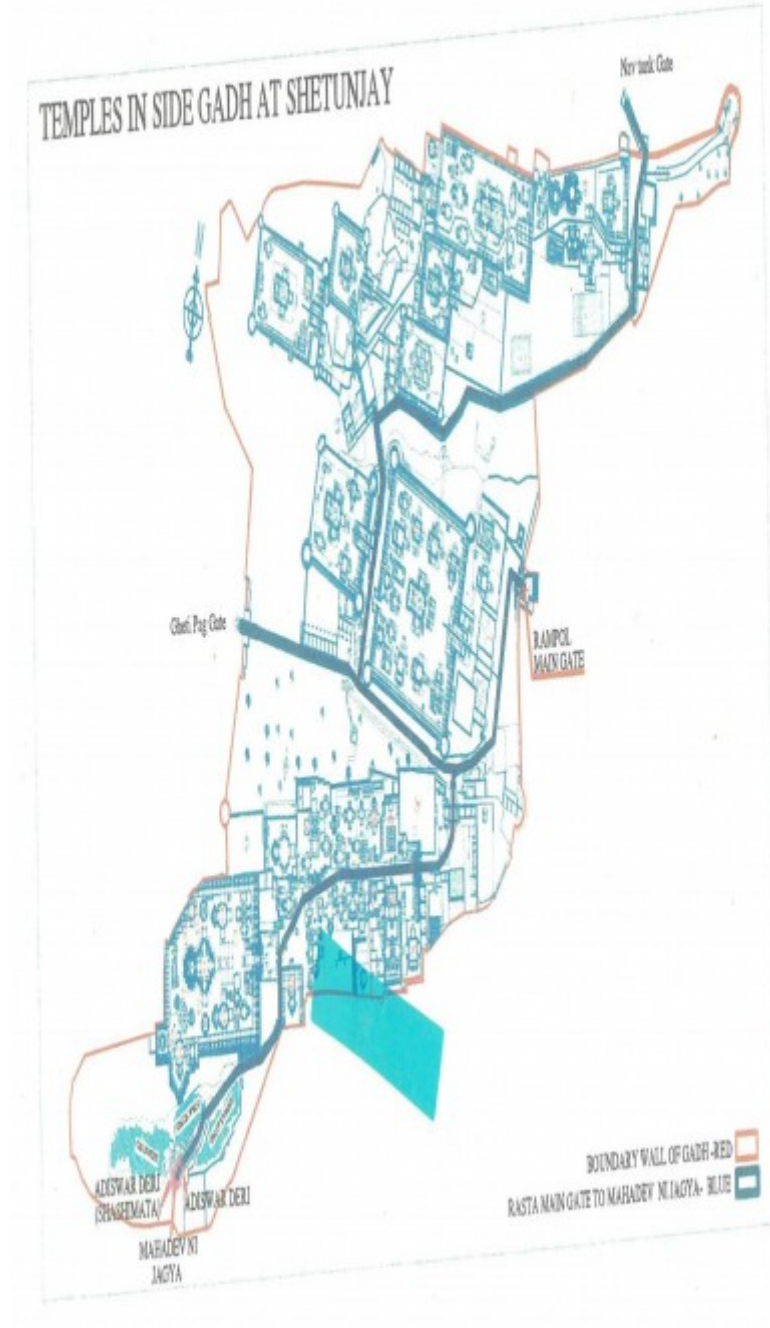
નકલ રવાના:-

તમામ જવાબદાર અધિકારીશ્રીઓ,
સમસ્ત પત્રકાર મિત્રો, પાલીતાણા.

૩૮. સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા તેના પ્રત્યુત્તર સોગંદનામા સાથે પાના નં.

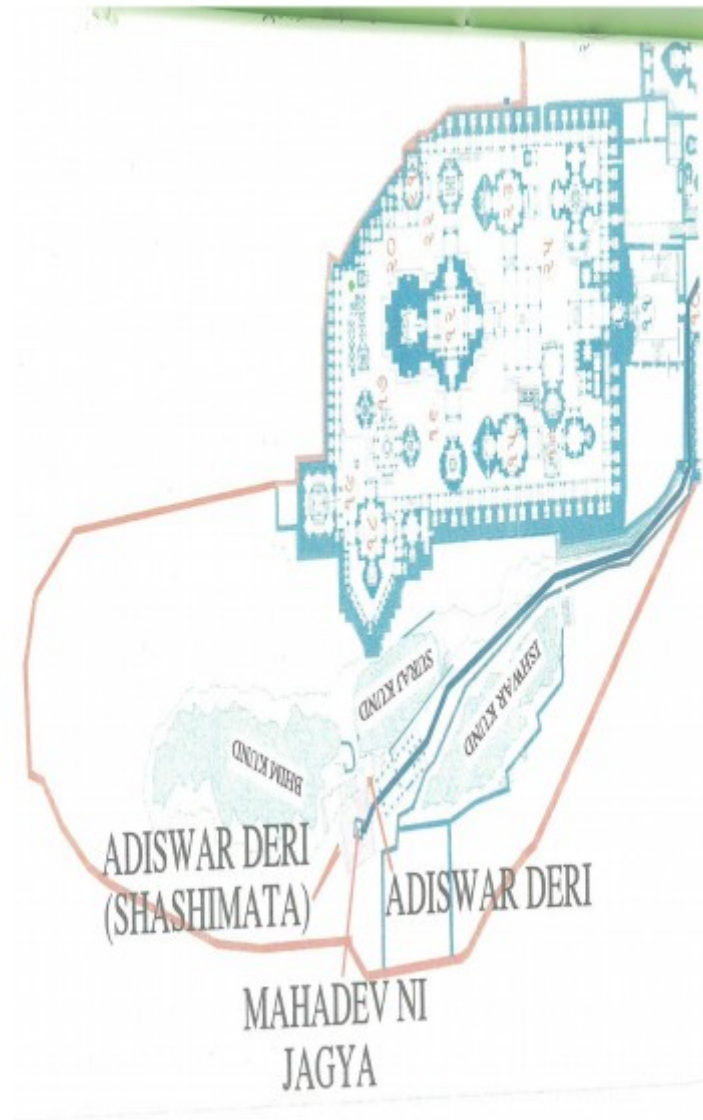
૯૩-૯૪ પર રજૂ કરાયેલા નકશાની સ્કેન નકલો અને તે જ રીતે દલીલો
દરમિયાન અરજદાર પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા ગૂગલ મેપની સ્કેન નકલ પણ
નીચે મુજબ રજૂ કરવી યોગ્ય જણાય છે:

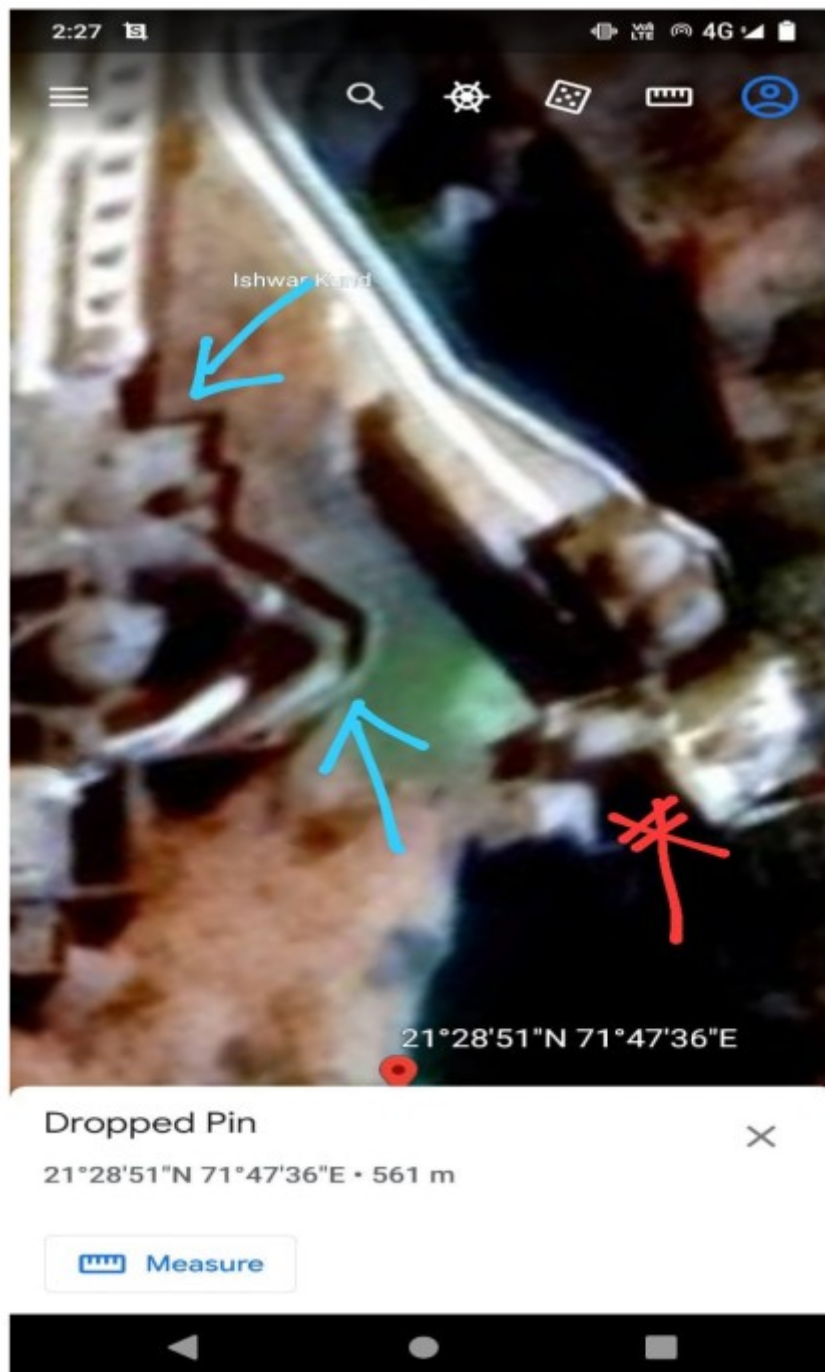
સામાવાળા.૫-ટ્રસ્ટ દ્વારા રજૂ કરાયેલો નકશો

સામાવાળા.૫-ટ્રસ્ટ દ્વારા રજૂ કરાયેલો નકશો

આ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે "મહાદેવની જગ્યા ભીમકુંડ અને સૂરજકુંડની નજીક ગઢ (કિલ્લા)ની દિવાલની અંદર આવેલી છે.

કારણો અને તારણો

૩૯. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા ઉપરોક્ત તમામ દસ્તાવેજો, સામગ્રી અને પત્રવ્યવહાર પરથી તેમજ વિદ્વાન વકીલશ્રીઓની લંબાણપૂર્વકની દલીલો સાંભળ્યા પછી, અમારો સ્પષ્ટ અને સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે હાલની જાહેર હિતની અરજી ગઢની હદમાં શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર આવેલા સદર મહાદેવ મંદિરના વહીવટનો અધિકાર ધરાવતા હોવાનો પોતાનો દાવો કરતા મહંત એવા સામાવાળા નં. ૪ – કાળુભારતી ગુરુ વિજ્ઞાનભારતીના અંગત હિત સાધવાના આડકતરા હેતુથી દાખલ કરવામાં આવી છે.

૪૦. જોકે શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર સદર મંદિરના અસ્તિત્વ અંગે સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા પણ કોઈ વિવાદ કરવામાં આવ્યો નથી, પરંતુ સદર મંદિરનો વહીવટ સદર સામાવાળા નં. ૪ ને સોંપી શકાય નહીં, જેઓ આવો કોઈ અધિકાર ધરાવતા હોય તેવું જણાતું નથી, તેમજ અન્ય કોઈ વ્યક્તિને પણ સોંપી શકાય નહીં; અને ઉપર ટાંકેલા ૧૮૭૭ અને ૧૯૨૮ ના દસ્તાવેજો તથા ત્યારથી અત્યાર સુધી અનુસરવામાં આવતી પરંપરા અનુસાર રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવેલા પૂજારી જ સદર મહાદેવ મંદિરમાં સેવા-પૂજા કરી શકે છે. સદર મહાદેવ મંદિરનું વ્યવસ્થાપન તારીખ ૨૬.૫.૧૯૨૮ ના કરારની કલમ ૯ અને ૧૦ ની શરતો અનુસાર રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયુક્ત 'પૂજારી' દ્વારા ત્યારથી કરવામાં આવી રહ્યું છે. માત્ર વર્ષ ૨૦૧૬-૨૦૧૭ માં જ આ સામાવાળા

નં. ૪ અચાનક ઉપસ્થિત થયા અને એક દૂરના સ્થળ જૂનાગઢથી આવ્યા, જ્યાં ભગવાન નેમિનાથનું અન્ય એક પ્રસિદ્ધ જૈન તીર્થ ગિરનાર તીર્થ આવેલું છે. સદર વ્યક્તિએ આ બાબતમાં પોતાના અંગત હિત ખાતર હિન્દુ સંગઠન એવા વિશ્વ હિન્દુ પરિષદના મંચનો ઉપયોગ કર્યો હોય તેવું જણાય છે. રેકૉર્ડ પરના પ્રાચીન દસ્તાવેજો જેવા કે તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ નો ઠરાવ નં. ૧૬૪૧ અને પાલીતાણા રાજ્ય તથા જૈન સમુદાય ટ્રસ્ટ વચ્ચેનો તારીખ ૨૬.૫.૧૯૨૮ નો કરાર, જે રેકૉર્ડ પરના નિર્વિવાદ દસ્તાવેજો છે, તે સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરે છે કે જૈનો સદર શેત્રુંજય ટેકરીઓનો ઉપયોગ ધાર્મિક હેતુઓ માટે અને તેને આનુષંગિક હેતુઓ માટે કરવા હકદાર છે, અને ગઢની દીવાલોની અંદરની તમામ જમીન/વૃક્ષો/ઈમારતો અને બાંધકામો તેમના છે, તથા તેઓ પોલીસ હેતુઓ સિવાય દરબારના કોઈપણ નિયંત્રણ કે દખલગીરી વિના સદર ધાર્મિક મિલકતોનું સંચાલન કરશે.

૪૧. સામાવાળા નં. ૫ – શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામતા જૈનો જ કોઈપણ પરવાનગી વિના ગઢની દીવાલનું પુનઃનિર્માણ કરવા અને જરૂરી સમારકામ હાથ ધરવા તથા તેની જાળવણી કરવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે, શરત એ કે તેમ કરતી વખતે તેઓ તેના વર્તમાન પરિમાણો અને પરિસ્થિતિમાં કોઈ ફેરફાર કરશે નહીં. સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટની સ્પષ્ટ લેખિત સંમતિ સિવાય કોઈપણ વ્યક્તિ કે ટ્રસ્ટ દ્વારા કોઈપણ મંદિર કે દેરીનું અન્ય કોઈ નવું બાંધકામ કરવાની પરવાનગી આપી શકાશે નહીં,

અને તળેટીથી ટોચ સુધીની સદર પવિત્ર ટેકરી પર ગમે ત્યાં ગેરકાયદેસર રીતે કરવામાં આવેલા કોઈપણ દબાણોને રાજ્યના પોલીસ દળ દ્વારા દૂર કરવા યોગ્ય છે, કારણ કે ૧૯૨૮ ના કરાર હેઠળ સદર શેત્રુંજય ટેકરીઓ સંબંધે રાજ્ય હસ્તક માત્ર પોલીસ સત્તા જ રહેલી છે.

૪૨. ૧૯૨૮ ના સદર કરારની કલમ ૪ માં એવું પણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે જૈન ટ્રસ્ટ દરબાર તરફથી કોઈ દખલગીરી વિના ટેકરીઓ પરના અને ગઢની દીવાલોની બહારના મંદિરોનું પણ સંચાલન કરશે. તેઓ કલમ ૮ અન્વયે સદર ટેકરીઓના રસ્તાઓ અને માર્ગોની જાળવણી અને સમારકામ પણ કરશે. કલમ ૯ અને ૧૦, જે પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદનું મૂળ કારણ હતી, તે પણ આ બાબતે અત્યંત સ્પષ્ટ છે.

૪૩. કલમ ૯ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરે છે કે શ્રી કેન્ડીના અહેવાલમાં ઉલ્લેખિત બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો, જેમાં ઇંગારશાહ પીરની દરગાહનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેનું નિયંત્રણ અને સંચાલન જૈનો હસ્તક રહેશે, પરંતુ મહાદેવ મંદિરનું સંચાલન રાજ્ય હસ્તક રાખવામાં આવ્યું હતું. મહાદેવ મંદિરને બાકાત રાખવું એ માત્ર તેના વ્યવસ્થાપન પૂરતું જ છે અને અન્ય કશા માટે નથી, અને તે પણ જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ કરવાનું રહે છે. આમ સામાવાળા નં. ૫ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામતો જૈન સમુદાય હવે માત્ર શેત્રુંજયની સમગ્ર ટેકરી પરના જૈન મંદિરોનું જ નહીં પરંતુ કેન્ડીના અહેવાલમાં ઉલ્લેખિત બિન-જૈન પૂજાસ્થાનોનું પણ નિયંત્રણ અને

વહીવટ ધરાવે છે. કલમ ૯ માં આગળ એવી સંમતિ સધાઈ હતી કે સદર મહાદેવ મંદિરને ગઢની દીવાલથી અલગ કરતી એક દીવાલ દ્વારા ઘેરી લેવામાં આવશે અને તેના માટે ગઢની દીવાલ બહારથી એક સ્વતંત્ર માર્ગ પૂરો પાડવામાં આવશે, અને તેમ કરતી વખતે ભીમ અને સૂરજ કુંડને મહાદેવની હદ બહાર રાખવામાં આવશે. આમ, ગઢની અંદર જ સદર મહાદેવ મંદિરને અલગથી ઘેરી લેવા માટે ગઢની દીવાલ (કોટ) ની અંદર એક દીવાલ બનાવવાની હતી અને ગઢની દીવાલ બહારથી અલગ માર્ગ પૂરો પાડવામાં આવશે તેવું પણ નક્કી થયું હતું. જોકે, અમારી સમક્ષ એ નિર્વિવાદ છે કે આવી કોઈ અલગ દીવાલ ક્યારેય બાંધવામાં આવી નથી કે આવા મહાદેવ મંદિર માટે કોઈ સ્વતંત્ર માર્ગ પણ બનાવવામાં આવ્યો નથી, કારણ કે દલીલ કરવામાં આવી હતી તેમ, જૈનોના સિદ્ધાંતો સામે કોઈ જોખમ ટાળવા અને સુરક્ષાના કારણોસર આ વ્યવસ્થા રાખવામાં આવી હતી, અને આ સ્થિતિ સામે કોઈએ ક્યારેય વાંધો ઉઠાવ્યો નથી અને સદર મહાદેવ મંદિરના તમામ યાત્રાળુઓ કે ઉપાસકો માટે એ જ પ્રવેશ માર્ગ છે જે જૈન સમુદાયના લોકો માટે સમગ્ર ટેકરી પરના જૈન મંદિરો માટે છે. આમ, અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી એ દલીલમાં કોઈ દમ નથી કે પ્રશ્નવાળું મહાદેવ મંદિર ગઢની દીવાલની બહાર છે અને તેનું સંચાલન અલગથી કરવાનું રહે છે. એ સાચું છે કે સદર મહાદેવ મંદિરનું સંચાલન ૧૯૨૮ ના કરારની કલમ ૪, ૯ અને ૧૦ માં જણાવ્યા મુજબ જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોનું પાલન સુનિશ્ચિત

કરવા માટે જૈન સમુદાય સાથે પરામર્શ કરીને રાજ્ય દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવનાર પૂજારી દ્વારા કરવામાં આવશે અને આવા પૂજારીને ૧૯૨૮ થી આ તમામ વર્ષો દરમિયાન કરવામાં આવ્યું છે તેમ સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા વેતન પણ ચૂકવવામાં આવશે.

૪૪. મહાદેવ મંદિરના સંચાલન પરની શરત ૧૯૨૮ ના કરારની કલમ ૧૦ માં પૂરી પાડવામાં આવી છે કે ગઢ, તેની અંદરના મંદિરો અને ટૂંકો તેમજ ટેકરી પરના અન્ય પૂજાસ્થાનો (પ્રશ્નવાળા મહાદેવ મંદિર સહિત) ના મુલાકાતીઓના આચરણ માટે તમામ વાજબી નિયમો અને વિનિયમો ઘડવાનો અધિકાર જૈનો પાસે રહેશે, પરંતુ બિન-જૈન પૂજાસ્થાનો અંગેના આવા નિયમો અને વિનિયમો ત્યાં તેમની યોગ્ય અને વિધિવત્ પૂજામાં દખલ કરશે નહીં. બંને આસ્થાઓ વચ્ચે કોઈ સંઘર્ષ નથી. જો એવું હોત, તો આવા પ્રાચીન સમયમાં જૈન સમુદાયના ભંડોળમાંથી ઇંગારશાહ પીર અને મહાદેવ મંદિરનું નિર્માણ થયું ન હોત, અને અમારી સમક્ષ એવો કોઈ વિવાદ નથી કે મહાદેવ મંદિરમાં પૂજાના અધિકારોમાં જૈન સમુદાય દ્વારા ક્યારેય કોઈ પણ રીતે દખલ કરવામાં આવી હોય.

૪૫. પરંતુ આ કરાર મુજબ નિઃશંકપણે સમગ્ર ગઢ વિસ્તારમાં મુલાકાતીઓના આચરણ અંગેના નિયમો અને વિનિયમોનું વ્યાપક અને સર્વોચ્ચ નિયંત્રણ સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામતા જૈન સમુદાય હસ્તક છે, અને પ્રશ્નવાળા સદર મહાદેવ મંદિરની પૂજાનું

સંચાલન માત્ર તારીખ ૨૬.૫.૧૯૨૮ ના કરારના પરિમાણોની અંદર રહીને જ રાજ્ય સરકાર દ્વારા કરવાનું રહે છે.

૪૬. ૧૬મી માર્ચ, ૧૮૭૭ ના ઠરાવ નં. ૧૬૪૧ ની પણ સમાન અસર છે, જેમાં ઉપર ટાંકેલા ફકરા ૮.૨ મુજબ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે કોઈપણ હાલની ઇમારતમાં હિત ધરાવતા લોકોના અધિકારોને પૂર્વગ્રહ વિના, શ્રાવક સમુદાયના સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ હોય તેવી કોઈપણ રીતે ટેકરીના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધ છે. તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ નો આ ઠરાવ નં. ૧૬૪૧ પાલીતાણાના ઠાકોર અને જૈન સમુદાયના શ્રાવકો વચ્ચેના વિવાદ પર પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેનો ઉપર ટાંકેલા તારીખ ૧૬.૩.૧૮૭૭ ના ઠરાવમાં નિર્ધારિત શરતો મુજબ કાયમી નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૪૭. રાજ્ય શરૂઆતથી જ જૈન સમુદાય સાથેના પરામર્શમાં રહીને સદર મહાદેવ મંદિરનું સંચાલન કરવાનો પોતાનો અધિકાર ભોગવી રહ્યું છે, જેઓ ત્યારથી અત્યાર સુધી રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયુક્ત આવા પૂજારીના વેતનનો ખર્ચ પણ ઉઠાવે છે. આ સંબંધે ડિસ્ટ્રિક્ટ કલેક્ટર દ્વારા સદર મહાદેવ મંદિર માટે પૂજારી તરીકે શ્રી અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડની નિમણૂક કરતો તારીખ ૧૩.૯.૨૦૧૭ નો તાજેતરનો હુકમ પહેલેથી જ પસાર કરવામાં આવેલ છે અને સદર પૂજારી શ્રી અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડને સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ દ્વારા વેતન પણ ચૂકવવામાં આવી રહ્યું

છે. ડિસ્ટ્રિક્ટ કલેક્ટરના સદર હુકમને અરજદાર કે અન્ય કોઈ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો નથી. તેથી, માત્ર એટલા માટે કે સદર મહાદેવ મંદિરના સંચાલન માટે એક અલગ ટ્રસ્ટ બનાવવામાં આવ્યું છે અથવા સામાવાળા નં. ૪ જેવી વ્યક્તિઓ સદર મંદિરનું સંચાલન કરવાનો કોઈ અધિકાર હોવાનો દાવો કરે છે, તેના આધારે ઉપર સંદર્ભિત ૧૮૭૭ અને ૧૯૨૮ ના દસ્તાવેજો કે જે તમામ પક્ષકારો પર બંધનકર્તા છે, તેના વિરુદ્ધ જઈને તેમને આવો કોઈ અધિકાર સોંપી શકાય નહીં.

૪૮. અમારું ધ્યાન એ બાબત તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું હતું કે આ કોર્ટની કો-ઓર્ડિનેટ બેંચ દ્વારા સિવિલ એપ્લિકેશન (ફોર ડાયરેક્શન) નં. ૧૯૭૯/૨૦૧૮ માં તારીખ ૯.૨.૨૦૧૮ ના રોજ મહાદેવ મંદિરમાં પૂજારી વગેરેના રાત્રિ રોકાણના કોઈપણ દાવાને નકારી કાઢતો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે વચગાળાના હુકમને અમે હવે આખરી બનાવીએ છીએ. અદાલતના સદર હુકમમાં નાયબ કલેક્ટર દ્વારા શ્રી અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડને પૂજારી તરીકે નિયુક્ત કરતા તારીખ ૧૩.૯.૨૦૧૭ ના હુકમની પણ નોંધ લેવામાં આવી હતી અને જેમાં કો-ઓર્ડિનેટ બેંચે શિવરાત્રિના તહેવારના દિવસોમાં માત્ર દિવસના સમય દરમિયાન જ સદર મહાદેવ મંદિરમાં સેવા-પૂજા કરવાની મંજૂરી આપી હતી. ડિવિઝન બેંચનો સદર તારીખ ૯.૨.૨૦૧૮ નો હુકમ, જેને અમારા દ્વારા હવે પુષ્ટિ આપવામાં આવી છે, તે પણ સરળ સંદર્ભ માટે નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવે છે:

‘૧. આ અરજી રીટ પીટીશન (પીઆઈએલ) નં. ૧૮૦/૨૦૧૭ ની અરજીમાં સામાવાળા નં. ૪ – શ્રી કાળુભારતી ગુરુ વિહલભારતી દ્વારા નીચે મુજબની મુખ્ય દાદ માંગવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે:

“(એ) આપ નામદાર મહેરબાની કરીને તારીખ ૧૩.૦૨.૨૦૧૮ ના રોજ આવતા “મહાશિવરાત્રિ” ના પવિત્ર દિવસે હિન્દુ શાસ્ત્રોક્ત વિધિ મુજબ સમગ્ર દિવસ અને રાત્રિ દરમિયાન સેવા-પૂજા કરવા માટે અહીંના અરજદારને પરવાનગી આપવા મહેરબાની કરશો અને વધુમાં આપ નામદાર મૂળ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૭ ના હુકમને બે (૨) દિવસની મર્યાદિત મુદત એટલે કે તારીખ ૧૨.૦૨.૨૦૧૮ અને ૧૩.૦૨.૨૦૧૮ માટે મોકૂફ રાખવા મહેરબાની કરશો.”

૨. અમે અરજદારના વિદ્વાન વકીલ તેમજ પમા સામાવાળા – ટ્રસ્ટ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીને સાંભળ્યા છે.

૩. એ બાબત નિર્વિવાદ છે કે પ્રશ્નવાળા મંદિર માટે પૂજારીની નિમણૂક કરતો ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૩.૮.૨૦૧૭ નો હુકમ અસ્તિત્વમાં છે. જોકે અહીંના અરજદાર મૂળ પૂજારીના વારસદાર તરીકે દાવો કરે છે અને પ્રશ્નવાળા મંદિરમાં સેવા-પૂજા કરવા હકદાર હોવાનું જણાવે છે, પરંતુ સદર મુદ્દો મુખ્ય અરજીમાં નક્કી કરવાનો રહે છે. તેમ છતાં, વર્તમાન સિવિલ એપિલકેશનમાં પમા સામાવાળા વતી દાખલ કરાયેલા પ્રત્યુત્તર સોગંદનામા પરથી એ જણાય છે કે શિવરાત્રિના દિવસના સમય દરમિયાન અરજદાર દ્વારા ભક્ત તરીકે સેવા-પૂજા કરવામાં આવે તેની સામે તેમને કોઈ વાંધો નથી. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશી દ્વારા અમારું ધ્યાન એ બાબત તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું છે કે શિવરાત્રિના તહેવારની રાત્રિના કલાકો દરમિયાન અરજદારને સેવા-પૂજા કરવાની મંજૂરી આપી શકાય તે રીતે મંદિરમાં અને મંદિરની આસપાસના સ્થળે બિલકુલ વીજળી નથી. વધુમાં, એ નિર્વિવાદ છે કે આ મંદિર શિવ મંદિર હોવાથી, અરજદાર સહિતના ભક્તો શિવરાત્રિના તહેવારના દિવસના કલાકો દરમિયાન શિવપૂજા કરવા હકદાર છે. આથી, પમા સામાવાળા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશી દ્વારા કરવામાં આવેલા એ નિવેદનને રેકૉર્ડ પર લઈને અમે આ અરજીનો નિકાલ કરવો યોગ્ય સમજીએ છીએ કે શિવરાત્રિના તહેવારના દિવસોમાં સેવા-પૂજા કરવા સામે તેમને કોઈ વાંધો નથી. એ સ્પષ્ટ કરવામાં

આવે છે કે માત્ર અરજદાર જ નહીં, પરંતુ જો કોઈપણ ભક્ત દિવસના સમય દરમિયાન સેવા-પૂજા કરવા ઇચ્છે, તો સામાવાળાઓ ભક્તો દ્વારા કરવામાં આવતી આવી પૂજામાં કોઈ દખલ કરશે નહીં. આ હુકમ મુખ્ય અરજીમાં પક્ષકારોના અધિકારોને પૂર્વગ્રહ પહોંચાડ્યા વિના પસાર કરવામાં આવે છે.

૪. ઉપરોક્ત શરતોને આધીન, સિવિલ એપ્લિકેશનનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

સહી/-

સહી/-

આર. સુભાષ રેડ્ડી, મુખ્ય
ન્યાયમૂર્તિ

વિપુલ એમ. પંચોલી,
ન્યાયમૂર્તિ

૪૯. વિદ્વાન સરકારી વકીલે ભાવનગરના ડિસ્ટ્રિક્ટ કલેક્ટર શ્રી હર્ષદ પટેલ દ્વારા જારી કરાયેલા તારીખ ૨૭.૯.૨૦૧૭ ના જાહેરનામાની નકલ પણ રજૂ કરી હતી, જેમાં સુરક્ષાના કારણોસર સદર શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર રાત્રિ રોકાણ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે, જે નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવે છે:

ગુજરાતી ભાષામાં ટાઈપ કરેલ ટ્રાન્સક્રિપ્ટ

નં. ડી.એમ./પાલી.જા.ના./રાત્રિરોકાણ/૧૭
કલેક્ટર અને જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટની કચેરી,
ડી.એમ. શાખા, ભાવનગર.
તારીખ: ૨૭/૦૯/૨૦૧૭.

:: જાહેરનામું ::

પાલીતાણાના શાશ્વત મહાતીર્થ ગિરિરાજ એ પવિત્ર યાત્રાધામ છે. તેમાં જૈન, હિન્દુ, મુસ્લિમ વગેરેના ધાર્મિક સ્થળો આવેલા છે. તેમજ આ પર્વત પર જંગલ વિસ્તાર પણ આવેલ છે તેમજ હિંસક પશુઓ પણ આ જંગલ વિસ્તારમાં છે. મહાતીર્થ ગિરિરાજ પ્રસિદ્ધ યાત્રાધામ હોઈ, દેશ-વિદેશમાંથી

અસંખ્ય યાત્રિકો આ સ્થળની મુલાકાતે આવતા હોઈ, જેથી ધાર્મિક સ્થળો તેમજ યાત્રિકો, સંતો, મજૂરો વગેરેની સુરક્ષા અને સલામતી અને જોખમો ટાળવા તેમજ આતંકીઓના જોખમ ટાળવા અર્થે આ ગિરિરાજ પર રાત્રિરોકાણ અને રાત્રિપ્રવેશ પર પ્રતિબંધ ફરમાવવો જરૂરી જણાય છે.

સબબ, ગુજરાત પોલીસ એક્ટ - ૧૯૫૧ ની કલમ - ૩૩ (૧) (ડબલ્યુ) હેઠળ મને મળેલ સત્તાની રૂએ હું હર્ષદ પટેલ (આઈ.એ.એસ.), કલેક્ટર અને જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ, ભાવનગર જિલ્લો, ભાવનગર, આથી પાલીતાણા શહેરમાં શેત્રુંજય ગિરિરાજ ઉપર રાત્રિરોકાણ તેમજ રાત્રિપ્રવેશ કરવા પર પ્રતિબંધ ફરમાવું છું.

સરકારી કામગીરી સબબ તેમજ ફરજ પરના અને નાયબ કલેક્ટર અને સબ ડિવિઝનલ મેજિસ્ટ્રેટશ્રી, પાલીતાણા દ્વારા અધિકૃત કરેલ વ્યક્તિ / વ્યક્તિઓ / કર્મચારીઓને નિયત કરેલ સમય માટે આ જાહેરનામાની જોગવાઈમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવે છે.

આ હુકમનો ભંગ કરનાર વ્યક્તિ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ-૧૮૮ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થશે.

“જાહેરનામાના અમલ તથા તેના ભંગ બદલે પગલા લેવા હેઠ કોન્સ્ટેબલથી નીચેના જ હોય તેવા પોલીસ અધિકારીશ્રીને અધિકૃત કરવામાં આવે છે.”

આ હુકમ ઉપર નિર્દિષ્ટ કરેલ વિસ્તારમાં સહેલાઈથી દેખી શકાય તેવી રીતે લગાવીને, જાહેરનામાની નકલ ચોંટાડીને તેમજ સ્થાનિક વર્તમાનપત્રોમાં બહોળી પ્રસિદ્ધી કરવાનું આથી હું ફરમાવું છું.

આજે તારીખ ૨૭/૦૮/૨૦૧૭ ના રોજ મારી સહી તથા કચેરીનો સિક્કો કરી જાહેરનામું બહાર પાડેલ છે.

સિક્કો

સહી/-
(હર્ષદ પટેલ)
કલેક્ટર અને જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ,
ભાવનગર.

૫૦. આમ શેત્રુંજય ટેકરીઓ પર આવેલા સદર મહાદેવ મંદિરે પૂજારી કે અન્ય કોઈ વ્યક્તિને રાત્રિ રોકાણ કરવાની પરવાનગી આપવાનો કે કોઈપણ પ્રસાદ અથવા ખાદ્યસામગ્રી કે પીણાં વગેરેનું વિતરણ કરવાની છૂટ આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. હકીકત એ છે કે સમગ્ર

ટેકરીઓ પર જૈન મંદિરોમાં પણ કોઈપણ વ્યક્તિ માટે રાત્રિ રોકાણની પરવાનગી નથી, અને તમામ યાત્રાળુઓ અને મુલાકાતીઓ સૂર્યાસ્ત પહેલાં તળેટીએ પાછા ફરે છે. ૧૮૭૭ અને ૧૯૨૮ ના દસ્તાવેજો તથા સરકારના તારીખ ૨૭.૯.૨૦૧૭ ના કાયદેસરના જાહેરનામાની જોગવાઈઓનું અક્ષરશઃ પાલન થવું અનિવાર્ય છે.

૫૧. અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અમારી સમક્ષ તારીખ ૧૩.૯.૨૦૧૭ ના સદર હુકમ અંગે ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી દલીલો પૈકીની એક દલીલ એ હતી કે સદર મહાદેવ મંદિરના પૂજારી તરીકે માત્ર બ્રાહ્મણ સમુદાયની વ્યક્તિની જ નિમણૂક થવી જોઈતી હતી અને બિન-બ્રાહ્મણ હોવાનું કહેવાતા શ્રી અતુલભાઈ દુર્લભભાઈ રાઠોડની નહીં. સદર વ્યક્તિ કયા ચોક્કસ સમુદાયની છે તે અંગે અમે વાકેફ નથી, તેમજ અમારી સમક્ષ એવી કોઈ સામગ્રી પણ મૂકવામાં આવી નથી કે માત્ર બ્રાહ્મણ જ પૂજારી તરીકે નિમણૂક પામી શકે; અને નાયબ કલેક્ટર દ્વારા તારીખ ૧૩.૯.૨૦૧૭ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા સદર હુકમને કોઈ પડકારના અભાવે, અમે તેના પર કોઈ ટિપ્પણી કરવા પ્રેરાતા નથી. તેમ છતાં, જો રાજ્ય સરકાર દ્વારા અત્યાર સુધી સદર મહાદેવ મંદિરના 'પૂજારી' તરીકે માત્ર બ્રાહ્મણની જ નિમણૂક કરવાની પરંપરા રહી હોય, તો રાજ્ય સત્તાવાળાઓ માટે બાબતના સદર પાસા પર વિચારણા કરવાનું અને સામાવાળા નં. ૫ – ટ્રસ્ટ સાથે પરામર્શ કરીને તે સમુદાયમાંથી કોઈ યોગ્ય વ્યક્તિને સદર મહાદેવ મંદિરના 'પૂજારી' તરીકે નિયુક્ત કરવાનું

પુણું છે. જોકે, અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે સામાવાળા નં. ૪ કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતી કે અન્ય કોઈને પણ શેત્રુંજય ટેકરી પરના સદર મહાદેવ મંદિર માટે પૂજારી કે મહંત (કારણ કે સદર મહાદેવ મંદિર કોઈ 'મઠ' નથી) તરીકે નિયુક્ત થવાનો આવો કોઈ અધિકાર નથી. બીજી બાજુ, જે રીતે તેઓ પોતાના કહેવાતા સ્વયં-કલ્પિત અધિકારનો દાવો કરી રહ્યા છે અને વિવિધ ફોરમ મારફતે મુકદ્દમાબાજી કરી રહ્યા છે, તે દર્શાવે છે કે તેઓ શેત્રુંજય ટેકરીઓ પરના સદર મહાદેવ મંદિરનો વહીવટ સંભાળવા માટે મંજૂરી આપવા યોગ્ય વ્યક્તિ બિલકુલ નથી, જે વહીવટ ઉપર જણાવ્યા મુજબ ૧૮૭૭ અને ૧૯૨૮ ના દસ્તાવેજોમાં તેમજ વિવિધ ઐતિહાસિક પુરાવાઓમાં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ જૈન સમુદાય માટે સમગ્ર શેત્રુંજય ટેકરીઓની પવિત્રતા અને ઉચ્ચ દૈવત્વને ધ્યાને રાખીને યાત્રાળુઓના આચરણ માટેના સર્વોચ્ચ અને નિયંત્રક નિયમો અને વિનિયમો હેઠળ રાખવાનો રહે છે. આ દસ્તાવેજો અત્યંત પ્રાચીન સમયના હોવાથી, તેમની પવિત્રતા અને માન્યતા, અક્ષરશઃ અને ભાવનાત્મક સ્વરૂપ સંબંધિત રાજ્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા પણ અત્યારે તેમજ ભવિષ્યમાં જાળવી રાખવાનું રહેશે.

પર. તેથી, અરજદાર – વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી હાલની જાહેર હિતની અરજીમાં કોઈ ગુણદોષ ન જણાતાં, અને અમને એવું પણ જણાયું છે કે આ અરજી સામાવાળા નં. ૪ – કાળુભારતી ગુરુ વિઠ્ઠલભારતી, જેઓ પોતાના ખાનગી હેતુઓ માટે અદાલતોના

મુકદ્દમાબાજીના મંચોનો દુરુપયોગ કરી રહ્યા છે, તેમના ખાનગી અને અંગત હિત ખાતર દાખલ કરવામાં આવી છે, તેથી તેને ગ્રાહ્ય રાખી શકાય નહીં કે મંજૂર કરી શકાય નહીં. તેથી, હાલની જાહેર હિતની અરજી રદ થવાને પાત્ર છે અને તે મુજબ રદ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

(ડૉ. વિનીત કોઠારી, ન્યાયમૂર્તિ)

(ઉમેશ એ. ત્રિવેદી, ન્યાયમૂર્તિ)

વિપુલ સતવારા/નાયર સ્મિતા વી.

This is an AI-Assisted Translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.